TRANZICIJA BANKARSTVA I FINANSIJSKOG SEKTORA U BOSNI I HERCEGOVINI

By Snježana Stanišić

WORD COUNT 88286
TIME SUBMITTED 10-APR-2019 10:19AM
PAPER ID 45906991

UNIVERZITET SINGIDUNUM

DEPARTMAN ZA POSLEDIPLOMSKE STUDIJE

DOKTORSKA DISERTACIJA

TRANZICIJA BANKARSTVA I FINANSIJSKOG SEKTORA U BOSNI I HERCEGOVINI

Mentor:Student:

Prof. drMiroljubHadžić **Snježana Stanišić**

UVOD 13
1. TEORIJSKOMETODOLOŠKAPOLAZIŠTA 14
1.1. Problem istraživanja 14
1.2. Predmet istraživanja 15
1.3. Ciljevi istraživanja 16
1.4. Metode istraživanja 16
1.5. Hipotetički okviri istraživanja 16
1.6. Sadržaj disertacije 17
2. NASTANAK, PROMJENE I RAZVOJ FINANSIJSKOG TRŽIŠTA 19
2.1. Pojam finansijskog tržišta 19
2.2. Funkcije i klasifikacija finansijskih tržišta 20
2.3. Tržište novca 22
2.4. Tržište kapitala 22
2.5. Devizno tržište 23
2.6. Uloga finansijskih posrednika na finansijskim tržištima 23
2.7. Istorijski razvoj banaka i njihovih poslova 24
2.8. Organizacioni oblici i vrste banaka 25
2.9. Struktura finansijskog potencijala banaka 27
2.10. Uloga Centralne banke 28
2.11. Berze kao organski dio finansijskog tržišta 29
2.11.1. Nastanak, promjene i razvoj berze 29
2.11.2. Karakteristike berzi 30
2.11.3. Zadaci i funkcije berze 31
2.11.4. Podjela berzi 32
2.11.5. Berze kao specijalizovana tržišta hartija od vrijednosti 33
2.11.6. Procesi trgovanja na berzi 34
3. RAZVOJ BANKARSTVA U BOSNI I HERCEGOVINI 36
3.1. Osnovne karakteristike bankarskog sektora Bosne i Hercegovine 36
3.1.1. Regulatorni okvir bankarskog sektora 36
3.1.2. Organizacija i funkcionisanje Centralne banke Bosne i Hercegovine 37
3.1.3. Vlasnička struktura u bankarskom sektoru 38
3.1.4. Agencija za bankarstvo Republike Srpske 38
3.1.5. Agencija za bankarstvo Federacije Bosne i Hercegovine 40

3.2. Struktura bankarskog sektora Republike Srpske 41
3.3. Funkcija menadžmenta ljudskih resursa u bankarskom sektoru 129
3.4. Uloga i značaj ljudskih resursa u bankama 131
3.5. Upravljanje ljudskim resursima, organizacija i nivo usluge u bankarskom sektoru 131
3.6. Kvalifikaciona struktura zaposlenih u bankarskom sektoru 132
3.7. Upravljanje znanjem i poslovima u bankrskom sektoru 134
3.7.1. Standardi za upravljanje kapitalom banaka 135
3.8. Klasifikacija aktive 136
3.9. Kvalitet kreditnog portfolija banke 147
3.10. Rizici u bankarskom sektoru 150
3.11. Uticaj rizika na kreditni portfolijo 151
3.11.1. Analiza faktora dinamike nenaplativih kredita u Republici Srpskoj 152
3.11.2. Iznos aktive po zaposlenom u bankarskom sektoru 159
4. BERZE U BOSNI I HERCEGOVINI 162
4.1. Strateški ciljevi berzi u Bosni i Hercegovini 163
4.2. Osnivanje i sistem trgovanja na Sarajevskoj berzi 164
4.2.1. Učesnici u trgovanju na Sarajevskoj berzi 164
4.2.2. Rad berzanskih posrednika na Sarajevskoj berzi 165
4.2.3. Emitovanje obveznica na Sarajevskoj berzi 165
4.2.4. Ukupan promet na Sarajevskoj berzi 165
4.3. Osnivanje i sistem trgovanja na Banjalučkoj berzi 169
4.3.1. Učesnici u trgovanju na Banjalučkoj berzi 170
4.3.2. Načini prodaje akcija i obveznica na Banjalučkoj berzi 171
4.3.3. Trgovanje na Banjalučkoj berzi u uslovima ekonomske krize 171
4.3.4. Rad berzanskih posrednika na Banjalučkoj berzi 172
4.3.5. Ukupan promet na banjalučkoj berzi 173
4.4. Promet na Banjalučkoj berzi u istraživanom periodu 177
4.5. Izlazak preduzeća na berzu na primjeru Telekoma Srpske a.d. Banja Luka 189
4.5.1. Osnivanje i djelatnost Telekoma Srpske a.d. Banja Luka 191
4.5.2. Pokazatelji profitabilnosti Telekoma Srpske a.d. Banja Luka 195
5. PERSPEKTIVE RAZVOJA BANKARSKOG SEKTORA BOSNE I HERCEGOVINE 200
5.1. Analiza kretnja osnovnog kapitala u bankarskom sektoru 200
5.2. Smanjenje kreditnih linija i nedostupnost izvora finansiranja 201

5.3. Upravljanje likvidnosti banaka 202
5.4. Stanje i problemi profitabilnosti u bankarskom sektoru 203
5.5. Banke koje posluju u Bosni i Hercegovini 204
5.6. Bankarski sektor u zemljama regiona 207
5.6.1. Transformacija bankarskog sektora u zemljama regiona 209
5.6.2. Pokazatelji finansijskog stanja u bankarskom sektoru zemalja regiona 209
5.6.3. Bankarski sektor Srbije 211
5.6.4. Bankarski sektor Crne Gore 212
5.6.5. Bankarski sektor Hrvatske 212
Z A K L J U Č A K 214
LITERATURA ..... **Error! Bookmark not defined.**

SPISAK TABELA

Tabela 1: Struktura akcionarskog kapitala str. 45.
Tabela 2: Struktura pasive u 2004. godini str. 45.
Tabela 3:Sektorska struktura depozita, str. 46.
Tabela 4:Struktura aktive u 2004. godini, str. 47.
Tabela 5:Struktura novčanih sredstava u 2004. godini, str.49.
Tabela 6. Sektorska struktura ukupnih kredita u 2004. godini,str. 49.
Tabela 7: Struktura akcionarskog kapitala u 2004. godini, str. 49.
Tabela 8: Pregled koeficijenta likvidnosti,str. 51.
Tabela 9: Struktura akcionarskog kapitala,str.52.
Tabela 10: Struktura pasive u 2005. godini,str. 52.
Tabela 11:Sektorska struktura depozita,str. 53.
Tabela 12:Struktura aktive u 2005. godini,str. 54.
Tabela 13:Struktura novčanih sredstava u 2005. godini,str. 55.
Tabela 14: Sektorska struktura ukupnih kredita u 2005. godini,str. 56.
Tabela 15: Struktura akcionarskog kapitala u 2005.godini, str. 57.
Tabela 16: Pregled koeficijenta likvidnosti , str. 58.
Tabela 17: Struktura akcionarskog kapitala, str. 59.
Tabela 18: Struktura pasive u 2006. godini,str. 59.
Tabela 19:Sektorska struktura depozitau 2006. godini,str. 60.
Tabela 20:Struktura aktive u 2006. godini, str. 61.
Tabela 21:Struktura novčanih sredstava u 2006. godini, str.62.
Tabela 22: Sektorska struktura ukupnih kredita u 2006. godini,str. 63.
Tabela 23: Struktura akcionarskog kapitala u 2006. godini, str. 64.
Tabela 24: Pregled koeficijenta likvidnosti, str. 65.
Tabela 25: Struktura akcionarskog kapitala,str. 66.
Tabela 26: Struktura pasive u 2007. godini, str. 67.
Tabela 27:Sektorska struktura depozitau 2007. godini, str. 68.
Tabela 28:Struktura aktive u 2007. godini, str. 69.
Tabela 29:Struktura novčanih sredstava u 2007. godini, str. 70.
Tabela 30: Sektorska struktura ukupnih kredita u 2007. godini, str. 70.
Tabela 31: Struktura akcionarskog kapitala u 2007. godini, str. 72.
Tabela 32: Pregled koeficijenta likvidnosti, str. 73.
Tabela 33:Struktura akcionarskog kapitala,str. 74.
Tabela 34: Struktura pasive u 2008. godini, str. 75.
Tabela 35:Sektorska struktura depozitau 2008. godini, str. 76.
Tabela 36:Struktura aktive u 2008. godini, str. 77.
Tabela 37:Struktura novčanih sredstava u 2008. godini, str.78.
Tabela 38: Sektorska struktura ukupnih kredita u 2008. godini, str. 78.
Tabela 39: Struktura akcionarskog kapitala u 2008. godini, str. 80.
Tabela 40: Pregled koeficijenta likvidnosti, str. 81.
Tabela 41: Struktura akcionarskog kapitala, str. 83.
Tabela 43: Struktura pasive u 2009. godini, str. 84.
Tabela 44:Sektorska struktura depozitau 2009. godini, str. 85.
Tabela 45:Struktura aktive u 2009. godini, str. 86.
Tabela 46:Struktura novčanih sredstava u 2009. godini, str. 87.
Tabela 47: Sektorska struktura ukupnih kredita u 2009. godini, str. 88.

Tabela 48: Struktura akcionarskog kapitala u 2009. godini, str. 89.
Tabela 49: Pregled koeficijenta likvidnosti, str. 90.
Tabela 50: Struktura akcionarskog kapitala, str. 91.
Tabela 51: Struktura pasive u 2010. godini, str. 92.
Tabela 52:Sektorska struktura depozitau 2010. godini, str. 93.
Tabela 53:Struktura aktive u 2010. godini, str. 94.
Tabela 54:Struktura novčanih sredstava u 2010. godini, str. 95.
Tabela 55: Sektorska struktura ukupnih kredita u 2010. godini, str. 95.
Tabela 56: Struktura akcionarskog kapitala u 2010. godini, str. 96.
Tabela 57: Pregled koeficijenta likvidnosti, str. 97.
Tabela 58: Struktura akcionarskog kapitala, str. 98.
Tabela 59: Struktura pasive u 2011. godini, str. 99.
Tabela 60:Sektorska struktura depozitau 2011. godini, str. 100.
Tabela 61:Struktura aktive u 2011. godini, str. 101.
Tabela 62:Struktura novčanih sredstava u 2011. godini, str. 102.
Tabela 63:Struktura novčanih sredstava u 2011. godini, str. 102.
Tabela 64: Struktura akcionarskog kapitala u 2011. godini, str. 103.
Tabela 65: Pregled koeficijenta likvidnosti, str. 104.
Tabela 66: Struktura akcionarskog kapitala, str. 105.
Tabela 67: Struktura pasive u 2012. godini, str. 106.
Tabela 68:Sektorska struktura depozita u 2012. godini,str. 107.
Tabela 69:Struktura aktive u 2012. godini, str. 108.
Tabela 70:Struktura novčanih sredstava u 2012. godini, str. 109.
Tabela 71: Struktura novčanih sredstava u 2012. godini, str. 109.
Tabela 72: Struktura akcionarskog kapitala u 2012. godini, str. 111.
Tabela 73: Pregled koeficijenta likvidnosti, str. 111.
Tabela 74: Struktura akcionarskog kapitala u 2013. godini, str. 112.
Tabela 75: Struktura pasive u 2013. godini, str. 113.
Tabela 76: Sektorska struktura depozita u 2013. godini, str. 114.
Tabela 77: Struktura aktive u 2013. godini, str. 115.
Tabela 78: Struktura novčanih sredstava u 2013. godini, str. 116.
Tabela 79: Struktura novčanih sredstava u 2013. godini,str. 116.
Tabela 80: Struktura akcionarskog kapitala u 2013. godini, str. 118.
Tabela 81: Pregled koeficijenta likvidnosti, str. 119.
Tabela 82: Struktura akcionarskog kapitala u 2014. godini, str. 120.
Tabela 83: Struktura pasive u 2014. godini, str. 121.
Tabela 84: Sektorska struktura depozita u 2014. godini, str. 122.
Tabela 85: Struktura aktive u 2014. godini, str. 123.
Tabela 86: Struktura novčanih sredstava u 2014. godini, str. 124.
Tabela 87: Struktura novčanih sredstava u 2014. godini, str. 124.
Tabela 88: Struktura akcionarskog kapitala u 2014. godini, str. 125.
Tabela 89: Pregled koeficijenta likvidnosti, str. 126.
Tabela 90: Struktura akcionarskog kapitala u 2015. godini, str. 127.
Tabela 91: Struktura pasive u 2015. godini, str. 127.
Tabela 92: Sektorska struktura depozita u 2015. godini, str. 128.
Tabela 93: Struktura aktive u 2015. godini, str. 129.
Tabela 94: Struktura novčanih sredstava u 2015. godini, str. 130.
Tabela 95: Struktura ukupnih kredita u 2015. godini, str. 131.

Tabela 96: Struktura akcionarskog kapitala u 2015. godini, str. 132.
Tabela 97: Pregled koeficijenta likvidnosti, str. 132.
Tabela 98: Kvalifikaciona struktura zaposlenih u bankarskom sektoru, str. 137.
Tabela 99: Struktura klasifikovane aktive u 2004. godini, str. 141.
Tabela 100: Struktura klasifikovane aktive u 2005. godini, str. 142.
Tabela 101: Struktura klasifikovane aktive u 2006. godini, str. 143.
Tabela 102: Struktura klasifikovane aktive u 2007. godini, str. 144.
Tabela 103: Struktura klasifikovane aktive u 2008. godini, str. 145.
Tabela 104: Struktura klasifikovane aktive u 2009. godini, str. 146.
Tabela 105: Struktura klasifikovane aktive u 2010. godini, str. 147.
Tabela 106: Struktura klasifikovane aktive u 2011. godini, str. 148.
Tabela 107: Struktura klasifikovane aktive u 2012. godini, str. 149.
Tabela 108: Struktura klasifikovane aktive u 2013. godini, str. 150.
Tabela 109: Struktura klasifikovane aktive u 2014. godini, str. 151.
Tabela 110: Struktura klasifikovane aktive u 2015. godini, str. 152.
Tabela 111: Kategorija aktive i nivo rezervisanja, str. 155.
Tabela 112: Deskriptivna statistika varijabli modela, str. 162.
Tabela 113: Korelaciona matrica varijabli modela, str. 163.
Tabela 114: Ekonometrijska analiza – osnovni model, str. 164.
Tabela 115: Iznos aktive po zaposlenom u bankarskom sektoru Republike Srpske, str. 165.
Tabela 116: Ukupan promet hartijama od vrijednosti na berzama za period od 2002. do 2015. str. 165.
Tabela 117: Ukupan promet hartijama od vrijednosti na Sarajevskoj berzi u periodu od 2004. do 2015., str. 175.
Tabela 118: Ukupan promet hartijama od vrijednosti na Banjalučkoj berzi u periodu od 2004. do 2015. godine, str. 184.
Tabela 119: Statistika najaktivnijih članova na Banjalučkoj berzi u 2004. godini, str. 186.
Tabela 120: Akcije kojima se najviše trgovalo na Banjalučkoj berzi u 2004. godini, str. 186.
Tabela 121: Statistika najaktivnijih članova na Banjalučkoj berzi u 2005. godini , str. 187.
Tabela 122: Akcije kojima se najviše trgovalo u 2005.godini, str. 187.
Tabela 123: Statistika najaktivnijih članova na Banjalučkoj berzi u 2006. godini, str. 188.
Tabela 124: Akcije kojima se najviše trgovalo u 2006. godini, str. 188.
Tabela 125: Statistika najaktivnijih članova na Banjalučkoj berzi u 2007. godini, str. 189.
Tabela 126: Akcije kojima se najviše trgovalo u 2007.godini, str. 189.
Tabela 127: Statistika najaktivnijih članova na Banjalučkoj berzi u 2008. godini, str. 190.
Tabela 128: Akcije kojima se najviše trgovalo u 2008.godini, str. 190.
Tabela 129: Statistika najaktivnijih članova na Banjalučkoj berzi u 2009. godini, str.191.
Tabela 130: Akcije kojima se najviše trgovalo u 2009.godini, str. 191.
Tabela 131: Statistika najaktivnijih članova na Banjalučkoj berzi u 2010. godini, str. 192.
Tabela132: Akcije kojima se najviše trgovalo u 2010.godini, str. 192.
Tabela 133: Statistika najaktivnijih članova na Banjalučkoj berzi u 2011. godini, str. 194.
Tabela 134: Akcije kojima se najviše trgovalo u 2011. godini, str. 194.
Tabela 135: Statistika najaktivnijih članova na Banjalučkoj berzi u 2012. godini, str. 195.
Tabela 136: Akcije kojima se najviše trgovalo u 2012. godini, str. 195.
Tabela 137: Statistika najaktivnijih članova na Banjalučkoj berzi u 2013. godini, str. 196.
Tabela 138: Akcije kojima se najviše trgovalo u 2013. godini, str. 196.
Tabela 139: Statistika najaktivnijih članova na Banjalučkoj berzi u 2014. godini, str. 197.
Tabela 140: Akcije kojima se najviše trgovalo u 2014. godini, str. 197.
Tabela 141: Statistika najaktivnijih članova na Banjalučkoj berzi u 2015. godini, str. 198.

Tabela 142: Akcije kojima se najviše trgovalo u 2015. godini, str. 198.
Tabela 143: Struktura akcijskog kapitala Telekoma Srpske a.d. u 2004. prema Knjizi akcionara, str. 201.
Tabela 144: Struktura akcijskog kapitala Telekoma Srpske a.d. u 2005. prema Knjizi akcionara, str. 201.
Tabela 145: Struktura akcijskog kapitala Telekoma Srpske a.d. u 2006. prema Knjizi akcionara, str. 201.
Tabela 146: Struktura akcijskog kapitala Telekoma Srpske a.d. u 2007. prema Knjizi akcionara, str. 202.
Tabela 147: Struktura akcijskog kapitala Telekoma Srpske a.d. u 2008. prema Knjizi akcionara, str. 202.
Tabela 148: Struktura akcijskog kapitala Telekoma Srpske a.d. u 2009. prema Knjizi akcionara, str. 202.
Tabela 149: Struktura akcijskog kapitala Telekoma Srpske a.d. u 2010. prema Knjizi akcionara, str. 203.
Tabela 150: Struktura akcijskog kapitala Telekoma Srpske a.d. u 2011. prema Knjizi akcionara, str. 203.
Tabela 151: Struktura akcijskog kapitala Telekoma Srpske a.d. u 2012. prema Knjizi akcionara, str. 203.
Tabela 152: Struktura akcijskog kapitala Telekoma Srpske a.d. u 2013. prema Knjizi akcionara, str.204.
Tabela 153: Struktura akcijskog kapitala Telekoma Srpske a.d. u 2014. prema Knjizi akcionara, str. 204.
Tabela 154: Struktura akcijskog kapitala Telekoma Srpske a.d. u 2015. prema Knjizi akcionara, str. 205.
Tabela 155: Pokazatelji profitabilnosti ROAi ROE, str. 206.
Tabela 156: Dividendni prinos, str. 207.
Tabela 157: EBITDA margina, str. 207.
Tabela 158: EBIT margina, str. 208.
Tabela 159: Net margina, str. 208.
Tabela 160: Vlasništvo banaka u Bosni i Hercegovini, str. 215.
Tabela 161: Prvih sedam banaka koje posluju u Bosni i Hercegovini, str. 217.
Tabela 162: Osnovni pokazatelji poslovanja u bankarskom sektoru u državama regiona, str. 220.
Tabela 163: Osnovni pokazatelji finansijske stabilnosti u državama regiona, str. 221.
Tabela 164: Prvih pet banaka koje posluju u Srbiji, str. 222.
Tabela 165: Prvih pet banaka koje posluju u Crnoj Gori, str. 223.
Tabela 166: Prvih pet banaka koje posluju u Hrvatskoj, str. 223.

SPISAK GRAFIKONA

Grafikon 1: Prikaz strukture pasive u 2004. godini, str. 46.
Grafikon 2: Prikaz sektorske strukture depozita u 2004. godini, str. 47.
Grafikon 3: Prikaz strukture aktive u 2004. godini, str. 48.
Grafikon 4: Prikaz sektorske strukture ukupnih kredita u 2004. godini, str. 49.
Grafikon 5: Prikaz strukture pasive u 2005. godini, str. 53.
Grafikon 6: Prikaz sektorske strukture depozita u 2005. godini, str. 54.
Grafikon 7: Prikaz strukture aktive u 2005. godini, str. 55.
Grafikon 8: Prikaz sektorske strukture ukupnih kredita u 2005. godini, str. 56.
Grafikon 9: Prikaz strukture pasive u 2006. godini, str. 60.
Grafikon 10: Prikaz sektorske strukture depozita u 2006. godini, str. 61.
Grafikon11: Prikaz strukture aktive u 2006. godini, 62.
Grafikon12: Prikaz sektorske strukture ukupnih kredita u 2006. godini, str. 63.
Grafikon13: Prikaz strukture pasive u 2007. godini, str. 67.
Grafikon14: Prikaz sektorske strukture depozita u 2007. godini, str. 68.
Grafikon15: Prikaz strukture aktive u 2007. godini, str. 69.
Grafikon 16: Prikaz sektorske strukture ukupnih kredita u 2007. godini, str. 71.
Grafikon17: Prikaz strukture pasive u 2008. godini, str. 75.
Grafikon18: Prikaz sektorske strukture depozita u 2008. godini, str. 76.
Grafikon19: Prikaz strukture aktive u 2008. godini, str. 77.
Grafikon20: Prikaz sektorske strukture ukupnih kredita u 2008. godini, str. 79.
Grafikon21: Prikaz strukture pasive u 2009. godini, str. 84.
Grafikon22: Prikaz sektorske strukture depozita u 2009. godini, str. 85.
Grafikon23: Prikaz strukture aktive u 2009. godini, str. 86.
Grafikon24: Prikaz sektorske strukture ukupnih kredita u 2009. godini, str. 88.
Grafikon25: Prikaz strukture pasive u 2010. godini, str. 92.
Grafikon26: Prikaz sektorske strukture depozita u 2010. godini, str. 93.
Grafikon27: Prikaz strukture aktive u 2010. godini, str. 94.
Grafikon28: Prikaz sektorske strukture ukupnih kredita u 2010. godini, str. 96.
Grafikon29: Prikaz strukture pasive u 2011. godini, str. 99.
Grafikon30: Prikaz sektorske strukture depozita u 2011. godini,str. 100.
Grafikon31: Prikaz strukture aktive u 2011. godini, str. 101.
Grafikon32: Prikaz sektorske strukture ukupnih kredita u 2011. godini, str. 103.
Grafikon33: Prikaz strukture pasive u 2012. godini, str. 106.
Grafikon34: Prikaz sektorske strukture depozita u 2012. godini, str. 107.
Grafikon35: Prikaz strukture aktive u 2012. godini, str. 108.
Grafikon36: Prikaz sektorske strukture ukupnih kredita u 2012. godini, str. 110.
Grafikon37: Prikaz strukture pasive u 2013. godini, str. 113.
Grafikon38: Prikaz sektorske strukture depozita u 2013. godini, str. 114.
Grafikon39: Prikaz strukture aktive u 2013. godini, str. 115.
Grafikon40: Prikaz sektorske strukture ukupnih kredita u 2013. godini, str. 117.
Grafikon41: Prikaz struture pasive u 2014. godini, str. 121.
Grafikon42: Prikaz sektorske strukture depozita u 2014. godini, str. 122.
Grafikon43: Prikaz strukture aktive u 2014. godini, str. 123.
Grafikon44: Prikaz sektorske strukture ukupnih kredita u 2014. godini, str. 125.
Grafikon45: Prikaz strukture pasive u 2015. godini, str. 128.
Grafikon46: Prikaz sektorske strukture depozita u 2015. godini, str. 129.

Grafikon47: Prikaz strukture aktive u 2015. godini, str. 130.
Grafikon48: Prikaz sektorske strukture ukupnih kredita u 2015. godini, str. 131.
Grafikon49: Broj zaposlenih u bankarskom sektoru Republike Srpske od 2004. do 2015. godine, str. 137.
Grafikon 50: Klasifikacija aktive u 2004. godini, str. 141.
Grafikon 51: Klasifikacija aktive u 2005. godini, str. 142.
Grafikon 52: Klasifikacija aktive u 2006. godini,str. 143.
Grafikon 53: Klasifikacija aktive u 2007. godini, str. 144.
Grafikon 54: Klasifikacija aktive u 2008. godini, str. 145.
Grafikon 55: Klasifikacija aktive u 2009. godini, str. 146.
Grafikon 56: Klasifikacija aktive u 2010. godini, str. 147.
Grafikon 57: Klasifikacija aktive u 2011. godini, str. 148.
Grafikon 58: Klasifikacija aktive u 2012. godini, str. 149.
Grafikon 59: Klasifikacija aktive u 2013. godini, str. 150.
Grafikon 60: Klasifikacija aktive u 2014. godini, str. 151.
Grafikon 61: Klasifikacija aktive u 2015. godini, str. 152.
Grafikon broj 62: Herfindahlov indeks (HHI), str. 158.
Grafikon broj 63: Koncentracijska stopa, str. 159.
Grafikon broj 64:Struktura NPL-a, str. 161.
Grafikon 65: Prikaz aktive po zaposlenom u bankarskom sektoru Republike Srpske od 2004. do 2015. godine, str. 165.
Grafikon 66: Prikaz ukupnog prometa od 2004.do 2015. godine, str. 175.
Grafikon 67: Prikaz ukupnog prometa od 2004.do 2015. godine, str. 184.
Grafikon68: Kretanje ukupnog prometa trgovanja Telekoma Srpske a.d., str. 209.
Grafikon69: Prikaz kretanja osnovnog kapitala, str. 211.
Grafikon70: Prikaz rasta ukupnih bruto kredita, str. 212.
Grafikon71: Prikaz učešća banaka u Bosni i Hercegovini u ukupnoj aktivi u 2015. godini, str. 217.

REZIME

Kako na sve zemlje u tranziciji tako je i na našu zemlju globalna kriza imala direktan uticaj sa posledicama kao što su smanjenje investicija, povlačenje stranih investitora, rast dugova. Bankarski sektor u Bosni i Hercegovini, iako bilježi rast loših kredita, odupro se većim posledicama ekonomske krize, jednim dijelom, zbog konzervativne politike koju vodi i nema potrebe rizikovati jer postojeći način poslovanja donosi profit. Takođe, rađena je analiza poslovanja berzi u Bosni i Hercegovini u posmatranom periodu i fazama koje su pošle od osnivanja, razvoja, zatim pada prometa koji nije posledica samo ekonomske krize već i kombinacija unutrašnjih faktora. Bankarski sektor činio je najznačajniji dio ukupnog finansijskog sistema koji je većim dijelom privatizovan sa dominacijom stranog privatnog kapitala, gdje su osnovni izvori poslovanja depoziti a osnovni proizvod kredit. S obzirom da se kredit, u dosadašnjoj praksi, koristio kao najčešći oblik plasiranja sredstava imao je dominantnu ulogu u ukupnom bankarskom poslovanju jer se kreditni rizik javljao kao problem u novčanim tokovima i predstavljao je problem u likvidnosti banke što je i jednim dijelom bila tema disertacije. Definisanjem jasne kreditne politike sa ciljem da do prihvatljivog rizika maksimizira dobit, menadžment banke, treba da održava kvalitetan kreditni portfolio. U disertaciji smo se bavili istraživanjem faktora dinamike nenaplativih kredita u Republici Srpskoj koje je bazirano na podacima koji se nalaze u izvještajima Agencije za bankarstvo Republike Srpske i odnose se na period 2009. – 2016. godine. Ciljevi ovih istraživanja bili su: testiranje ekonometrijske teorije, obezbjeđenje empirijski zasnovanih rezultata i predviđanje budućih vrijednosti. Posmatrajući nivo razvijenosti, način kao i uslove ukupnog poslovanja u bosni i Hercegovini (tržište kapitala koje nije razvijeno, zakonska regulative koja nije primjenjljiva da bi se naplatio kolateral, kreditno poslovanje koje dominira u poslovanju ukupnog bankarskog sistema) u sprovođenju kontroleu poslovanju bankarskog sistema akcenat je stavljen na kontrolu tri glavna rizika u bankarskom poslovanju a to su kreditni, devizni i rizik likvidnosti. Usljed nedostatka tržišta za najveći broj stavki aktive, još uvijek nisu primjenjive sofisticirane tržišne procjene. Interesovanje stranih investitora za bankarsko tržište u zemljama regiona javlja se početkom 2000. – tih godina. Neki od faktora koji su opredjelili strane investitore za ulazak na tržište bankarskog sektora regiona bili su: razvijena finansijska i kreditna tržišta, nivo bruto domaćeg proizvoda, niska stopa inflacije, ekonomski rast i ostvarivanje prinosa. Ključnu ulogu u dolasku stranih investitora odigralo je ostvarenje prinosa, pa su tako i donosili odluke o dolasku na ova tržišta i ostvarili dominaciju i veću konkurentnost. Najveće interesovanje za ova tržišta pokazale su njemačke, austrijske, italijanske i francuske banke. Dolaskom stranih banaka u bankarski sektor regiona došlo je i do očekivanih koristi kao što su uvođenje novih tehnologija i inovacija, poboljšanje konkurentnosti i infrastrukture, kao i dolazak stranih investitora. Banke sa većinskim stranim kapitalom bolje su poslovale od domaćih banaka jer su pružale kvalitetniji nivo usluge.

Ključne riječi: tranzicija, globalna kriza, bankarski sektor, loši krediti, kreditni rizik

SUMMARY

The global crisis has had a direct impact on all countries in transition, so it did on our country too, with the consequences such as investments reduction, the withdrawal of foreign investors, the growth of debts. The banking sector in Bosnia and Herzegovina, although it records the growth of non-performing loans, has resisted the greater consequences of the economic crisis, partly because of the conservative policy , thus it does not need to take risks because the existing mode of business brings profit. Also, an analysis of stock exchange business operations in Bosnia and Herzegovina has been done in the observed period 128 the phases from the establishment, development, and then to the decline of turnover, which is not only a consequence of the economic crisis, but also a combination of internal factors. The banking sector is the most important part of the overall financial system, which is largely privatised with the dominance of foreign private capital, where deposits are the main sources of business operations and a loan is the basic product. Given that the loan, in the practice so far, is used as the most common form of placement of funds and has a dominant role in the overall banking business, the credit risk is a problem in cash flows and poses a problem in the bank's liquidity, which is partly the subject of the thesis. In order to preserve a quality loan portfolio, the bank management defines a clear loan policy that maximizes profitability within the acceptable risk framework for the bank. The thesis is dealing with the study of non-performing loans dynamics in Republika Srpska, which is based on the data contained in the reports of the Banking Agency of Republika Srpska for 2009 – 2016 period. The objectives of this study were: testing econometric theory, providing empirically based results and predicting future values. Considering the character, development and the current economic conditions of business operations in Bosnia and Herzegovina (underdeveloped capital markets, inadequate legal regulations for realisation and collection of collaterals, the dominant participation of credit operations in the overall banking sector's business operations), the greatest attention in the controlling of banking sector operations is paid to credit risk control, liquidity risk and foreign exchange risk. Due to the lack of market for the largest number of asset items, sophisticated market assessments are still not applicable. The interest of foreign investors for the banking market in the countries of the region occurs in the early 2000s. Some of the factors that influenced foreign investors to enter the banking sector of the region were: developed financial and credit markets, level of gross domestic product, low inflation rate, economic growth and productivity. The key role in the arrival of foreign investors was the achievement of returns, so they decided to enter these markets and achieved dominance and greater competitiveness. German, Austrian, Italian and French banks showed the greatest interest in these markets. The arrival of foreign banks in the banking sector of the region has resulted in the expected benefits such as the introduction of new technologies and innovations, improving competitiveness and infrastructure, as well as the arrival of foreign investors. Banks with majority foreign capital operated better than local banks because they provided better service.

Keywords: transition, global crisis, banking sector, non-performing loans, credit risk

UVOD

Savremenu svjetsku političko-ekonomsku scenu obilježava proces globalizacije koja, u ekonomskom smislu, podrazumjeva međusobno širenje i povezivanje u pogledu trgovine, proizvodnje i finansija. Tranzicija kao svjetski proces javlja se kao posljedica globalizacije i tehnološke revolucije, koje svoj poseban efekat imaju na postsocijalističke zemlje. U ovim zemljama tranzicija predstavlja nagli i sveopšti prelaz, i promjenu prethodne strukture na tržišni način privređivanja. Poslednja ekonomska kriza nosi određenu specifičnost jer dostiže globalne razmjere. Prije izbijanja finansijske krize, globalna ekonomija bila je u uzlaznoj fazi oko trideset godina. Svaka nacionalna privreda postala je ranjiva i podložna na krizu zahvaljujući procesima liberalizacije i globalizacije.

Zemlje u tranziciji i razvoju najveće su žrtve globalne ekonomsko–finansijske krize jer nisu imale snažniju i razvijeniju ekonomiju kojom bi se uspjele oduprijeti naletu teške ekonomske situacije.

Na Bosnu i Hercegovinu, kao i na sve zemlje u tranziciji, globalna kriza imala je direktan uticaj. Mogućnosti zaduživanjasu se smanjile a troškovi duga rasli, strani investitori suse povlačili ili smanjili investicije, devizni priliv i izvoz je smanjen.

Bankarski sektor Bosne i Hercegovine pokušao je da se odupre većim posljedicama finansijske krize, djelimično,zbog konzervativne politike koju vode i nemaju potrebe rizikovati jer im postojeći način poslovanjadonosi dobru zaradu. Banke u Bosni i Hercegovini nemaju veliki uticaj na tržište kapitala, akcija banaka na berzanskim transakcijama skoro da nema, one se na berzama javljaju sporadično prilikom kupovine paketa akcija.

Bez postojanja funkcionalnog finansijskog tržišta ni ekonomski sistem ne može vršiti svoje funkcije na efikasan način. Finansijsko tržište predstavlja neku vrstu posrednika putem kojeg banke, državne institucije, kompanije i drugi učesnici, pribavljaju finansijska sredstva za finansiranje ličnih investicija, u isto vrijeme nudeći mogućnost investitorima da svoja slobodna finansijska sredstva ulažu s namjerom da ih uvećaju ili održe njihovu realnu vrijednost.

Svaki kredit nosi određenu dozu rizika koja je uzrokovana vjerovatnoćom da će dug biti izmiren i da će obaveza dužnika biti servisirana u skladu sa ugovorenim uslovima. Ukoliko se desi da dođe do kreditnih gubitaka, oni mogu prouzrokovati smanjen rast i razvoj kao i sam opstanak banke na tržištu. Kako bi spriječila negativno poslovanje i probleme prilikom vraćanja kreditnih sredstava, jedan od prioritetnih zadataka banke je da prati poslovanje korisnika kredita jer bi u tom slučaju mogla da reaguje na vrijeme i spriječi posljedice. Prijetnje perspektivi rasta i razvoja bankarskog sektora i njegovog uspješnog poslovanja u budućnosti u Republici Srpskoj su slabljenje vanjskih podsticaja ekonomskom razvoju i produbljivanju unutrašnjih ekonomskih slabosti, dok nužnost predstavljaju provođenje regulatornih i strukturnih reformi. U disertaciji su,predstavljeni metodom analize, nivo profitabilnosti bankarskog sistema, nekvalitetni i ukupni krediti od početka finansijske krize do danas. Zabrinjavajući je nastavak trenda pogoršanja kreditnog portfolija kako pravnih tako i fizičkih lica. Nedonošenje odgovarajućih zakonskih regulativa od strane državnih institucija zaduženih za umanjenje problema nekvalitetnih kredita i njihovo neprimjenjivanje u samom bankarskom sistemu može da prouzrokuje nastavak rasta loših kredita i veće troškove. Vršena je analiza smanjenja kreditnih linija, učešća i strukture nekvalitetne aktive u ukupno klasifikovanoj aktivi, kvalitet kreditnog portfolija i istražene posledice bankrota dvije banke na ukupan sektor.

Stepen umanjenja udjela državnih banaka u ukupnom bankarskom sektoru, kada je riječ o zemljama regiona, kao posljedica ogledaju se u vidu: spremnosti domaćeg bankarskog tržišta za prihvatanje kapitala čije je porijeklo privatno ili strano, zatvaranje banaka koje nisu likvidne a u vlasništvu su države kao i privatizacija banaka.Najveće interesovanje za ova tržišta pokazale su njemačke, austrijske, italijanske i francuske banke.

1. TEORIJSKOMETODOLOŠKAPOLAZIŠTA

1.1. Problem istraživanja

Problem istraživanja je finansijski sektor, koga sačinjavaju berze, bankarski sektor, mikrokreditna društva, osiguravajuća društva, lizing kompanije i brokersko–dilerska društva u Bosni i Hercegovini. Osnovni instrumenti finansijskog tržišta su dužničke hartije od vrijednosti, obveznice i trezorski zapisi.
U bankarskom sektoru Bosne i Hercegovine postoje dva glavna problema. Prvi je da ne postoji jedinstven bankarski sektor, jer je ovaj sektor podjeljen prema entitetimaRepublike Srpske i Federacije Bosne i Hercegovine, dok je u ostatku svijeta trend sjedinjavanja finansijkih institucija. Drugi problem je da su u Bosni i Hercegovini banke uglavnom jako male i nisu sposobne za bilo kakvu značajniju ulogu u privlačenja depozita. Potrebno je da se izvrši više reformi jer mnoštvo malih banaka ne pomaže u razvoju. Najveći problem predstavljaju politička nestabilnost i to dovodi do opstanka rasčlanjenog sektora na više tržišta koja pojedinačno ne znače puno.
Pored rasta nekvalitetnih kredita, bankarski sektor uspijeva da očuva profitabilnost, ovakvo stanje stvari teži ka većoj objektivnosti vezanoj za podatke koji se predstavljaju u javnosti.Zdrav bankarski sektor i njegova dugoročna stabilnost može se osigurati primjenjujući u potpunosti zakonski okvir i propise odgovarajuće za poslovanje banaka.

Pokazatelji koji se najčešće koriste za prikazivanje razvoja finansijskog tržišta su: nivo rasta bankarskog sektora, nivo rasta tržišta kapitala, i rast nebankarskih posrednika, odnos tržišta kapitala i bankarskog sektora, nivo rasta ukupnestrukture finansijskog sektora.Finansijko tržište Bosne i Hercegovine po svojoj strukturi je nerazvijeno i malo po obimu, organizovano je višeslojno, loše koordinirano i prilično nefunkcionalno. Rast nacionalne ekonomije omogućava uspostavljanje jedinstvene regulative i uvažavanje međunarodnih standarda i prilagođavanje opštim normama. Naša zemlja je, donekle, uspjela da uspostavi tržište, institucije, regulatorna tijela i kontrolu nad samim finansijskim tržištem, koje je dobilo osnovu za budući razvitak. Tržište kapitala prošlo je određeni ciklus razvoja od perioda nastanka, napredovanja, opadanja i djelimičnog ponovnog oživljavanja. Postoji niz faktora koji utiču na razvoj finansijskog tržišta kao što su: kultura i mentalitet stanovništva, tradicija, istorijska iskustva i vremenski period postojanja finansijskog tržišta.

Najčešći faktori koji se primjenjuju kod određivanja karaktera finansijskog tržišta su: zakonska regulativa, razvijenost fondova, količina finansijskih instrumenata koji učestv39 u trgovini. Organizacija finansijskog tržišta u Bosni i Hercegovini je višeslojna. Na nivou države djeluju: Centralna banka, Agencija za 39guranje depozita i Agencija za osiguranje. Na teritorijalnom principu postoji podjela na dva dijela, postoje dvije berze, Banjalučka berza i Sarajevska berza, ko39djeluju samostalno i nezavisne su jedna od druge. Takođe su duplirani i regulatorni organi pa tako postoje dvije Komisije za vrijednosne papire odnosno hartije od vrijednosti, dva Registra vrijednosnih papira i dvije Agencije za bankarstvo. Učesnici na tržištu djeluju na oba tržišta, ali podliježu kontroli i izvještavanju po teritorijalnom principu. Može se konstatovati da su u Bosni i Hercegovini finansijska tržišta povezana tankim vezama, jer ne postoji jedinstvena institucija koja bi autoritativno i pomoću finansijskih instrumenata uspio regulisati i koordinirati finansijski sistem u 39ini.Finansijsko tržište u Bosni iHercegovini siromašno je instrumentima kojima se trguje. Od početka rada berzi pa sve do 2009. godine trgovina se obavljala jedino sa vlasničkim papirima. U 2009. godini na finansijskom tržištu počelo je trgovanje sa obveznicama, u 2011. godini na tržištu se pojavljuju trezorski zapisi koji su bili emitovani od strane entitetske vlade. Imajući u vidu pojavu novih finansijskih instrumenata na svjetskim tržištima, tržište u Bosni i Hercegovini

i dalje kasni za finansijskim tržištem razvijenih zemalja i ne može se svrstati u kvalitetno finansijsko tržište. Ovo tržište u Bosni i Hercegovini u osnovi je usložnjeno, nefunkcionalno sa visokom koncentracijom bankarskog sektora, osjetljivo je na spoljne uticaje, može se okarakterisati kao visokorizično a djelimična potvrda za to je kreditni rizik.

1.2. Predmet istraživanja

Predmet istraživanja bio je nastanak, razvoj, promjene i funkcionisanje savremanog finansijskog sistema u Bosni i Hercegovini pod uticajem ekonomske krize u posmatranom vremenskom periodu. Pod finansijskim tržištima podrazumjevamo organizovano mjesto i prostor na kome se u određeno vrijeme vrši ponuda i tražnja novčanih sredstava i na kome se u odnosu na tražnju i ponudu kreira cijena tih sredstava. Empirijska zasnovanost polaz127 toga da je bankarski sektor u potpunosti privatizovan sa dominacijom stranog kapitala. Ukupan broj banaka koje posluju na teritoriji Bosne i Hercegovine je dvadeset i sedam, od toga su većina banke u stranom vlasništvu. Takođe dio finansijskog tržišta čine i dvije berze, Sarajevska i Banjalučka berza. Na teritoriji Bosne i Hercegovine posluje sedam lizing kompanija, dvije u Republici Srpskoj i pet u Federaciji Bosni i Hercegovini, lizing poslove obavljaju i banke pored lizing kompanija.

21stojanje finansijskog tržišta znatno olakšava i ubrzava razmjenu finansijskih instrumenata. Značaj finansijskih tržišta gotovo je nemoguće razdvojiti i posmatrati izolovano od uloge finansijskog sistema u ukupnom privrednom i društvenom sistemu jedne zemlje.
Kao jednu od prvih karakteristika savremenih finansijskih tržišta, posebno onakvih kakva postoje od 2007. godine i nastanka prvog talasa globalne krize moramo istaći visok nivo neizvjesnosti. Izbijanje krize bilo je iznenađenje kako za učesnike tako i za političke strukture u mnogim zemljama, njen razvoj i posljedice su prevazišle i najgore moguće prognoze.(Erić , D.; Đukić, M.;, 2012)Svijet savremenih finansija prepun je neizvjesnosti i izazova, u takvim uslovima najvažnija je sposobnost prilagođavanja, brzog uočavanja problema i reagovanja na izazove.

Globalizacija predstavlja jednu od bitnih karakteristika ekonomskih dešavanja u savremenom svijetu. Pod procesom globalizacije podrazumjevamo proces integracije nacionalnih finansijskih tržišta u jedno svjetsko međunarodno tržište, koje podrazumjeva širenje aktivnosti svih učesnika na međunarodnom planu, mogućnost prikupljanja izvora sredstava izvan granica nacionalnih tržišta. Globalizam predstavlja jednu od bitnih karakteristika ekonomskih dešavanja u savremenom svijetu. Pod procesom globalizacije podrazumjevamo proces integracije nacionalnih finansijskih tržišta u jedno svjetsko međunarodno tržište, koje podrazumjeva širenje aktivnosti svih učesnika na međunarodnom planu, mogućnost prikupljanja izvora sredstava izvan granica nacionalnih tržišta.
Uticaji globalne ekonomske krize u velikoj mjeri se odražavaju na našu zemlju.Rast na finansijskom tržištu u Bosni i Hercegovini kao i u većini zemalja regiona, uspostavio je temelje na velikoj domaćoj potrošnji, izrazito maloj domaćoj štednji, porastu spoljnog duga zemlje i ulaganjima iz inostranstva. Ovakav rast bio je moguć zbog priliva stalnog kapitala posredstvom zapadnoevropskih komercijalnih banaka, i pojedinačnih stranih ulagača. Kao rezultat krize industrijska proizvodnja i budžetski prihodi su se našli pod značajnim pritiskom, kamatne stope su porasle, a obim trgovine i vrijednost indeksa na svim berzama značajno su smanjeni u odnosu na 2007.godinu.

1.3. Ciljevi istraživanja

Cilj našeg istraživanja je naučni i društveni.

Poseban naučni cilj istraživanja je bio da se utvrde faktori koji su dominantno uticali na rast nenaplativih potraživanja banaka, kako bi se na osnovu ovih nalaza preduzele odgovarajuće mjere na nivou bankarskog sistema Bosne i Hercegovine i na nivou pojedinačnih banaka.

Društveni ciljse sastoji u mogućnosti konkretne primjene rezultata istraživanja u procesu upravljanja savremenim organizacijama i savremenim finansijskim sistemom u Bosni i Hercegovini uz pretpostavku da je finansijsko izvještavanje saglasno međunarodnim i nacionalnim zakonskim odredbama.

1.4. Metode istraživanja

Interdisciplinarnost predmeta, ciljevi i hipotetički okviri istraživanja opredjelili nas na upotrebu osnovnih analitičkih i sintetičkih metoda (analiza; sinteza; apstrahovanje i konkretizacija; specijalizacija i generalizacija; dedukcija i indukcija), od opštenaučnih hipotetičko-deduktivnu uporednu i statističku. Od metoda i tehnika prikupljanja podataka primjenjene su: analiza sadržaja dokumenata, metod ispitivanja (anketa) i statistička metoda u funkciji tehnike prikupljanja podataka.

Aktuelnost istraživanja je u tome što još uvijek na naučnom nivou nemamo validan odgovor na pitanje o nastanku i razvoju ekonomske, političke, ukupne društvene krize u našoj konkretnoj praksi. To nas je opredelilo da analizi predmeta istraživanja pristupimo dijalektički sučeljavajući opšte, posebne i pojedinačne finansijske pojave, procese i odnose. Otudasmo analizirali pojam nastanka i razvoja finansijskih tržišta posebno tržišta novca, tržišta kapitala i deviznog tržišta što nam omogućava da obradimo funkcije i instrumente finansijskih tržišta i izvršimo klasifikaciju istih, pojam nastanka i razvoja bankarskog sektora Bosne i Hercegovine posebno njegove karakteristike, prednosti i nedostatke što nam je omogućilo da obradimo nivo razvijenosti i strateške ciljeve bankarskog sektora i izvršimo klasifikaciju istih.
Kompleksnost našeg predmeta istraživanja zahtjevalo je da analizu vršimo na dva nivoa: teorijskom – apstraktnom i konkretnom – istorijskom.

1.5. Hipotetički okviri istraživanja

U istraživanje smo pošli sa generalnom hipotetičkom tvrdnjom ,, *svjetska ekonomska kriza značajno je negativno djelovala na finansijski sistem Bosne i Hercegovine"*. Našu generalnu hipotezu operacionalizovali smo preko i pomoću sledećih posebnih hipoteza:

- nastanak, promjene i razvoj finansijskog tržišta determinisani potrebama tranzicije društvene svojine u privatnu tržišnu privredu,
- organizacioni oblici, vrste banaka i strukture finansijskog potencijala determinišu razvoj i promjene finansijskog sistema u istraživanom periodu obilježenog finansijskom i ekonomskom krizom ;
- razvoj, organizacija i upravljanje bankarskim sektorom Bosne i Hercegovine, povećanjem učešća nenaplativih kredita u ukupnim kreditima i smanjenje kreditnih linija utiču na likvidnost banaka kao i trenutno stanje i aktuelni problemi,

- finansijski procesi na finansijskim tržištima Bosne i Hercegovine determinisani su nastankom, promjenama i razvojem dvije berze,
- od kvaliteta upravljanja ljudskim resursima bankarskog sektora Republike Srpske neposredno zavisi kvalitet poslovanja banaka na finansijskom tržištu.

1.6. Sadržaj disertacije

Rezultate empirijsko-teorijskog istraživanja iskazali smo kroz sledeće istraživačke blokove:

Pojavi, istorijskom nastanku i razvoju finansijskog tržišta posvetili smo poseban dio analize koji sadrži i određenje pojma berze, njene bitne karakteristike i funkcije, i berzu kao specijalno tržište hartija od vrijednosti. Ovaj dio analize obrađuje berze efekata, metode i tehnike trgovanja na berzi u sklopu kojih smo obradili i manipulacije na berzi.

Poseban dio naše analize obuhvata trenutno stanje i očekivani pravac razvoja tržišta kapitala u Bosni i Hercegovini.Otuda predmet istraživanja i jeste uticaj rezultata poslovanja organizacija na finansijsko tržište Bosne i Hercegovine. A teorijsku zasnovanost ovako najavljenog predmeta istraživanja nalazimo u teorijama o organizaciji i upravljanju: klasičnoj, neoklasičnoj, modernoj i neomodernoj, a empirijsku osnovu u ekonomskoj stvarnosti poslovnih organizacija u Bosni i Hercegovini čiji su finansijski izvještaji sve drugo a najmanje ono što po međunarodnim standardima treba da budu.

Osnivanju, sistemu i praćenju trgovanjaposvećujemo dio analize koji sadrži i određenje i nastanak berze, njene bitne karakteristike i funkcije, berzu kao specijalno tržište hartija od vrijednosti. Ovaj dio analize obrađuje trgovanje na Banjalučkoj berzi u uslovima ekonomske krize, tržišne segmente na berzi, učesnici koji se javljaju na berzi, metode i tehnike trgovanja na berzi kao i načinu prodaje akcija na berzi, trgovanju obveznicama i trezorskim zapisima koji su u poslednje vrijeme sve više zastupljeni na Banjalučkoj i Sarajevskoj berzi.

Analiza poslovanja na Banjalučkoj berzi u vremenskom razdoblju od 2004. do 2015. godine, koji se desio prije krize, i u toku krize, kao i u većini zemalja u regionu, uspostavio je temelje na velikoj domaćoj potrošnji, izrazito maloj domaćoj štednji, porastu spoljnog duga zemlje i ulaganjima iz inostranstva. Ovakav rast bio je moguć zbog priliva stranog kapitala posredstvom evropskih komercijalnih banaka i pojedinih stranih ulagača. Dugotrajni pad prometa na berzama nije posljedica samo svjetske finansijske krize, već kombinacija unutrašnjih faktora kao što su: nizak nivo korporativnog upravljanja u akcionarskim društvima, nedovoljna edukacija svih učesnika na tržištu kapitala, nelikvidnost na tržištu kao i neefikasno poslovanje akcionarskih društava. Dolazak ekonomske krize u cijelom svijetu ja dodatno naglasio značaj edukacije berzanskih posrednika, menadžmenta u kompanijama, vlasnika akcija i investitora.

Rezultat istraživanja smo utemeljili na multidisciplinarnoj analizi organizacije i funkcionisanja izlaska preduzeća na Banjalučku berzu**,** studija slučaja *Telekom Srpske a.d. Banja Luka*, kao i iskustvo prelaska preduzeća iz društva sa ograničenom odgovornošću u akcionarsko društvo. Ovaj dio analize našeg rada obrađuje osnivanje i djelatnost preduzeća, strukturu njegovog kapitala, posmatranu u određenom vremenskom periodu, kao i samo trgovanje akcijama, redovno isplaćivanje dividende i opstanak na vrhu najbolje kotiranih preduzeća na Banjaličkoj berzi.

Istorijski razvoj banaka, organizacioni oblici i vrste banaka, regulatorni okviri, uloga Centralne banke i vlasnička struktura u bankarskom sektoru su bili predmet istraživanja u nastavku rada.

Prema tome predmet istraživanja bio je uticaj rezultata poslovanja bankarskog sektora uperiodu od 2004 – 2015. godine na razvoj i promjene finansijskog sektora Republike Srpske. Funkciju kontrole i nadzora, stabilnosti i finansijskog stanja poslovanja banaka vrši Agencija za bankarstvo Republike Srpske analizom izvještaja koje banke dostavljaju. Imajući u vidu značaj bankarskog sektora, neophodno je da Agencija za bankarstvo Republike Srpske efikasno procjenjuje adekvatnost upravljanja rizicima i kapitalom od strane banke i da usavršava regulative iz oblasti supervizije banaka.

Istraživanje polazi od hipotetičke tvrdnje da se bankarski sektor Republike Srpske nalazi u većinskom privatnom vlasništvu i u takvoj strukturi dominaciju ima strani kapital. Bankarski sektor Republike Srpske obuhvata banke, mikrokreditne organizacije i druge finansijske organizacije čije je poslovanje i osnivanje uređenoodređenom zakonskom regulativom prema kojoj je propisano da Agencija za bankarstvo Republike Srpske daje odobrenje ili dozvole za rad, nadzire poslovanje i vrši druge poslove u vezi sa njima. U Republici Srpskoj, poslovne banke predstavljaju institucije koje se bave prikupljanjem novčanih sredstava od stranih i domaćih fizičkih lica radi ulaganja kapitala u različite vrste nekreditnih i kreditnih plasmana sa ostvarivanjem dobiti, kao osnovnim ciljem. Banke koje posluju prema savremenim standardima pored kreditiranja, u isto vrijeme pružaju svojim klijentima i sve više drugih finansijskih usluga.

U razvoju i rastu bankarskog sistema javljaju se i određene prijetnje kao što su smanjenje spoljnih podsticaja ekonomskom razvoju i produbljivanju unutrašnjih slabosti, dok nužne korake predstavljaju sprovođenje određenih reform i izazovi savremenog ekonomskog ambijenta.

2. NASTANAK, PROMJENE I RAZVOJ FINANSIJSKOG TRŽIŠTA

2.1. Pojam finansijskog tržišta

Jedna od najstarijih ljudskih aktivnosti koja je vezana za sam početak razvoja civilizacije jeste trgovanje. Pojam prvih oblika finansijskih transakcija vezuje se za nastanak i stavljanje u promet novca, kojim su uklonjenimnogobrojni nedostaci koji su bili karakteristični za naturalnu razmjenu dobara. Postoje tragovi da su se još u drevnom Vavilonu, prije nove ere obavljali neki oblici bankarskog poslovanja, na primjer, davanje naturalnih pozajmica uz kamatu. U antičkoj Grčkoj svoj novac je imao svaki grad – država, pa su tada bili aktivni tzv.posrednici koji su obavljali razmjenu različitih valuta(Brzaković T., 2007)

U vrijeme Rimskog carstva, dolazi do intenzivnijeg razvoja i sve većeg širenja poslova platnog prometa i davanja pozajmica uz visoke kamate, ali raspadom ovog carstva dolazi do zastoja u razvoju finansijskih transakcija. U srednjem vijeku bilježe se i prve prevare, kao što je kovanje novca manje težine, pomoću čega se vlast bogatila.

Do prvih bankarskih poslova dolazi u XIV vijeku zahvaljujući razvoju trgovine i zanatstva, tada nastaje mjenica kao jedna od prvih hartija od vrijednosti koja se u početku koristila kao sredstvo plaćanja. Intenzivniji razvoj finansijskih tržišta počinje nakon industrijske revolucije početkom XIX vijeka.A svoju najveću ekspanziju finansijska tržišta doživljavaju u XX vijeku, iako je finansijska kriza 1929 – 1933. godine u velikoj mjeri uzdrmala tržište kapitala.(Brzaković T., 2007)Do oporavka finansijskog tržišta došlo je zahvaljujući razvoju ratne industrije tokom Drugog svjetskog rata.

U zemljama sa razvijenim tržišnim privredama izdvojila su se dva tipa finansijskih sistema – kod jednog sistema okosnicu čine banke univerzalnog tipa, dok se kod drugog glavna dešavanja odvijaju na otvorenom finansijskom tržištu. Prvi tip je karakterističan za Njemačku, gdje se banke, pored komercijalnog bankarstva, bave i investicionim bankarstvom. Drugi tip je dominantan u SAD, gdje je 1933. godine Glass Steagal – ovim zakonom komercijalnim bankama zabranjeno da trguju hartijama od vrijednosti, ali je ta mogućnost ostavljena investicionim bankama i brokersko – dilerskim firmama, čiji je rad nadgledala specijalna državna agencija SEC (Securities and Exchange Commision).(Brzaković T., 2007)Pedesetih i šezdesetih godina prošlog vijeka u mnogim zemljama kontrolu nad kretanjem kapitala vršili su državni organi da bi sedamdesetih godina taj trend počeo da slabi. Osamdesetih godina desio se ozbiljan preokret, tada je tržište kapitala preuzelo dominantnu ulogu u većini zemalja. Takođe dolazi do ukidanja ograničenja u kretanju kapitala što doprinosi njegovoj globalizaciji. Zbog globalizacije međunarodnog tržišta kapitala krize više nisu lokalno ograničene već se njihovi negativni efekti odražavaju na ukupna privredna kretanja u svijetu. I pored negativnih pojava globalizacija omogućava veće obime emisije hartija od vrijednosti i niže troškove finansiranja. Korijeni poslednje ekonomske krize kreću još iz sedamdesetih godina XX vijeka, kada je tada najmoćnija zemlja na svijetu napustila "zlatni standard" po kome je pokriće za dolar bilo zlato.U isto vrijema, dolar su ponudili svjetsko "papirno zlato".(Stakić B., 2009)

Drugu polovinu XX vijeka obilježila je revolucija elektronskog trgovanja koji obuhvata većinu finansijskih instrumenata. Obavljanje velikog broja trgovinskih transakcija među učesnicima koji se nalaze na različitim mjestima, omogućeno je zahvaljujući internetu. Široka primjena najsavremenije informacione tehnologije je ukinula ekskluzivnost raspolaganja informacijama koje je ranije imao jedan broj učesnika,

samim tim povećan obim podataka postao je dostupan znatno većem broju učesnika. Može se reći da će dalji razvoj tehnologija u XXI vijeku biti jedan od najznačajnijih faktora od koga će zavisiti budući razvoj finansijskog tržišta.

Posebno mjesto gdje se vrši kupovina i prodaja novčanog kapitala predstavlja finansijsko tržište i ono je javno mjesto gdje se proizvodi kupuju ili prodaju direktno ili preko posrednika. Ono treba približiti potencijalne investitore i vlasnike kapitala koji su spremni da na pravi način investiraju određeni kapital. Cijena novčanih sredstava formira se u zavisnosti od ponude i tražnje. Ključni faktor jačanja privrednog razvoja su efikasna finansijska tržišta, dok je jedan od osnovnih razloga koji utiče na situaciju da su mnoge države siromašne, jesu finansijska tržišta koja nisu efikasna.Jedna od najvažnijih podjela finansijskih tržišta jeste ona koja se odnose na rok dospjeća instrumenata na finansijskom tržištu koji predstavljaju predmet trgovine. Posmatranjem sa ovog stanovišta podjela se vrši na: tržište novca, devizno tržište i tržište kapitala.(Šoškić, D.; Živković, B.;, 2007)

2.2. Funkcije i klasifikacija finansijskih tržišta

Subjekti kojima određena sredstva nedostaju povezuju se sa subjektima koji u određenom vremenskom periodu posjeduju višak finansijskih sredstava predstavlja jednu od osnovnih funkcija finansijskog tržišta. Broj učesnika na finansijskom tržištu zavisi od njegove razvijenosti. Na finansijskom tržištu učestvuju subjekti društvenog života koji se mogu svrstati u četiri sektora: privredni sektor, javni sektor, sektor inostranih subjekata i sektor stanovništva.

Jedna od osnovnih funkcija finansijskog tržišta je da omogući da se na što efikasniji način alociraju limitirani i obično minimalni finansijski potencijali da bi se na najbolji mogući način podmirila tražnja za tim resursima. Na finansijskom tržištu se, preko transakcija, oblikuju razne vrste cijena, poput kamatnih stopa, deviznog kursa i cijene određenih hartija od vrijednosti. Na ovim tržištima cijene u velikoj mjeri utiču na ravnotežumeđu ponudom i tražnjom, tokovima finansijskih sredstava i kapitala, kao i cjelokupna privredna kretanja. Vrlo često se pojam finansijska tržišta izjednačava sa pojmom berza.(Erić , D.; Đukić, M.;, 2012)

U povezivanju ponude i tražnje na finansijskom tržištu,finansijski učesnici imaju ključnu ulogu bilo da to rade direktno kao što to rade brokeri, dileri i investicione banke, ili indirektno poput investicionih fondova i drugih finansijskih institucija.
Tri ključne funkcije finansijskog tržišta su:(Jeremić Z., 2008)

1. obezbjeđenje mehanizma za određivanje cijene finansijske aktive – imovine,
2. obezbjeđenje likvidnosti imovine,
3. smanjenje troškova prometa imovine.

Uobičajena podjela finansijskih tržišta je na:

1. tržište instrumenata duga i tržište vlasničkih instrumenata (instrumenti akcijskog kapitala),
2. novčano tržište i tržište kapitala prema dospijeću,
3. primarno i sekundarno tržište,
4. berzansko i vanberzansko tržište.

Tržište instrumenata duga predstavlja oblik hartija od vrijednosti kojima se definišu dužničko – povjerilački odnosi. Ovdje je riječ o velikoj grupi određenih hartija od vrijednosti kojima se obavlja kreditno finansiranje poslovanja emitenata u posebnim vremenskim intervalima.

Krajem prošlog vijeka primjećena je neminovnost za temeljnijom regulativom, koja za cilj ima: (Fabozzi, F.; Modigliani, F.; Ferry, M.;, 1994)

- da zaštiti investitore od obmana koje mogu nastati prikrivanjem informacija od strane emitenata hartija od vrijednosti,
- da unaprijedi konkurenciju i korektno ponašanje na finansijskom tržištu,
- da poboljša stabilnost finansijskih institucija,
- da ograniči aktivnost koncerna i monopolskog ponašanja na domaćem tržištu,
- da kontroliše nivo ekonomskih aktivnosti.

Podjela finansijskog tržišta koja se najčešće primjenjuje je podjela na tržište kapitala prema dospijeću i na novčano tržište. Ova podjelapovezana je sa ročnošću hartija od vrijednosti, iz čega proizilazi da tržište kapitala sačinjavaju finansijski instrumenti koji se vezuju za rok dospjeća više od godine i vlasničke hartije koje nisu vezane za dospjeće. Najznačajniji dio tržišta kapitala čine tržište na kome se vrši promet akcijama, vlasničkim hartijama vezanim za akcionarski kapital.

Novčano tržišta, za razliku od tržišta kapitala,vidnoje likvidnije, ali je po ukupnom obimu finansijskih instrumenata višestruko manje od tržišta kapitala. Glavnu ulogu u poslovanju sa hartijama od vrijednosti na tržištu kapitala ima investiciono bankarstvo u razvijenim ekonomijama. Poslovi kojima se investicione banke bave su sledeći:(Fabozzi, F.; Modigliani, F.; Ferry, M.;, 1996)

- poslovi javne ponude (poslovi underwriting-a) hartija od vrijednosti,
- privatni plasman,
- trgovanje hartijama od vrijednosti,
- sekjuritizacija aktive,
- merdžeri i akvizicije,
- kreiranje derivata,
- upravljanje novčanim resursima

Na osnovu redoslijeda prodaje emitovanih hartija od vrijednosti, razlikujemo dvije osnovne vrste tržišta: primarna i sekundarna tržišta.

Tržišta na kojima se vrši primarna emisija i prodaja hartija od vrijednosti su primarna tržišta, ona se povezuju sa uvođenjem novih hartija na finansijsko tržište i na njima se odvija prva transakcija sa tim hartijama. Poseban značaj za kategoriju emitenata imaju ova tržišta jer oni na njima prikupljaju kapital i sredstva koja su im neophodna. U ovom slučaju kupac ima položaj investitora, jer kupovina za njega predstavlja investiciju, s obzirom da od kupljene hartije od vrijednosti očekuje dobit veću od ulaganja koje je imao prilikom kupovine hartija od vrijednosti. Postoji više načina kako se primarna emisija može realizovati, ali se kao najčešće mogu navesti sledeći:(Brzaković T., 2007)

- javna ponuda,
- primarna ponuda putem tendera,
- privatna primarna emisija,
- emisija prava.

U uslovima krize primarna tržišta su pogođena smanjenom likvidnosti, odnosno težim pristupom emiteneta finansijskim sredstvima. Ovo se posebno odnosi na emitente u našem regionu, gdje je gotovo na svim lokalnim finansijskim tržištima smanjen ukupan broj i obim emisija.(Erić , D.; Đukić, M.;, 2012)

Tržišta na kojima se trguje emitovanim hartijama od vrijednosti su sekundarna tržišta, na kojima se vrši preprodaja, i obavljaju sve buduće transakcije. Cilj ovog tržišta je da obezbjedi investitorima likvidnost

njihovih investicija, i to je ono po čemu se ovo tržište razlikuje od drugih. Iz toga proizilazi da je funkcionisanje sekundarnog tržišta uslovljeno uspješnim funkcionisanjem primarnog tržišta, kao što primarno tržište ne može uspješno funkcionisati ako za emitovane hartije od vrijednosti ne bude dovoljno zainteresovanih kupaca i prodavaca na sekundarnom tržištu. Ova tržišta obezbjeđuju likvidnost finansijskim instrumentima. Bitna karakteristika ovih tržišta je da javnost bude blagovremeno upoznata sa svim promjenama pošto se izvještaj o obavljenim poslovima objavljuju u dnevnoj štampi.

Učesnici koji su najvažniji na sekundarnom tržištu su: prodavci, kupci i posrednici.

U ulozi kupaca i prodavaca mogu se pojaviti fizička lica, domaći i strani privredni subjekti, banke i druge finansijske institucije.Ekonomski motiv, špekulativni motiv i likvidnosni motiv su najvažniji motivi kupaca i prodavaca.Funkcionisanje tržišta kapitala, emitovanje i trgovanje vrijednosnim papirima po tačno određenim pravilima nadziru određene agencije. Okvir nadzora razlikuje se od države do države, ali određene sličnosti postoje posebno kada je u pitanju prihvatanje principa operacija vezanih za svjetsko tržište kapitala. 21
Sekundarno tržište,za razliku od primarnog tržišta koje podrazumjeva proces investiranja (emitent mobiliše kapital izdavanjem hartija od vrijednosti), omogućava i proces dezinvestiranja odnosno investitor može prodajom hartija od vrijednosti da svoju investiciju ponovo pretvori u gotov novac.(Vasiljević B., 1997)
Kada je riječ o berzanskom tržištu ono se prepoznaje kao fizički prostor u kome važe stroga i jasna pravila i procedure ponašanja u procesu trgovine.Ključni dio berze je tradicionalni trgovački parket na kome se odvija trgovina. Najbolji primjer berzanskog tržišta su Njujorška, Londonska, Tokijska, Frankfurtska i druge berze.

Vanberza126 tržišta predstavljaju elektronski trgovački medij, bez fizičkog prostora, na kome se odvija trgovina. Na ovom tržištu dileri, koji s28alaze na različitim lokacijama, u procesu trgovanja povezani su elektronski. Primjer vanberzanskog tržišta je NASDAQ (National Association of Securities Dealers Automated Quations), koji je od svog osnivanja 1971. godine izrastao u globalnu kompjutersku trgovačku mrežu.(Levy, H.; Post, T.;, 2005)

2.3. Tržište novca

Tržište novca najčešće se definiše kao finansijsko tržište pod kojim se podrazumjeva organizovan nastup i odnos ponude i tražnje kratkoročnih novčanih sredstava i kratkoročnih vrijednosnih papira. Uloga ovog tržišta je da svim privrednim subjektima olakša pristup do kratkoročnih novčanih sredstava koja su mu prije svega neophodna za održavanje produktivnosti ili za kratkoročno finansiranje drugih proizvodnih ili prometnih aktivnosti.
U uslovima globalne krize tržište novca mnogih zemalja su pogođena manjom ponudom novca, što je za posljedicu imalo nižu likvidnost. Nelikvidnost se kasnije prelivala sa finansijskog na realni sektor privrede izazivajući usporavanje privrednog rasta, a u pojedinim zemljama čak i recesiju.(Erić , D.; Đukić, M.;, 2012)

2.4. Tržište kapitala

Tržište kapitala predstavlja dio finansijskog tržišta na kome se finansijska sredstva nud34traže na rok duži od jedne godine. Tžište kapitala možemo još opisati kao specijalizovano finansijsko tržište na kome

se može trgovati kapitalom, dugoročnim novčanim sredstvima i dugoročnim hartijama od vrijednosti, odnosno kao hipotekarno tržište i tržište hartija od vrijednosti, dugoročnog karaktera. U ovom dijelu finansijskih tržišta, institucionalni investitori imaju važnu ulogu, kao što su: penzioni fondovi, investicione kompanije i fondovi, osiguravajuća društva, koji su najveći vlasnici i kupci određenih nivoa dugoročne finansijske aktive.(Ivaniš M., 2008) Shodno tome, tržište kapitala je jedan od najvećih generatora privrednog razvoja države.

2.5. Devizno tržište

Dio finansijskog tržišta pod kojim podrazumjevamo takve transakcije gdje se razmjenjuju različite vrste valuta između različitih ekonomskih subjekata predstavlja devizno tržište. Kako bi se finansijska sredstva uspješno preseljavala iz jedne zemlje u drugu potrebno je prije svega konvertovanje iz valute zemlje iz koje potiču u valutu zemlje u koju idu. Promjena ovih sredstava se odvija na deviznom tržištu. Devizni kurs koji predstavlja cijenu valute jedne zemlje izraženu u jedinici valute druge zemlje određuje se na deviznom tržištu.Dvadeset četiri sata neprekidno traju tržišne transakcije.

2.6. Uloga finansijskih posrednika na finansijskim tržištima

Finansijski posrednicise mogu definisati kao finansijske institucije koje posreduju na finansijskom tržištu vršeći transfer sredstava od onih koji posjeduju višak finansijskih sredstava, prema onima koji ta sredstva trebaju za određenu poslovnu aktivnost. Najznačajniji finansijski posrednici su: dileri, brokeri i investicioni bankari. Oni se nazivaju posrednicima jer se nalaze između ostalih učesnika na finansijskim tržištima (privrede, stanovništva, javnog sektora, inostranih subjekata) sa funkcijom međusobnog povezivanja.

Institucije koje prikupljaju štednju i depozite plasirajući ih odobravajući različite vrste kredita ili ulažući u hartije od vrijednosti na tržištu nazivaju su depozitne finansijske institucije.Riječ je o vrlo heterogenoj grupi finansijskih učesnika koja je dobila ime po tome što prikupljeni depoziti predstavljaju njihove osnovne izvore sredstava i kapitala. Ovoj grupi pripadaju sljedeće institucije:

- Banke – koje su predstavljene kao – investicione, komercijalne, univerzalne;
- Štedionice;
- Štedne i kreditne asocijacije;
- Kreditne unije i slično.

Nedepozitne finansijske institucije su one koje u izvorima sredstava imaju sopstveni kapital ili neki drugi izvor koji nije depozitnog porijekla.

U praksi dolazi do pojave finansijskih posrednika, prije svega zbog toga što svaki pojedinac ili kompanija ne može efikasno da pozajmljuje, plasira i investira viškove sredstava.Finansijski posrednici tu transakciju obavljaju efikasnije, uz manje troškove transakcija, sakupljajući finansijske informacije koje obrađuju za veliki broj komitenata i smanjujući rizik ulaganjem u asortiman finansijskih instrumenata, koji bi prilagodili odnos između prinosa i rizika. Motivi finansijskih posrednika su da ostvare što većuzaradu na bazi razlike u cijeni po kojoj angažuju sredstva i cijene po kojoj ih prodaju.(Erić D., 2003)Kako bi se obezbijedilo što bolje funkcionisanje tržišta kapitala u jednoj zemlji, potrebno je da postoji odgovarajuća zakonska regulativa, kao i određene institucije finansijskog tržišta kao što su

brokersko dilerske kuće, berze, centralni registar, investicione banke, investicioni fondovi, investicione banke.

Finansijska tržišta i finansijski posrednici omogućavaju da se rizici određenih ulaganja smanje i da se izvrši njihova disperzija. Tako na primjer banke oduvijek posluju sa rizikom i neizvjesnošću, no u osnovi bankarstva nije eliminacija rizika, već njegovo preuzimanje. Ključni rizici u bankarstvu su: kreditni, tržišni i operativni rizik.(Šalić R., 2010)

2.7. Istorijski razvoj banaka i njihovih poslova

Banka kao finansijska institucija banka je nastala realizovanjem depozitnog i mjenjačkog posla. Počeci bankarstva kreću još od antičkog perioda, u staroj Grčkoj i drevnom Rimu i to u domenu vršenja određenih mjenjačkih poslova. Riječ banka (italijanski banco, francuski banque, njemački i engleski bank) u upotrebi je više od 2000 godina postojanja u značenju "klupa" ili "pult za promjenu novca", što ujedno potvrđuje da je mjenjački posao zabilježen među prvim poslovima koji su karakteristični za banku.(Hadžić M., 2010) Još starom vijeku, postojali su kreditni, založni i mjenjački poslovi u Vavilonu, kod Egipćana, starih Grka. Prve banke u Evropi bile su mjesto za čuvanje predmeta od vrijednosti. U početku, banke su na osnovu uloženih depozita, deponentima davale čekove koji su pružali mogućnost plaćanje bez gotovog novca. Do pojave banaka modernog tipa kao institucionalno organizovanih novčanih ustanova u italijanskim gradovima, koje su bile komercijalne banke došlo je u srednjem vijeku:(Hadžić M., 2010)

-Banca di Genova osnovana 1320.godine,
-Casa di Sant Georgio, osnovan 1407.godine,
-Bank of England, emisiona banka, osnovana 1694. godine,
-Bank de France, osnovana 1800. godine.

Osnivanje savremenih banaka počinje početkom XIX vijeka, kada se stvaraju temelji današnjeg modernog bankarstva. Banka je u savremenim uslovima poslovanja postala složena finansijska institucija koja pruža sve veći broj usluga određenim privrednim subjektima. Istorija bankarstva je tijesno povezana sa istorijom novca. Osnove bankarskog poslovanja je proističu iz poslova, kao što su depozitni i kreditni posao, koji određuju osnovnu institucionalnu funkciju banke kao novčanog preduzeća.(Bjelica V., 2001)Početkom XX vijeka, kredit se tumači kao pozajmica realno ušteđenih novčanih sredstava i ulogu banke svela je na ulogu posrednika između onih koji imaju slobodan novac, deponuju ga kod banke, i drugih kojima su novčana sredstva potrebna kako bi im ga banka plasira u obliku kredita. Finansijske institucije grupišu se u dvije velike grupe, gdje su na jednoj strani banke koje su dominirale finansijskim sistemom u prethodnim decenijama, a na drugoj strani nebankarske finansijske institucije koje su dominantne na današnjem finansijskom tržištu.(Rose, S. P.; Hudgins, C. S.;, 2005) Banke predstavljaju finansijske institucije čija je osnovna funkcija prikupljanje i plasiranje novčanih sredstava. Pored osnovne funkcije koju obavlja banka ona sve više obavlja poslove koji je udaljavaju od tradicionalnog bankarstva. Primjenom savremene tehnologije omogućava se brža i lakša obrada podataka i dovodi do velikih promjena u funkcionisanju bankarstva.

Pribavljanje i usmjeravanje sredstava sa svrhom uzimanja i davanja kredita predstavlja osnovnu posredničku funkciju banke. Prema tome osnovni bankarski poslovi su:(Hadžić M., 2010)

1. prikupljanje depozita i pribavljanje sredstava,
2. kreiranje novca i odobravanje kredita,
3. obavljanje platnog prometa.

U razvijenim zemljama bankarski i širi ekonomski sistemi su konrolisani. Mjere intervenisanja svode se n(Hadžić M., 2010)
- nacionalizaciju centralne banke,
- stvaranje institucija za kontrolu bankarskih poslova,
- podržavnje velikih poslovnih i komercijalnih banaka,
- stvaranje krupnih državnih finansijskih institucija,
- formiranje posebnih finansijskih institucja – fondova sa primarnim ciljem podrške izvozu.

Banke imaju za cilj da umnože novčani kapital i da maksimiziraju dobit. Njihova primarna uloga je ikupljanje i usmjeravanje sredstava stanovništva. Kod banaka je izraženo prisustvo velikog broja nosilaca različitih interesa: osim akcionara i menadžmenta, čiji su odnosi osnovni za primjenu principa korporativng upravljanja u većini akcionarskih privrednih društava, javljaju se i deponenti, kao posebni povjerioci, ali i zaposleni, kao i država i šira društvena zajednica, njihove interese zastupaju različiti nadzorno organi.(Vasiljević M., 2007)

2.8. Organizacioni oblici i vrste banaka

Banke i druge finansijske organizacije su pravna lica, njih mogu da osnuju strani domaća fizička i pravna lica i to najmanje dva osnivača. Banke se mogu razvrstati na više tipova,zavisno od p ovne aktivnosti i sadržine konkretnih poslova kojima se neka banka dominantno bavi. Centralni zadatak banke je da pribavi potebna novčana sredstva te da ih plasira pod što povoljnijim uslovima u cilju ostvarenja određenog profita. Osnovni elementi ukupne bankarske aktive su novčani i elementi u procesu naplate, rezerve, investicije u hartije od vrijednosti, depoziti kod drugih banaka, zajmove kao i ostala aktiva.Funkcije banke mogu biti: (Lukić R., 2004)

1. Klasične funkcije: Funkcija plaćanja, Funkcija štednje, Kreditna funkcija, Funkcija upravljanja gotovinom.
2. Nove funkcije: Funkcija osiguranja, Brokerska funkcija, Funkcija investicionog bankarstva, Funkcija povjerenika.

U modernoj teoriji kao i u praksi banke se uglavnom određuju i dijele se na osnovu sledećih kriterijuma: 1. prema poslovima koje obavljaju, 2. na osnovuteorije prema kojoj realizuju svoju djelatnost, 3. na osnovu vlasništva.(Ivaniš M., 2008)
Osnovni motiv poslovanja banaka je profit koji predstavlja razliku između ostvarenih prihoda i ukupnih troškova poslovanja.

Osnovno obilježje funkcionisanja banaka izražava se preko načela bankarskog poslovanja, čiji je cilj uticaj na umanjenje nivoa rizika bankarskog poslovanja i podizanje na najveći nivo racionalnost poslovanja banaka. a načela spadaju:(Jović Z., 2011)

- načelo likvidnosti banke,
- načelo solventnosti banke,
- načelo rentabilnosti poslovanja banke,
- načelo sigurnosti plasmana,
- načelo poslovnosti i efikasnosti,
- načelo ažurnosti obavljanja poslova i evidentiranja poslovnih promjena.

Osnovna klasifikacija banaka polazi od količine poslova kojima se banka pretežno bavi, pa je moguća klasifikacija banaka:(Hadžić M., 2010)

- Centralna ili emisiona banka,
- Univerzalne banke,
- Depozitne banke,
- Poslovne banke,
- Specijalizovane i granske banke,
- Štedno-kreditne organizacije,
- Ostale bankarske i finansijske institucije i
- Međunarodne i regionalne banke i međunarodne finansijske organizacije.

Centralna ili emisiona banka– predstavlja emisionu banku ili banku banaka prema poslovnom obilježju. Država prenosi ovlašćenja i prava domenu vođenja emisione, kreditno–monetarne, devizne politike i regulisanja novčane mase na nju tako na monetarnu instituciju. Od zemlje do zemlje razlikuju se ovlašćenja i način funkcionisanja, a prvenstveno zavise od stepena razvijenosti finansijskog sistema i infrastrukture. Centralne banke se takođe razlikuju i sa stanovišta odnosa i uticaja države na vođenje monetarne, kreditne, kamatne i devizne politike. Funkcije Centralne banke su: sprovođenje mjera monetarno-kreditne politike, emisija novca, regulisanje i supervizija rada banaka, poslovi za račun države, održavanje spoljne likvidnosti.

Depozitne ili komercijalne banke-ove banke se nazivaju komercijalnim bankama, obzirom na kratkoročni kvalitet sredsta Depozitne institucije se razlikuju od nedepozitnih po njihovom izvoru finansijskih sredstava, ove institucije uključuju komercijalne banke, štednju i zajmove i kreditne unije–finansijske posrednike sa kojima se i svakodnevno susrećemo.(Krasulja, D.; Ivanišević, M.;, 2004)Igraju ulogu vrlo značajnih finansijskih posrednika. One prikupljaju depozite po viđenju (čekovni račun) i oročene depozite (štedni ulozi), koje, zatim, ukrupnjene prosleđujupotencijalnim korisnicima ili ih upućuju preko finansijskog tržišta do potražioca određenih sredstva. Osnovne funkcije komercijalnih banaka su:

- Kreditiranje sektora stanovništva (individualno bankarstvo), sektora privrede i države (institucionalno bankarstvo) i ino sektora (međunarodno bankarstvo),
- Platni promet,
- Finansijski inžinjering,
- Konsalting i edukacija
- Emitovanje i prodaja hartija od vrijednosti

Univerzalne banke–obim i širina poslova ovih banaka su određeni veličinom i njenim potencijalom, bave se najvećim brojem poslova iz bankarskog sektora. Do formiranja ovih banaka dolazi zbog interesa klijenata, privrednih subjekata koji će sve svoje potrebne bankarske poslove da obavljaju kod jedne banke. Funkcije ovih banaka određene su veličinom i njenim potencijalom i brojem poslova.
Univerzalne banke imaju funkciju: depozitna funkcija,obezbeđenje plaćanja, kreditna funkcija, poslovi sa hartijama od vrijednosti na primarnom tržištu i sekundarnom tržištu.

Poslovne banke– predstavljaju profitne institucije koje se bave poslovima prikupljanja viškova novčanih sredstava – depozita, plasiranje kredita po osnovu sakupljenih depozita i obavljanje poslova platnog prometa za klijente. Bitno se razlikuju u odnosu na komercijalne banke, iako se u domaćoj bankarskoj praksi pod ovim nazivom najčešće podrazumijeva banka opšteg tipa poslovanja. Ove banke se u

razvijenim ekonomijama obično bave finansiranjem razvoja kompanija na prema depozitu ili hartijama od vrijednosti (HOV) sa dužim rokom.

Specijalizovane ili granske banke– bave se pojedinim vrstama bankarskih poslova, gdje se sa stanovišta stručne usmjerenosti govori o uskoj specijalizaciji i o podjeli rada među bankama. Riječ o investicionim bankama,bankama koje se bave deviznim poslovima, izvozno – uvoznim bankama, eskontnim poslovima, poslovima sa hartijama od vrijednosti ili grupi poslova.
Štedno – kreditne organizacije– prema kriterijumu koje ispunjavaju banke, ove banke ne ispunjavaju primarni uslov da kreiraju novčana sredstva. Predstavljaju posebnu vrstu štedionica koje drže samo oročene depozite odnosno štedne uloge koji su namjenjeni primarno finansiranju stanovništva, prije svega u vidu hipotekarnih kredita za stambenu izgradnju.

Posmatrajući ostale nebankarske i druge finansijske institucije, koje poslednjih decenija naročito u razvijenijim zemljama zauzimaju sve važnije mjesto u finansijskom sistemu izlažući banke sve većoj konkurenciji, pripadaju: (Hadžić M., 2010)
- Ustanove osiguranja i reosiguranja
- Fondovi socijalnog i penzionog osiguranja i drugi fondovi
- Poslovne korporacije
- Trgovinske i druge organizacije za finansiranje potrošačkih kredita
- Novčane i robne berze
- Stambene i druge zadruge
- Institucije koje se bave forfeting i factoring poslovima
- Ustanove koje se bave poslovima klиringa
- Institucije koje se bave poslovima lizinga
- Finansijski posrednici – brokerske i dilerske kompanije
- Hedžing kompanije
- Fondovi tržišta novca
- Finansijske holding kompanije

2.9. Struktura finansijskog potencijala banaka

Imajući u vidu osnovnu karakteristiku banke koja predstavlja monetarnu i finansijsku instituciju njen zadatak je da plasira sredstva stva za potrebe svojih klijenata i da ih pri tome valorizuje na najbolji način, sa najvećim efektom. U obavljanju drugih bankarskih poslova (usluga) banka banka se vodi istim ili sličnim poslovnim. Poslovne banke moraju posjedovati odgovarajući volumen sa jasnom i razvijenom strukturom finansijskog i i nvesticionog potencijala da bi se mogao očekivati potpun ekonomski efekat obavljanja bankarskih poslova. Da bi poslovne banke mogle očekivati pun ekonomski efekat u obavljanju bankarskih poslova (potencijala za ostale plasmane) koji banka iskazuje u svom bilansu poslovanja (bilansu stanja), ona mora raspolagati određenim volumenom i strukturom finansijskog i investicionog potencijala.(Đukić, Đ.; Bjelica, V.; Ristić, Ž.;, 2004) Finansijski potencijal banke izražen je zbirom sredstava koje banka stekla u procesu prikupljanja depozitnih sredstava ili kreditnih sredst. Da bi obezbijedili ravnotežu u bilansu stanja banke, stanje aktive mora biti uzročno posledično uslovljeno obimom i strukturom izvora sredstava u pasivi bilansa banke. Finansijski potencijal banke obuhvata izvore sredstava ili zbirnu sumu sredstava u bilansnoj pasivi banke.

Imajući u vidu međunarodnu praksu u ovoj oblasti, prinos odnosno profitabilnost banke određen je kroz šest ključnih parametara koji iskazuju različite aspekte profitabilnosti, a to su:

- prinos na akcionarski kapital (ROAE);
- prinos na aktivu (ROAA);
- kamatna marža;
- nekamatna (proviziona) marža;
- operativni profit;
- prihod po (običnoj) akciji

Kod izračunavanja prinosa banke odnosno njene profitabilnosti, u međunarodnoj praksi se koristi šest ključnih pokazateljakoji naglašavaju različite aspekte profitabilnosti banke. To su:

- prinos na akcionarski kapital (ROAE);
- prinos na aktivu (ROAA);
- kamatna marža;
- nekamatna (proviziona) marža;
- operativni profit;
- prihod po (običnoj) akciji (EPS).

U bankarstvu, a na osnovu Bazel III sporazuma postoje kvantitativni i kvalitativni zahtjevi po pitanju rizika likvidnosti. Kvantitativni zahtjevi rangirani su kao prioritet kod svih komercijalnih banaka da u određenim vremenskim periodima primjenjuju izračunavanja njihove likvidne pozicije kroz koeficijente pokrića likvidnosti.(Šalić R., 2013)Važan i složen dio poslovanja svake banke i bankarskog sektora predstavljaju upravljanje rizikom likvidnosti i održavanje likvidnosti.Stabilnost poslovanja, izgradnja povjerenja u banke i tržišna pozicija svake banke na finansijskom tržištu zavisi od kvaliteta upravljanja rizikom likvidnosti i sposobnosti održavanja likvidne pozicije.Na menadžmentu banke i organima upravljanja stoji velika odgovornost za provođenje politike likvidnosti i obezbjeđivanje sposobnosti banke da bez odlaganja izvršava obaveze na dan dospijeća. U sprovođenju procesa upravljanja rizikom likvidnosti, sve banke su dužne da primjenjujući usvojenih programa, politika i procedura obezbjede ročnu strukturu i usklađenost aktive, pasive i vanbilansa, da isplaniraju potencijalne potrebe i izvore likvidnosti, da zaštite banku od neočekivanih novčanih odliva, da pokušaju da predvide likvidne potrebe vanredne situacije. Sve što je navedeno banke trebaju obezbjediti, imajući u vidu uticaj internih eksternih faktora (regulatorni, monetarni, ekonomski i zakonodavni sistem, tržišni uslovi, razvijenost tržišta novca i mogućnost pristupa tržištu novca) na ukupno poslovanje banke. (www.abrs.ba, 2015)

2.10. Uloga Centralne banke

Centralna banka predstavlja monetarnu ustanovu u nekoj državi koja ima monopol emisije novca i novčanih ekvivalenata. Dva su oblika primarnog novca: kao obaveze Centralne banke po tekućim računi koje kod nje drže poslovne banke i kao banknote koje izdaje Centralna banka. Centralnoj banci, monopol na stvaranje primarnog novca, omogućava obavljanje ostalih funkcija koje se odnose na regulisanje novčanog sistema, kao što su:održavanje stabilne vrijednosti novca, kontrola ponude novca i kredita u bankarskom sastavu, upravljanje deviznim rezervama zemlje, upravljanje kursom domaće valute u odnosu na svjetske valute, održavanje stabilnosti domaćeg bankarskog sastava, obavljanje platnog prometa među bankama, držanje računa državnih organa druge.Količinu novca koji kreiraju poslovne banke ima mogućnost da kontroliše Centralna banka. Tu kontrolu Centralne banke obavljaju raznim instrumentima, od kojih su glavni krediti poslovnim bankama, kupovina vrijednosnih papira te propisivanje obavezne rezerve koju poslovne banke moraju držati na računima kod centralne banke. Osnovni zadatak centralne banke je održavanje stabilnosti novca, odnosno stabilnost bankarskog i

privrednog sektora. Osnovne funkcije Centralne banke su: devizne funkcije, izdavanje novčanica, kontrolisanje banaka, obavljanje poslova za državu i ostale funkcije.

Stopu rizičnosti aktive banke propisuje centralna banka i sva svoja potraživanja razdvaja u sledeće kategorije: "A", "B", "C", "D", "E".(Vunjak; Kovačević;, 2006)

- Kategorjia „A" obuhvata potraživanja od dužnika kod kojih se ne očekuju problemi naplate potraživanja,
- Kategorija „B" obuhvata potraživanja čiji su tokovi gotovine ocijenjeni kao adekvatni ali finansijsko stanje dužnika nije zadovoljavajuća zbog problema u poslovanju,
- Kategorija „C" obuhvata potraživanja dužnika čiji tokovi gotovine nisu adekvatni sa aspekta izmirenja obaveza,
- Kategoriju „D" obuhvataju potraživanja od dužnika koji posluju sa gubitkom ili se može predvidjeti da će poslovati sa gubitkom,
- Kategorija „E" obuhvata potraživanja od dužnika za koja se smatra da neće biti naplaćena.

Jedan od osnovnih faktora uspješnostije pravilno upravljanje Centralnom bankom. U pravilu bankom rukovodiguverner koga postavlja parlament, vlada ili predsjednik. Odbor direktora ima važnu ulogu prilikom upravljanja bankom, a imaju različit naziv od monetarnog odbora, nadzornog vijeća, opšteg vijeća, i slično. Mandat guvernera nije isti u svim zemljama ali je obično duži od vladinog mandata, odnosno parlamenta.(Hadžić M 2009)Kontrolisanje banaka jedna je od najvažnijih funkcija centralne banke. Kakve će u opticaju biti novčanice i kovanice, od kakvog materijala će se izrađivati, kao i koliko će njihova nominalna vrijednost iznositi određuje Centralna banka.
Centralna banka može izaći na svako tržište kao i svako drugo preduzeće i obavljati trgovinu vrijednosnim papirima. Sve banke su u obavezi da deponuju određenu iznos novčanih sredstavakod centralne banke. Na taj način se može uticati na količinu novca u opticaju, a samim tim i na stanje privrede.

2.11. Berze kao organski dio finansijskog tržišta

Berza se definiše na različite načine, kako u ekonomskoj tako i u pravnoj literaturi. U pravnoj literaturi se berze definišu kao ,,od države dopuštene priredbe koje se redovno održavaju radi zaključivanja ugovora o prodaji robe, hartija od vrijednosti, deviza, valuta i privatnih diskonta, koji nisu prisutni i koje mogu posjećivati samo trgovci ili njihovi pomoćnici"(Erić D., 2003). U mnogim ekonomskim definicijama berze se definišu kao posebno organizovana tržišta za promet robe, hartija od vrijednosti, deviza i valuta, na redovnim sastancima ovlaštenih lica.

2.11.1. Nastanak, promjene i razvoj berze

Pojam berze obuhvata sistematizaciju više različitih pristupa:(Erić D., 2003)

- Ekonomski pristup – berza se posmatra kao specifičan oblik tržišta na kome se obavlja promet robe, novca, deviza i kapitala izraženog u hartijama od vrijednosti;
- Etimološki pristup – berza se može shvatiti kao sistem trgovanja – sam pojam se može odnositi na skupove koje drže trgovci i posrednici radi zaključivanja trgovačkih poslova;
- Istorijski pristup – suština ovog pristupa je u analizi istorijata razvoja berzi i načina njihovog nastajanja;

- Pravni pristup – berze u pravnom smislu predstavljaju zakonom uređene organizacije, koje se pod pojačanom državnom kontrolom, na određenom prostoru bave organizovanjem pravnog prometa kotiranih predmeta po osnovu vršenja berzanskih pravnih poslova.

Pojam berze u sebi sadrži nekoliko bitnih elemenata:(Šoškić, D.; Živković, B.;, 2007)

1. Berza je posebno uređena tržišna institucija i ona se u mnogim elementima značajno razlikuje od drugih tržišnih institucija, kakve su na primjer, sajmovi, tržnice na veliko i malo, pijace i slično. Upravo zbog njihove posebne uređenosti, kao i zbog značaja koji imaju u privredi jedne zemlje, berze predstavljaju istovremeno i svojevrsne javne institucije, čije osnivanje odobrava država koja istovremeno i kontroliše njihov rad.
2. Promet u okviru tako posebno uređenih tržišnih institucija se ostvaruje na redovnim berzanskim sastancima. Redovnost berzanskih sastanaka je bitna odlika trgovine na berzama. Ti sastanci se organizuju u kontinuitetu, iz dana u dan, čime se neprekidno prate kretanja na tržištu. Obično se kaže da „ berza nikad ne spava “ jer i kada je kraj berzanskih sastanaka na berzama u jednim vremenskim zonama, otvaraju se berzanski sastanci na berzama u drugim vremenskim zonama, na kojima se trguje istom berzanskom robom, hartijama od vrijednosti, devizama ili valutama.
3. Na berzanskim sastancima ne mogu učestvovati privrednici ili druga lica zainteresovana za prodaju ili kupovinu određene robe. Pravo na učešće u trgovini imaju samo ovlaštena lica. To su ovlaštena lica same berze kao institucije, kao i berzanski posrednici, preko kojih zainteresovana lica prodaju ili kupuju na berzi.
4. Na berzama se ne prodaju bilo kakvi predmeti već samo robe, hartije od vrijednosti, devize i valute koje su posebno za berzanski promet.

Postoje određeni uslovi da bi pravno ili fizičko lice postalo član berze i svaka berza ima određene specifičnosti, uslovi koji se odnose na sve berze su:(Jović Z., 2011)

- posjedovanje garancije tj. certifikata o položenom stručnom ispitu,
- posjedovanje mjesta na berzi koje se plaća putem članarine,
- posjedovanje dokaza da lice na berzi nije osuđivano.

Organi koje berza ima su skupština, upravni odbor, direktor berze, nadzorni odbor i komisija berze.

2.11.2. Karakteristike berzi

Berza ima određene karakteristike koje su za nju specifične. Ona predstavlja nerazdvojni dio tržišne privrede i tržišta pa samim tim predstavlja poseban bitan dio, od njenog poslovanja i uspješnosti zavisi i uspješnost cjelokupnog tržišta određene zemlje i svjetske privrede u cjelini. Zbog toga se za berzu kaže da je najznačajnija tržišna institucija. Da bi se mogla uključiti u promet na berzi, bilo koja berzanska roba, domaća ili strana, podliježe registraciji, i to znači da roba i oni koji je posjeduju treba da prođe rigorozne propise propisane od strane države i berze, a učešće određene robe i materijala na berzi predstavlja berzanski listing.

Berze su specifične zbog sledećih karakteristika:(Erić D., 2003)

- organizovanje tržišta sa posebnom upravom i organima,
- specijalizovanje tržišta i njegovo ograničenje na rad sa izvjesnim vrstama robe,
- ulazak na berzu samo izvjesnog broja ljudi,
- primjena propisa i uzoraka umjesto pokazivanja robe,
- uvođenje klasifikovanih posrednika za poslovanje na berzi,
- redovnost i učestalost berzanskih sastanaka,

- ograničenje vremena berzanskih sastanaka,
- podvrgavanje strogoj disciplini posjetilaca koji rade na berzi,
- uzimanje garancija od posjetilaca i posrednika za izvršavanje posla,
- sprovođenje državnog nadzora,
- uvođenje nadležnosti izabranog berzanskog suda za poslove obavljene na berzi,
- tehnička oprema tržišta za lako i brzo dobijanje vijesti sa drugih tržišta,
- redovno štampanje službenog kursnog lista.

2.11.3. Zadaci i funkcije berze

Berza kao važan dio svake tržišne ekonomije ima nekoliko važnih zadataka od čije uspješne realizacije u velikoj mjeri zavisi stanje nacionalne privrede. Neki od tih zadataka su: podsticaj stvaranja likvidnog tržišta, stvaranje uslova za formiranje objektivne cijene hartija od vrijednosti, pomoć finansiranju privrede, informisanje javnosti i zaštita investitora.
Berze predstavljaju najvišu fazu u razvoju tržišta kapitala jer su organizovane berze najsigurnija, najdemokratičnija i najefikasnija poznata vrsta tržišta.(Meeker E.J., 1992)

Kako bi bila pravilno funkcionisala, berza predstavlja slobodno i otvoreno tržište i na njoj ne postoji minacija pojedinca ili grupe. Na berzi se svi poslovi zaključuju preko berzanskih posrednika tako da kupac ne zna ko je prodavac ni prodavac ko je kupac sve dok se posao ne zaključi. Svi učesnici na berzi moraju da se pridržavaju određenih pravila i propisa koji pružaju sigurnost u poslovanju. Na berzama su kupci i prodavci anonimni, jer za njihov račun, trgovinu obavljaju zastupnici – brokeri i dileri. Osnovna poenta jeste motivacija profitabilnosti i time se kupci i prodavci na berzi rukovode.

Ključne funkcije berze su:(Dugalić, V.; Štimac, M.;, 1996)
- listing,
- trgovanje,
- kliring i saldiranje,
- informisanje.

Bez primjene bilo koje od ovih funkcija ili pri oslabljenjupoje ačno neke od njih, u kratkom vremenskom intervalu berza počinje da slabi u svom razvoju.U toku samo jednog dana, cijena berzanskog materijal može da se drastično promijeni, padne ili poraste, i za više puta na taj način berza predstavlja kako rizično tržište tako i liberalno i transparentno tržište. Neke zemlje uvode ograničenja na voljenu dnevnu fluktaciju cijena, na primjer +- 20%. To inače predstavlja glavni nedostatak berzi.
Rezultat nadmetanja velikog broja kupaca i prodavaca koji se susreću na berzi predstavlja cijenu. Cijena koju odnosi ponude i tražnje u datom vremenskom periodu diktirajune mora biti realna cijena.

Na kraju svakog radnog dana do vrijednosti kotiranih kompanija dolazi na način da se množi vrijednost običnih akcija sa njihovim brojem. Emitenti kod kojih se razvojne mogućnosti pozitivnoocijenjuju od strane investicione javnosti ostvaruju veće cijene za svoje hartije od vrijednosti i na taj način podižu vlastitu vrijednost, što za njih olakšava i pojeftinjuje dodatno prikupljanje sredstava, kada su im potrebna.(Unković, M.; Milosavljević, M.; Stanišić, N.;, 2010)

Roba koja nije fizički prisutna na berzi, kojatek treba da bude ubrana iz dolazećih prinosa ili treba da bude proi dena, donijeta ili dovezena omogućava da se njom trguje. Berza je mjesto gdje se sve promjene na bolje i na gore trenutno osjećaju i utiču na privredno ponašanje i djelovanje u cijelom svijetu. Kretanja na berzi se u isto vrijeme odražavaju kako na političku tako i na ekonomsku pa i

psihološku situaciju u određenoj državi, kao i svjetskoj ekonomiji u cjelini (dokaz za to jeekonomska kriza u svijetu koja jezapočela 2007. godine).

Jedan dio berzanskih roba kupuje se i prodaje direktno na berzi i čini berzansku trgovinu, a drugim dijelovima berzanske robe trguje se van berze a po berzanskim pravilima, takvo trgovanje naziva se vanberzanska trgovina. Izvan određenog berzanskog prostora namjenjenog trgovini, odvija se vanberzanska trgovina u drugim dijelovima berze, u ulaznim hodnicima, izvan berze ili unutar berze direktno putem savremenih elektronskih sistema. To ne treba da znači da je trgovina potpuno slobodna, nego se toj trgovini negdje manje, a negdje više poklanja potrebna pažnja a u prilog ovom govori činjenica da se vanberzanski sastanci mogu odvijati u tačno određenom vremenu, nakon berzanskih sastanaka i slično.(Radović, R.; Panić, P.;, 2001)

2.11.4. Podjela berzi

Kao što smo vidjeli predmet kupovanja i prodaje na berzama mogu biti novac, devize, hartije od vrijednosti i roba. Predmet trgovanja na berzama je uvijek tačno i precizno određen i uzima se kao jedan od osnovnih kriterijuma kod definisanja vrsta berzi, pa prema ovom kriterijumu razlikujemo:(Padaković, R.; Starčević, V.; Panić, P.;, 2000)

- robne, odnosno produktne berze, na kojima se kupuju i prodaju različite vrste roba i usluga,
- novčane berze, na kojima se vrši prodaja i kupovina novca,
- devizne berze, na kojima se vrši kupovina i prodaja efektivnih stalnih sredstava plaćanja i deviza,
- berze hartija od vrijednosti, na kojima se vrši kupovina i prodaja hartija od vrijednosti.

Berze možemo posmatrati kao:(Dugalić, V.; Štimac, M.;, 1996)

- Specijalizovane (Londonska berza vune, Liverpulska berza pamuka, Londonska berza metala, Tajvanska berza palminog ulja),
- Mješovite, Londonska Baltik berza sa svoje tri sekcije: robna sekcija (ječam, žito, heljda, ulje i uljarice – porijeklom iz baltičkih zemalja), te brodska i vazduhoplovna sekcija.

Berze se dijele na međunarodne i lokalne. Na lokalnim berzama se, u procesu kupovine prodaje,javljuju, jedino domaća lica, a na međunarodnim se mogu pojaviti i inostrana lica. Pojavljuju se u državnom vlasništvu (Rusija, Francuska, Kina), privatnom vlasništvu (SAD, Velika Britanja) i mješovitom vlasništvu sa dominacijom banaka (Njemačka, Švajcarska, Belgija, Austrija, Srbija). Mogu biti profitne i neprofitne, a prema načinu rada možemo ih podijeliti na klasične i elektronske.

U zavisnosti od toga koja vrsta poslova preovladava, razlikujemo:(Unković, M.; Milosavljević, M.; Stanišić, N.;, 2010)

- prometne berze – imaju za predmet trgovanja prometne berzanske poslove u kojima se obaveze iz posla izvršavaju neposredno posle zaključenog posla i
- terminske berze – imaju za predmet trgovanja terminske berzanske poslove, u kojima se obaveze između kupaca i prodavaca izvršavaju u nekom unaprijed utvrđenom kasnijem roku ili unutar nekog budućeg vremenskog perioda koji je fiksiran krajnjim rokom dospjeća.

Posmatrano kroz istorijski razvoj ističu se tri osnovna tipa berzi efekata a to su: Anglosaksonski sistem berze, Romanski sistem berze i Germanski sistem berze.

Za Anglosaksonski sistem berze karakteristična su pojedinačna udruženja njihovih članova, koja su u svom upravljanju odvojena od države, ali država posjeduje pravo na strogu kontrolu poslovanja sa

ciljem obezbjeđenja fer i stabilne trgovine. Londonska i Njujorška berza su tipični predstavnici ovog tipa berze.

Prema Romanskom sistemu berze su državne ustanove, u stvari, službe koje ne posjeduju svojstvo pravnog lica i smatraju se javnim tržištima, jer na njima sva lica imaju pristup. Ova vrsta berzi nemaju članove, već imaju berzanske posrednike, koje uspostavljaju i smjenjuju nadležni državni organi. Isključivo pravo posredovanja u trgovini berzanskim robama imaju državni službenici, a se svako neovlašćeno bavljenje njihovim poslom smatra krivičnim djelom. Predstavnici romanskog sistema berze su berze u Francuskoj i Italiji.

Germanskom sistemu pripadaju berze koje imaju status akcionarskog društva ili udruženja članova u svojstvu pravnog lica. Berze ovog tipa nazivaju se polusamostalne berze koje osniva država, koja organizuje kontro upravljanje i rukovođenje berzom.Ovaj sistem predstavlja mješavinu Romanskog i Anglosaksonskog sistema berzi.Članovi ovih berzi mogu biti jedino banke i druge finansijske organizacije, koje vrše prijem novih članova, čiji broj nije ograničen. Predstavnici ovog tipa berze su berze u Njemačkoj, Švajcarskoj i Austriji.

Sva tri sistema organizovanja berzi u svijetu imaju određene prednosti i mane koje ukazuju da ne postoji jedan superioran sistem berzanskog poslovanja.

2.11.5. Berze kao specijalizovana tržišta hartija od vrijednosti

Kvalitet funkcionisanja berze, njen značaj i efikasnost zavisiće, prije svega od izvora sredstava koja se transformišu kao i kojim će intenzitetom i u kojem obimu biti angažovani finansijs potencijali. Način trgovine na berzi hartija od vrijednosti je aukcijski. Osnovni cilj aukcijskog trgovanja je da se svi nalozi za kupovinom izvrše po najnižim cijenama to pretpostavlja da se tekuće cijene formiraju na bazi ponude i tražnje pojedinih hartija od vrijednosti.Prijemom hartija od vrijednosti na listing berze započinje trgovina istim, a nakon trgovanja, svakodnevno se objavljuje kursna lista koja sadrži osnovne podatke o hartijama kojima se trgovalo, cijeni, količini, promjeni u cijenama hartija od vrijednosti. Komisija za hartije od vrijednosti d puta godišnje, obavlja kontrolu nad poslovanjem i ako nađe nepravilnosti u sistemu berze, izdaje različite naloge, od privremene obustave rada do oduzimanja dozvole za rad.(Šalić R., 2011)

Veliki značaj za uspješno funkcionisanje privrednog sistema, imaju razvijenost berzi i stabilnost tržišta koji su bitan pokazatelj nivoa razvijenosti domaćeg tržišta u poređenju sa okruženjem. Lakši ulazak stranog kapitala omogućava razvijeno berzansko tržište što je od velikog zanačaja za zemlje koje imaju manjak neophodnih finansijskih sredstava.Primarnom prodajom akcija, berza omogućuje dugoročno vlasničko finansiranje čime emitenti povećavaju sopstveni trajni kapital.

Tržišta kapitala u postsocijalističkim zemljama uglavnom su nastala padom socijalizma i tranzicijom, krajem prošlog vijeka. Zbog toga su najveći broj privrednih društava koja kotiraju na berzama u regiji putem privatizacije pretvorena u akcionarska društva, po uzoru na zemlje u Istočnoj Evropi.(Lakić D., 2010)Da bi mehanizam berze igrao sve veću ulogu u mobilisanju nacionalne štednje, potrebno je da država, prvo kroz regulativne mjere zaštitom investitora, poboljšanjem transparentnosti tržišta, stvori povoljan ambijent za investiranje u hartije od vrijednosti.

Bez pravovremenog informisanja ne može se utvrditi pravilna strategija trgovanja, kao što se ne može ostvariti zaštita od rizika koji sa sobom nosi berzansko poslovanje. Ljudi koji se okupljaju na berzi raspolažu najnovijim informacijama o privrednim kretanjima na bazi, pribavljanjem potrebnih

informacija 1 zemlje i okruženja berza postaje mjesto za predviđanje ukupnih budućih privrednih kretanja.Za ekspanziju berze od presudnog su značaja:privredna razvoj uz veliki ekonomski rast,porast stope štednje sektora stanovništva, uklanjanje fundamentalnih uzročnika inflatornih tenzija i stabilnost stope inflacije na relativno malom nivou.(Foly J.B., 1998)

Potrebno je pronaći strukturu kapitala koja uspostavlja ravnotežu između rizika i prinosa kako bi se povećala cijena akcija. Tu postoje četiri primarna faktora koji utiču na odluke o struturi kapitala:(Brigham J.H., 2007)

- Poslovni rizik, odnosno rizičnost svojstvena operacijama korporacije kada je dug u pitanju. Kada je veći poslovni rizik, niži je optimalni racio duga,
- Poreski položaj korporacije. Glavni razlog za korišćenje duga je smanjenje poreza, što smanjuje efektivne troškove duga,
- Finansijska stabilnost, odnosno sposobnost prikupljanja kapitala po povoljnim uslovima u odnosu na nepovoljne,
- Menadžerski konzervativizam ili agresivnost. Neki menadžeri su agresivniji od drugih, stoga ponekad koriste i dug u nastojanju da poboljšaju dobit.

2.11.6. Procesi trgovanja na berzi

Berza se u tržišnim ekonomijama javlja kao centralizovana institucija ekonomskog mehanizma, pomoću kog se odvija cjelokupan privredni život. Ona omogućava vlasnicima kapitala da svoj kapital kvalitetno ulažu, a investitorima da dođu do svježeg kapitala.Što efikasniji portfolio treba da bude veliki portfolio sa dosta različitih akcija, i prirodno je da je to tržišni portfolio, odnosno portfolio svih akcija i hartija od vrijednosti kojima se trguje na tržištu kapitala.(Brek, J.; DeMarzo, P.;, 2011)

Kada govorimo o trgovanju na berzama, na njima se može trgovati samo hartijama od vrijednosti koje su registrovane na listing berze. Uslove za listing i kotaciju hartija od vrijednosti na berzi propisuje berza pravilnikom o listingu i kotaciji tih hartija od vrijednosti. Kotacija, inače predstavlja formiranje cijene po kojoj se kupuju ili prodaju finansijski instrumenti na berzi, polazeći od naloga klijenata.

Sama trgovina na berzi je izuzetno dinamična i za neupućene dosta nerazumljiva. Sporazumjevanje se vrši određenim gestikuliranjem ruku u dvorani, sa tačno utvrđenim signalima, tako na primjer, otvorena šaka znači prodato, dlan okrenut licu znači kupovinu akcija i slično. Kompanija se označava određenim gestom dok se brojevi šifriraju prstima da se iznivelišu ponuda i tražnja određene kompanije transakcija je zaključena. Ta se transakcija odmah registruje na specijalnoj tastaturi i usmjerava u bazični kompijuter, gdje se kurs akcija pokazuje na zidnom semaforu.Primljeni podaci o obavljenim transakcijama se ažuriraju i služe za izračunavanje cjelokupnog indeksa berzanskog prometa – prosječnih cijena svih akcija na berzi. O obavljenoj transakciji obavještava se kupac, koji je izrazio želju za kupovinom određene akcije, pri čemu se vrijednost posla, uvećana za brokersku proviziju, uplati u roku od tri dana. Na savremenim berzama kupac ne dobije akcije, već potvrdu o vlasništvu, dok akcije ostaju u trezoru, odnosno, centralnom depou.

Berza ne utvrđuje cijene akcija,cijene akcija su rezultat ponude i tražnje kao i samog procesa trgovine. Metodom aukcije odvija se trgovanje. Onom ko ponudi najvišu cijenu, u svakoj transakciji akcija se prodaje, a kupuje od onoga ko prodaje po najnižoj cijeni.

Razvijanjem elektronskog trgovanja potiskuje se tradicionalan način trgovanja na berzama. Primjenom novih tehnologija, moderne finansije imaju neograničene mogućnosti. Na svjetskom tržištu u turbulentnim uslovima poslovanja potrebno je dobro poznavati osnove investiranja.

Pod uticajem globalizacije finansijskog poslovanja postavlja se pitanje poslovanja berzi u tranzicionim zemljama. Neki od pravaca razvoja berzi u ovim zemljama su: regionalna povezivanja berzi, takvim ukrupnjavanjem berze uspješnije sarađuju sa velikim berzama sa dugom tradicijom, priključivanje nekoj velikoj svjetskoj berzi, kao i mogućnost samostalnog poslovanja što predstavlja najlošiji izbor. Ukrupnjavanjem berzi dolazi do jačanja polazne pozicije za ravnopravniju saradnju sa evropskim i svjetskim berzama.

3. RAZVOJ BANKARSTVA U BOSNI I HERCEGOVINI

3.1. Osnovne karakteristike bankarskog sektora Bosne i Hercegovine

U procesu tranzicije sa slabo razvijenim finansijskim tržištem i odsustvom noviteta nalazi se Bosna i Hercegovina. Struktura finansijskog tržišta u Bosni i Hercegovini zasniva se na finansijskim posrednicima koje čine: banke, osiguravajuća društva, lizing društva, mikro kreditne organizacije, investicioni fondovi. Uloga tržišta kapitala u privrednom razvoju zemlje u tranziciji još uvijek nije tako velika pa se i globalna recesija nije tako intenzivno osjetila kao u razvijenim zemljama. Banke u Bosni i Hercegovini, za razliku od banaka razvijenih zemalja, ne kotiraju na berzama pa je tako i njih[15]a vrijednost stabilna bez većih oscilacija. Bankarski sektor u Bosni i Hercegovini uspostavljen je prema entitetskim Zakonima o bankama koji su u velikoj mjeri usklađeni, kao i Zakonima o agencijama za bankarstvo u toj nadležnosti je supervizija poslovnih banaka prema teritorijalnom principu. Bankarski sektor je najjači i najznačajniji dio finansijskog sistema u Bosni i Hercegovini. U bankarskom sektoru Bosne i Hercegovine primjenjuje se visok stepen pravne i regulatorne uređenosti. Može se reći da je po karakteru bankarsko poslovanje u Bosni i Hercegovini konzervativno bankarstvo, depoziti predstavljaju osnovni izvor poslovanja i krediti su osnovni proizvod. Ekonomska kriza usporila je rast i razvoj bankarskog sektora, a samim tim povećala se izloženost kreditnom riziku. Bankarski sektor je i pored svih problema koje je izazvala ekonomska kriza zadržao povjerenje privrednih subjekata, a prije svega građana. Banakarski menadžeri primjenili su opreznu kreditnu politiku, na najveći nivo podigli su planiranje i održavanje pozicije likvidnosti, kao i održavanje sposobnosti kapitala da apsorbuje porast rizika. Reforma bankarskog sektora je sprovedena prije drugih reformi. Štednja je znatno povećana, vraćeno je povjerenje u bankarski sektor, što je uticalo i na povećanje stranih investicija u bankarstvo. U Bosni i Hercegovini su pravni i regulatorni okviri, glavni problemikoji onemogućavaju bankama korišćenje kolaterala na pravi način i usporavaju sam process tranzicije.(Živković, A.; Stankić, R.; Krstić, B.;, 20[54]

Banke u Bosni i Hercegovini najviše se bave klasičnim bankarskim poslovima, na finansijskom tržištu pored njih, pojavile su se posebne finansijske institucije koje su osposobljene da obavljaju jedino poslove vezane za kreditiranja, to su mikrokreditne organizacije koje su se u jako kratkom vremenu pozicionirale odmah iza banaka.

3.1.1. Regulatorni okvir bankarskog sektora

Zakonsku funkciju nadzora i kontrole finansijskog stanja i stabilnosti poslovanja banaka, Agencija za bankarstvo Republike Srpske (Odluka o superviziji banaka, 2003) obavlja kontrolu u bankama[9]analizira izvještaje dostavljene od strane banaka Agenciji za bankarstvo Republike Srpskeprema Zakonu o bankama Republike Srpske i podzakonskim aktima Agencije za bankarstvo Republike Srpske.Prema Zakonu o Agenciji za bankarstvo Republike Srpske, bankarski sektor(Zakon o Agenciji z[5] bankarstvo Republike Srpske, 2003)obuhvata banke, kreditno– štedne organizacije, mikrokreditne organizacije i ostale finansijske organizacije čije s[5] poslovanje i osnivanje određuje zakonima prema kojima je propisano da Agencija za bankarstvo nadzire poslovanje i vrši druge poslove u vezi sa njima.

Zakon o bankama, od šest glavnih zakona kojima se reguliše odnos u fin[7]sijskom tržištu u Republici Srpskoj, sadrži najdjelotvorniji okvir za upravljanje u korporaciji. Rezultat procesa harmonizacije našeg finansijskog z[7]onodavstva sa propisima Evropske unije i Bazel II standardima, rezultat je donošenje ovog zakona, kao i usklađivanje propisa iz bankarskog sektora sa, nešto ranije donijetim, propisima koji regulišu neke druge oblasti finansijskog poslovanja u Republici Srpskoj.

onom o bankama u Bosni i Hercegovini uređeno je: osnivanje, upravljanje, poslovanje, kontrola i prestanak rada pravnih lica koja obavljaju poslove primanja novčanih depozita i davanja kredita, kao i gih poslova u skladu sa ovim zakonom. Ako nema dozvolu Agencije za bankarstvo Republike Srpske, niko ne može u svoje ime i za svoj račun omogućiti primanje ili primiti depozita kao ni davati kredite na području Republike Srpske.
Rješenje o oduzimanju dozvole za rad banke prikazuje se u Službenom glasniku Republike Srpske i u određenom dnevnom listu koji izlazi na teritoriji Republike Srpske i određenom dnevnom listu koji je izlazi na teritoriji Brčko Distrikta i Federacije Bosne i Hercegovine.

3.1.2. Organizacija i funkcionisanje Centralne banke Bosne i Hercegovine

Najvažnija banka u bankarskom ktoru Bosne iHercegovine je Centralna banka, koja se nalazi iznad svih komercijalnih banaka u državi. Ona se ne bavi uobičajenim bankarskim poslovima kao ostale banke, već se bavi poslovima vezanim za izdavanje novčanica i kovanog novca koji se stavlja u prometi nijedna druga banka nema ov enja da obavlja taj posao. Centralna banka Bosne i Hercegovine kroz različite instrumente i mjere određuje količinu novca koji će se naći na raspolaganju, održava stabilnost konvertibilne marke, rukovodi deviznim rezervama, vrši kontrolu i regulaciju novca, obezbjeđuje odgovarajući promet plaćanja u zemlji, kao i promet plaćanja sa inostranstvom i drugo.
Glavna institucija za održavanje monetarne stabilnosti u Bos Hercegovin je Centralna banka Bosne i Hercegovine koja funkcioniše po principu valutnog odbora. Zakonom o Centralnoj bancikoji je usvojila Parlamentarna Skupština Bosne i Hercegovi osnovana je Centralna banka 20. 06. 1997. godine, a u skladu sa Opštim okvirnim sporazumom za mir u Bosni iHercegovini. Centralna banka Bosne i Hercegovine počela je sa radom 11. augusta 1997. godine. Monetarna politika Bosne i Hercegovine sprovodi se po principu Currency board aranžmana ili valutnog odbora. U pitanju je institucija koja vrši izdavanje novca koji se može zam niti u rezervnu valutu po fiksnom kursu.(Vujić T., 2013)U skladu sa aranžmanom valutnog bora Centralna banka Bosne i Hercegovine je zadužena za održavanje monetarne stabilnosti, što znači da izdaje domaću valutu uz puno pokriće u slobodnim konvertibilnim deviznim sredstvima po fiksnom kursu (1 Konvertibilna marka (KM) = 0,51129 EUR). Takođe, definiše i kontroliše provođenje monetarne politike Bosne i Hercegovine i upravlja službenim deviznim rezervama ostvarenim izdavanjem d će valute. (www.cbbih.ba) Uz ove aktivnosti, Centralna banka Bosne i Hercegovine odgovorna je za održavanje platnih i obračunskih sistema i za posredovanjeizmeđuAgencija za bankarstvo entiteta Bosne i Hercegovine, koja su nadležna za izdavanje dozvola za rad i superviziju banaka. Odgovornost Centralne banke se sastoji u tome da je ona odgovorna za proces i rezultate monetarne politike, da je u stanju da objasni svoje akcije i da uključuje mehanizme sankcija.(Krušković B., 2008)
Upravno vijeće jenadležno za utvrđivanje i kontrolu monetarne politike i njenog sprovođenja, strategiju i organizaciju Centralne banke prema zakonskim odredbama, i najveći je organ Centralne nke Bosne i Hercegovine.U period kada je nastala Centralna banka, predsjedavajući je bio guverner i tri člana, dva člana su (Bošnjak i Hrvat) iz Federacije Bosne i Hercegovine dok je jedan (Srbin) iz Republike S ske, činili su upravno vijeće.U periodu nakontoga, došlo je do izmjene pa se tako Upravno vijeće, u skladu sa Zakonom o Centralnoj banci Bosne i Hercegovine, čini ga pet članova koje imenuje Predsjedništvo na određeni vremenski period od šest godina. Jedan od članova vij imenuje se za guvernera. Upravni odbor Centralne banke sačinjavaju tri viceguvernera i guverner. Svaki viceguverner odgovoran je za jednog odjela – sektora Centralne banke. (www.cbbih.ba)Centralna banka ne obavlja kreditiranje bilo kog ekonomskog subjekta i ne obavlja funkciju krajnjeg kreditora radi prevazilaženja mogućih problema oko likvidnosti poslovnih banaka, niti ima mogućnost monetizacije fiskalnog deficita, što je osnovno pravilo valutnog odbora, Centralna banka ima na raspolaganju obaveznu rezervu kao jedini instrument

monetarne politike.(Vujić T., 2013) Među najznačajnije funkcije Centralne banke spada upravljanje deviznim rezervama.
Centralna banka ima Glavni ured, dvije filijale i tri glavne jedinice. Sjedište Glavnog ureda banke Bosne i Hercegovine nalazi se u Sarajevu. Glavne jedinice su Glavna jedinica Sarajevo, Glavna jedinica Republike Srpske Banja Luka i Glavna jedinica Mostar. Filijale predstavljaju: Centralna banka Bosne i Hercegovine Filijala Brčko i Glavna banka Republike Srpske Centralne banke Bosne i Hercegovine Filijala Pale.(www.cbbih.ba)

3.1.3. Vlasnička struktura u bankarskom sektoru

Bankarski sektor Republike Srpske se nalazi u većinskom privatnom vlasništvu, sa dominantim učešćem stranog privatnog kapitala. Reforma bankarskog sektora dovela je do promjene vlasništva, strukture i internacionalizacije akcionarstva i korporativnog upravljanja kapitalom u bankama, koja se karakteriše smanjivanjem domćeg na račun velikog povećanja stranog kapitala, kao i povećanjem privatnog u odnosu na državni kapital.(Hanić, H.; Vuković, V.;, 2008)
Tržišno učešće banaka mjereno prema vlasničkoj strukturi pokazuje i dalje zavisnost od banaka koje posjeduju većinski strani privatni kapital čije učešće iznosi blizu 94% u depozitima i aktivi, te sa 93% učešća u kapitalu. Učešće banaka sa sjedištem u Republici Srpskoj na tržištu bankarskog sektora je mnimalno (iznosi blizu 6% prema učešću depozita i aktive, a oko 7% prema učešću kapitala).

Struktura vlasništva nad bankama u Federaciji Bosne iHercegovine je sljedeća:
- u privatnom vlasništvu je 16 banaka (94,1%),
- u državnom vlasništvu je 1 banka (5,9%).

U privatnom vlasništvu od ukupno 16 banaka, 6 banaka je u vlasništvu domaćihizičkih i pravnih lica, dok je 10 banaka u dominanom stranom vlasništvu.
Ako se analizira učešće stranog kapitala u Federaciji Bosne i Hercegovine, najveći udio imaju akcionari iz Austrije sa 61,9%, zatim 9,1% imaju udio banke iz Hrvatske, zatim 7,7%su banke iz Njemačke, dok druge zemlje imaju udio do 5%. Tržišni udio banaka u dominantnominostranom vlasništvu, iznosio je 90,8%, udio od 7,7% pripada banakama sa dominantnim domaćim privatnim kapitalom, dok se 1,5%odnosi na udio banaka sa dominantnim državnim kapitalom.

3.1.4. Agencija za bankarstvo Republike Srpske

Agencija za bankarstvo Republike Srpske je osnovana 1998.godine sa sjedištem u Banja Luci, kao pravni sljedbenik Narodne banke Republike Srpske, a sa ciljem očuvanja stabilnog i zdravog bankarskog sistema Republike Srpske, kao i unapređenja njegovog stabilnog i zakonu prilagođenog poslovanja.Osnovni zadatak je Agencije za bankarstvo Republike Srpske koja predstavlja samostalnu neprofitnu instituciju jeste održavanje stabilnog i zdravog bankarskog sistema.
Pet članova čini upravni odbor Agencije za bankarstvo, koje imenuje Narodna skupština Republike Srpske, na prijedlog Vlade Republike Srpskei glavni je organ koji upravlja Agencijom za bankarstvo Republike Srpske. Na period od pet godina imenuju se članovi upravnog odbora. Upravni odbor, za svoj rad, snosi odgovornost Narodnoj skupštini Republike Srpske.
Neki od osnovnih zadataka Agencije za bankarstvo Reublike Srpske su:(www.abrs.ba)

- izdavanje dozvola za rad i osnivanje bankama, kao i dozvole za promjenu organizacionog svojstva i određenih poslova koje banke obavljaju;
- ukidanje dozvole za rad bankama;
- kontrola rada banaka odnosno nadziranje poslovanja banaka pregledom računa i druge

dokumentacije, preduzimanje odgovarajućih mjera u skladu sa zakonom;

- upravljanje i nadzor nad postupkom sanacije i likvidacije banaka;
- [19]enjivanje ispunjavanja uslova i davanje saglasnosti za izdavanje akciza narednih emisija;
- preduzimanje svih radnji koje mogu biti potrebne, što može uključiti blokiranje računa klijenta u bilo kojoj banci ili bankama na području cijele Republike Srpske ili koje su drugačije pod nadležnošću Agencije za bankarstvo Republike Srpske u cilju sprječavanja finansiranja aktivnosti kojima se opstruiše ili prijeti da opstruiše proces sprovođenja mira koji se odvija pod pokroviteljstvom Opšteg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini;
- traženje od Centralne banke Bosne i Hercegovine da otvo[19]oseban račun za rezerve;
- dostavljanje Centralnoj banci Bosne i Hercegovine svih informacija vezanih za pokušaje transakcija na ili sa blokiranih računa klijenta od dana stupanja na snagu naloga za blokadu računa;
- kao i drugi zadaci navedeni u Zakonu o Agenciji za bankarstvo Republike Srpske.

Prema Zakonu o Agenciji za bankarstvo, u okviru svoje nadležnosti, [17] predstavlja Republiku Srpsku na međunarodnim konferencijama, skupovima i u međunarodnim organizacijama.Prema ovom Zakonu Agencija za bankarstvo sarađuje sa međunarodnim tijelima, institucijam[17] organima koji su nadležni za sve nadzore i kontrolu rada banaka i drugih finansijskih organizacija. Agencija sarađuje sa nadzornim organima finansijskog sektora Republike Srpske i Bosne i Hercegovine, radi obavljanja i unapređivanja poslova iz svoje nadležnosti.
Agencija za bankarstvo Republik[10]rpske obavlja zakonsku funkciju nadzora i kontrole finansijskog stanja i stabilnosti poslovanja banaka na licu mjesta u bankama i analizom izvještaja koje banke dostavljaju Agenciji za bankarstvo Republike Srpske prema Zakonu o bankama Republike Srpske i podzakonskim aktima ove Agencije.
Izvještajnu osnovu čine: (www.abrs.ba)
1. Bilans sta[10] koji se dostavlja mjesečno;
2.Izvještaji o kapitalu i adekvatnosti kapitala,koncentracijama kreditnih i drugih rizika, klasifikaciji aktive,deviznoj izloženosti i poziciji likvidnosti koji se dostavljaju kvartalno;
3.Izvještaji o rezultatima poslovanja (bilans uspjeha i novčani tokovi) koji se dostavljaju kvartalno;
4. Drugi izvještaji (dnevni, dekadni, mjesečni i kvartalni) o određenim dijelovima poslovanja banaka.

[32]g uticaja svjetske finansijske krize na bankarski sektor Republike Srpske, a u svrhu povećanog nadzora nad poslovanjem banaka i praćenja tekuće likvidnosti, Agencija za bankarstvo Republike Srpske je uvela dodatne izvještaje i to:(www.abrs.ba)
-Dnevni izvještaj o štednji građana,
- Dnevni izvještaj o stanju i valutnoj strukturi novčanih sredstava,
- Sektorska i ročna struktura kredita - mjesečni izvještaj,
- Sektorska i ročna struktura depozita –mjesečni izvještaj,
- Ročna usklađenost finansijske aktive i passive – mjesečni izvještaj.

Bazu podataka, pored navedenih izvještaja čine i podaci iz zapisnika kontrole banaka na licu mjesta, informacije dobijene na osnovu dodatnih zahtjeva Agencije za bankarstvo Republike Srpske, podaci iz izvještaja o internoj i eksternoj reviziji poslovanja banaka, kao i podaci iz ostalih izvora, sa ciljem što boljeg praćenja i analize poslovanja banaka.

Agencija za bankarstvo Republike Srpske u svom sastavu ima Ombudsmanaza bankarski sektor, koji predstavlja samostalnu organizacionu jedinicu, koji primjenjuje i štiti int[125]e i prava potrošača, odnosno pravnih i fizičkih lica koji su korisnici bankarskih usluga. Ombusman omogućava da se moguće

nesuglasice i sporovi između korisnika svih bankarskih usluga i banaka mogu efikasno riješiti od strane lica koji su nezavisni, 17 način posredovanja i usaglašavanjauz minimalne formalnosti.(Zakon o Agenciji za bankarstvo, 2003.)Ombudsman je nezavisan U obavljanju svojih zadataka, Ombusman je nezavisan i odgovoran je za njihovo sprovođenje, a kao zastupnik Agencije za bankarstvo Republike Srpske djeluje sprovođenjem svojih ovlaštenja. Ombudsman treba da izdaje opšte preporuke ili smjernice prema određenim standardima ili procesima za primjenu odgovarajućih poslovnih običaja u finansijskom sektoru, i da pruža informacije o pravima i obavezama korisnika finansijskih usluga.

17
Ombudsman, u postupanju po prigovorima korisnika finansijskih usluga obezbjeđuje zaštitu njihovih interesa i pr 17 pomoću:
a) procjene da iz predmeta ugovora može doći do sudskog spora posreduje u mirnom rješavanju sporova
b) procjene davanja preporuka, odgovora, mišljenja ili razmatranja prigovora korisnika finansijskih usluga.

17
Uz posredovanje Ombudsmana, učesnici u mirnom rješavanju spornog odnosa mogu da postignu sporazum o nagodbi, i sačine u pisanoj formi, što bi imalo snagu izvršne isprave. Ombudsman za bankarski sistem, u ovom potupku, dužan je da poštuje načela: stručnosti, zakonitosti, nepristrasnosti, podjednakih prava, transparentnosti procedura i pravila u postupanju Ombudsmana za bankarski sistem. Nadležnosti Ombudsmana za bankarski sistem su:(Zakon o Agenciji za bankarstvo, 2003.)
a)predlaganje i praćenje aktivnosti koje bi unapredile odnos između finansijskih institucija bankarskog sistema i neposrednih korisnika finansijskih usluga,
b) prezentovanje informacija o obavezama i pravima davalaca i korisnika finansijskih usluga,
c)po službenoj dužnosti ili na osnovu prigovora, istraživanje aktivnosti na finansijskom tržištu, kako bi se zaštitila prava korisnika finansijskih usluga,
17
d)mirno rješavanje spornih odnosa kao i posredovanje između finansijskih organizacija i korisnika finansijskih usluga,
e) procjena prigovora korisnika finansijskih usluga, davanje mišljenja, odgovora i preporuka, kao i predlog kojim mjerama se može doći do 17 šavanja prigovora,
f) predlaganje preporuka ili smjernica o posebnim standardnim aktivnostima ili uslovima za primjenu poslovnih zakona u poslovanju finansijskih organizacija bankarskog sistema,
g) saradnja sa nadležnim upravnim, pravosudnim i drugim organizacijama i organima, kao i, u okviru svojih nadležnosti, sa kontrolnim institucijama u inostranstvu i zemlji.

17
Rad Ombudsmana uređuje se aktima koje donosi Upravni odbor Agencije, uslovi i postupak za imenovanje i prestanak dužnosti lica koje rukovodi Ombudsmanom, kao i uređivanje, uslovi i način postupanja na osnovu prigovora korisnika finansijskih usluga i posredovanja u mirnom rješavanju spornih odnosa, izvještavanje, finansiranje, kao i druga pitanja koja su značajna za rad Ombudsmana.

3.1.5. Agencija za bankarstvo Federacije Bosne i Hercegovine

34
Pun doprinos transformaciji bankarskog sektora dala je Agencija za bankarstvo Federacije Bosne i Hercegovine. Osnovana je 1996. godine sa sjedištem u Sarajevu, kao neprofitna, nezavisna i samostalna institucija za nadzor i licenciranje banaka. Rad Agencija za bankarstvo Federacije Bosne i Hercegovine usmjeren je na stvaranje stabilnog i jakog bankarskog, ilizing i mikrokreditnog sistema, koji je tržišno orijentisan i oslonjen na superviziju i međunarodne standarde poslovanja banaka, lizing društava i mikrokreditnih organizaci. Agencija za bankarstvo Federacije Bosne iHercegovine ostvaruje međunarodnu saradnju samostalno ili u saradnji sa Centralnom bankom 88 osne i Hercegovine, i razmjenjuje podatke u skladu sa Zakonom o Centralnoj banci i Zakonom o Agenciji za bankarstvo

Federacije Bosne i Hercegovine. Prema Zakonu o Agenciji za bankarstvo Federacije Bosne i Hercegovine utvrđeni su osnovni zadaci:(www.podaci.net)

- davanje dozvola za rad banaka, lizing društava mikrokreditnih organizacija,
- davanje saglasnosti za imenovanje rukovodećeg kadra banaka,
- davanje dozvola za rad unutrašnjeg platnog prometa,
- evidencija i obrada prikupljenih podataka koje lizing društva, mikrokreditne organizacije i banke, treba da dostave FBA u skladu sa zakonskim propisima,
- nadzor poslovanja lizing društava, mikrokreditnih organizacija i banaka, kao i predmanje mjera, prema Zakonu o Agenciji za bankarstvo Federacije Bosne i Hercegovine, prema Zakonu o bankama, prema Zakonuo mikrokreditnim organizacijama i prema Zakonu o lizingu i podzakonskim aktima,
- saniranje banaka odnosno upravljan nadzor postupka privremene uprave, stečaja i likvidacija,
- stavljanje van snage dozvole za rad banaka, mikrokreditnih organizacija i lizing društava u skladu sa zakonom,
- primjenu podzakonskih akata koji se odnose na rad lizing društava, mikrokreditnih organizacija i banaka,
- donosi antiterorističke mjere koje se odnose na lizing društva, mikrokreditne organizacije i banke, na zahtjev organa koji je ovlašten, na osnovu odgovarajućeg zakona.
- preduzima sve potrebne radnje, cilju spriječavanja finansiranja aktivnosti kojima se opstruiše proces sprovođenja mira koji se odvija pod pokroviteljstvom Opšteg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini.

Organ upravljanja Agencije za bankarstvo Federacije Bosne i Hercegovine je Upravni odbor kog čini pet članova koje, imenuje Parlament Federacije Bosne i Hercegovine, na predlog Vlade, na određeni period. Opšti nadzor poslovanja Agencije za bankarstvo Federacije Bosne i Hercegovine vrši Odbor i preduzima ere za učinkovito i disciplinovano vršenje poslova iz obima djelovanja Agencije za bankarstvo Federacije sne i Hercegovine. Banke u Federaciji Bosne i Hercegovine koje trenutno imaju zvolu za rad su: d.d. BOR Banka Sarajevo, d.d. Bosna Bank International Sarajevo, d.d. FIRMA Banka, d.d. Hercegovačka banka Mostar,d.d. Hypo Alpe Adria Bank Mostar, d.d. Intesa Sanpaolo Banka Bosna i Hercegovina, d.d. Investiciono–komercijalna ba Zenica, d.d. Komercijalno-investiciona banka Velika Kladuša, d.d. NLB Tuzlanska banka Tuzla, d.d. Postbank BH, d.d. Privredna banka Sarajevo, d.d. ProCredit Bank Sarajevo, d.d. Raiffesien Bank Sarajevo, d.d. Razvojna banka Federacije Bosne i Hercegovine, d.d. Sparkasse Bank, d.d. Turkish Ziraat Bank Bosnia Sarajevo, d.d. Una banka Bihać, d.d. UniCredit Bank Mostar, d.d. Union banka Sarajevo, d.d. Vakufska banka Sarajevo, d.d. Volksbank BH.(www.fba.ba)

3.2. Struktura bankarskog sektora Republike Srpske

Ukupan unutrašnji platni promet u Bosni i Hercegovini i platni promet koji se odvija sa inostranstvom u cijelosti seobavlja preko bankarskog sistema. Sve do 2003. godine kod nas je većinski dio platnog prometa realizovan preko specijalizovanih ustanova: Služba društvenog knjigovodstva i Služba platnog prometa, sa početkom ovog perioda, ovaj vid prometa u cjelini je prebačen na banke, gdje je na taj način omogućeno je pravnim i fizičkim licima da se poslovivezani za platni promet rše preko banaka. Bazni cilj zbog kog postoje poslovne banake bio je taj da one sredstva prikupljaju od onih kojima ona trenutno nisu potrebna i da ih plasiraju svojim komitentima kojima su potrebna. Interesantno je prisjetiti se kako je finasijski sektor bio konstruisan 1997. godine. U opticaju su bile četiri valute. Na tržištu je poslovalo blizu 70 poslovnih banaka, većinski dio njih bila je vrlo mala, nijedna banka nije bila dovoljno

jaka kako bi poslovala na teritoriji cijele države, na sve to građani nisu u velikoj mjeri koristili poslovne banke. Od tri zavoda za platni promet, koja su poslovala na teritoriji države, svaki od njih držao je monopol na bezgotovinsko plaćanje na teritoriji koju je pokrivao. Na terenu, to je bio podijeljen finansijski sistem i jako slab.(Nicoholl P 001)

Regulatorni okvir Bankarskog sektora Bosne i Hercegovine čine: Centralna banka Bosne i Hercegovine, Agencija za bankarstvo Republike Srpske i Agencija za bankarstvo Federacije Bosne i Hercegovine. Ustav Bosne i Hercegovine, kao najveći pravno – politički dokument predviđa da sva ovlašćenja i funkcije koja nisu isključivo data na povjerenje ovlašćenim institucijama naše zemlje prenesena su na nivo entiteta. U skladu s tim, u sistemu Republike Srpske, status institucija koje pružaju finansijske usluge urađen je nizom zakonskih propisa Regulaciju i nadzornad radom finansijskih institucija i organizacija obavljaju Agencija za bankarstvo, Komisija za hartije od vrijednosti (Zakon o tržištu hartija od vrijednosti, 2006)i Agencija za osiguranje depozita(Zakon o osiguranju depozita, 2002).

Bankarski sektor Republike Srpske obuhvata banke, mikrokreditne organizacije, kreditno-štedne organizacije i druge finansijske institucije čije se poslovanje i organizacija utvrđuje određenim zakonima koji propisuju da Agencija izdaje odobrenje za rad i d ole za rad i nadzire poslovanje. Pored davanja kredita, savremene banke, u isto vrijeme pružaju svojim klijentima i sve više drugih finansijskih usluga.Bankarski sistem Republike Srpske ima 10 banaka u kojima dominira većinski privatni kapital, uz većinski udio stranog privatnog kapitala. Od 2007. godine, broj banaka se nije mijenjao. Na prostoru Republike Srpske i Federacije Bosne i Hercegovine posluju banke posredstvom razvijene mreže filijala. Najznačajniji dio ukupnog finansijskog sistema Republike Srpske čini bankarski sektor koji je u potpunosti privatizovan sa dominacijom stranog privatnog vlasništva. Osnovni izvor poslovanja u bankarskom sektoru Republike Srpske su depoziti a osnovni proizvod su krediti.

U budućnosti, i dalje će biti dominantan oblik bankarskog poslovanja stranih banaka sa uslugom internet bankarstva mada je neosporno da pružanje bankarskih usluga prolazi kroz značajne promjene jer se sve više bankarskih transakcija odvija putem interneta pa je velika vjerovatnoća da će u budućnosti doći do smanjenja fizičkog broja poslovnica.(Mishikin F.S., 2010)

Do finansijskih pokazatelja o poslovanju banaka Republike Srpske, Agencija za bankarstvo, dolazi se pomoću kontrole unutar samih banaka kao i analizom i kontrolom kompletnih izvještaja koje banke dostavljaju. Pored analize izvještaja koje banke dostavljaju, primjenjuju se sve raspoloživeinformacije i podaci koji su prema posebnim zahtjevima Agencije za bankarstvo Republike Srpske, a sve u cilju što kvalitetnijeg poslovanja banaka u Republici Srpskoj.

Lagani, ali stabilni trend rasta u 2004. godini realizovao je bankarski sektor Republike Srpske. U ovoj godini u Republici Srpskoj poslovalo je devet banaka, a Privredna banka a.d. Srpsko Sarajevo bila je u likvidacionom postupku. U Republici Srpskoj, osim banaka sa sjedištem u Republici Srpskoj, poslovale su banke čije je sjedište bilo u Federaciji Bosne i Hercegovine i imala su dvadeset i dva organizaciona dijela i to: Riffeisen bank d.d. imala je sedam, Zagrebačka banka Mostar imala je četiri, Pro Credit banka Sarajevo imala je šest, LT Gospodarska banka d.d. Saraje imala je jedan, Volks banka BH Sarajevo imala je jedan, HVB banka BH Sarajevo imala je jedan, UPI banka d.d. Sarajevo imala je jedan i Tuzlanska banka d.d. Tuzla imala je jedan organizacioni dio.

Na području Federacije Bosne i cegovine, banke sa sjedištem u Republici Srpskoj, imale su ukupno devet filijala i to: Zepter Komerc banka a.d. Banja Luka imala je jedan, Nova Banjalučka banka a.d. Banja Luka imala je jedan i Nova banka a.d. Bijeljina imala je sedam filijala. Kao što smo mogli vidjeti broj filijala ukazivao je na prilično veću aktivnost banaka iz Federacije Bosne i Hercegovine u odnosu na aktivnost banaka sa sjedištem u Republici Srpskoj.U 2004. godini odvijao se stečajni postupak, koji je u

nadležnosti sudova, u četiri banke a to su bile: Privredna banka Gradiška, Gold banka Banja Luka, Ekvator banka Banja Luka, Prijedorska banka Prijedor.

U 2004. godini došlo je do povećanja aktivnosti banaka koje su radile na proširenju poslovne mreže, usluga elektronskog bankarstva kao i broja bankomata. Za veću podršku i intenzivniji razvoj privrede Republike Srpske i pokretanje većih poslovnih sadržajabilo je nužno povećati finansijski potencijal , što je bila obaveza akcionara banaka i menadžmenta.

Tabela broj 1 . Struktura akcionarskog kapitala, Izvor:www.abrs.com

(u 000 KM)

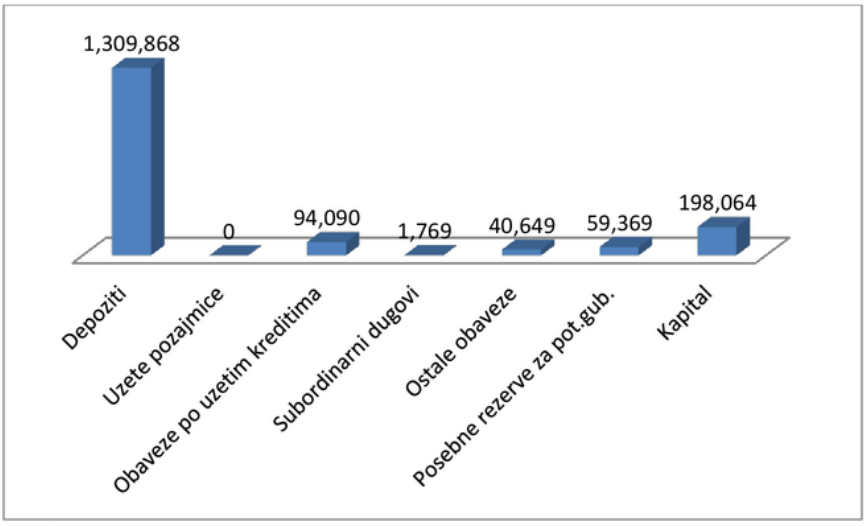
Rb	Banka	Privatni kapital		Državni kapital		Zadružni kapital	
		Iznos	%	Iznos	%	Iznos	%
	Većinskikapital - privatni						
1.	A.D. Nova Banjalučka banka	14.204	87	1.369	9	605	5
2.	A.D. Hypo Alpe Adria bank	53.937	99	0	1	26	1
3.	A.D. Razvojna banka	19.391	94	1.346	6	0	1
4.	A.D. Nova banka	16.547	97	0	1	427	3
5.	A.D. Bobar banka	16.429	100	0	0	0	0
6.	A.D. LHB banka	16.819	99	0	1	1	1
7.	A.D. Zepter Komerc	17.570	99	0	1	1	1
8.	A.D. Balkan Invesment Bank	18.010	100	0	1	1	0
9.	A.D. Pavlović International Bank	18.453	97	0	0	332	1
	UKUPNO	191.385	98	2.807	1	1.375	1

Bilansna aktiva u 2004. godini povećala se u odnosu na prošlu godinu od 35% i iznosila je 1.704 miliona KM. U strukturi aktive krediti i novčana sredstva činila su 88% ukupne aktive i bilježila su porast u odnosu na prethodnu godinu. Ostale stavke aktive, osim vrijednosnih papira koji se drže do dospijeća takođe su bilježili rast, ali je njihovo učešće u cjelokupnoj aktivi bilo je malo. Povećanje bilježi vanbilans za 12% i iznosio je 363,9 miliona KM, dok je najveći porast bio u bilansu aktive od 30%.U strukturi bilansne pasive u 2004. godini sa 84% učestvovale su obaveze, dok se na kapital sa posebnim rezervama za potencijalne gubitke odnosilo 15%. Struktura pasive u 2004. godini vidi se iz sledeće tabele:

Tabela broj 2 . Struktura pasive u 2004. godini, Izvor:www.abrs.com

(u 000 KM)

PASIVA	31.12.2004.	Učešće
Depoziti	1.309.868	77
Uzete pozajmice	0	0
Obaveze po uzetim kreditima	94.090	6
Subordinarni dugovi	1.769	0
Ostale obaveze	40.649	2
Posebne rezerve za pot.gub.	59.369	3
Kapital	198.064	12
UKUPNO	1.703.809	100

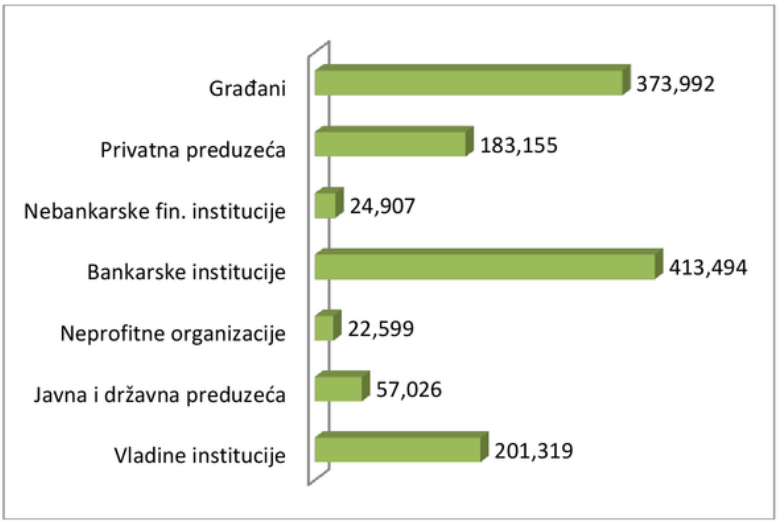
Grafikon broj 1. Prikaz strukture pasive u 2004. godini, Izvor:www.abrs.com

Smanjilo se učešće kapitala sa rezervama, što je bioodnosporasta uzetih kredita i depozita. Na smanjenje kapitala uticaj je imala banka koja je isknjižena iz ukupnog bilansa a to je Privredna banka a.d. Srpsko Sarajevo.

Tabela broj 3 . Sektorska struktura depozita, Izvor:www.abrs.com

(u 000 KM)

DEPOZITI	31.12.2004.	Učešće
Vladine institucije	201.319	15
Javna i državna preduzeća	57.026	4
Neprofitne organizacije	22.599	2
Bankarske institucije	413.494	31
Nebankarske finansijske institucije	24.907	2
Privatna preduzeća	183.155	14
Građani	373.992	29
Ostalo	33.376	3
UKUPNO	1.309.868	100

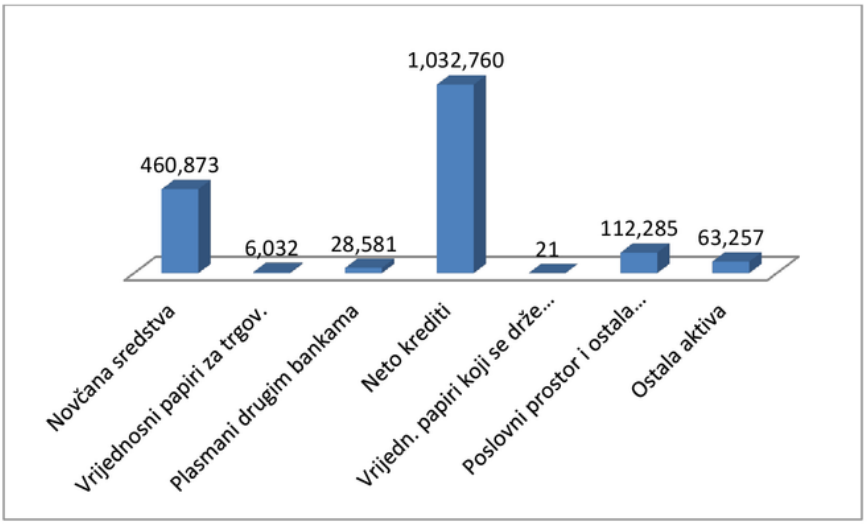
Grafikon broj 2 . Prikaz sektorske strukture depozita u 2004. godini, Izvor:www.abrs.com

Depoziti su bili povećani za 38% u odnosu na prošlu godinu. U strukturu depozita najveći je bio depozit bankarskih institucija i povećan je za 40%. Depoziti građana učestvovali su sa 29% i povećani su u odnosu na prošlu godinu, dok su depoziti privatnih preduzeća bilježili pad u ukupnoj strukturi. Depoziti vladinih institucija porasli su za 18% u odnosu na prošlu godinu, a javna i državna preduzeća bilježila su pad od 18%. Učešće depozita privrede i vladinih institucija ukazivao je na usporen razvoj privrednih aktivnosti, što povlači i zastoj plasiranja prikupljenih depozita.Posmatrajući strukturu depozita, zabilježen je porast depozita u domaćoj valuti za 29%, a depoziti u stranim valutama bilježe rast od 39% u odnosu na prošlu godinu.Što se tiče ročnosti, kratkoročni depoziti bilježili su pad za 7%, dok su dugoročni depoziti bilježili rast za 7% u odnosu na prošlu godinu. Štednja građana rasla je brže od kredita datih građanima. Krediti dati građanima bili su pokriveni sa 80% sa štednjom stanovništva, a 20% bilo je pokriveno ostalim izvorima sredstava. Struktura aktive nije bilježila rast u odnosu na prošlu godinu i vidi se iz sledeće tabele:

Tabela broj 4 . Struktura aktive u 2004. godini, Izvor:www.abrs.com

(u 000 KM)

AKTIVA	31.12.2004	Učešće
Novčana sredstva	460.873	27
Vrijednosni papiri za trgovanje	6.032	0
Plasmani drugim bankama	28.581	2
Neto krediti	1.032.760	61
Vrijednosni papiri koji se zadržavaju do dosp.	21	0
Ostala fiksna sredstva i poslovni prostor	112.285	6
Ostala aktiva	63.257	4
UKUPNO	1.703.809	100

Grafikon broj 3. Prikaz strukture aktive u 2004. godini, Izvor:www.abrs.com

U bilansnoj aktivi novčana sredstva činila su 27% i porasla su za 22%, krediti su porasli i činili su 59%, za 7% porastao je poslovni prostor i bio je za 3% veći u odnosu na prethodnu godinu, plasmani drugim bankama iznosili su 2% a ostala aktiva 4%. Novčana sredstva su smanjila svoje učešće za 2% a povećano je učešće kredita. U 2004. godini vanbilansna aktiva iznosila je 363,9 miliona KM i povećana je za 13%. Najveći rast desio se na drugim stavkama vanbilansa i iznosio je 6.222 hiljade KM, a činile su ga obaveze prema Poreskoj upravi Republike Srpske, obaveze prema državi iz ugovora o privatizaciji banaka i obaveze po izdatoj garanciji. Gubitak kategorije "E" bilježio je niži pad od 3%, što je bilo rezultat naplate potraživanja koja su bila otpisana u iznosu od 9,9 miliona KM i krajnjeg otpisa, dok su komisioni poslovi bilježili su rast od 5%. (www.abrs.ba)Strukturu novčanih sredstava činili su, novčana sredstva u domaćoj valuti iznosila su 301 milion KM, dok su devizna sredstva iznosila 179miliona KM. Domaća valuta se pretežno drži na računu rezervi kod Centralne banke Bosne i Hercegovine, a inostrana valuta na računima kod inostranih depozitnih institucija. Sredstva u domaćoj valuti su rasla za 30%, dok su za 5% rasla devizna, a ukupna novčana sredstva porasla su za 19%.

Tabela broj 5. Struktura novčanih sredstava u 2004. godini, Izvor:www.abrs.com

(U 000 KM)

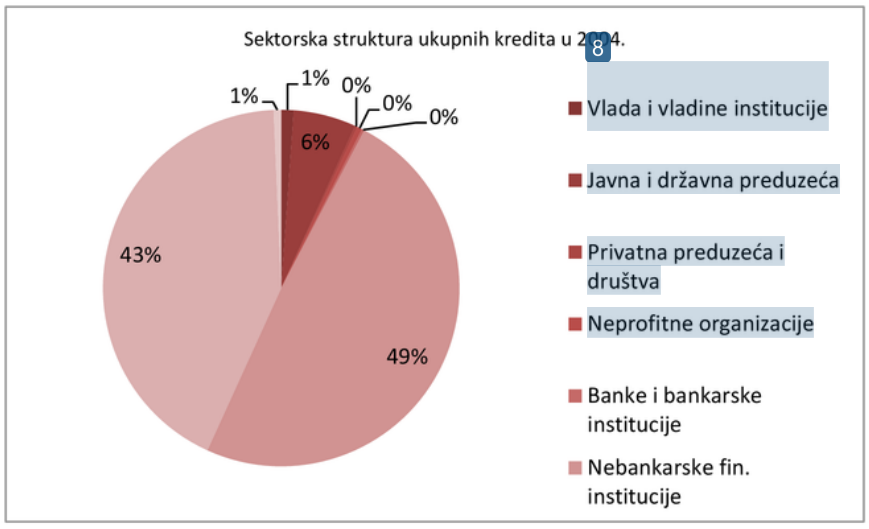
Opis	31.12.2004.	Učešće %
Gotov novac	33.585	7
Račun rezervi kod Centralne banke BiH	241.144	52
Računi depozita kod depozit. Inst. u BiH	2.084	0
Računi depozita kod depoz. inostr. inst.	0	0
Novčana sredstva u procesu naplate	0	0
Neisplaćeni dugovi	0	0
Ukupno:	276.813	60
DEVIZE		
Gotov novac	38.885	8
Račun rezervi kod Centralne banke BiH	0	0
Računi depozita kod depozit. Inst. u BiH	78	0
Računi depozita kod depoz. inostr. inst.	142.222	31
Novčana sredstva u procesu naplate	2.875	1
Neisplaćeni dugovi	0	0
Ukupno:	184.060	40
SVEUKUPNO:	460.873	100

Strukturu kredita činili su krediti dati privatnim preduzećima 49%, krediti stanovništvu 42%, javna i državna preduzeća 6%.

Tabela broj 6. Sektorska struktura ukupnih kredita u 2004. godini, Izvor:www.abrs.com

(u 000 KM)

	31.12.2004.	Učešće
Vladine institucije	11.604	1
Javna i državna preduzeća	58.666	6
Neprofitne organizacije	2.325	0
Bankarske institucije	4.787	1
Nebankarske fin. institucije	2.349	0
Privatna preduzeća	506.900	49
Građani	439.086	42
Ostalo	7.043	1
UKUPNO	1.032.760	100

Grafikon broj 4. Prikaz sektorske strukture ukupnih kredita u 2004. godini, Izvor:www.abrs.com

Krediti privatnim preduzećima rasli su za 50%, rast su imali krediti stanovništvu od 42%, a dati krediti javnim i državnim preduzećima bili su manji za 8%.180 miliona KM iznosio je osnovni kapital i bio je veći u odnosu na prethodnu godinu za 7%. Sve stavke koje su spadale u strukturu osnovnog kapitala bilježile su smanjenje izuzev neraspoređenih prihoda od prošlih godina koja je bila veća za 18% dok se nematerijalna imovina povećala za 43%. Neraspoređena dobit bila je veća za 19%, u odnosu na prethodnu godinu i iznosila je 3,1 miliona KM. Za 8% bili su manji nepokriveni gubici iz prethodnih godina, a u 2004. godine gubitak je bio manji za 100%, odnosno, u ovom periodu sve banke su poslovale su sa dobitkom. Za 14% bio je veći dopunski kapital, manje za 5% bile su odbitne stavke od kapitala, a za 9% bio je veći neto kapital. (www.abrs.ba)Struktura vlasništva prema učešću državnog, privatnog i zadružnog kapitala u akcionarskom kapitalu satojala se od: državni kapital učestvovao je sa 1%, kapitalprivatnog porijekla je činio 98% akcionarskog kapitala i zadružni kapital učestvovao je sa 1%.

Tabela broj 7 . Struktura akcionarskog kapitala u 2004. godini,Izvor:www.abrs.com

(u 000 KM)

Akcionarski kapital	2004. godina	Učešće%
1. Državni kapital	2.807	1
2. Privatni kapital	191.385	98
2.1. Strani kapital	147.540	77
2.2. Domaći kapital	43.845	23
3. Zadružni kapital	1.375	1
Ukupno	195.567	100

Akcionarski kapital stranih ulagača iznosio je 77% i bio je manji za 4% u odnosu na prošlu godinu i akcionarski kapital domaćih ulagača koji se smanjio za 15%, činili su privatni akcionarski kapital. Stopa adekvatnosti kapitala koja predstavlja odnos neto kapitala i ukupne rizične aktive i mora iznositi najmanje 12% predstavlja značajan pokazatelj kod ocjene kapitala. U 2004. godini prosječna stopa adekvatnosti kapitala za banke Republike Srpske iznosila je 20% i bila je manja u odnosu na prošlu godinu. Pad stope adekvatnosti kapitala bio je rezultat bržeg rasta rizične aktive u odnosu na kapital, tako da su neke banke morale da vrše dokapitalizaciju u cilju ispunjavanja zakonskih propisa poslovanja.(www.abrs.ba)Iznos od 5% odnosio se na prinos na kapital i ostao je na istom nivou u odnosu na prošlu godinu, ali je stopa prinosa i dalje bila niska. Sporiji rastbilježio je neto kapital u odnosu na prosječnu aktivu i ovaj koeficijent bilježi pad u odnosu na prošlu godinu.

Iznos od 1.878 miliona KM odnosio se na ukupnu klasifikovanu aktivu i bila je veća za 33% u odnosu na kraj prethodne godine. Bilansna aktiva bila je povećanaza 34% dok je vanbilansna aktiva veća za 30%. Rast u odnosu na kraj prethodne godine zabilježen je u sektoru dugoročnih kredita 52%, kratkoročnih kreditia 38%, ostalih plasmana 45%, obračunatoj kamati 26%, ostaloj aktivi 23%, dok su pad bilježila prispjela potraživanja od 23% i potraživanja od plaćenih garancija od 16%.

U 2004. godini ukupni prihodi banaka iznosili su 199 miliona KM i bili su veći za 9% kada se poredi sa prethodnom godinom. Prihodi od kamata iznosili su 45% čiji je rast bio 48% i prihodi od naknada bili su smanjeni za 10%.Ukupni rashodi iznosili su 200,1 miliona KM i za 4% su smanjeni. Značajno je promjenjena struktura rashoda i činili su je rashodi od kamata u iznosu od 15% sa rastom depozita i povećanje kamate na depozitna sredstva, posebno oročena. Rast bilježineto dobit i iznosilaje 9,9 miliona KM i porasla je za 14%. U 2004. godini sve banke su popravile svoj finansijski rezultat. Nepokriveni gubici iz ranijih godina iznosili su 33 miliona KM. Ni jedna od banaka u 2004. godini nisu ispunjavale obavezu održavanja minimalnih rezervi koje se nalaze u Centralnoj banci Bosne i Hercegovine i nemogućnost izvršavanja platnih naloga. Banke su morale vršiti kvalitetno praćenje dugoročnih kredita, da se loš kvalitet tih plasmana ne bi negativno uticao na likvidnost u budućem periodu.

Tabela broj 8. Pregled koeficijenta likvidnosti, Izvor:www.abrs.com

(u 000 KM)

	Opis	31.12.2004.
1.	Kratkoročna aktiva	677.164
	Kratkoročna pasiva	788.104
	%	86
2.	Kratkoročna aktiva	677.164
	Ukupna aktiva	1.473.252
	%	46
3.	Kratkoročna pasiva	788.104
	Ukupna aktiva	1.473.252
	%	53
4.	Neto kratkoročna pasiva	110.940
	Ukupna aktiva	1.473.252
	%	8
5.	Neto krediti	859.656
	Depoziti	1.119.532
	%	77
6.	Neto krediti i preuzete fin. obaveze/akreditivi	870.649
	Ukupni kapital	1.473.252
	%	59

Posmatrajući koeficijente likvidnosti mogli smo primjetiti da se smanjio koeficijent kratkoročne aktive kroz kratkoročnu pasivu, što govori da su se kratkoročni izvori više koristili za kratkoročne plasmane što je dovodilo do bolje ročne usklađenosti. Kratkoročna aktiva smanjila je svoje učešće u ukupnoj aktivi, a kratkoročni izvori su se takođe smanjili ali sporije od kratkoročne aktive. U odnosu na ukupnu aktivu, odnos depozita i neto kredita i koeficijent neto kredita i preuzetih finansijskih obaveza je rastao.

U 2005. godini, bankarski sektor Republike Srpske, nastavio je, u svim segmentima poslovanja pozitivne trendove što je doprinosilo stabilizaciji i jačanju ukupnog finansijskog sistema. Sa širenjem poslovne mreže ponudom novih proizvoda i poboljšanjem kvaliteta poslovanja nastavile su sve banke. Do promjene vlasnika došlo je u dvije banke koje su spadale u najveće banke bankarskog sektora. U vlasništvo stranih banaka prešao je akcionarski kapital nefinansijskih kompanija i privatnih stranih lica. Na ovaj način banke su dobile kvalitetniju i stručniju podršku za svoj dalji razvoj i tržišnu konkurenciju. Jačanjem kapitala i tržišne konkurencije došlo je do izdvajanja tri vodeće banke koje su imale 66% ukupnog tržišta Republike Srpske. Bankarski sektor u Republici Srpskoj imao ječvrst trend rasta i u 2005. godini bilansna suma je iznosila 2,8 milijardi KM što je za 38% bilo više nego u prošloj godini. Dugoročni krediti i krediti plasirani privredi bilježili su stopu rasta. Za 40% porastao je osnovni kapital što je bio rezultat ulaganja novog akcijskog kapitala od 26% i smanjenja gubitaka iz prethodnog perioda od 80%. Rast od 47% imali su depoziti i u izvorima sredstava činili su 79%. Usektorskoj strukturi depozita najveće učešće imalesu bankarske institucije od 33% u svimdepozitima. Na taj trend uticali su značajno veliki dugoročni depoziti određene banke koja je imala stopu rasta od 45% u odnosu na prethodnu godinu. Rast depozita stanovništva bilježe sve banke. I u povoljnijoj ročnoj strukturi vidjeli su se pozitivni pomaci, zato što su dugoročni depoziti prikupljeni na ovom području zabilježili rast od 49%.
U 2005. godini vlasnička struktura kapitala se nije mijenjala. Na kraju godine, prema izvještajima banaka u Republici Srpskoj akcionarski kapital iznosio je 245.019 hiljada KM, od čega je privatni kapital iznosio239.599 hiljada KM ili 97%, a državni 3.006hiljada KM ili 2% i zadružni kapital 1.129 hiljada KM ili 1%. (www.abrs.ba)

Tabela broj 9. Struktura akcionarskog kapitala, Izvor:www.abrs.com

(u 000 KM)

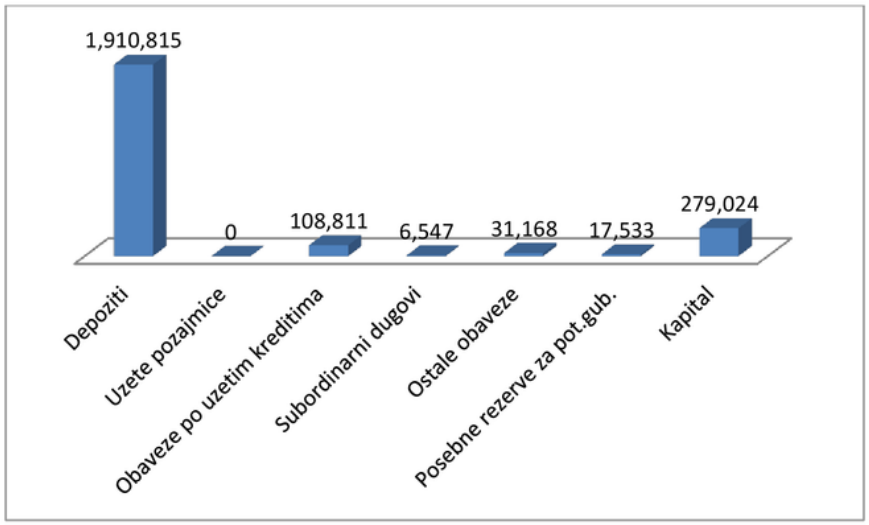
Rb	Banka	Privatni kapital		Državni kapital		Zadružni kapital	
		Iznos	%	Iznos	%	Iznos	%
	Većinski capital – privatni						
1.	A.D. Nova Banjalučka banka	22.331	94	1.261	5	423	1
2.	A.D. Hypo Alpe Adria bank	74.819	99	1	1	18	1
3.	A.D. Bobar banka	15.430	99	1	1	1	1
4.	A.D. NLB Razvojna banka	21.372	99	1.626	7	1	1
5.	A.D. Zepter banka	17.569	100	1	1	1	1
6.	A.D. Balkan Investment banka	17.999	99	1	1	1	1
7.	A.D. Pavlović International bank	19.553	97	1	1	321	1
8.	A.D. Nova banka	31.617	98	1	1	386	0
9.	A.D. LHB banka	19.016	99	1	1	1	1
	UKUPNO	240.598	98	2.985	2	1.136	1

40% u odnosu na prethodnu godinu bila je povećana bilansna suma banaka. Aktiva je iznosila 2.365 miliona KM i povećana je za 39% u odnosu na prošlu godinu dok je vanbilansna aktiva 425 miliona KM i bila veća za 18%. Povećano jeučešće neto kredita za 3% u strukturi aktive.Ostale stavke aktive su 10% ukupne aktive. Struktura pasive u 2005. godini nije bila bitno promijenjena u odnosu na prošlu godinu.

Tabela broj 10. Struktura pasive u 2005. godini, Izvor:www.abrs.com

(u 000 KM)

PASIVA	31.12.2005.	Učešće
Depoziti	1.910.815	81
Uzete pozajmice	0	0
Obaveze po uzetim kreditima	108.811	5
Subordinarni dugovi	6.547	0
Ostale obaveze	31.168	1
Posebne rezerve za pot.gub.	17.533	1
Kapital	279.024	12
UKUPNO	2.353.898	100

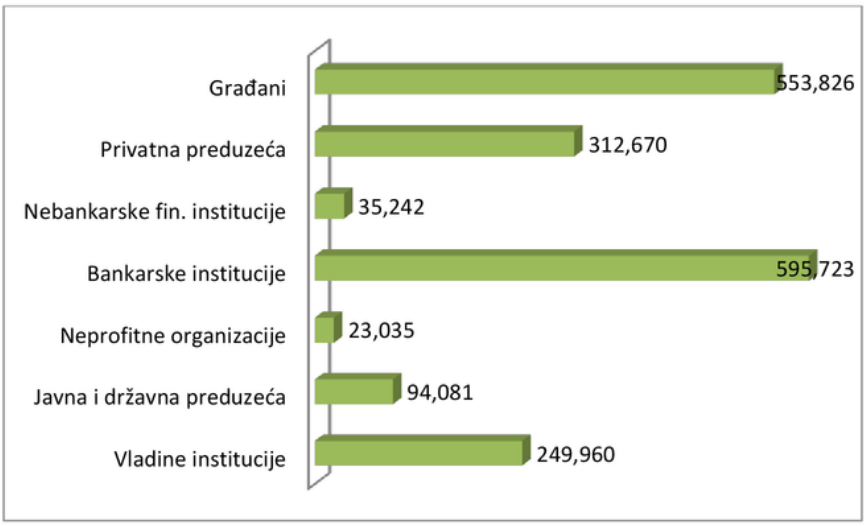
Grafikon broj 5. Prikaz strukture pasive u 2005. godini, Izvor:www.abrs.com

Stopu rasta od 39% u 2005. godini imali su ukupni izvori sredstava. Najveće učešće u pasivi od 79% u imali su depoziti, njihova stopa rasta iznosila 46%, sa 6% učestvovale su obaveze po uzetim kreditima, a sa 13% zabilježeno je učešće kapitala sa posebnim rezervama za ostalu aktivu i vanbilans. Kod depozita je učešće bilo povećano za 4%, a kod drugih obaveza je smanjeno za 3%, na istom nivou ostale su ostale stavke. Rast kapitala je pratio rast aktive, pa je tako kapital u ovoj godini porastao za 42%.
U odnosu na prethodnu godinu depoziti bilježe rast za 46% i iznosili su 1.910,8 miliona KM.

Tabela broj 11. Sektorska struktura depozita, Izvor:www.abrs.com

(u 000 KM)

DEPOZITI	31.12.2005.	Učešće
Vladine institucije	249.960	13
Javna i državna preduzeća	94.081	5
Neprofitne organizacije	23.035	1
Bankarske institucije	595.723	32
Nebankarske finsijske institucije	35.242	2
Privatna preduzeća	312.670	16
Građani	553.826	29
Ostalo	46.278	2
UKUPNO	1.910.815	100

Grafikon broj 6. Prikaz sektorske strukture depozita u 2005. godini, Izvor:www.abrs.com

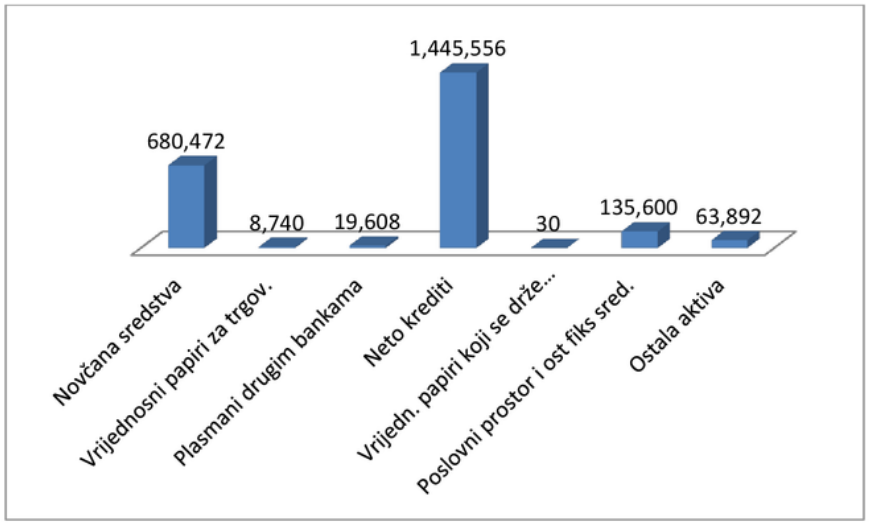
Najveće učešće u ukupnim depozitima odnosilo se na depozite banaka i iznosio je 32% i depoziti građana od 29%, što je po pitanju ukupnih depozitaiznosilo 59%. Depoziti privatnih preduzeća imali su najveću stopu rasta u iznosu od 69%, banke su plasirale kredite privatnim preduzećima koje su bile veće za 49%, primjetna je značajna stavka u banakarskom poslovanju u razvoju srednjih i malih preduzeća. Na dalje povećanje povjerenja stanovništva u bankarski sektor, uticao je porast depozita stanovništva od 47% u ovoj godini dok je rast depozita institucija vlade ukazivaona povećanje izdvajanje sredstava iz sektora stanovništva i privredeza obaveze prema državi i upućivao je na veću disciplinu u finansijskom sektoru.

Na rast štednje građana uticao je jedan od faktora kao i rast cjelokupnih tekućih računa građana u 2005. godini bila je zakonska obaveza usmjeravanja ličnih primanja na banke. Štednja građana imala je manju stopu rasta nego što je to bila stopaporasta kredita datih građanima. Za 63% krediti građanima bili su veći od štednje građana, a kada smo uzeli u obzir i tekuće račune građana kada su krediti bili veći za 30% od depozita građana i imali su trend porasta. Krediti građanima bili su pokriveni 61% sa štednjom građana, a 39% bilo je pokriveno ostalim izvorima sredstava. Tekući računi građana bilježili su najveću stopu rasta od 59%.Struktura aktive bilježila je veći rast u odnosu na prošlu godinu i vidi se iz sledeće tabele:

Tabela broj 12. Struktura aktive u 2005. godini, Izvor:www.abrs.com

(u 000 KM)

AKTIVA	31.12.2005	Učešće
Novčana sredstva	680.472	29
Vrijednosni papiri za trgovanje	8.740	0
Plasmani drugim bankama	19.608	1
Neto krediti	1.445.556	61
Vrijednosni papiri	30	0
Ostala fiksna sredstva i poslovni prostor	135.600	6
Ostala aktiva	63.892	3
UKUPNO	2.353.898	100

Grafikon broj 7. Prikaz strukture aktive u 2005. godini, Izvor:www.abrs.com

Ukupna aktiva iznosila je 2,35 milijarde KM i bilježila je stopu rasta od 42% u poređenju sa krajem prošle godine. U bilansnoj aktivi novčana sredstva činila su 29% i porasla su za 48%, neto krediti činila su 61% sa rastom od 47%, poslovni prostor činilo je 6% sa stopom rasta 21%, a plasmani drugim bankama činili su 1% i porasli su za 31% i na ostalu aktivu odnosilo se 3%. U strukturi ukupnog vanbilansa najveće učešće od 52% imao jevanbilans koji je aktivan, 35% bili su krediti grupe "E" i 9% bili sukomisioni poslovi. Aktiva, vanbilansna, iznosila je 425,9 miliona KM i povećana je za 18%, gdje jebilo najveće učešće izdatih

garancija i obaveza za davanje kredita. Gubitak "E" kategorije bilježio je rast od 9%, što je rezultat novih otpisa.(www.abrs.ba)

Tabela broj 13. Struktura novčanih sredstava u 2005. godini, Izvor:www.abrs.com

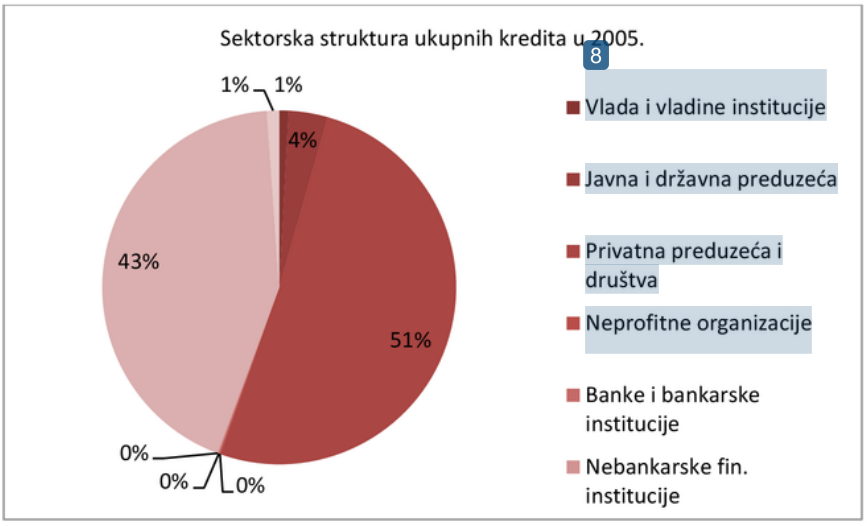
(U 000 KM)

Opis	31.12.2005.	Učešće %
KM		
Gotov novac	44.980	7
Račun rezervi kod Centralne banke BiH	380.569	56
Računi depozita kod depozit. Inst. u BiH	2.175	0
Računi depozita kod depoz. inostr. inst.	0	0
Novčana sredstva u procesu naplate	0	0
Neisplaćeni dugovi	0	0
Ukupno:	427.724	63
DEVIZE		
Gotov novac	44.115	6
Račun rezervi kod Centralne banke BiH	0	0
Računi depozita kod depozit. Inst. u BiH	12	0
Računi depozita kod depoz. inostr. inst.	205.757	30
Novčana sredstva u procesu naplate	2.864	1
Neisplaćeni dugovi	0	0
Ukupno:	252.784	37
SVEUKUPNO:	680.472	100

U toku 2005. godine nije dolazilo do većih promjena u strukturi novčanih sredstava. Novčana sredstva u domaćoj valuti iznosila su 430 miliona KM ili 59%, dok su sredstva deviznog porijekla iznosila su 249 miliona KM ili 38%. Novčana sredstva u domaćoj valuti su povećala učešće u sveukupnim sredstvima za 4%. Od ukupnih novčanih sredstava 560 miliona KM ili 79%bili su računi depozita sa kamatama, a 122 miliona ili 19% bili su računi depozita bez kamata. Finansijska sredstva u domaćoj valuti porasla su za 54%, dok su devizna sredstva porasla za 36%, dok su sveukupna novč72 sredstva bila veća za 50%. Ukupni krediti koje su plasirale banke u Republici Srpskoj u 2005. godini iznosili su 1.509,1 miliona i bili su veći za 45% u odnosu na prošlu godinu.

Tabela broj 14. Sektorska struktura ukupnih kredita u 2005. godini, Izvor:www.abrs.com

	31.12.2005	Učešće
Vladine institucije	12.777	1
Državna i javna preduzeća	54.019	4
Privatna društva i preduzeća	768.557	51
Neprofitne organizacije	1.829	0
Bankarske institucije i banke	1.451	0
Nebankarske finansijske institucije	1.718	0
Građani	651.403	43
Ostalo	16.888	1
UKUPNO	1.508.642	100

Grafikon broj 8. Prikaz sektorske strukture ukupnih kredita u 2005. godini, Izvor:www.abrs.com

Ukupni krediti, u odnosu na prošlu godinu,bili su povećani za 46%. Prema sektorskoj strukturi kredita, Učešće kredita u privatnim preduzećima i društvima u ukupnim kreditima iznosilo je, prema sktorskoj strukturi, 51%, krediti građanima činili su 43%, krediti javnim i državnim preduzećima bio je 5%, vladine institucije i vlada 1% i na ostalo odnosilo se 1%. Krediti koji su bili plasiraniprivatnim preduzećima bilježili su rast za 51%, krediti stanovništvu porasli su za 49%, a krediti plasirani državnim i javnim preduzećima bili su manji za 8%.

Osnovni kapital u 2005. godini bio je 248 miliona i bio je veći za 39% u poređenju sa prošlu godinu, što je bio uzrok rasta akcionarskog kapitala za 26%, rezervi propisanih zakonom za 49%. Akcionarski kapital, u strukturi osnovnog kapitala nominalno je porastao za 50 miliona,što je bio rezultat izvršene dokapitalizacije u šest banaka. Rezerve koje propisuje zakon, bile su veće za 52% i činile su 6% od ukupnog akcionarskog kapitala. Za 36% opala je neraspoređena dobit, zbog izvršene raspodjele na zakonske rezerve, isplate dividendi i kapital. Za 75%, bili su umanjeni nepokriveni gubici iz ranijeg perioda a iznos nematerijalne imovine bio je povećan za 33% u odnosu na prošlu godinu.

Kao obračunska kategorija za adekvatnost kapitala, neto kapital iznosio je 312 miliona KM i bio je veći 36% u odnosu na prošlu godinu.

U strukturi vlasništ privatni kapital učestvovao je sa 98%, državni kapital sa 1% i zadružni kapital 1%.

Tabela broj 15. Struktura akcionarskog kapitala u 2005. godini, Izvor:www.abrs.com

(u 000 KM)

Akcionarski kapital	2005. godina	Učešće%
4. Državni kapital	2.985	1
5. Privatni kapital	240.598	98
2.1. Strani kapital	201.433	85
5.2. Domaći kapital	39.165	16
6. Zadružni kapital	1.136	1
Ukupno	244.719	100

Akcionarski kapitalstranih ulagača sa učešćem od 85% sastojao se od privatnog akcionarskog kapitala i bio je veći za 38% u poređenju sa prošlom godinom i akcionarskog kapitala domaćih ulagača sa učešćem od 16% koji je bio manji za 11% u odnosu na prošlu godinu. Kao rezultat kupovine akcija i dokapitalizacije banaka od strane novih akcionara kod tri banke bio je povećanje akcijskog kapitala

stranih ulagača. Na finansijskom tržištu Republike Srpske, u osam banaka, bili su većinski strani privatni akcionari koji su upravljali sa ukupno 2,5 milijardi KM aktive ili 97%, domaći privatni akcionari bili su samo u jednoj banci većinski vlasnici.
Ukupna klasifikovana aktiva u 2005. godini iznosila je 2.637 miliona KM i bila je veća za 42% u poređenju sa prošlom godinom, bilansna aktiva bila je povećana za 42%, a vanbilansna aktiva bila je povećana za 27%. U odnosu na kraj prošle godine plasman dugoročnih kredita doživio je rast od 61%, plasman kratkoročnih kredita takođe je porastao za 14%, ostali plasmani za 49%, obračunate kamate za 24%, dospjela potraživanja 28%, ostale aktive 33%, a posebno visok porast od 584% bilježe potraživanja po plaćenim garancijama.
Ukupan prihod bankarskog sektora Republike Srpske u 2005. godini iznosio je 232,8 miliona KM sa stopom rasta od 16%. Strukturu prihoda činili su prihodi od kamata 55%, a operativni prihodi činili su 45%, prihodi od kamata bili su veći u odnosu na prošlu godinu za 39% a operativni prihodi bili su manji za 4%.

Ukupni rashodi u 2005. godini iznosili su 221 miliona KM i povećani su za 16%, dok je struktura rashodaznačajno promijenjena i činili su je sa stopom rasta od 50%rashodi po kamatama 19% što je bio rezultat rasta depozita i povećanja, posebno na dugoročne depozite, kamate na depozitna sredstva. Za 12% u odnosu na prošlu godinu, smanjeni su direktni rashodi, dok su operativni rashodi bilježili suporast od 26%.
Za 21% u odnosu na prošlu godinu neto dobit je bila veća i iznosila je 11,5 miliona KM. Na kraju ove godine pozitivan finansijski rezultat ostvarilo je osam banaka,dok je jedna banka zabilježila gubitak u poslovanju koji je iznosio 7,7 miliona KM. Na poboljšanje profitabilnosti bankarskog sektora Republike Srpske ukazivao je nivo ostvarene dobiti.

Tabela broj 16. Pregled koeficijenta likvidnosti, Izvor:www.abrs.com

(u 000 KM)

	Opis	31.12.2005.
1.	Kratkoročna aktiva	894.938
	Kratkoročna pasiva	975.364
	%	92
2.	Kratkoročna aktiva	894.938
	Ukupna aktiva	1.996.629
	%	45
3.	Kratkoročna pasiva	975.364
	Ukupna aktiva	1.996.629
	%	49
4.	Neto kratkoročna pasiva	80.426
	Ukupna aktiva	1.996.629
	%	4
5.	Neto krediti	1.252.694
	Depoziti	1.563.863
	%	80
6.	Neto krediti i preuzete fin. obaveze/akreditivi	1.259.145
	Ukupni kapital	1.996.629
	%	63

Koeficijent odnosa kratkoročne aktive i kratkoročne pasive rastao je, što govori da su kratkoročni krediti brže rasli od kratkoročnih izvora, što je dovodilo do pogoršanja ročne usklađenosti finansijske pasive i aktive. Kratkoročna aktiva smanjila je svoje učešće u ukupnoj aktivi, što znači da se povećavala potraživanja sa rokom većim od jedne godine.

U Republici Srpskoj u 2006. godini poslovalo je devet banaka. U 2006. godini došlo je do spajanja dvije banke i osnivanja nove banke koja je počela sa radom u septembru. Završetkom privatizacije državnog kapitala započet je proces okrupnjavanja banaka što je imalo za rezultat stalno smanjenje broja banaka i jačanje konkurencije banaka na tržištu. Cijelo područje Republike Srpske, a djelimično i područje Federacije Bosne i Hercegovine, bilo je pokriveno širokom mrežom poslovnih jedinica, što je u skoro svim gradovima omogućilo pružanje bankarskih usluga. Do približavanja bankarskih usluga komintentima korišćenjem savremenih oblika poslovanja kao što je elektronsko bankarstvo, bankomati i POS uređaji, dovelo je stalno nastojanje banaka da zauzmu povoljnije pozicije na bankarskom tržištu.

Na području Republike Srpske i Federacije Bosne i Hercegovine poslovalo je 136 filijala i 253 ostalih organizacionih dijelova, dok je jedna filijala poslovala u inostranstvu. Na području Federacije Bosne i Hercegovine, organizacione dijelove, imalo je pet banaka.

Najširu mrežu filijala i drugih organizacionih dijelova imale su Nova Banjalučka banka a.d. 69, Nova banka a.d. Bijeljina, 59 i NLB Razvojna banka a.d. ukupno 62. Od ukupnog broja organizacionih dijelova banaka Republike Srpske na ove tri banke odnosilo se 60%. Banke Republike Srpske su instalirale ukupno 130 bankomata, da bi osigurale kvalitetne usluge u vremenu i mjestima koje odgovara stanovništvu. Hypo Alpe Adria Bank imala je najveći broj bankomata. Pored toga, Sedam banaka Republike Srpske su instalirale ukupno 1.130 POS uređaja u bankama i u većini trgovačkih centara, što građanima olakšava bezgotovinski način plaćanja.
U 2006. godini vlasnička struktura kapitala se nije mijenjala. Na dan 31.12.2006. godine, prema izvještajima banaka u Republici Srpskoj akcionarski kapital iznosio je 320.483 hiljada KM, od čega jekapital privatnog porijekla iznosio 316.270 hiljada KM, a državni 2.567 hiljada i zadružni kapital 650 hiljada KM.

*Tabela broj 17.Struktura akcionarskog kapitala, Izvor:*www.abrs.com
(u 000 KM)

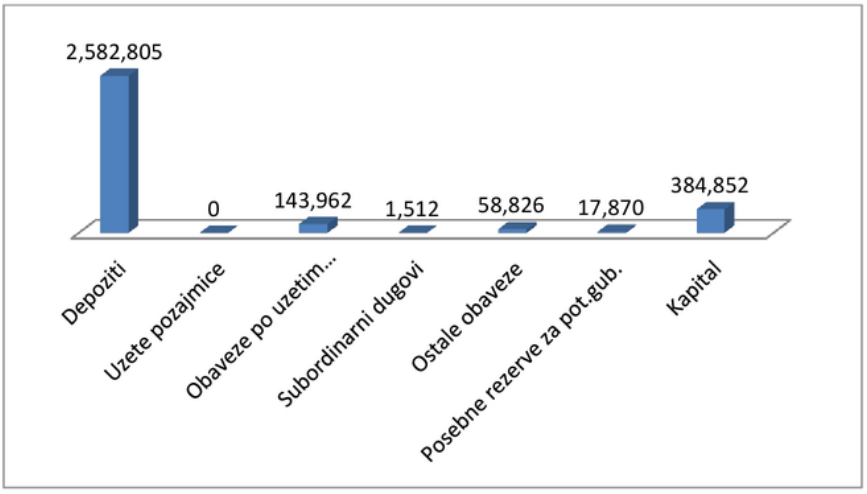
Rb	Banka	Privatni kapital		Državni kapital		Zadružni kapital	
		Iznos	%	Iznos	%	Iznos	%
	Većinski privatni kapital						
1.	A.D.Nova Banjalučka banka	48.505	98	959	2	39	1
2.	A.D.Hypo Alpe Adria bank	101.230	99	1	0	18	1
3.	A.D.Bobar banka	17.637	99	1	0	1	1
4.	A.D.NLB Razvojna banka	39.279	97	1.701	4	1	0
5.	A.D.Zepter banka	19.058	99	1	0	1	1
6.	A.D.Balkan Investment banka	17.999	99	1	0	1	1
7.	A.D.Pavlović International bank	16.658	99	1	0	261	1
8.	A.D.Nova banka	39.397	98	1	0	341	0
9.	A.D.Komercijalna banka	19.999	100	1	0	332	1
	UKUPNO	317.261	99	2.673	1	995	2

Ukupna aktiva banaka Republike Srpske sa pozicijom neto kredita imala je stalni trend rasta. Na kraju 2006. godine aktiva bilansa iznosila je 3,20 milijardi KM i 37% bila je veća u poređenju sa prošlom godinom.(www.abrs.ba)Značajan nominalni rast od 43% bilježila su novčana sredstva koja su sa 29% učestvovala u ukupnoj aktivi.U ukupnoj bilansnoj aktivi novčana sredstva činila su 59%. U odnosu na prethodnu godinu, plasmani drugim bankama zabilježili su porast od 15% i to uglavnom zbog oročavanja novčanih sredstava na rok duži od 90 dana.
Struktura pasive nije bila bitno promijenjena u odnosu na prošlu godinu i vidi se iz sledeće tabele:

Tabela broj 18. Struktura pasive u 2006. godini, Izvor:www.abrs.com

(u 000 KM)

PASIVA	31.12.2006.	Učešće
Depoziti	2.582.805	81
Uzete pozajmice	0	0
Obaveze po uzetim kreditima	143.962	4
Subordinarni dugovi	1.512	0
Ostale obaveze	49.999	3
Potrebni gubici posebne rezerve	16.990	0
Kapital	384.852	12
UKUPNO	3.189.800	100

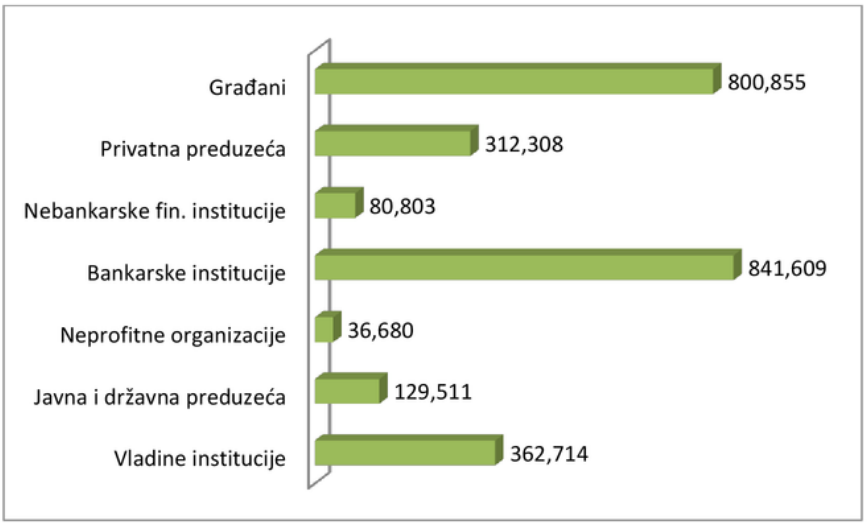
Grafikon broj 9. Prikaz strukture pasive u 2006. godini, Izvor:www.abrs.com

U strukturi pasive depoziti su činili osnovni izvor sredstava sa učešćem od 79% u ukupnoj pasivi i imali su rast od 36% u poređenju sa prošlom godinom. U strukturi uzetih kredita 34% bili su domaći izvori, a 67% se odnosilo na zaduženja, koja imaju porast, u inostranstvu.

Analizirajući strukturu depozita po sektorima vidimo da je najveće učešće od 34% u ukupnim depozitima zadržavaju depoziti u bankarskim institucijama koji su imali rast od 39% u poređenju sa prošlom godinom. Učešće depozita stanovništva povećano je sa 29% na 31% što je ukazivalo na sve veće povjerenje građana u bankarski sektor.
U 2006. godini bilježili su rast od 45% depoziti vladinih institucija, a depoziti državnih i javnih preduzeća bilježili su rast od 38%, što je rezultat poboljšane finansijske strukture. U isto vrijeme, depoziti privatnih društava i preduzeća bili su na približnom nivou kao i prošle godine.

Tabela broj 19 . Sektorska struktura depozitau 2006. godini, Izvor:www.abrs.com
(u 000 KM)

DEPOZITI	31.12.2006.	Učešće
Vladine institucije	362.714	14
Javna i državna preduzeća	129.511	5
Neprofitne organizacije	36.680	1
Bankarske institucije	841.609	33
Nebankarske finansijskih institucije	80.803	3
Privatna preduzeća	312.308	12
Građani	800.855	31
Ostalo	18.325	1
UKUPNO	2.582.805	100

Grafikon broj 10. Prikaz sektorske strukture depozita u 2006. godini, Izvor:www.abrs.com

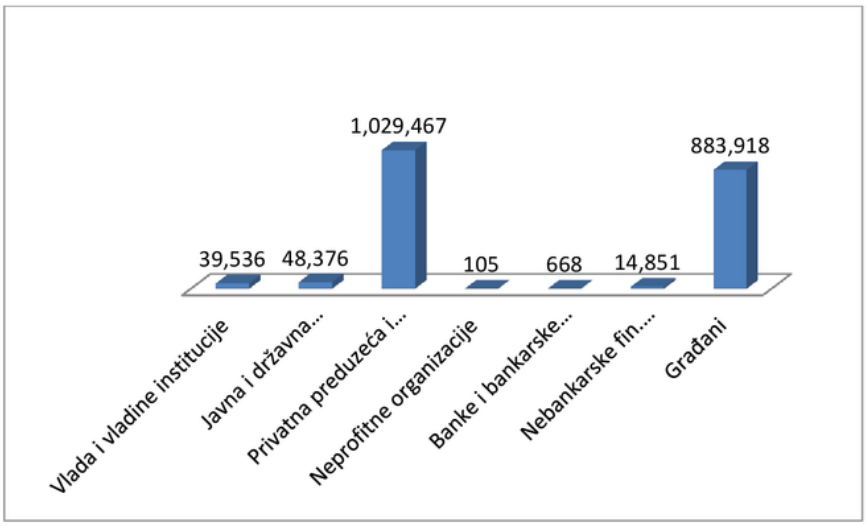
Na depozite u domaćoj valutiodnosilo se 47% ukupnih depozita, dok se na depozite u stranoj valuti odnosilo 53% sa dominacijom EUR-a.
Kratkoročni depoziti koje su činili depoziti po viđenju i oročeni depoziti saodređenim rokom oročenja, učestvovali su sa 60% u ukupnim depozitima. Nominalni rast dugoročnih depozita iznosio je 308 miliona KM ili 40% u odnosu na prošlu godinu, te povećanje učešća na 41% rezultat su povoljnijih uslova oročavanja, posebno za depozite građana. Rast dugoročnih depozita takođe upućivao je na poboljšanje i stabilnost poslovanja i postepeno vraćanje povjerenja u bankarski sistem.

Oročena štednja iznosila je 401 miliona ili 73% od ukupne štednje i imala je rast od 49%, a štednja po viđenju 160 miliona ili 30% u ukupnoj štednji i imala je stopu rasta od 19%. Veće učešće oročene štednje i brži rastbio je rezultat vraćanja povjerenja u bankarski sektor, čemu je doprinijelo osiguranje većeg iznosa depozita. Devizna štednja iznosila je 399 miliona KM ili 69%, dok je 150 miliona KM ili 30% bila je štednja u domaćoj valuti. Krediti su sporije rasli od štednje pa je u tom slučaju odnos štednje i kredita građana bio smanjen. Sa 59% pokriveni su krediti građanima štednjom građana, uzimajući u obzir i tekuće račune građana tada je stopa pokrivenosti iznosila 84%. Struktura aktive bilježila je rast u odnosu na prošlu godinu i vidi se iz sledeće tabele:

Tabela broj 20 . Struktura aktive u 2006. godini, Izvor:www.abrs.com

(u 000 KM)

AKTIVA	31.12.2006	Učešće
Novčana sredstva	971.555	30
Vrijednosni papiri za trgovanje	8.448	0
Plasmani drugim bankama	22.333	1
Neto krediti	1.957.198	61
Vrijednosni papiri	0	0
Ostala fiksna sredstva i poslovni prostor	157.234	5
Ostala aktiva	73.032	3
UKUPNO	3.189.800	100

Grafikon broj 11. Prikaz strukture aktive u 2006. godini, Izvor:www.abrs.com

I u 2006. godini nastavljen je rast aktive. Ukupna aktiva iznosila je 3,20 milijardi i imala je rast od 37% u poređenju sa prošlom godinom. Povećano je učešće novčanih srdstava sa 30% na 31%.Ukupna vanbilabsna aktiva porasla je za 30% u poređenju sa prošlom godinom. Na aktivni vanbilans odnosilo se 306 miliona KM ili 58%.

Tabela broj 21. Struktura novčanih sredstava u 2006. godini, Izvor:www.abrs.com

(U 000 KM)

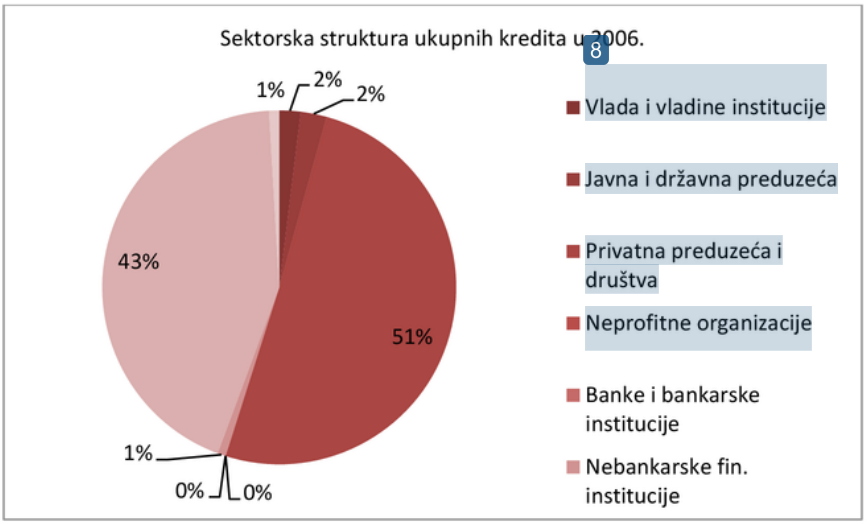
Opis	31.12.2006.	Učešće %
KM		
Gotov novac	60.907	6
Račun rezervi kod Centralne banke BiH	628.886	65
Računi depozita kod depozit. Inst. u BiH	35	0
Računi depozita kod depoz. inostr. inst.	0	0
Novčana sredstva u procesu naplate	0	0
Neisplaćeni dugovi	0	0
Ukupno:	689.828	71
DEVIZE		
Gotov novac	37.008	4
Račun rezervi kod Centralne banke BiH	0	0
Računi depozita kod depozit. Inst. u BiH	1.723	0
Računi depozita kod depoz. inostr. inst.	242.379	25
Novčana sredstva u procesu naplate	617	0
Neisplaćeni dugovi	0	0
Ukupno:	281.727	29
SVEUKUPNO:	971.555	100

Do promjene u valutnoj strukturi novčanih sredstava, došlo je u 2006. godini,ova promjena odrazila se na rast učešća novčanih sredstava u domaćoj valuti sa 63% na 71%. Istovremeno sredstva u stranoj valuti bilježila su smanjenje učešća sa 37% na 29%. Novčana srdstva u deviznama iznosila su 290 miliona KM, od čega su sredstva na računima kod institucija za depozite 250 miliona KM, a odnosila su se na tekuće račune u stranoj valuti, 68 miliona KM i 174 miliona KM odnosilo se na kratkoročna oročena sredstva. Zadržavanje velikog nivoa novčanih sredstava u bilansnoj strukturi banaka bilo je uslovljeno držanjem likvidnih sredstava radi obavljanja procesa platnog prometa, raširene mreže filijala banaka, i zbog nepostojanja međubankarskog tržišta i razvijenog tržišta vrijednosnih papira na kome bi banke u određenom vremenskom periodu uspjele da obezbijede likvidna srdstva. (www.abrs.ba) Jedna od osnovnih funkcija poslovanja banaka je kreditna funkcija i neprekidanporast kredita je pokazatelj povećanja nivoa poslovanja svih banaka i ukupnog bankarskog sistema.

Tabela broj 22. Sektorska struktura ukupnih kredita u 2006. godini, Izvor:www.abrs.com

(u 000 KM)

	31.12.2006	Učešće
Vladine institucije i Vlada	39.536	2
Državna i javna preduzeća	48.376	2
Privatna društva i preduzeća	1.029.476	51
Neprofitne organizacije	105	0
Banke i bankarske institucije	688	0
Nebankarske fin. institucije	14.851	1
Građani	883.918	43
Ostalo	18.817	1
UKUPNO	2.035.738	100

Grafikon broj 12. Prikaz sektorske strukture ukupnih kredita u 2006. godini, Izvor:www.abrs.com

Posmatrajući sektorsku strukturu kredita, zabilježeno je veliko učešće kredita datih privatnim društvima i preduzećima sa 50% i stopom rasta od 29%, kao i kredite građanima sa učešćem od 39% i rastom od 40%. Stopu rasta od 210% u odnosu na kraj prethodne godine, imali su krediti Vladi i vladinim institucijama a odnosili su se na kredite koji su plasirani opštinama, na druge kredite se odnosilo 5%. Krediti koji su umanjeni za rezerve potencijalnih kreditnih gubitaka su neto krediti U sektorskoj strukturi kratkoročnih kredita bilo je najznačajnije učešće kredita privatnim preduzećima 68%, dok su kod dugoročnih kredita najveće stavke bile krediti građanima sa učešćem od 50% i krediti privatnim preduzećima sa učešćem od 43%.

Ukupna kreditna zaduženost stenovnika Republike Srpske bila je 1.252.375 hiljada KM, što je davalo kreditnu zaduženost po stanovniku od 844 KM sa blagim trendom rasta. Depozita, na prostoru Republike Srpske bilo je prikupljeno 2.900 miliona KM što je za 39% više u poređenju sa prošlom godinom i plasirano je 2.490 miliona KM kredita ili 36% više nego prošle godine.

Na kraju ove godine osnovni kapital iznosio je 339.529 miliona KM i bilježi rast od 38% u poređenju sa prošlom godinom.(www.abrs.ba)Dokapitalizacija je uticala na rast osnovnog kapitala, odnosno, kod pet banaka, povećanje akcionarskog kapitala u iznosu od 60,1 miliona KM, kao i osnivanjebanke sa kapitalom od 19 miliona KM. U isto vrijeme, u 2006. godini, kod dvije banke akcionarski kapital je smanjen za 15 miliona KM.

U vlasničkoj strukturi akcionarskog kapitala u 2006. godini 99% čino je privatni kapital, a 1% državni kapital.

Tabela broj 23. Struktura akcionarskog kapitala u 2006. godini, Izvor:www.abrs.com

(u 000 KM)

Akcionarski kapital	2006. godina	Učešće%
1.Državni kapital	2.574	1
2.Privatni kapital	317.261	99
2.1. Strani kapital	276.779	87
2.2. Domaći kapital	40.779	13
3. Zadružni kapital	648	0
Ukupno	320.483	100

Prosječna stopa adekvatnosti kapitala u 2006. godini bila je 18% i manja je u odnosu na prošlu godinu. Na kraju 2006. godine klasifikovana aktiva iznosila je 3.611.245 hiljada KM i za 37% bila je veća u poređenju sa stanjem na kraju prošle godine, ovaj iznos činila je 1.260.275 hiljada KM bila je nerizična aktiva koja je imala rast od 39%. U strukturi klasifikovane bilansne aktive najveća stavka bili su dugoročni krediti koji su činili 46%, a na neopozive kreditne obaveze u strukturi vanbilansa odnosilo se 42%.

Ukupan prihod bankarskog sektora u 2006. godini iznosio je 301 milion KM sa rastom od 25%, dok su po stopi od 19% rasli su ukupni rashodi i iznosili su 265 miliona KM. Strukturu prihoda činili su operativni prihodi 44% sa stopom rasta 20% i prihodi od kamata 58%, čiji je rast bio 28%. Prihodi od kamata povećali su učešće sa 54% na 56% u poređenju sa istim periodom prošle godine. Prihodi od kamata bili su osnovni prihodi, što je bio rezultat povećenja kreditne aktivnosti banaka. Bio je to pozitivan talas jer je poslovanje banaka okrenuto ka stabilnim izvorima prihoda. Nivo ostvarene dobiti ukazivao je na poboljšanje profitabilnosti bankarskog sektora Republike Srpske pogotovo što je u potpunosti izvršeno pokriće gubitka iz ranijih godina.

Depoziti su predstavljali najznačajniji izvor finansiranja poslovanja banaka činili su 79% ukupne pasive, dok je učešće plasiranih kredita iznosilo6%. Posmatrajući ročnu strukturu depozita 1.499 miliona KM ili 60% bili su kratkoročni depoziti, a 1.069 miliona KM ili 39% bili su dugoročni depoziti. Svako ozbiljnije narušavanje ročne usklađenosti dovodilo je do problema održavanja likvidnosti i na taj način pogoršava ukupno finansijsko stanje banke.

Tabela broj 24.Pregled koeficijenta likvidnosti, Izvor:www.abrs.com

(u 000 KM)

	Opis	31.12.2006.
1.	Kratkoročna aktiva	1.298.237
	Kratkoročna pasiva	1.340.372
	%	97
2.	Kratkoročna aktiva	1.298.237
	Ukupna aktiva	2.731.612
	%	48
3.	Kratkoročna pasiva	1.340.372
	Ukupna aktiva	2.731.612
	%	49
4.	Neto kratkoročna pasiva	42.135
	Ukupna aktiva	2.731.612
	%	2
5.	Neto krediti	1.744.272
	Depoziti	2.215.825
	%	79
6.	Neto krediti i preuzete fin. obaveze/akreditivi	1.746.962
	Ukupni kapital	2.731.612
	%	64

Banke su držale relativno visok nivo novčanih sredstava kojije činio 29% ukupne aktive svih banaka. Takođe, sve su banke ispunjavale obavezu održavanja minimalne obavezne rezerve kod Centralne banke Bosne i Hercegovine. U platni promet Republike Srpske na kraju 2006. godne bilo je uključeno svih devet banaka iz Republike. U 2006. godini otvoreno je ukupno 110.869 tekućih računa, što je za 30.976 manje u poređenju sa 2005. godinom i to zbog zatvaranja neaktivnih računa. Zbir obavljenih transakcija unutar banaka u 2006. godini iznosio je 17 miliona, čiji je ukupan iznosbio23,8 milijardi KM.

U 2007. godini bankarski sektor Republike Srpske nastavio je sa pozitivnim trendovima u svim segmentima poslovanja. U ovom periodu bilansna suma bankarskog sektora Republike Srpske povećala se za 67% u odnosu na prošlu godinu. Do značajne izmjene u strukturi bilansa banaka u Republici Srpskoj, u 2007. godini došlo je zbog priliva novčanih sredstava usled prodaje državnog kapitala Pored toga, banke su ojačale svoj akcionarski kapital novim emisijama. Dozvolu za rad dobila je i jedna nova banka koja je sa svojim radom započela krajem 2007. godine. (www.abrs.ba) Po pitanju vlasničke structure, 99% odnosilo se na akcionarski kapital, čije je porijeklo bilo privatno a 1% odnosilo se na državni kapital. Što se tiče strukture privatnog kapitala 87% bio je inostrani kapital, a 13% je bio je domaći kapital. Osnovni kapital porastao je za 14% u odnosu na prethodnu godinu, što je bio rezultat povećanja akcionarskog kapitala, kapitalnih rezervi i iznosa neraspoređenih dobiti za 2006. godinu. Depoziti su imali rast od 78% i u izvorima sredstava činili su 85%. Na rast depozita najznačajnije je uticalo povećanje depozita države nastalo po osnovu prodaje državnog kapitala, tako da i u sektorskoj strukturi depozita ovi depoziti imali su najveće učešće od 39%. Sve banke bilježile su rast depozita stanovništva, koji su bili veći za 294 miliona ili 37% u odnosu na prethodnu godinu. Devet banaka iz Republike Srpske je na kraju 2007. godine, ostvarilo tekuću dobit u iznosu od 34,1 miliona KM, dok je jedna od banaka ostvarila gubitak od 495 miliona KM.

U Republici Srpskoj u 2007. godini poslovalo je 46 filijala banaka sa sjedištem u Federaciji Bosne i Hercegovine. U 2007. godini broj banaka bankarskog sektora Republike Srpske bio je povećan za jednu banku i imao je ukupno deset banaka. Banke Republike Srpske imale su široku mrežu poslovnih jedinica u Republici Srpskoj a djelimično i u Federaciji Bosne i Hercegovine. Do približavanja bankarskih usluga potencijalnim komitentima, korišćenjem modernih trendova u poslovanju, kao što su bankomati, POS uređaji i elektronsko bankarstvo, doprinijelo je neprekidno nastojanje banaka da zauzmu što povoljnije mjesto na tržištu. Banke Republike Srpske imale su ukupno 121 filijalu i 275 ostalih organizacionih dijelova i to na području Republike Srpske 108 filijala i 266 ostalih organizacionih dijelova a na prostoru Federacije Bosne i Hercegovine 13 filijala i 9 ostalih organizacionih dijelova. Najširu mrežu filijala i ostalih organizacionih jedinica imale su Nova Banjalučka banka a.d. Banja Luka, ukupno 75, Nova banka a.d. Banja Luka ukupno 71 i NLB Razvojna banka a.d. Banja Luka ukupno 66, na ove banke pokrivale su 54% poslovanja u bankarskom sektoru. Najviše postavljenih bankomata imala je Nova Banjalučka banka a.d. Banja Luka. Pored toga banke Republike Srpske instalirale su ukupno 2.443 POS uređaja u većini trgovačkih centara, robnih kuća i na drugim prodajnim mjestima, čime je znatno olakšan i unapređen bezgotovinski način plaćanja.

*Tabela broj 25. Struktura akcionarskog kapitala, Izvor:*www.abrs.com

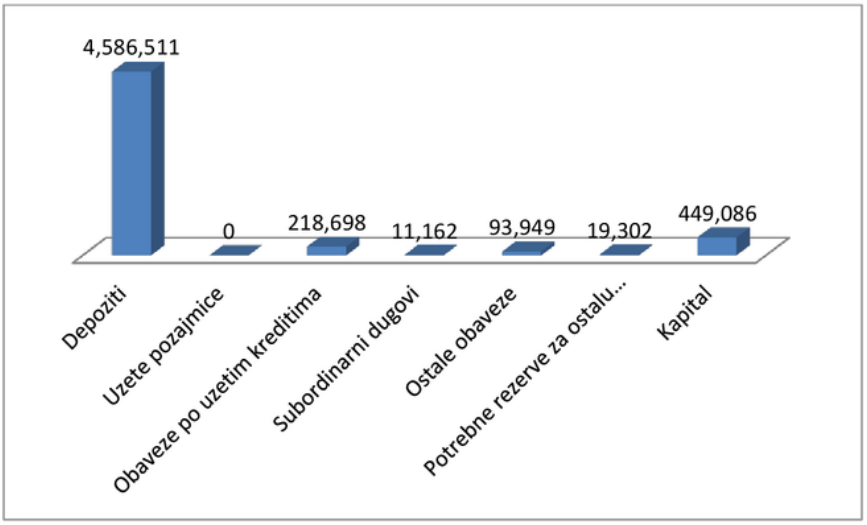
(u 000 KM)

Rb	Banka	Privatni kapital		Državni kapital		Zadružni kapital	
		Iznos	%	Iznos	%	Iznos	%
	Većinski kapital - privatni						
1.	A.D. Nova Banjalučka banka	60.774	98	1.202	2	78	0
2.	A.D. Hypo Alpe Adria bank	99.980	100	0	0	18	1
3.	A.D. Bobar banka	17.204	99	1	0	1	1
4.	A.D. NLB Razvojna banka	39.401	97	1.726	3	1	1
5.	A.D. Zepter banka	19.007	99	1	1	1	1
6.	A.D. Balkan Investment banka	17.999	99	1	1	1	1
7.	A.D. Pavlović International bank	16.010	99	1	1	249	1
8.	A.D. Nova banka	45.774	98	1	1	479	0
9.	A.D. Komercijalna banka	19.998	99	0	1	1	1
10.	A.D.IEFK banka Banj Luka	20.000	100		0	0	1
	UKUPNO:	356.363	99	2.817	1	829	0

Akcionarski kapital iznosio je 360.009 hiljada KM od čega se na privatni kapital odnosilo 356.363 hiljada KM ili 99%, državni 2.817 hiljada KM ili 1% i zadružni 829 hiljada KM. Za bankarski sektor Republike Srpske karakteristična je dominacija stranog privatnog vlasništva. Domaći privatni kapital imala je samo jedna banka i njeno učešće na tržištu i uticaj na bankarski sektor u cjelini bio je veoma mali.
Na kraju 2007. godine ukupni bilans stanja banaka Republike Srpske iznosio je 5.379 miliona KM i bilježi trend rasta od 69% u poređenju sa prethodnom godinom. Značajan uticaj na rast bilansnog nivoa imao je priliv novčanih sredstava od prodaje državnog kapitala jednog preduzeća, te osnivanja nove banke sa kapitalom od 20 miliona KM. U strukturi aktive najznačajniji rast bilježe novčana sredstva sa stopom od 127%. Neto krediti su smanjili učešće sa 61% u prethodnoj godini na 49% i imali su stopu rasta od 34%. U strukturu pasive rast depozita od 78% u odnosu na prethodnu godinu uslovilo je povećanje učešća u ukupnoj pasivi sa 81% na 85%, učešće kapitala u ukupnoj pasivi ja smanjeno sa 12% na 9%.Struktura pasive vidi se iz sledeće tabele:

Tabela broj 26. Struktura pasive u 2007. godini, Izvor:www.abrs.com
(u 000 KM)

PASIVA	31.12.2007.	Učešće
Depoziti	4.586.511	85
Uzete pozajmice	0	0
Obaveze po uzetim kreditima	218.698	4
Subordinarni dugovi	11.162	0
Ostale obaveze	93.949	2
Posebne rezerve za pot.gub.	19.302	0
Kapital	449.086	9
UKUPNO	5.378.707	100

Grafikon broj 13. Prikaz strukture pasive u 2007. godini, Izvor:www.abrs.com

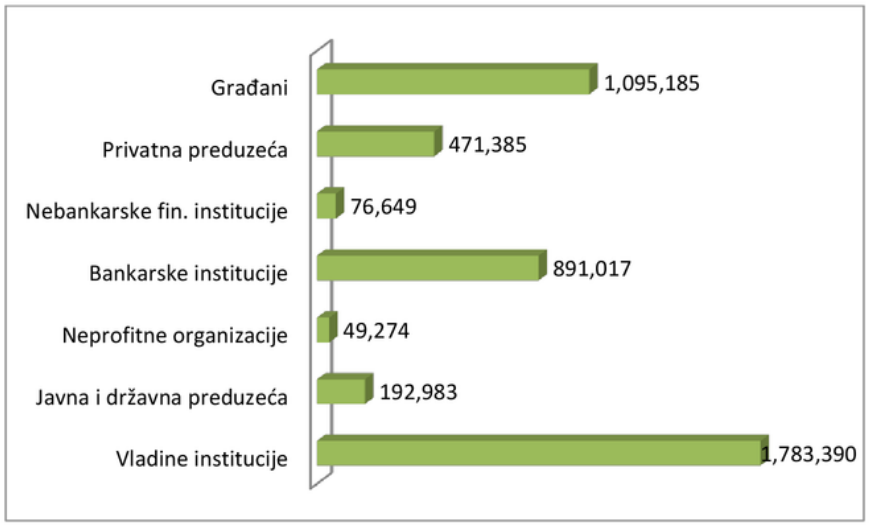
U strukturi pasive depoziti su bili osnovni izvor sredstava i u ukupnoj pasivi učestvovali su sa 85%. Stopa rasta depozita bila je 78%, na povećanje ukupnih depozita značajan uticaj je imao priliv sredstava po osnovu prodaje državnog kapitala preduzeća. Uzeti krediti iznosili su 218,7 miliona KM i porasli su za

52% a u strukturi pasive su smanjili učešće sa 5% na 4%. Od ukupnog iznosa uzetih kredita 56% su krediti od stranih banaka, 22% od stranih fondova i 22% od Fonda stanovanja Republike Srpske. Ostale obaveze bilježile su rast u odnosu na prethodnu godinu od 60% i to većim dijelom zbog rasta razgraničene kamate na depozite i razgraničenih naknada po kreditima. Rezerve za potencijalne gubitke iznosile su19,3 miliona KM, imale su stopu rasta 8%.Učešće u ukupnoj pasivi iznosilo je 9%, dok je stopa rasta kapitala bila 17%.

Rast depozita u 2007. godini od 78% doveo je do značajne promjene u sektorskoj strukturi depozita.

Tabela broj 27. Sektorska struktura depozitau 2007. godini, Izvor:www.abrs.com
(u 000 KM)

DEPOZITI	31.12.2007.	Učešće
Vladine institucije	1.783.390	39
Javna i državna preduzeća	192.983	4
Neprofitne organizacije	49.274	1
Bankarske institucije	891.017	19
Nebankarske finansijske institucije	76.649	2
Privatna preduzeća	471.385	10
Građani	1.095.185	24
Ostalo	26.628	1
UKUPNO	4.586.511	100

Grafikon broj 14. Prikaz sektorske strukture depozita u 2007. godini, Izvor:www.abrs.com

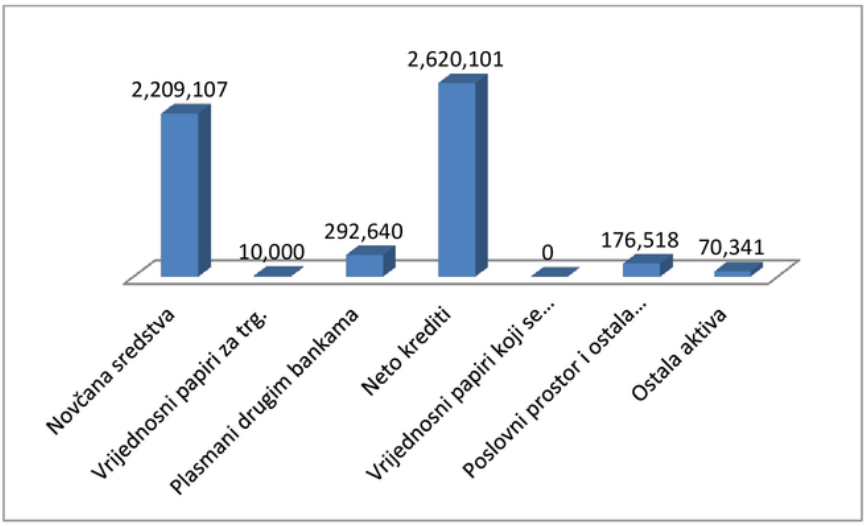
Najveće učešće od 39% u strukturi ukupnih depozita imali su depoziti vladinih institucija sa rastom od 392% u poređenju sa prošlom godinom i to zbog porasta depozita po osnovu prodaje državnog kapitala. Depoziti građana zabilježili su pad učešća sa 31% u prethodnoj godini na 24% u 2007. godini. Depoziti privatnih preduzeća su porasli za 51%.
U 2007. godini je značajno izmjenjena valutna struktura depozita i to uglavnom zbog deviznog priliva od prodaje državnog kapitala. Depoziti u domaćoj valuti su porasli za 42% i smanjili su učešće u ukupnim

depozitima sa 47% na 38%. Ročna struktura depozita ukazivala je na značajan rast kratkoročnih depozita, koji čine depoziti po viđenju i oročeni depoziti s rokom oročenja do jedne godine. Ovi depoziti imali su stopu rasta od 121% i povećali su učešće sa 59% na 73% u ukupnim depozitima. Dugoročni depoziti su porasli za 16% i smanjili su učešće u ukupnim depozitima sa 41% na 27%.
Štednja građana na kraju 2007. godine iznosila je 748,4 miliona KM ili 16% ukupnih depozita banaka i porasla je za 35% u odnosu na kraj prethodne godine. Oročena štednja iznosila je 551,9 miliona KM ili 74% sveukupne štednje i imala je rasta u ovoj godini od 39% a štednja po viđenju iznosila je 196,5 miliona KM ili 26% ukupne štednje i imala je stopu rasta od 25%. Prema valutnoj strukturi štednje na kraju 2007. godine devizna štednja iznosila je 521,1 milion KM ili 70% a štednja u KM iznosila je 272,3 miliona KM ili 30%. Krediti su brže rasli od štednje, pa je zbog toga odnos kredita građana i štednje povećan. Struktura aktive bilježila je veći rast u odnosu na prošlu godinu i vidi se iz sledeće tabele:

Tabela broj 28. Struktura aktive u 2007. godini, Izvor:www.abrs.com

(u 000 KM)

AKTIVA	31.12.2007	Učešće
Novčana sredstva	2.209.107	41
Vrijednosni papiri za trgovanje	10.000	0
Plasmani drugim bankama	292.640	5
Neto krediti	2.620.101	49
Vrijednosni papiri	0	0
Ostala fiksna sredstva I poslovni prostor	176.518	3
Ostala aktiva	70.341	2
UKUPNO	5.378.707	100

Grafikon broj 15. Prikaz strukture aktive u 2007. godini, Izvor:www.abrs.com

34

Ukupna aktiva, na kraju 2007. godine, iznosila je 5,38 milijardi KM i bilježila je rast od 69% u poređenju sa prošlomgodinom. U odnosu na prethodnu godinu povećano je učešće novčanih sredstava sa 30% na 41%. Na rast novčanih sredstava u velikoj mjeri uticao je devizni priliv po osnovu prodaje državnog

kapitala. Plasmani drugim bankama imali su stopu rasta od 1210% u odnosu na prethodnu godinu. Na rast ove kategorije najznačajnije su uticali plasmani bankama kod jedne banke u iznosu od 245 miliona KM koji su pokriveni visoko likvidnim hartijama od vrijednosti. Neto krediti imali su stopu rasta od 34% i smanjeno učešće u ukupnoj aktivi sa 61% krajem prethodne godine na 49% na kraju 2007. godine.(www.abrs.ba)

Tabela broj 29. Struktura novčanih sredstava u 2007. godini, Izvor:www.abrs.com

(U 000 KM)

Opis	31.12.2007.	Učešće %
KM		
Gotov novac	64.979	3
Račun rezervi kod Centralne banke BiH	961.223	44
Računi depozita kod depozit. Inst. u BiH	2.576	0
Računi depozita kod depoz. inostr. inst.	2	0
Novčana sredstva u procesu naplate	0	0
Neisplaćeni dugovi	0	0
Ukupno:	1.028.780	47
DEVIZE		
Gotov novac	47.014	2
Račun rezervi kod Centralne banke BiH	0	0
Računi depozita kod depozit. Inst. u BiH	209	0
Računi depozita kod depoz. inostr. inst.	1.132.526	51
Novčana sredstva u procesu naplate	578	0
Neisplaćeni dugovi	0	0
Ukupno:	1.180.327	53
SVEUKUPNO:	2.209.107	100

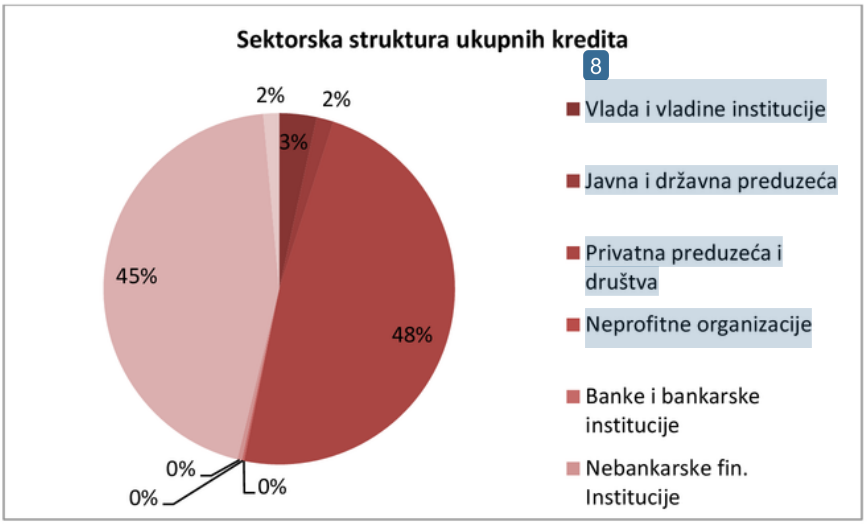
Ukupna novčana sredstva na kraju 2007. godini iznosila su 2,2 milijarde KM i porasla su za 127% u odnosu na prethodnu godinu. U odnosu na prethodnu godinu za 49% porasla sui sredstva u KM. Dok su novčana sredstva u stranoj valuti bilježila rast od 319% i iznosila su 1.180,3 miliona KM. Visok nivo novčanih sredstava u strukuri bilansa stanja banaka uslovljen je većim dijelom obavljanjem funkcije platnog prometa, širokom mrežom poslovnih jedinica banaka, te nepostojanjem tržišta novca, gdje su u kratkom roku obezbijedila potrebna likvidna sredstva.

U ukupnoj aktivi učešće neto kredita iznosilo je 49%. Na povećanja obima poslovanja svake banke i bankarskog sektora u cjelini utiče stalni rast ukupnih kredita. Na kraju 2007. godine, ukupni bruto krediti, iznosili su 2.720,3 miliona KM i porasli su za 34% u poređenju sa prethodnom godinom.

Tabela broj 30. Sektorska struktura ukupnih kredita u 2007. godini, Izvor:www.abrs.com

(u 000 KM)

	31.12.2007	Učešće
Vladine institucije i Vlada	93.232	3
Državna i javna preduzeća	42.370	2
Privatna društva i preduzeća	1.311.617	48
Neprofitne organizacije	1.143	0
Banke i bankarske institucije	4.883	0
Nebankarske finansijske institucije	11.414	0
Građani	1.216.108	45
Ostalo	39.556	2
UKUPNO	2.72.323	100

Grafikon broj 16. Prikaz sektorske strukture ukupnih kredita u 2007. godini, Izvor:www.abrs.com

U podjeli prema sektorskoj strukturi kredita, dominirali su krediti plasirani privatnim društvima i preduzećima sa 48% i stopom rasta od 27%, te krediti građanima sa učešćem od 45% i stopom rasta od 38%. U strukturi ukupnih kredita, krediti Vladi i njenim institucijama činili su 3% i imali su stopu rasta u odnosu na prethodnu godinu i uglavnom su se odnosili na kredite plasirane opštinama.

Prema ročnoj strukturi kredita dugoročni krediti činili su 76% ukupnih kredita sa stopom rasta 42%. Kratkoročni krediti u koje se uključuju i dospjela potraživanja činili su 24% ukupnih kredita i imali su stopu rasta od 13%. U poziciji kratkoročnih kredita najznačajnije je bilo učešće kredita privatnim društvima i preduzećima 68%, dok su kod dugoročnih kredita najveće stavke krediti građanima sa učešćem od 50% i krediti privatnim preduzećima i društvima sa 42%. Na kraju 2007. godine ukupni krediti stanovništvu iznosili su 1.770,4 miliona KM i bili su veći za 489,7 miliona KM ili 38% u poređenju sa prethodnpm godinom. Od ukupnog iznosa kredita stanovništvu 1.216,1 milion KM ili 66% plasirale su banke Republike Srpske, a 554,2 miliona KM ili 31% su kreditirale i poslovnih jedinica sa sjedištem u Federaciji Bosne i Hercegovine. Prema ročnoj strukturi 200,3 miliona KM ili 11% su kratkoročni krediti, a 1.570 miliona KM ili 89% su dugoročni krediti. Ukupni krediti za opštu potrošnju iznosili su 1.150,3 miliona KM i zadržali su isto učešće od 65% u ukupnim kreditima stanovništvu. Stopa rasta ovih kredita bila je 38% u odnosu na kraj prethodne godine. Od obima i sposobnosti kapitala da prihvati potencijalne rizike poslovanja u velikoj mjeri zavisila je jačina i stabilnost svake banke pa samim tim i bankarskog sektora u cjelini Na kraju 2007. godine ukupan osnovni kapital banaka iznosio je 389,8 miliona KM. U vlasničkoj strukturi akcionarskog kapitala u 2007. godini, 99% iznosio je privatni kapital a 1% državni kapital i struktura se nije mijenjala u odnosu na prethodnu godinu.

Na visinu kapitala značajan uticaj imale su odbitne stavke u iznosu od 26,5 miliona KM, a odnosile su se na nepokrivene gubitke i nematrijalnu imovinu i imale su stopu rasta od 29% u odnosu na kraj prethodne godine. U strukturi osnovnog kapitala najznačajnija stavka bio je akcionarski kapital koji je iznosio 358 miliona KM i za 37,5 miliona KM bio je veći u odnosu na prethodnu godinu. Značajan rast od 40% zabilježile su zakonske rezerve koje su banke bile dužne formirati iz ostvarene dobiti u iznosu od najmanje 5% godišnje, dok se ne dostigne iznos od 10% akcionarskog kapitala. Sve banke su u zakonski određenom roku, odnosno do kraja maja 2007. godine, obavile eksternu reviziju poslovanja. Dopunski kapital bilježio je značajan rast od 46%. Opšte rezerve kao najznačajnija stavka dopunskog kapitala, iznosile su 56,1 miliona KM i imale suporast od 37% u poređenju sa prošlom godinom.

Tabela broj 31. Struktura akcionarskog kapitala u 2007. godini, Izvor:www.abrs.com

(u 000KM)

Akcionarski kapital	2007. godina	Učešće%
1. Državni kapital	2.574	1
2. Privatni kapital	356.363	99
2.1. Strani kapital	309.088	87
2.2. Domaći kapital	47.275	13
3. Zadružni kapital	829	0
Ukupno	360.009	100

Najrizičniji dio aktive bili su krediti i drugi plasmani i imali su najveće učešće u ukupnoj strukturi aktive. Na kraju 2007. godine klasifikovana aktiva iznosila je 5.956,9 miliona KM i za 67% bila je veća u odnosu na stanje na kraju prošle godine. Od navedenog iznosa 2.697,8 miliona KM bila je najrizičnija aktiva na koju se ne izdvajaju rezerve i koja je za 135% bila veća u odnosu na kraj prethodne godine. U strukturi nerizične aktive 2.684,6 miliona KM iznosila je bilansna aktiva od koje se 2.435,8 miliona KM odnosilo se na novčana sredstva i plasmane novčanih sredstava bankama sa investicijskim rangom.

Ukupan prihod bankarskog sektora na kraju 2007. godine iznosio je 402,6 miliona KM sa stopom rasta od 39%. Prihodi od kamata su osnovni prihodi bankarskog sektora, što je predstavljalo rezultat povećanja kreditne aktivnosti banaka, posebno u sektoru privrede i stanovništvu. Poslovanje banaka bilo je usmjereno prema stabilnijim izvorima prihoda i to je bio pozitivan trend. Prihodi od kamata i slični prihodi ukupno su iznosili 260 miliona KM i činili su 65% ukupnih prihoda sa rastom od 58% u poređenju sa prošlom godinom. U strukturi ovih prihoda na kamate po kreditima odnosilo se 196,6 miliona KM ili 76% sa rastom od 30% u poređenju sa prethodnom godinom. Prihodi po kamatonosnim računima depozita kod depozitnih institucija i po plasmanima drugih banaka ukupno su iznosili 49,4 miliona KM ili 19% prihoda od kamata i sličnih prihoda i imali su stopu rasta 288%. U strukturi operativnih prihoda na prihode od platnog prometa odnosilo se 47,1 miliona KM ili 33%, na prihode od ukidanja rezervisanja 20,2 miliona KM ili 14% po osnovu poslovanja devizama 14,8 miliona KM ili 10%, po vanbilansnim poslovima 5,7 miliona KM ili 4%, trgovanju sa hartijama od vrijednosti 8,5 miliona KM ili 6%.

Ukupni rashodi iznosili su 364,6 miliona KM i povećani su za 38%. Rashodi po kamatama su bili povećali učešće u ukupnim rashodima sa 26%. Poslovni i direktni rashodi iznosili su 83,7 miliona KM i odnosilisu se na troškove rezervi za kredite i druge gubitke u iznosu od 73,3 miliona KM ili 88% i ostale poslovne i direktne troškove u iznosu od 10,4 milona KM ili 12%.

55

Cjelokupan bankarski sektor bio je likvidan u potpunosti i spreman da izmiruje sve obaveze o roku dospijeća. Na kraju 2007. godine banke su držale optimalan nivo novčanih sredstava, koji je iznosio 41% ukupne aktive svih banaka.

Tabela broj32. Pregled koeficijenta likvidnosti, Izvor:www.abrs.com

(u 000 KM)

	Opis	31.12.2007.
1.	Kratkoročna aktiva	2.419.939
	Kratkoročna pasiva	2.723.637
	%	89
2.	Kratkoročna aktiva	2.419.939
	Ukupna aktiva	4.312.439
	%	56
3.	Kratkoročna pasiva	2.723.637
	Ukupna aktiva	4.312.439
	%	63
4.	Neto kratkoročna pasiva	303.698
	Ukupna aktiva	4.312.439
	%	7
5.	Neto krediti	2.286.299
	Depoziti	3.599.983
	%	64
6.	Neto krediti i preuzete fin. obaveze/akreditivi	2.290.378
	Ukupni kapital	4.312.439
	%	53

Odnos kratkoročne aktive i pasive pokazivao je nešto sporiji rast kratkoročnih plasmana od kratkoročnih izvora, što je rezultiralo padom koeficijenta. Učešće kratkoročne aktive u ukupnoj aktivi bilo je povećano sa 48% na 56%, a učešće kratkoročne pasive sa povećano je sa 49% na 63%. Na ova dva koeficijenta značajan uticaj je imao rast kratkoročnih depozita i plasmana koji je nastao zbog priliva sredstava po osnovu prodaje državnog kapitala. Neto kratkoročna pasiva koju su činili kratkoročni izvori umanjeni za kratkoročne plasmane bilježili su rast sa 2% na 7%, što znači da je kratkoročna pasiva brže rasla od kratkoročne aktive.

U zadnjem kvartalu 2008. godine globalna ekonomska kriza uticala je na nesmetani rast bilansnog nivoa bankarskog sistema Republike Srpske. Uprkos tome, bankarski sektor Republike Srpske zadržao je pozitivne trendove po svim segmentima poslovanja.
Osnovni kapital je porastao za 20% u odnosu na prethodnu godinu što je bio rezultat povećanja akcionarskog kapitala, kapitalnih rezervi, iznosa neraspoređenih dobiti za prethodnu godinu. Depoziti su imali rast od 3% i u izvorima sredstava činili su 82%. Kratkoročni depoziti činili su 71% a dugoročni 29% od ukupnih depozita. Depoziti stanovništva iznosili su 24% od ukupnih depozita i imali su stopu rasta od 3%. U odnosu na prethodnu godinu ukupni krediti su rasli po stopi od 33%. Krediti stanovništvu imali su stopu rasta od 27%. Učešće dospjelih kredita u ukupnim kreditima bilo je 2,6%. Devet banaka u Republici Srpskoj je na kraju 2008. godine ostvarilo tekuću dobit koja je iznosila ukupno 32,7 miliona KM, dok je jedna od banaka imala gubitak od ukupno 1,7 miliona KM. U Republici Srpskoj poslovalo je 57 filijala banaka sa sjedištem u Federaciji Bosne i Hercegovine. U 2008. godini nastavljene su aktivnosti banaka na širenju mreže poslovanja. Značajan iznos bankarskog novca nalazio se na računima u inostranstvu zbog nemogućnosti od strane banke da plasiraju sredstva kvalitetnim komitentima na domaćem tržištu.

U 2008. godini bankarski sektor Republike Srpske imao je deset banaka. Banke Republike Srpske imale su široku mrežu poslovnih jedinica u Republici Srpskoj, a djelimično i u Federaciji Bosne i Hercegovine. Ukupan broj banaka sa sjedištem u Republici Srpskoj i u Federaciji Bosne i Hercegovine iznosio je 441, od čega se na filijale odnosilo 133, a na osnovne organizacione dijelove 308. Banke Republike Srpske imale su ukupno 111 filijala i 273 ostala organizaciona dijela, a od tog broja na području Republike Srpske

biloje 98 filijala i 259 ostalih organizacionih dijelova, a na prostoru Federacije Bosne i Hercegovine 13 filijala 6 14 ostalih organizacionih jedinica. Najširu mrežu filijala i ostalih organizacionih jedinica imale su Nova banka a.d. Banja Luka 14 upno 71, NLB Ravojna banka a.d. Banja Luka ukupno 66 i UniCredit Bank a.d. Banja Luka ukupno 60. Najveći broj bankomata imale su NLB Razvojna banka a.d. Banja Luka 48, i Nova banka a.d. Banja Luka 47. Pored toga, banke Republike Srpske su instalirale ukupno 2.277 POS uređaja u većini trgovačkih centara, robnih kuća i na drugim prodajnim mjestima. Vlasničku strukturu kapitala banaka Republike Srpske činio je većinski privatni kapital sa velikim učešćem stranog privatnog kapitala.

Tabela broj33. Struktura akcionarskog kapitala , Izvor:www.abrs.com

(u 000 6M)

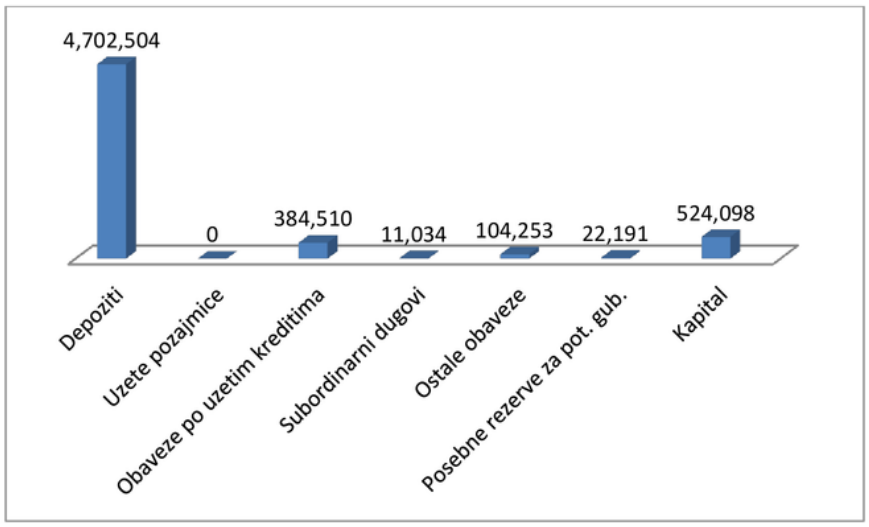
Rb	Banka	Privatni kapital		Državni kapital		Zadružni kapital	
		Iznos	%	Iznos	%	Iznos	%
	Većinski kapital - privatni						
1.	A.D.UniCredit Bank	60.774	98	1.202	2	75	0
2.	A.D.Hypo Alpe Adria bank	120.910	99	1	1	16	1
3.	A.D.Bobar banka	17.776	99	1	1	1	1
4.	A.D.NLB Razvojna banka	50.004	95	2.999	3	1	1
5.	A.D.Volksbank	23.728	99	1	1	1	1
6.	A.D.Balkan Investment banka	27.324	99	1	1	1	1
7.	A.D.Pavlović International bank	16.841	97	1	1	253	3
8.	A.D.Nova banka	50.335	98	1	1	381	0
9.	A.D.Komercijalna banka	19.999	99	1	1	1	1
10.	A.D.IEFK banka Banj Luka	20.000	100	0	0	0	0
	UKUPNO:	406.281	99	3.201	1	726	0

Akcionarski kapital u 2008. godinibio je povećan za 50,2 miliona KM ili 14% ali to nije uticalo na vlasničku strukturu. Od ukupnog akcionarskog kapitala koji je iznosio 410,2 miliona KM na privatni kapital se odnosio iznos od 406,3 miliona KM ili 99%, državni kapital iznosio je 3,2 miliona KM ili 1% i zadružni kapital iznosio je 0,7 miliona KM. Udio zadružnog kapitala u ukupnom akcionarskom kapitalu se konstantno smanjuje i na kraju 2008. godine iznosio je 0,18%. U strukturi privatnog kapitala strani kapital iznosio je 354,1 milion KM ili 87% a domaći 52,2 miliona KM ili 13%. U većinskom stranom vlasništvu akcionara iz Austrije bile su tri banke i na njih se odnosilo 48,9% od ukupnog akcionarskog kapitala i 51,4% od ukupne aktive. Po jedna banka bila je u većinskom vlasništvu akcionara iz Slovenije, Srbije, Ruske federacije, Litvanije, Holandije i SAD. Domaći akcionari bili su vlasnici 13% akcionarskog kapitala bankarskog sektora Republike Srpske i uglavnom su to bili mali akcionari.

Rast bilansnog nivoa bio je usporen u zadnjem kvartalu 2008. godine pod uticajem svjet 16 ekonomske krize. Na kraju 2008. godine ukupna aktiva banaka Republike Srpske iznosila je 635 8,7 miliona KM i imala je stopu rasta od 7% u odnosu na prethodnu godinu. Ukupna aktiva sastojala se od bilansne aktive u iznosu od 5.748,6 miliona KM sa rastom od 7% i vanbilansne aktive u koja je iznosila 930,1 miliona KM i rastom od 10% u poređenju sa prošlom godinom.(www.abrs.ba) U strukturi bilansne aktive značajan rast bilježili su neto krediti sa stopom 32% prema stanju prethodne godine i sa povećanjem učešća u strukturi sa 49% na 60%. Novčana sredstva bilježila su pad od 11% a učešće u strukturi aktive je smanjeno sa 41% na 34%. Učešće ostalih stavki aktive bilo je smanjeno sa 10% na 6%. Na kraju 2008. godine struktura pasive bila je znatno izmjenjena. Depoziti su porasli za 3% i smanjili su učešće u ukupnoj pasivi sa 85% na 82% a kapital je porastao za 17% u odnosu na prethodnu godinu. Najveću stopu rasta od 76% imale su obaveze po uzetim kreditima i činile su 7% od ukupne pasive. Ostale obaveze bile su veće za 10% ali je njihovo učešće u pasivi bilo svega 2%. Struktura pasive vidi se iz sledeće tabele:

Tabela broj 34. Struktura pasive u 2008. godini, Izvor:www.abrs.com
(u 000 KM)

PASIVA	31.12.2008.	Učešće
Depoziti	4.702.504	82
Uzete pozajmice	0	0
Obaveze po uzetim kreditima	384.510	7
Subordinarni dugovi	11.034	0
Ostale obaveze	104.253	2
Posebne rezerve za pot.gub.	22.191	0
Kapital	524.098	9
UKUPNO	5.748.590	100

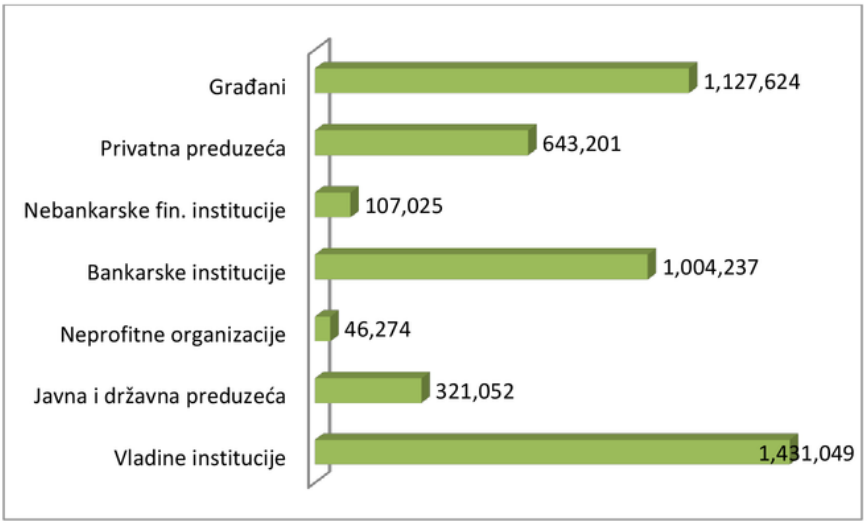
Grafikon broj 17. Prikaz strkuture pasive u 2008. godini, Izvor:www.abrs.com

Depoziti su bili osnovni izvor sredstava i iznosili su 4.702,5 miliona KM u ukupnoj pasivi su smanjili učešće sa 85% na 82% u odnosu na kraj prethodne godine. Uzeti krediti iznosili su 384,5 miliona KM i bili su veći za 76% a u strukturi pasive imali su učešće od 7%. Strukturu uzetih kredita činili su krediti od stranih banaka i iznosili su 139,6 miliona KM ili 36%, krediti od inostranih fondova u iznosili su 43,1 milion KM ili 11%, te krediti iz domaćih izvora (Investiciono razvojna banka Republike Srpske) koji su iznosili 201,8 miliona KM ili 53%.

Rezerve za potencijalne gubitke iznosile su 22,2 miliona KM, imale su stopu rasta od 19%. Rast kapitala iznosio je 17% a učešće u ukupnoj pasivi bilo je 9%.
U 2008. godini došlo je do manje promjene u sektorskoj strukturi depozita.

Tabela broj 35. Sektorska struktura depozitau 2008. godini, Izvor:www.abrs.com
(u 000 KM)

DEPOZITI	31.12.2008.	Učešće
Vladine institucije	1.431.049	30
Javna i državna preduzeća	321.052	7
Neprofitne organizacije	46.274	1
Bankarske institucije	1.004.237	21
Nebankarske finansijske institucije	107.025	2
Privatna preduzeća	643.201	14
Građani	1.127.624	24
Ostalo	22.241	1
UKUPNO	4.702.504	100

Grafikon broj 18 . Prikaz sektorske strukture depozita u 2008. godini, Izvor:www.abrs.com

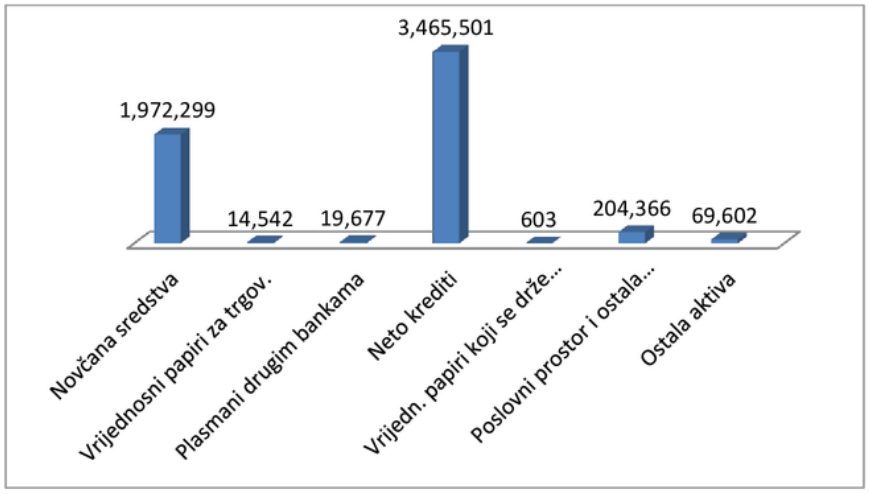
Najveće učešće od 30% u strukturi ukupnih depozita imali su depoziti vladinih institucija sa stopom pada od 20% ili za 352,3 miliona KM. Istovremeno, najveću stopu rasta imali su depoziti javnih i državnih preduzeća u iznosu od 66% ili 128,1 milion KM i povećali su učešće sa 4% na 7% u odnosu na prethodnu godinu. Depoziti građana iznosili su 1.127,6 miliona KM, i bilježili su rast od 3% i zadržali su isto učešće od 24% u odnosu na prethodnu godinu. Učešće depozita bankarskih institucija je povećano sa 19% na 21% u poređenju sa prošlom godinom. Najvećim dijelom, nivo ovih depozita, zavisio je od jedne banke na koju se odnosi 804,6 miliona KM ili 17% od ukupnih depozita bankarskog sektora. Depoziti privatnih preduzeća i društava porasli su za 36% i povećali su učešće sa 10% na 14% u ukupnim depozitima. Svi ostali sektori imali su isto učešće od 4% u strukturi depozita i ukupno su iznosili 175,3 miliona KM sa rastom od 15% u poređenju sa prethodnom godinom. Prema ročnoj strukturi depozita kratkoročni depoziti, koji činili su depoziti po viđenju i oročeni depoziti s rokom oročenja do jedne godine iznosili su 3.350,5 miliona KM i na nivou su stanja sa krajem prethodne godine. Učešće kratkoročnih depozita u ukupnim depozitima u 2008. godini je smanjeno sa 73% na 71%. Dugoročni depoziti iznosili su 1.352 miliona KM sa stopom rasta od 9% i porastom učešća sa 27% u ukupnim depozitima. Rast štednje

građana usporen je u zadnjem kvartalu 2008. godine. Krajem 2008. godine štednja je iznosila 773,2 miliona KM ili 16% od ukupnih depozita i bila jeveća za 24,8 miliona KM u odnosu na kraj prethodne godine. Oročena štednja je iznosila 577,1 milion KM ili 75% od ukupne štednje i imala je stopu rasta od 4,6%. Štednja po viđenju iznosila je 196,1 milion KM ili 25% ukupne štednje i bila je na nivou stanja prethodne godine. Devizna štednja iznosila je 618,7 miliona KM sa rastom od 19% i činila je 80% od sveukupne štednje, a štednja u KM iznosila je 154,5 miliona KM sa padom od 32% u poređenju sa prethodnom godinom. Odnos štednje i kredita građana porastao je jer su krediti ostvarivali brži rast od štednje. Krediti plasirani građanima bili su pokriveni sa 50% štednjom građana, a sa tekućim računima građana stopa pokrivenosti bila je 69%. Tekući računi građana bili su veći za 8% u odnosu na prethodnu godinu.
Struktura aktive bilježi rast u odnosu na prošlu godinu i vidi se iz sledeće tabele:

Tabela broj 36 . Struktura aktive u 2008. godini, Izvor:www.abrs.com

(u 000 KM)

AKTIVA	31.12.2008	Učešće
Novčana sredstva	1.972.299	34
Vrijednosni papiri za trgovanje	14.542	0
Plasmani drugim bankama	19.677	5
Neto krediti	3.465.501	60
Vrijednosni papiri	603	0
Ostala fiksna sredstva i poslovni prostor	204.366	4
Ostala aktiva	69.602	2
UKUPNO	5.748.590	100

Grafikon broj 19. Prikaz strukture aktive u 2008. godini, Izvor:www.abrs.com

Na kraju 2008. godine ukupna aktiva bila je 5,75 milijardi KM i ostvarila je rast od 7% u poređenju sa prošlom godinom. Novčana sredstva su iznosila 1.972,2 miliona KM i u poređenju sa prošlom godinom učešće su smanjila sa 41% na 34%. Vrijednosni papyri su iznosili 14 miliona KM i bili su veći za 45% u poređenju sa prošlom godinom, ali nisu uticali na strukturu ukupne aktive, kao i plasmani drugim bankama koji su iznosili 19,8 miliona KM i bili su manji za 93%. Neto krediti su iznosili 3.467,5 miliona KM

i imali su stopu rasta od 32% i porast učešća u ukupnoj aktivi sa 49% na 60% u poređenju sa prošlom godinom. Vanbilansna aktiva iznosila je 930,1 miliona KM i porasla je za 10%. Bankarski sektor Republike Srpske konstantno održava relativno visok nivo novčanih sredstava. U drugom dijelu prethodne godine došlo je do značajnijeg povećanja novčanih sredstava i to uglavnom zbog deviznog priliva po osnovu prodaje državnog kapitala, što je uticalo i na stanje ovih sredstava u 2008. godini.
Ukupna novčana sredstva na kraju 2008. godine iznosila su 1,97 milijardi KM i manja su za 11% u poređenju sa prošlom godinom.

Tabela broj 37. Struktura novčanih sredstava u 2008. godini, Izvor:www.abrs.com

(U 000 KM)

Opis	31.12.2008.	Učešće %
KM		
Gotov novac	55.574	3
Račun rezervi kod Centralne banke BiH	881.542	45
Računi depozita kod depozit. Inst. u BiH	9.447	0
Računi depozita kod depoz. inostr. inst.	14	0
Novčana sredstva u procesu naplate	0	0
Neisplaćeni dugovi	0	0
Ukupno:	946.577	48
DEVIZE		
Gotov novac	39.728	2
Račun rezervi kod Centralne banke BiH	0	0
Računi depozita kod depozit. Inst. u BiH	2.499	0
Računi depozita kod depoz. inostr. inst.	983.159	50
Novčana sredstva u procesu naplate	336	0
Neisplaćeni dugovi	0	0
Ukupno:	1.025.722	52
SVEUKUPNO:	1.972.299	100

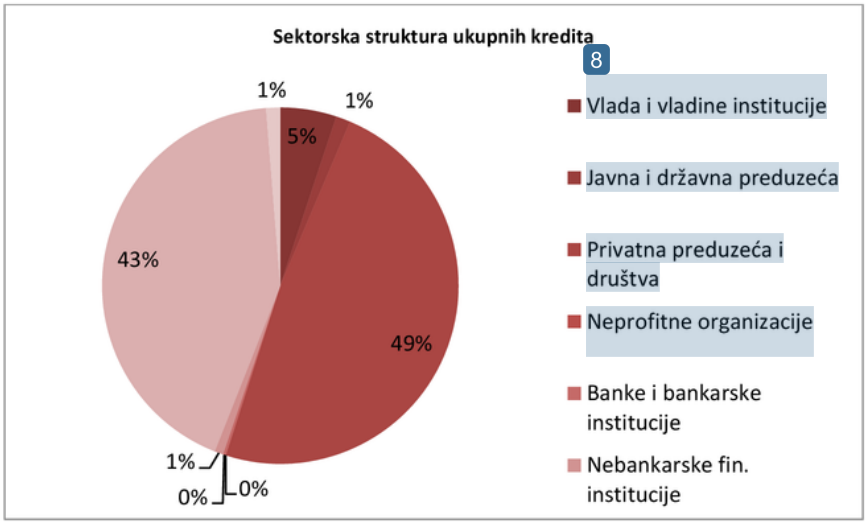
Novčana sredstva u KM iznosila su 946,6 miliona KM i manja su za 8%. U strukturi ovih sredstava u domaćoj valuti bilo je najveće učešće sredstava na računima rezervi kod Centralne banke Bosne i Hercegovine isu iznosila 881,5 miliona KM i činila su 45% ukupnih novčanih sredstava i imala su stopu pada od 8%. Novčana sredstva u stranoj valuti iznosila su 1.025, 8 miliona KM sa padom od 13% u poređenju sa prethodnom godinom i smanjenjem učešća sa 53% na 52%. Od ovog iznosa 983,2 miliona KM ili 50% od zbirnih novčanih sredstava se nalazilo na računima depozita kod inostranih depozitnih institucija i to 92,2 miliona KM na deviznim tekućim računima i 890,9 miliona KM na računima kratkoročno oročenih sredstava.
Sektorska funkcija je jedna od osnovnih funkcija poslovanja banaka, što je potvrdilo i učešće neto kredita od 60% u ukupnoj aktivi. Kontinuirani rast ukupnih kredita bio je najvažniji pokazatelj povećanja veličine poslovanja ukupnog bankarskog sistema. U zadnjem kvartalu 2008. godine bio je usporen rast kredita. Ukupni bruto krediti u 2008. godine iznosili su 3.605,5 miliona KM i porasli su za 33% u poređenju sa prethodnom godinom.

Tabela broj 38. Sektorska struktura ukupnih kredita u 2008. godini,Izvor:www.abrs.com

(u 000 KM)

	31.12.2008	Učešće
Vladine institucije i Vlada	183.452	5
Državna i javna preduzeća	47.254	1
Društva i privatna preduzeća	1.750.207	49
Neprofitne organizacije	1.510	0
Banke i bankarske institucije	8.422	0
Nebankarske finsijske institucije	28.353	1
Građani	1.540.169	43
Ostalo	46.120	1

UKUPNO	3.605.487	100

Grafikon broj 20 . Prikaz sektorske strukture ukupnih kredita u 2008. godini, Izvor:www.abrs.com

Posmatrajući sektorsku strukturukredita, krediti sa najvećim učešćem bili su oni plasirani privatnim društvima i preduzećima od 49% i stopoma rasta od 27%. U 2008. godini krediti građanima su sporije rasli od ukupnih kredita,na ostale kredite odnosilo se 3% sveukupnih kredita. Sa krajem 2008. godine stopa rasta neto kredita bila je 32% dok je stopa rasta bruto kredita bila 33% a izdvojene rezerve iznosile su 38%. Iz toga proizilazi da su banke nešto strožije klasifikovale kredite i rizičnu aktivu, te da su izdvojile veći iznos rezervi. Prema ročnoj strukturi kredita dugoročni krediti činili su 74% ukupnih kredita sa stopom rasta od 29%. Kratkoročni krediti u koje se uključuju i dospjela potraživanja činili su 26% ukupnih kredita i imali su stopu rasta od 43%. U sektorskoj strukturi kretkoročnih kredita najznačajnije učešće kredita bilo je privatnim preduzećima i društvima 72%, dok su kod dugoročnih kredita najveće stavke krediti građanima sa učešćem od 49% i krediti privatnim preduzećima i društvima sa učešćem od 40%. U 2008. godini ukupni krediti građanima iznosili su 2.202,6 miliona KM i bili su veći za 432,1 milion KM ili 24% u poređenju sa prethodnom godinom. Od ukupnog iznosa kredita građanima u Republici Srpskoj plasirano je 1.540,2 miliona KM ili 70% sa stopom rasta od 27%, a banake čije se sjedište nalazi u Federaciji Bosne i Hercegovine plasirale su 662,3 miliona KM ili 30% sa rastom od 19% u poređenju sa prethodnom godinom. Prema ročnoj strukturi 247,9 miliona KM ili 11% iznosili su kratkoročni krediti, a 1.954,6 miliona KM ili 89% iznosili su dugoročni krediti. Ukupni krediti za opštu potrošnju iznosili su 1.488,5 miliona KM i povećali su učešće u ukupnim kreditima stanovništvu sa 65% na 68%. Stopa rasta ovih kredita je 29% u odnosu na kraj prethodne godine.

Na kraju 2008. godine ukupan osnovni kapital banaka iznosio je 467,3 miliona KM i imao je rast od 20% u poređenju sa prošlom godinom. Na visinu osnovnog kapitala značajan uticaj imale su odbitne stavke koje su iznosile 25,5 miliona KM. Ove stavke činili su nepokriveni gubici iz prethodnih godina u koja su iznosila 495 hiljada KM i gubitak iz tekuće godine koji je iznosio 1.712 hiljada KM, te nematerijalna imaovina koja je bila u iznosu 23,3 miliona KM. Odbitne stavke od osnovnog kapitala bile su ukupno manje za 4% u poređenju sa prethodnom godinom. Akcionarski kapital, u strukturi osnovnog kapitala, je najznačajnija stavka i iznosioje 410,2 miliona KM i za 52,2 miliona KM bio je veći u poređenju na stanje prošle godine jer je izvršena dokapitalizacija kod sedam banaka u iznosu od 50,2 miliona KM.

Tabela broj 39. Struktura akcionarskog kapitala u 2008. godini, Izvor:www.abrs.com

(u 000KM)

Akcionarski kapital	2008. godina	Učešće%
1. Državni kapital	3.201	1
2. Privatni kapital	406.281	99
2.1. Strani kapital	354.092	87
2.2. Domaći kapital	52.189	13
3. Zadružni kapital	726	0
Ukupno	410.208	100

U vlasničkoj strukturi akcionarskog kapitala u 2008. godini 99% iznosio je privatni kapital, a 1% državni kapital i struktura se nije mijenjala u odnosu na prethodnu godinu. U devet banaka, prema vlasničkoj strukturi i broju akcija, bili su većinski inostrani akcionari koji su upravljali sa 5,7 miliona KM ili 87% od ukupne bruto aktive, dok su u jednoj banci su većinski bili domaći akcionari i upravljali su sa 191 milion KM.

Na kraju 2008. godine klasifikovana aktiva iznosila je 6.525,9 miliona KM i bila je za 10% veća u odnosu na prethodnu godinu. Od tog iznosa 2.217,2 miliona KM bila je najrizičnija aktiva na koju se ne izdvajaju reserve i koja je za 18% bila manja u odnosu na prethodnu godinu. U strukturi nerizične aktive iznos od 2.197,7 miliona KM iznosila je bilansna aktiva od koje se 1.798,8 miliona KM odnosilo na novčana sredstva i plasmane novčanih sredstava bankama sa investicionim rangom. Nerizična vanbilansna aktiva iznosila je 19,5 miliona KM. Klasifikovana bilansna aktiva je povećana za 7% a vanbilansna sa 34%. U strukturi klasifikovane bilansne aktive najveće stavke bili su dugoročni krediti sa učešćem od 46% i ostala aktiva sa učešćem od 33%. U ostalu aktivu bile su uključene i stavke aktive koje ne nose rizik. U strukturi vanbilansa najveća stavka bile su neopozive kreditne obaveze na koje se odnosilo 41% od ukupnog klasifikovanog vanbilansa.

Na kraju 2008. godine bakarski sektor je ostvario ukupan prihod u iznosu od 486,6 miliona KM sa rastom od 21% u poređenju sa prethodnom godinom. Prihodi od kamata, kao najstabilniji izvori, bili su osnovni izvori prihoda bankarskog sektora i činili su 72% ukupnih prihoda sa stopom rasta od 34% u odnosu na prethodnu godinu. Rast kamatnih prihoda je rezultat povećanja kreditne aktivnosti banaka, posebno u sektoru privrede i stanovništva. Prihodi po kamatonosnim računima depozita kod depozitnih institucija porasli su za 47% a po plasmanima drugim bankama rasli su po stopi od 20%. Ovi prihodi ukupno su iznosili 99,9 miliona KM ili 19% prihoda od kamata i sličnih prihoda. Operativni prihodi iznosili su137,8 miliona KM ili 28% prihoda i bili su manji za 3% u poređenju sa prethodnom godinom. U strukturi operativnih prihoda na prihode od platnog prometa odnosilo se 48,6 miliona KM ili 35%, na prihode od ukidanja rezervisanja 27,9 miliona KM ili 20%, po osnovu poslovanja sa devizama 16,2 miliona KM ili 12%, po vanbilansnim poslovima 8,2 miliona KM ili 6%, trgovanju sa hartijama od vrijednosti 2,3 miliona KM.

Ukupni rashodi iznosili su 451 milion KM, što je bilo 24% više u poređenju sa istim periodom prošle godine. Struktura rashoda bila je izmjenjena u poređenju sa prethodnom godinom, kao što su rashodi po kamatama koji su iznosili 166,6 miliona KM i povećali su učešće u ukupnim rashodima sa 31% na 37% i imali su stopu rasta od 46% u odnosu na prethodnu godinu. Direktni i poslovni rashodi iznosili su 94,2 miliona KM i odnosili su se na troškove za ostale gubitke u iznosu od 82,4 miliona KM ili 87% ostale poslovne i direktne troškove u iznosu od 11,8 miliona KM ili 13%. Neto dobit iznosila je 31 milion i manja je za 7% u odnosu na prethodnu godinu.

Uticaj ekonomske krize koji se početkom oktobra 2008. godine reflektovao i na bankarski sektor Republike Srpske, uzrokovao je usporavanje rasta bilansnog nivoa banaka. Cjelokupan bankarski sistem Republike

Srpske u potpunosti je održavao likvidnost i sve obaveze reguliše u roku dospijeća. Banke su držale visok nivo novčanih sredstava koji su u 2008. godini činili 34% ukupne aktive svih banaka.

Tabela broj 40.Pregled koeficijenta likvidnosti, Izvor:www.abrs.com

(u 000 KM)

	Opis	31.12.2008.
1.	Kratkoročna aktiva	2.880.279
	Kratkoročna pasiva	3.510.119
	%	82
2.	Kratkoročna aktiva	2.880.279
	Ukupna aktiva	5.684.970
	%	51
3.	Kratkoročna pasiva	3.510.119
	Ukupna aktiva	5.684.970
	%	62
4.	Neto kratkoročna pasiva	629.840
	Ukupna aktiva	5.684.970
	%	11
5.	Neto krediti	3.137.407
	Depoziti	4.781.433
	%	66
6.	Neto krediti i preuzete fin. obaveze/akreditivi	3.146.925
	Ukupni kapital	5.684.970
	%	55

Učešće kratkoročne aktive u ukupnoj aktivi bilo je smanjeno sa 56% na 51%. Neto kratkoročna pasiva koju u činili kratkoročni izvori umanjeni za kratkoročne plasmane bilježili su rast sa 7% na 11%, što znači da je kratkoročna pasiva brže rasla od kratkoročne aktive.

U 2009. godini, iako je bankarski sektor Republike Srpske bio suočen sa negativnim posljedicama globalne finansijske i ekonomske krize, parametri poslovanja pokazivali su da je bio stabilan, te da je zadržano i dodatno učvršćeno povjerenje građana i privrednih subjekata u banke.
Ekonomska kriza koja je već bila izražena kroz usporen rast kreditnih plasmana, smanjenje zarada i zaposlenosti, predstavljala je ograničavajući faktor za rast i održanje pozitivnih trendova u bankarskom sistemu. U cilju ublažavanja negativnih efekata krize Upravni odbor Agencije za bankarstvo Republike Srpske je u 2009. godini donio Odluku o privremenim mjerama za reprogramiranje kreditnih obaveza fizičkih i pravnih lica u bankama, kojom se olakšava reprogramiranje obaveza privrede i građana a da se pri tom očuva stabilnost bankarskog sektora.U cilju ublažavanja efekata finansijske krize na banke, Upravni odbor Agencije za bankarstvo Republike Srpske je u aprilu 2009. godine donio je odluku da se višak prihoda Agencije u iznosu od 1.036 hiljada KM po osnovu naplate naknade za nadzor banaka iz 2008. godine srazmjerno vrati bankama. Za bankarski sektor Republike Srpske vrlo značajno je bilo potpisivanje Memoranduma o razumjevanju sa matičnim bankama iz zemalja Evropske Unije koje imaju akcionarski udio u bankama Republike Srpske i Bosne i Hercegovine, kojim su se matične banke obavezale da će zadržati izloženost u pogledu finansiranja kapitala i nivoa kredita na nivou 2008. godine, te izrazile spremnost za dalje kapitalno jačanje banaka. Odlukom Centralne banke Bosne i Hercegovine od 01.01.2009. godine smanjena je obavezne rezerve sa 14% na 10% a od 21.04.2009. godine sa 10% na 7% za depozite oročene na rok preko jedne godine, a koji ulaze u osnovicu za obračun obavezne rezerve. Smanjenjem stope obavezne rezerve i izmjenama metodologije za obračun osnovice, oslobođen je dio novčanih sredstava za kreditne i druge poslovne aktivnosti banaka. Na kraju 2009. godine bilansna suma bankarskog sektora Republike Srpske bila je manja za 7% a bilansna aktiva bila je manja za 6% u odnosu

na kraj prethodne godine. U strukturi aktive novčana sredstva činila su 28%. Ukupni bruto krediti su porasli za 3% u odnosu na prethodnu godinu, a krediti stanovništvu su manji za 1%.
U 2009. godini, u ukupnom kreditnom portfoliju, učešće nekvalitetnih kredita, porastao je sa 3,5% na 7,8%, što je posljedica rasta ove kategorije kredita u sektoru privrede sa 4% na 9,6% i u sektoru stanovništva sa 2,9% na 5,1%. Stopa pokrivenosti nekvalitetnih kredita rezervama bila je 31%. Depoziti kao osnovni izvor poslovanja banaka učestvovali su sa 77% i stopom pada od 12%. U 2009. godini ročna struktura depozita bila je poboljšana. Svoje učešće smanjili su kratkoročni depoziti sa 71% na 59% sa padom od 26%, dok su svoje učešće povećali dugoročni depoziti sa 29% na 41% od ukupnih depozita i imali stopu rasta od 25% u odnosu na prethodnu godinu. U osiguranju depozita građana podignut je limit sa 7,5 hiljada KM na 20 hiljada KM početkom 2009. godine, što je u uslovima krize dalo sigurnost štedišama i to se odrazilo na porast depozita. Akcionarski kapital bio je veći za 4% u odnosu na prethodnu godinu. Prema vlasničkoj strukturi, akcionarski kapital bio je 100% privatni, strukturi ovog kapitala 87% bio je strani kapital a 13% domaći kapital. Osnovni kapital porastao je za 4% u odnosu na prethodnu godinu. Na kraju 2009. godine bila je ostvarena dobit prije oporezivanja je 28 miliona KM sa stopom pada od 25% a ukupni porezi su 6,3 miliona KM sa rastom od 37% u poređenju sa prethodnom godinom. Osam banaka u Republici Srpskoj je na kraju 9. godine ostvarilo dobit koji je iznosio 2,7 miliona KM, jedna banka imala je iznos gubitka od 4,3 miliona KM, a jedna banka iskazala je gubitak u iznosu od 0,3 miliona KM n plaćanja poreza. (www.abrs.ba) Agencija za bankarstvo Republike Srpske i dalje je zahtijevala da banke ostvarenu dobit ne usmjeravaju na isplatu dividendi, nego na jačanje vlastite kapitalne baze.
Razvijena mreža banaka omogućila je bankama pružanje bankarskih usluga u gotovo svim značajnijim urbanim mjestima. Od tog broja na području Republike Srpske poslovalo je 97 filijala i 235 ostalih organizacionih dijelova, a na prostoru Federacije Bosne i Hercegovine poslovalo je 8 filijala i 7 ostalih organizacionih dijelova. U 2009. godini ukupan broj filijala banaka Republike Srpske bio je smanjen za 6, a ostalih organizacionih jedinica za 31, što je rezultat racionalizacije poslovanja sa aspekta profitabilnosti, odnosno održivosti pojedinih profitnih jedinica. Najveći broj poslovnih jedinica, 26 zatvorila je Nova banka a.d. Banja Luka. Banke Republike Srpske u 2009. godini zatvorile su 5 filijala i 4 ostale organizacione jedinice koje su poslovale u Federaciji Bosne i Hercegovine.

Tabela broj 41. Struktura akcionarskog kapitala, Izvor:www.abrs.com

(u 000 KM)

Rb	Banka	Privatni kapital		Državni kapital		Zadružni kapital	
		Iznos	%	Iznos	%	Iznos	%
	Većinski kapital -privatni						
1.	A.D.UniCredit Bank	60.777	98	1.202	2	75	0
2.	A.D.Hypo Alpe Adria bank	125.931	99	1	0	20	1
3.	A.D.Bobar banka	23.776	99	2	0	1	1
4.	A.D.NLB Razvojna banka	52.003	98	1	0	1	1
5.	A.D.Volksbank	23.728	99	1	0	2	1
6.	A.D.Balkan Investment banka	27.124	99	1	0	1	1
7.	A.D.Pavlović International bank	18.088	98	2	0	287	1
8.	A.D.Nova banka	53.021	99	1	0	272	2
9.	A.D.Komercijalna banka	19.999	100	1	0	1	1
10.	A.D.IEFK banka Banj Luka	20.000	98	0	0	0	0
	UKUPNO:	424.213	100	1.202	0	651	0

Na kraju 2009. godine akcionarski kapital bio je veći za 15,9 miliona KM ili za 4% u poređenju sa prethodnom godinom zbog dokapitalizacije četiri banke. Dokapitalizacija je dovela do porasta učešća privatnog kapitala sa 99% na 100%. Istovremeno se udio državnog kapitala smanjio ispod 0,5% zbog

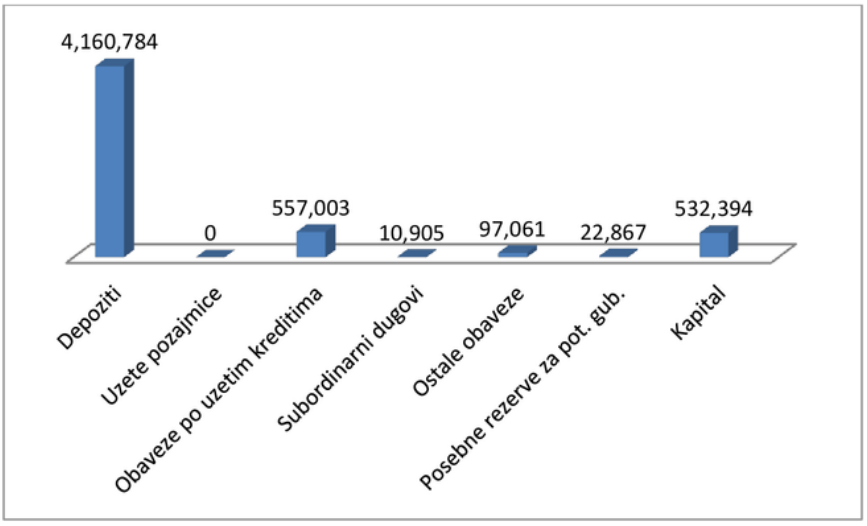
prodaje dijela akcija. Od ukupnog akcionarskog kapitala u iznosu od 426,1 milion KM na privatni kapital se odnosio iznos od 424,2 miliona KM, na državni kapital 1,2 miliona KM ili 0,3% i na zadružni kapital 0,7 miliona KM ili 0,2%. U strukturi privatnog kapitala strani kapital iznosio je 299,9 miliona KM ili 90% a domaći 49,9 miliona KM ili 14%. Devet banaka u većinski stranom vlasništvu učestvovalo je sa preko 96% na bankarskom tržištu Republike Srpske, mjereno prema učešću aktive i depozita, a preko 95% prema učešću kapitala. Jedna banka bila je sa većinski domaćim kapitalom i njeno učešće na tržištu i uticaj na bankarski sektor u cjelini je veoma malo 4%.

Svjetska ekonomska kriza je u posljednjem kvartalu prethodne godine zahvatila finansijski sektor Republike Srpske i Bosne i Hercegovine u cjelini. U svom prvom talasu kriza je djelovala kroz psihološki efekat straha i nepovjerenja u bankarski sektor koji je doveo da povlačenja dijela depozita, prije svega stanovništva. U toku 2009. godine, nakon mjera koje su bile preduzete na entitetskim nivoima i na nivou Bosne i Hercegovine, došlo je do postepenog vraćanja povjerenja građana u banke, kao i blagog ali stalnog rasta štednje. Negativne posljedice uticaja globalne finansijske krize najvidljivije su u pogoršanju stanja u realnom sektoru, što je naročito izraženo u periodu od druge polovine 2009. godine. Bankarski sistem u uslovima otežanog obavljanja poslova i onemogućenog pristupa izvoru finansiranja, je u 2009. godini provodio restriktivniju kreditnu politiku i kao primarni cilj u odnosu na profit je postavio sigurnost i održavanje likvidnosti. Glavni uzroci pada bilansnog nivoa u 2009. godini bilo je uspostavljanje rasta kreditne funkcije banaka, uz povlačenje određenog dijela depozita Vlade i vladinih institucija i pravnih lica. Ukupna aktiva se sastojala od bilansne aktive koja je iznosila 6.381 milion KM, sa padom od 11% u poređenju sa prethodnom godinom. U strukturi aktive u 2009. godini najznačajnija promjena je umanjenje učešća novčanih sredstava sa 29% na 19%, što je direktna posljedica pada depozita.(www.abrs.ba) Struktura pasive bila je značajnije izmijenjena. Obaveze po uzetim kreditima imale su najveću stopu rasta, 45%, i porast učešća sa 7% na 10% u strukturi pasive. Struktura pasive vidi se iz sledeće tabele:

*Tabela broj 43. Struktura pasive u 2009. godini, Izvor:*www.abrs.com

(u 000 KM)

PASIVA	31.12.2009.	Učešće
Depoziti	4.160.764	77
Uzete pozajmice	0	0
Obaveze po uzetim kreditima	557.003	10
Subordinarni dugovi	10.905	0
Ostale obaveze	97.061	2
Posebne rezerve za pot.gub.	22.867	1
Kapital	532.394	10
UKUPNO	5.380.994	100

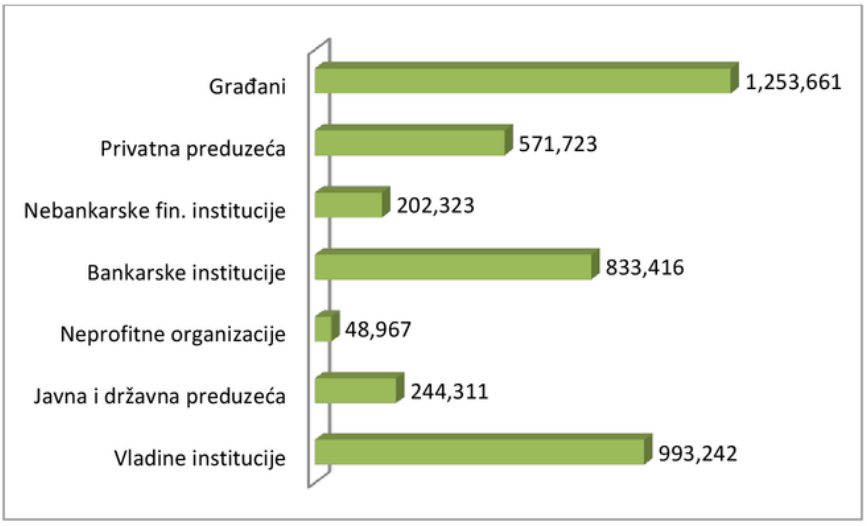
Grafikon broj 21. Prikaz struture pasive u 2009. godini, Izvor:www.abrs.com

Depoziti su bili osnovni izvor sredstava i bilježili su pad u ukupnoj pasivi od 12% i iznosili su 4.160,8 miliona KM. Trend smanjenja ukupnih depozita u 2009. godini imao je za posljedicu ograničenje rasta kreditne funkcije. Strukturu uzetih kredita činili su krediti iz domaćih izvora, Investiciono razvojna banka Republike Srpske, u iznosu od 399,9 miliona KM ili 69%, krediti inostranih banaka u iznosu od 98,9 miliona KM ili 19%, krediti od inostranih fondova koji je 29,9 miliona KM ili 6% ta krediti iz ostalih izvora 1%. Krediti iz sredstava Investiciono razvojne banke Republike Srpske su u 2009. godini bili su veći za 208,7 miliona KM ili za 103%. To su bila kreditna sredstva po povoljnim kamatnim i ostalim uslovima namijenjena za kreditiranje pravnih i fizičkih lica. Rezerve za potencijalne gubitke iznosile su 22,9 miliona KM, sa stopom rasta od 3%, a odnosile su se na bilansna potraživanja, osim kredita, te na aktivni vanbilans. U strukturi pasive učešće kapitala bilo je povećano sa 9% na 10%, a kapital je bio veći za 2% u odnosu na prethodnu godinu.

Tabela broj 44. Sektorska struktura depozitau 2009. godini, Izvor:www.abrs.com

(u 000 KM)

DEPOZITI	31.12.2009.	Učešće
Vladine institucije	993.242	24
Javna i državna preduzeća	244.311	6
Neprofitne organizacije	48.967	1
Bankarske institucije	833.416	20
Nebankarske finansijske institucije	202.323	5
Privatna preduzeća	571.723	14
Građani	1.253.661	30
Ostalo	13.121	0
UKUPNO	4.160.764	100

Grafikon broj 22. Prikaz sektorske strukture depozita u 2009. godini, Izvor:www.abrs.com

Ukupna struktura depozita bankarskog sistemabila je koncentrisana u sektore na koje se odnosilo 74% od ukupnih depozita. Stanje i kretanje ukupnih depozita u ovim sektorima najznačajnije je uticalo na stanje i kretanje ukupnih depozita bankarskog sektora. Na kraju 2009. godine najveće učešće u strukturi depozita imali su depoziti građana od 30% sa rastom od 11% u poređenju sa prošlom godinom. Depoziti vladinih institucija iznosili su 993,2 miliona KM sa padom od 31% ili za 437,8 miliona KM. Angažovanje ovih depozita odvijalo se, između ostalog, preko investicija, plasiranih kredita i ostalih vrsta javne potrošnje, tako da je umanjilo pad depozita realnog sektora koji su bili manji za 11% prema stanju u prethodnoj godini. Učešće od 6% u ukupnim depozitima ostvarili su depoziti javnih i državnih preduzeća i bili su manji za 24%.

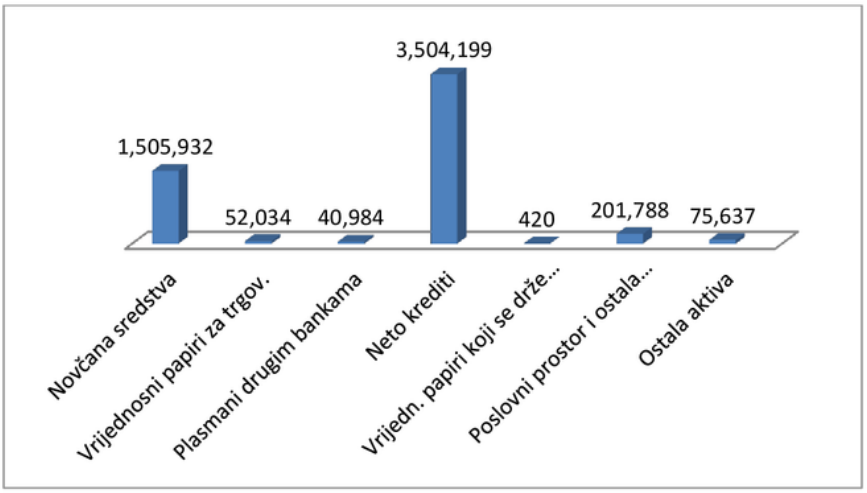
Depoziti bankarskih institucija su bili manji za 170,8 miliona KM ili 17%.Na kraju 2009. godine valutna struktura depozita bila je smanjena, pa su depoziti u domaćoj valuti povećali učešće sa 39% na 42% i iznosili su 1.747,8 miliona KM, dok sudepoziti u stranoj valuti iznosili 2.413 miliona KM ili 58% i bilježili su pad od 16%. U ročnoj strukturi depozita kratkoročni depoziti, koje su činili depoziti po viđenju i oročeni depoziti sa oročenjem do jedne godine iznosili su 3.475 miliona KM i bili su manji za 26% ili 875,5 miliona KM. Za 12% smanjeno je učešće kratkoročnih depozita u ukupnim depozitima. Istovremeno dugoročni depoziti imali su rast od 25% ili za 333,8 miliona KM.

Na kraju 2009. godine štednja je iznosila 894,2 miliona KM ili 21,5% od ukupnih depozita banaka i bila je veća za 121 milion KM ili 16% u odnosu na kraj prethodne godine. Oročena štednja iznosila je 684,9 miliona KM ili 76% od ukupne štednje i imala jerast od 19%. Štednja po viđenju iznosila je 209,3 miliona KM ili 24% ukupne štednje i bila je veća za 7% u poređenju sa prošlom godinom. Krediti plasirani građanima bili su pokriveni sa 59% štednjom građana, zajedno sa tekućim računima građana stopa pokrivenosti je 78% a u prethodnoj godini bila je 69%. Ukupno prikupljeni depoziti u Republici Srpskoj bili su 5.697,6 miliona KM, sa padom od 10% u poređenju sa prethodnom godinom. Depoziti bankarskog sektora Republike Srpske iznosili su 4.160,8 miliona KM sa stopom pada od 12%. (www.abrs.ba)

Tabela broj 45. Struktura aktive u 2009. godini, Izvor:www.abrs.com

(u 000 KM)

AKTIVA	31.12.2009	Učešće
Novčana sredstva	1.505.932	28
Vrijednosni papiri za trgovanje	52.034	1
Plasmani drugim bankama	40.984	1
Neto krediti	3.504.199	65
Vrijednosni papiri	420	0
Ostala fiksna sredstva i poslovni prostor	201.788	4
Ostala aktiva	75.637	1
UKUPNO	5.380.994	100

Grafikon broj 23. Prikaz strukture aktive u 2009. godini, Izvor:www.abrs.com

Ukupna aktiva na kraju 2009. godine ukupna aktiva iznosila je 6,01 milijardi KM i imala je pad od 6% u poređenju sa prethodnom godinom. Novčana sredstva su iznosila 2.011,1 miliona KM i u poređenju sa prethodneom godinom umanjilasu učešće u ukupnoj aktivi sa 29% na 19% što je posljedica pada depozita. Poslovanje sa vrijednosnim papirima za trgovanje obavljalo je šest banaka sa dominantnim učešćem jedne banke, ali se radilo o veoma malom obimu od 1% u ukupnoj aktivi bankarskog sektora. Plasmani drugim bankama iznosili su 41 milion KM bili su i veći za 108% u odnosu na prethodnu godinu, a imalo ih je pet banaka, od kojih se iznos od 29,6 miliona KM odnosilo na dvije banke. Neto krediti iznosili su 3.504,2 miliona KM i za 1% su bili veći od stanja u prethodnoj godini, a strukturi ukupne aktive povećali su učešće sa 60% na 65%. U strukturi vanbilansne aktive na aktivni vanbilans ili vanbilansna potraživanja koja nose rizik odnosilo se 545,8 miliona KM ili 66%. Najveće učešće u strukturi aktivnog vanbilansa od 53% imale su neopozive obaveze za davanje kredita u iznosu od 287,7 miliona KM i padom od 9% upoređenju sa prethodnom godinom. Kao dio aktivnog vanbilansa, izdate garancije, iznosile su 253,6 miliona KM ili 47% sa padom od 18% u poređenju sa prethodnom godinom. Garancije su bile u iznosu od 120,4 miliona KM sa padom od 24,5%. Klasifikovana aktiva gubitak E iznosila je 149,4 miliona KM i bila je veća za jedan milion ili 0,7% u odnosu na prethodnu godinu.(www.abrs.ba)

Ukupna novčana sredstva na kraju 2009. godine iznosila su 1,51 milijardu KM i bila su manja za 24% u poređenju sa prošlom godinom.

Tabela broj 46. Struktura novčanih sredstava u 2009. godini, Izvor:www.abrs.com

(U 000 KM)

Opis	31.12.2009.	Učešće %
KM		
Gotov novac	47.609	3
Račun rezervi kod Centralne banke BiH	899.781	60
Računi depozita kod depozit. Inst. u BiH	8.324	1
Računi depozita kod depoz. inostr. inst.	1	0
Novčana sredstva u procesu naplate	0	0
Neisplaćeni dugovi	0	0
Ukupno:	955.715	64
DEVIZE		
Gotov novac	36.094	2
Račun rezervi kod Centralne banke BiH	0	0
Računi depozita kod depozit. Inst. u BiH	567	0
Računi depozita kod depoz. inostr. inst.	513.219	34
Novčana sredstva u procesu naplate	337	0
Neisplaćeni dugovi	0	0
Ukupno:	550.217	36
SVEUKUPNO:	1.505.932	100

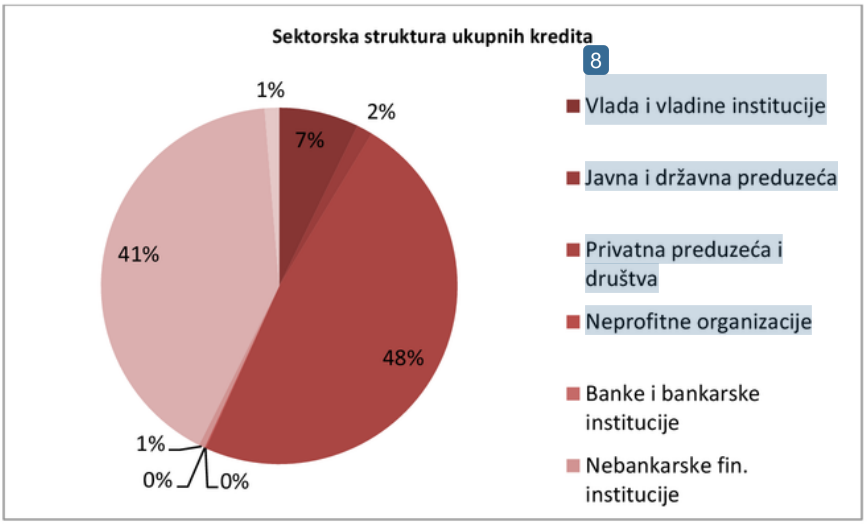
Novčana sredstva u domaćoj valuti iznosila su 955,7 miliona KM sa stopom rasta od 1% a u strukturi su povećali učešće sa 48% na 64%. Najveće učešće sredstava bilo je na računu rezervi kod Centralne banke Bosne i Hercegovine koja su iznosila 899,8 miliona KM i čine 60% ukupnih novčanih sredstava. Novčana sredstva u stranoj valuti iznosila su 550, miliona KM sa stopom pada 46% u odnosu na 12 thodnu godinu i smanjenjem učešća sa 52% na 36%. Od ovog iznosa 513.2 miliona KM ili 34% od ukupnih novčanih sredstava nalazilo se na računima depozita kod depozitnih institucija u inostranstvu i to 181,8 miliona KM na deviznim tekućim računima i iznos od 330,9 miliona KM na računima kratkoročno oročenih sredstava.

Usporen rast kredita je posljedica strožijih uslova i opreznije politike kreditiranja, te otežanog pristupa inače sve skupljim izvori 82 finansiranja za banke. Blagi rast kredita na kraju 2009. godine od 3% bio je finasiran većim dijelom iz tekućih otplata kredita i kreditnih izvora sredstava od Investiciono razvojne banke Republike Srpske. Ukupni krediti na kraju 2009. godine iznosili su 3.699,7 miliona KM i za 3% su veći u poređenju sa stanjem prošle godine. Sektorska struktura ukupnih kredita banaka Republike Srpske vidi se iz sledećeg prikaza:

Tabela broj 47. Sektorska struktura ukupnih kredita u 2009. godini, Izvor:www.abrs.com

(u 000 KM)

	31.12.2009	Učešće
Vladine institucije i Vlada	267.584	7
Državna i Javna preduzeća	53.527	2
Privatna društva i preduzeća	1.778.060	48
Neprofitne organizacije	3.523	0
Banke i bankarske institucije	3.001	0
Nebankarske fin. institucije	19.170	1
Građani	1.526.276	41
Ostalo	48.704	1
UKUPNO	3.699.845	100

Grafikon broj 24. Prikaz sektorske strukture ukupnih kredita u 2009. godini, Izvor:www.abrs.com

Sa krajem 2009. godine krediti privatnim preduzećima i društvima su porasli za 2%, dok su krediti građanima bili manji za 1% u odnosu na kraj prethodne godine. Prema ročnoj strukturi kredita zadržalo se dominantno učešće dugoročnih kredita od 77%. Rast dugoročnih kredita bio je uslovljen novim kreditnim linijama. Kratkoročni krediti činili su 19% sa stopom pada na 15%, a dospjela potraživanja iznosila su 4% ukupnih kredita i imaju stopu rasta. U sektorskoj strukturi kratkoročnih kreditabilo je najznačajnije učešće kredita privatnim preduzećima i društvima 67%, dok su kod dugoročnih kredita najveće stavke činili su krediti građanima sa učešćem od 47% i krediti privatnim preduzećima i društvima sa učešćem od 42%. U 2009. godini dospjela potraživanja su imala značajan rast koji se može dovesti u direktnu vezu sa nepovoljnim uslovima poslovanja izazvanih ekonomskom krizom. Međutim, na kraju 2009. godine iznos dospjelih kredita bilježio je stopu pada od 13% ili za iznos od 21,9 miliona KM u odnosu na prethodni period najvećim dijelom zbog otplate kredita. U strukturi dospjelih kredita, najveće učešće od 76%, odnosilo se na plasirane kredite privatnim preduzećima i društvima, sa stopom rasta od 61%. Na kraju 2009. godine ukupni krediti građanima iznosili su 2.049,2 miliona KM i bili su manji za 153,3 miliona KM ili 7% u poređenju sa prethodnom godinom. Od ukupnog iznosa kredita građanima banke Republike Srpske su plasirale 1.526,3 miliona KM ili 74,5% i za 1% su bili manji u odnosu na stanje sa krajem prethodne godine.

Na kraju 2009. godine ukupan osnovni kapital banaka iznosio je 3,8 miliona KM i imao je rast od 4% u poređenju sa prošlom godinom. Na rast osnovnog kapitala u 2009. godini u najvećoj mjeri uticala je revidirana tekuća dobit za prethodnu godinu u koja je iznosila od 33,5 miliona KM. Zbog očekivanog negativnog uticaja ekonomske krize u 2009. godini na ukupnu ekonomiju Republike Srpske, a posebno na realni sektor, te samim tim i povećanog stepena kreditnog rizika banaka, neraspoređena dobit za prethodnu godinu bila je pod posebnim nadzorom Agencije za bankarstvo Republike Srpske.(www.abrs.ba) Raspodjela ove dobiti je bila izvršena na zakonske rezerve 10,2 miliona KM, neraspodijeljenu dobit koja je iznosila 2,8 miliona KM, akcionarski kapital koji je iznosio 4,9 miliona KM i na isplate dividendi 15,6 miliona KM. Na kraju 2009. godine odbitne stavke iznosile su 33,1 milion KM kao i nematerijalna imovina u iznosu od 26,3 miliona KM. Dopunski kapital bilježio je pad od 13% u odnosu na kraj prethodne godine radi smanjenja iznosa revidirane tekuće dobiti banaka za 32% i opštih rezervi od 8%.
Akcionarski kapital u 2009. godini bio je 100% privatni zbog prodaje dijela državnog kapitala.

Tabela broj48. Struktura akcionarskog kapitala u 2009. godini, Izvor:www.abrs.com

(u 000KM)

Akcionarski kapital	2009. godina	Učešće%
1. Državni kapital	1.202	0
2. Privatni kapital	424.213	100
2.1. Strani kapital	370.662	87
2.2. Domaći kapital	53.551	13
3. Zadružni kapital	651	0
Ukupno	426.066	100

Na kraju 2009. godine bankarski sektor je ostvario prihod koji je iznosio 474,9 miliona KM i za 2% su manji od prihoda u prethodnoj godini. Ukupni rashodi iznosili su 451,1 milion KM i bili su na nivou prethodne godine. Prihodi od kamata bili su osnovni izvor prihoda bankarskog sistema i oni su izvori u kontinuitetu. Kamatonosni prihodi iznosili su 326,6 miliona KM i činili su 69% ukupnih prihoda sa padom od 6% u poređenju sa prethodnom godinom. U strukturi ovih prihoda, kamate po kreditima iznosile su 288,1 milion KM ili 88%, dok su prihodi po kamatonosnim računima depozita kod depozitnih institucija bili manji za 78% u odnosu na prethodnu godinu, jer su banke oročavale manji iznos novčanih sredstava zbog opreznijeg vođenja pozicije likvidnosti. Operativni prihodi iznosili su 148,2 miliona KM ili 31% ukupnih prihoda i bili su veći za 8% u poređenju sa prethodnom godinom. U strukturi operativnih prihoda na prihode od platnog prometa odnosilo se 57,2 miliona KM ili 38%, na prihode od ukudanja rezervisanja 32,1 milion KM ili 21%, prihode po osnovu poslovanja sa devizama 14 miliona KM ili 9% po vanbilansnim poslovima 7,8 miliona KM ili 5%, trgovanje sa hartijama od vrijednosti 3,3 miliona KM ili 2%.

Ukupni rashodi iznosili su 451,1 milion KM i na nivou su prethodne godine. Strktura rashoda je izmjenjena u odnosu na prethodnu godinu. Rashodi po kamatama su smanjili učešće u ukupnim rashodima sa 37% na 32% imali su stopu pada od 16% u odnosu na prethodnu godinu zbog smanjenja depozita za 12% i kamatnih stopa na depozite. Poslovni i direktni rashodi iznosili su 129,4 miliona KM.

Na stabilnu poziciju likvidnosti banaka veliki uticaj imao je regulatorni okvir za planiranje i održavanje likvidnosti, čije je poštovanje pod stalnim nadzorom Agencije za bankarstvo Republike Srpske.

Tabela broj 49. Pregled koeficijenta likvidnosti, Izvor:www.abrs.com

(u 000 KM)

	Opis	31.12.2009.
1.	Kratkoročna aktiva	2.317.126
	Kratkoročna pasiva	2.719.566
	%	85
2.	Kratkoročna aktiva	2.317.126
	Ukupna aktiva	5.437.912
	%	43
3.	Kratkoročna pasiva	2.719.566
	Ukupna aktiva	5.437.912
	%	50
4.	Neto kratkoročna pasiva	402.440
	Ukupna aktiva	5.437.912
	%	7
5.	Neto krediti	3.457.631
	Depoziti	4.292.393
	%	81
6.	Neto krediti i preuzete fin. obaveze/akreditivi	3.484.196
	Ukupni kapital	5.437.912
	%	64

Koeficijenti likvidnosti pokazivali su izvijesno pogoršanje koje je uslovljeno padom depozita.

Ekonomska kriza koja je već bila vidljiva preko usporenog rasta plasmana kredita, umanjenjem prihoda z pradstavljala je element koji ograničava rast i održanje pozitivnih trendova u bankarskom sektoru. Stupanjem na snagu Zakona o računovodstvu i reviziji Republike Srpske sa pratećim propisima, uvedena je obaveza primjene standarda finansijskog izvještavanja u provođenju poslovnih evidencija i izradi finasijskih izvještaja i računovodstvenih standarda. Pored toga, bila je započeta transformacija regulative u bankarskom sektoru primjenjujući usvojenu Strategiju za uvođenje Međunarodnog sporazuma o mjerenju kapitala i standardima kapitala (Bazel II). Udio loših kredita na kraju 2010. godine u cjelokupnom kreditnom portfoliju povećano je sa 7,8% na 13,9%. Akcionarski kapital bio je veći za 28% u odnosu na stanje prethodne godine, posmatrajući vlasničku strukturu, akcionarski kapital 98% bio je privatnog porijekla, a 2% bilo je učešće državnog kapitala. U iznosu od 21,3 miliona KM, u 2010. godini,zabilježen je gubitak u bankarskom sektoru zabilježen.

U sklopu bankarskog sektora imao je 10 banaka u kojima je bio većinski privatni kapital, u kom je dominiralo učešćeinostranog privatnog kapitala. U 2010. godini Pored ekonomske krize, u ovoj godini, banke su nastavile sa trendom otvaranja novih filijala ali u isto vrijeme zatvarane suneprofitabilne filijala, s tim da je na kraju 2010. godine broj poslovnih jedinica približno bio isti kao i prethodne godine. Na području Republike Srpske poslovalo je 95 filijala i 234 ostalih organizacionih dijelova, a na prostoru Federacije Bosne i Hercegovine poslovalo je 9 filijala i 17 drugih poslovnih jedinica. Najširu mrežu poslovnih jedinica, kao i prethodnih godina, imale su NLB Razvojna banka a.d. Banja Luka 69, Bobar banka a.d. Bijeljina 49, i Hypo Alpe Adria Bank a.d. Banja Luka 47 i na njih se odnosilo 46% svih poslovnih jedinica na domaćem tržištu.Sedam banaka sa sjedištem u Federaciji Bosne i Hercegovine imali su 55 organizacionih dijelova na području Republike Srpske, što je za 5 organizacionih dijelova manje nego na kraju prethodne godine.

Tabela broj50.Struktura akcionarskog kapitala, Izvor:www.abrs.com

(u 000 KM)

Rb	Banka	Privatni kapital		Državni kapital		Zadružni kapital	
		Iznos	%	Iznos	%	Iznos	%
	Većinski kapital -privatni						
1.	A.D.UniCredit Bank	60.777	98	1.202	2	75	1
2.	A.D.Hypo Alpe Adria bank	175.495	99	1	1	20	0
3.	A.D.Bobar banka	24.548	99	6.000	20	1	1
4.	A.D.NLB Razvojna banka	52.003	98	1	1	1	1
5.	A.D.Volksbank	23.728	99	1	1	1	1
6.	A.D.Balkan Investment banka	30.121	86	5.000	14	14	0
7.	A.D.Pavlović International bank	18.158	99	1	0	217	1
8.	A.D.Nova banka	62.937	99	1	1	209	1
9.	A.D.Komercijalna banka	60.000	99	1	1	1	1
10.	A.D.IEFK banka Banja Luka	25.999	99	1	1	1	1
	UKUPNO:	533.646	98	12.202	2	518	1

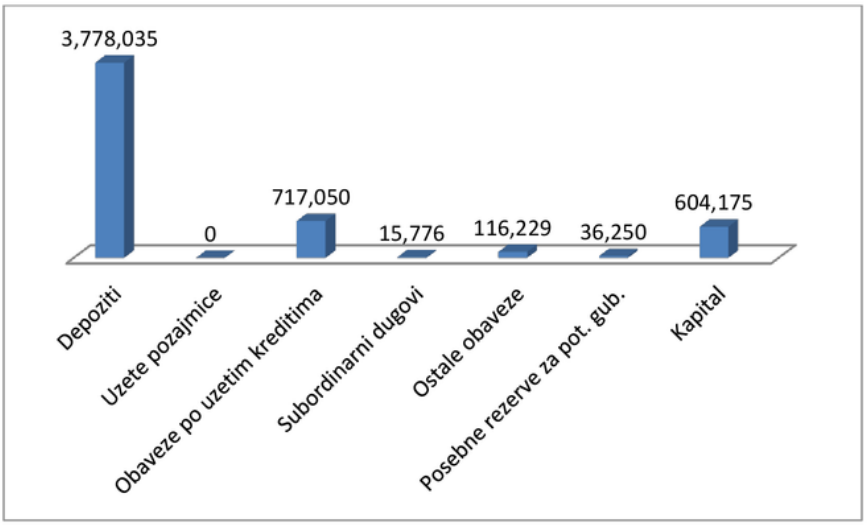
Na kraju 2010. godine Akcionarski capital, je na kraju ove godine, bio uvećan za 30% u poređenju sa prethodnom godinom, zbog izvršene dokapitalizacije koja je iznosila 120,3 miliona KM. U dokapitalizaciji dvije banke učestvovala je država putem Investiciono razvojne banke Republike Srpske. To je uticalo na izmjenu strukturu u vlasništvu akcionarskog kapitala, prema tome je iznos sa kojim je drževa učestvovala sa 1,2 miliona KM, u prethodnoj godini, uvećano na 12,2 miliona. U 2010. godini jedna banka je sa stranim privatnim vlasništvom prešla je u vlasništvo domaćih akcionara, tako da su na kraju 2010. godine dvije banke bile u većinskom domaćem vlasništvu. Domaći akcionari učestvovali su sa 18% u ukupnom akcionarskom kapitalu.

Glavni uzroci pada bilansnog nivoa bili su smanjenje udjela depozita vladinih institucija i Vlade i usporavanje rasta kreditne funkcije. (www.abrs.ba) Ukupni bilansni nivo u 2010. godini iznosio je 6.001,7 miliona KM sa padom od 3% u poređenju sa prethodnom godinom. Posljedica pada depozita bilo je smanjenje učešća novčanih sredstava sa 30% na 19%, i to je najznačajnija promjena u strukturi aktive. Kao najznačajniji izvor sredstava, depoziti su zabilježili pad od 10% i umanjenje učešća u ukupnoj pasivi sa 80% na 69%, dok sve druge stavke pasive bilježe značajan rast.
Struktura pasive vidi se iz sledeće tabele:

Tabela broj 51. Struktura pasive u 2010. godini, Izvor:www.abrs.com

(u 000 KM)

PASIVA	31.12.2010.	Učešće
Depoziti	3.778.035	72
Uzete pozajmice	0	0
Obaveze po uzetim kreditima	717.050	14
Subordinarni dugovi	15.776	0
Ostale obaveze	116.299	2
Posebne rezerve za pot.gub.	36.250	0
Kapital	604.175	12
UKUPNO	5.267.585	100

Grafikon broj 25. Prikaz strukture pasive u 2010. godini, Izvor:www.abrs.com

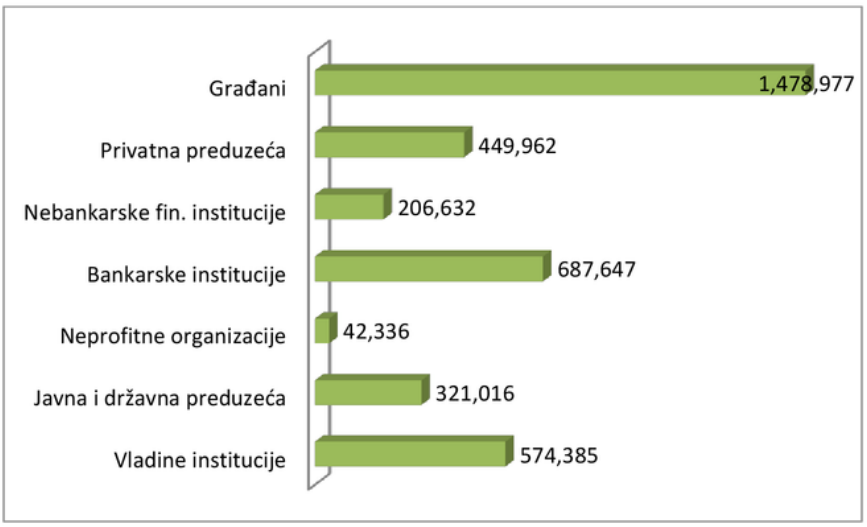
U 2010. godini nastavljen je trend pada depozita. Krajem 2010. godine nivo depozita bio je manji za 382,7 miliona KM ili 9%. Značajna stavka u strukturi pasive bile su obaveze po uzetim kreditima koje su iznosile 717 miliona KM sa porastom od 29% u poređenju sa prethodnom godinom zbog rasta kredita iz domaćih izvora. Strukturu uzetih kredita činili su krediti iz domaćih izvora, Investiciono razvojna banka Republike Srpske, u iznosu od 566,6 miliona KM ili 79% sa stopom rasta od 38%, krediti stranih banaka u iznosu od 120,8 miliona KM ili 17% sa stopom rasta od 10%, krediti od stranih fondova u iznosu od 23 miliona KM ili 4% sa stopom pada od 27%, krediti iz ostalih izvora 1%. Krediti iz sredstava Investiciono razvojna banka Republike Srpske u 2010. godini bili su veći za 156 miliona KM u odnosu na prethodne

godine. Krediti ove banke predstavljali su kreditna sredstva po povoljnim kamatama i ostalim uslovima koja su bila namjenjena za kreditiranje pravnih i fizičkih lica. Rezerve za potencijalne gubitke bilježile su rast od 85% u poređenju sa prošlom godinom.

Tabela broj 52. Sektorska struktura depozitau 2010. godini, Izvor:www.abrs.com

(u 000 KM)

DEPOZITI	31.12.2010.	Učešće
Vladine institucije	574.385	15
Javna i državna preduzeća	321.016	9
Neprofitne organizacije	42.336	1
Bankarske institucije	687.647	18
Nebankarske finansijske institucije	206.632	5
Privatna preduzeća	449.962	12
Građani	1.478.977	39
Ostalo	17.081	1
UKUPNO	3.778.035	100

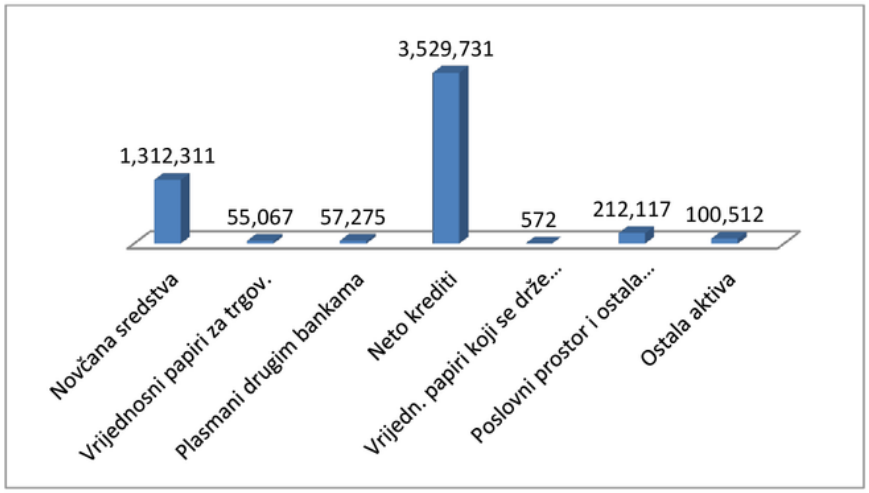
Grafikon broj 26. Prikaz sektorske strukture depozita u 2010. godini, Izvor:www.abrs.com

Tri osnovna sektora, bankarske institucije, građani i Vladine institucije, u tim sektorima bili su skoncentrisani depoziti na koje se odnosilo 69% od ukupnih depozita u 2010. godini sa padom od 9% u odnosu na prethodnu godinu. Na kraju 2010. godine najveće učešće u strukturi depozita imali su depoziti građana od 39% sa stopom rasta od 18% u poređenju sa prošlom godinom. Iznos od 600,1 miliona KM, odnosilo se na depozite Vlade sa smanjenjem učešća sa 24% na 15% u ukupnim depozitima. Angažovanje ovih depozita odvijalo se Putem investicija, drugih oblika javne potrošnje i kredita,odvijalo se angažovanje ovih depozita, zbog toga je djelimično ublažilo pad depozita realnog sektora koji su bili manji za 21% prema stanju u prethodnoj godini. Depoziti državnih i javnih preduzeća u 2010. godini imali su rast od 29% u zbiru ukupnih depozita ili za 69,1 miliona KM. Depoziti bankarskih institucija učestvovali su sa 18% u ukupnim depozitima i imali su stopu pada od 17%. Depozite po viđenju i oročene depozite s rokom oročenja do jedne godine, činili su kratkoročni depoziti koji su iznosili 1.988,9 miliona KM i umanjeni su za 15% ili 375,4 miliona KM u odnosu na prethodnu godinu. Istovremeno dugoročni

depoziti bili su približno na nivou stanja iz prethodne godine. Na kraju 2010. godine štednja je iznosila 1.071,5 miliona KM ili 28% i ostvarila je porast za 177,3 miliona KM ili 20% u poređenju sa prethodnom godinom. Oročena štednja zabilježila je iznos od 799,9 miliona KM ili 80% od cjelokupne štednje i bilježi rast od 19%. Iznos od 234,9 miliona KM ili 19% odnosilo se na štednju po viđenju od cjelokupne štednje i bila je veća za 9% u poređenju sa prošlom godinom. Realizacija pokrenute inicijative za približavanje limita osiguranja depozita u Bosni i Hercegovini (50.000 KM) limitu zemalja iz okruženja, smanjila je dodatno uticaj krize na ovaj segment poslovanja banaka i direktno će djelovati na dalji rast štednje građana. (www.abrs.ba) Struktura aktivezabilježila je veći rast u odnosu na prošlu godinu i vidi se iz sledeće tabele:

Tabela broj 53. Struktura aktive u 2010. godini, Izvor:www.abrs.com
(u 000 KM)

AKTIVA	31.12.2010	Učešće
Novčana sredstva	1.312.311	25
Vrijednosni papiri za trgovanje	55.067	1
Plasmani drugim bankama	57.275	1
Neto krediti	3.529.731	67
Vrijednosni papiri	572	0
Ostala fiksna sredstva i poslovni prostor	212.117	4
Ostala aktiva	100.512	1
UKUPNO	5.267.585	100

Grafikon broj 27. Prikaz strukture aktive u 2010. godini, Izvor:www.abrs.com

Poslovanje sa vrijednosnim papirima za trgovanje obavljalo je šest banaka sa dominantnim učešćem jedne banke, ali se radilo o minimalnom obimu sa ostvarenim učešćem od 1% u cjelokupnoj aktivi. Iznos 57,3 miliona KM, odnosio se na plasman drugim bankama i bili su veći za 40% u poređenju sa prethodnom godinom. U strukturi aktivnog vanbilansa izdate garancije činile su 55% sa stopom rasta od 12%.
Novčana sredstva činila su 24% od ukupne aktive banaka bankarskog sektora Republike Srpske.

Tabela broj 54. Struktura novčanih sredstava u 2010. godini, Izvor:www.abrs.com

(U 000 KM)

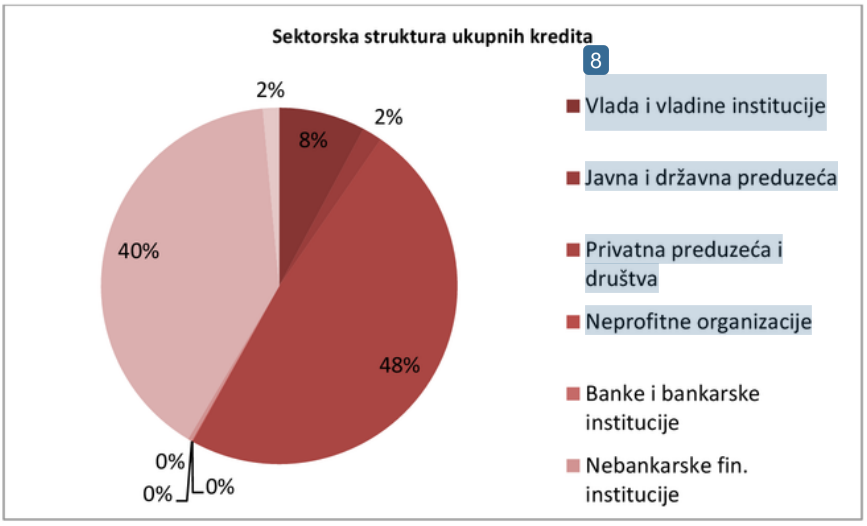
Opis	31.12.2010.	Učešće %
KM		
Gotov novac	51.227	4
Račun rezervi kod Centralne banke BiH	777.979	59
Računi depozita kod depozit. Inst. u BiH	3.045	0
Računi depozita kod depoz. inostr. inst.	0	0
Novčana sredstva u procesu naplate	0	0
Neisplaćeni dugovi	0	0
Ukupno:	832.251	63
DEVIZE		
Gotov novac	37.113	3
Račun rezervi kod Centralne banke BiH	0	0
Računi depozita kod depozit. Inst. u BiH	949	0
Računi depozita kod depoz. inostr. inst.	441.774	34
Novčana sredstva u procesu naplate	224	0
Neisplaćeni dugovi	0	0
Ukupno:	480.060	37
SVEUKUPNO:	1.312.311	100

Ukupna novčana sredstva u 2010. godini iznosila su 1.31 milijardu KM, u strukturi ovih sredstava u KM najveća subila sredstava na računu kod Centralne banke Bosne i Hercegovine koja su iznosila 778 miliona KM i činila 59% od ukupnih novčanih sredstava i bila su manja za 14% u odnosu na prethodnu godinu. Od ukupnih novčanih sredstava 92% ili 1.208,4 miliona KM su bili kamatonosni računi depozita, a 8% ili 103,9 miliona KM bili su nekamatonosni računi na koje banke nemaju prihode. Sektorska struktura ukupnih kredita banaka Republike Srpske vidi se iz sledećeg prikaza:

Tabela broj 55 . Sektorska struktura ukupnih kredita u 2010. godini, Izvor:www.abrs.com

(u 000 KM)

	31.12.2010	Učešće
Vladine institucije i Vlada	309.761	8
Državna i javna preduzeća	71.183	2
Društvena i privatna preduzeća	1.915.409	48
Neprofitne organizacije	2.110	0
Banke i bankarske institucije	2.093	0
Nebankarske fin. institucije	14.172	1
Građani	1.580.791	40
Ostalo	58.460	1
UKUPNO	3.953.979	100

Grafikon broj 28. Prikaz sektorske strukture ukupnih kredita u 2010. godini, Izvor:www.abrs.com

Prema sektorskoj struturi kredita, zadržalo se najveće učešće kredita privatnim preduzećima i društvima od 48%, kao i krditi građanima sa učešćem od 40%. Prema ročnoj strukturi kredita, kretkoročni krediti bilježili su pad od 12%. Krediti dati privatnim preduzećima od 76% i padom od 10% u poređenju sa prethodnom godinom, imali su najveće učešće u kratkoročnim kreditima. Pad su bilježili svi sektori, osim sektora javnih i državnih preduzeća. Dugoročni krediti porasli su za 5%. U strukturi dugoročnih kredita najveće učešće imali su krediti građanima od 45% sa stopom rasta od 2% u odnosu na prethodnu godinu. Sa 42% u ukupnim dugoročnim kreditima učestvovali su dugoročni krediti plasirani privatnim preduzećima i imali su rast od 5% u poređenju sa prethodnom godinom.Na kraju 2010. godine stopa rasta osnovnog kapitala bila je 16% u odnosu na prethodnu godinu. Najveći uticaj na rast osnovnog kapitala imao je rast akcionarskog kapitala koji je bio veći za 28%. Odbitne stavke od osnovnog kapitala iznosile 82,9 miliona KM i rasle su po stopi od 150%, a odnose se na nepokriveni gubitak prethodne godine kod jedne manje banke u iznosu od 6,5 miliona KM i tekući gubitak jedne banke u iznosu od 48,6 miliona KM. Neto kapital bilježio je iznos 684,2 miliona KM i bio je veći za 16% u poređenju sa prethodnom godinom.
Porast akcionarskog kapitala u 2010. godini uslovio je promjenu strukture kapitala.

Tabela broj 56. Struktura akcionarskog kapitala u 2010. godini, Izvor:www.abrs.com

(u 000KM)

Akcionarski kapital	2010. godina	Učešće%
1. Državni kapital	12.202	2
2. Privatni kapital	533.646	98
2.1. Strani kapital	447.902	84
2.2.Domaći kapital	85.744	16
3. Zadružni kapital	518	0
Ukupno	546.366	100

Učešće privatnog kapitala se smanjilo sa 100% na 98% od ukupnog akcionarskog kapitala. U strukturi privatnog kapitala, na strani privatni kapital se odnosilo 84% a na privatni domaći kapital odnosilo se 16%. Republika Srpska je u 2010. godini učestvovala u dokapitalozaciji banaka putem Investiciono razvojne banke.

Ukupni prihodi, na kraju 2010. godine, iznosili su 457,5 miliona KM sa padom od 5% u poređenju sa prošlom godinom. Prihodi od kamata bilježili su pad i iznoili su 310,4 miliona KM i činili su 68% ukupnih prihoda. Učešće od kamata po kreditima iznosilo je 278,7 miliona KM bilježilo je pad od 3%. Operativni prihodi iznosili su 150,2 miliona KM ili 29% cjelokupnih prihoda i bili su manji za 2% u poređenju sa prethodnom godinom. U strukturi operativnih prihoda na prihode od platnog prometa odnosilo se 52,1 milion KM ili 35%, na prihode od ukidanja rezervisanja 29,5 miliona KM ili 20%, prihode po osnovu poslovanja sa devizama 15 miliona KM ili 10%, po vanbilansnim poslovima 9,9 miliona KM ili 7%, trgovanju sa hartijama od vrijednosti 4 miliona KM ili 3%. Iznos od 470 miliona KM odnosio se na ukupne rashode sa rastom od 4% u poređenju sa prethodnom godinom. Rashodi po kamatama iznosili su 125,9 miliona KM i smanjili su učešće u ukupnim rashodima sa 32% na 27% i imali su stopu pada od 11% zbog trenda smanjenja depozita i trenda pada kamatnih stopa i oročene depozite. Poslovni i direktni rashodi imali su iznos od 151 miliona KM sa rastom od 20% u odnosu na prethodnu godinu. Operativni rashodi iznosili su 193,1 milion KM bili su veći za 7%. Negativan finansijski rezultat, u ukupnom bankarskom sektoru, bio je ostvaren u iznosu od 21,3 miliona KM, dok je u istom periodu prethodne godine bila ostvarena neto dobit koja je iznosila od 17,4 miliona KM. Negativan finansijski rezultat u bankarskom sektoru u 2010. godini bio je posljedica u najvećoj mjeri uticaja ekonomske krize.

Primarni izvori poslovanja banaka bili su depoziti koji su činili 70% ukupne pasive. Iako su depoziti stanovništva, nakon manjih nestabilnosti krajem 2008. godine i početkom 2009. godine u potpunosti bili stabilizovni i u 2010. godini imali su trend rasta, ukupna depozitna osnova bila je smanjena. Na stabilnu poziciju likvidnosti banaka veliki uticaj imao je i striktno postavljen regulatorni okviri za planiranje i održavanje likvidnosti, čije je poštovanje pod stalnim nadzorom Agencije za bankarstvo Republike Srpske.(www.abrs.ba)

Tabela broj 57. Pregled koeficijenta likvidnosti, Izvor:www.abrs.com

(u 000 KM)

	Opis	31.12.2010.
1.	Kratkoročna aktiva	2.056.785
	Kratkoročna pasiva	2.264.314
	%	90
2.	Kratkoročna aktiva	2.056.785
	Ukupna aktiva	5.361.017
	%	39
3.	Kratkoročna pasiva	2.264.314
	Ukupna aktiva	5.361.047
	%	43
4.	Neto kratkoročna pasiva	207.529
	Ukupna aktiva	5.361.047
	%	4
5.	Neto krediti	3.581.334
	Depoziti	4.015.917
	%	89
6.	Neto krediti i preuzete fin. obaveze/akreditivi	3.585.981
	Ukupni kapital	5.361.047
	%	67

U 2011. godini makroekonomski pokazatelji za Republiku Srpsku pokazivali su blagi oporavak. U 2011. godini prekinut je trend pada depozita iz 2009. godine i 2010. godine i nivo depozita bilježio je rast od 6% u odnosu na kraj prethodne godine. Nastavljen i u 2011. godini trend rasta depozita građana i bio je

veći za 14%. Depoziti građana bilježili su porast učešća u ukupnim depozitima sa 39% na 42%.Ukupni kapital je bio veći za 10% u odnosu na stanje prethodne godine. Prema vlasničkoj strukturi, Akcionarski capital, prema vlasničkoj strukturi, bio 98% privatni, a 2% je bilo učešće državnog kapitala. Učešće stranog kapitala, u strukturi privatnog kapitala,iznoslio je 83%, a domaćeg kapitala 17%. Osnovni kapital je porastao za 5% u odnosu na prethodnu godinu. Pozitivan finansijski rezultat u iznosu od 58,3 miliona KM ostvaren je na nivou ukupnog bankarskog sektora. Neto dobit u iznosu od ukupno 58,9 miliona KM ostvarilo je devet banaka a jedna banka imala je gubitak u iznosu od 0,59 miliona KM.

U 2011. godini banke su nastavile sa otvaranjem novih filijala ali istoremeno su i zatvorile neprofitabilne filijale, pa je tako na kraju 2011. godine broj poslovnih jedinica približno isti kao i prethodne godine. Banke Republike Srpske su instalirale ukupno 278 bankomata sa ciljem pružanja kvalitetnih usluga u mjestima i vremenu koje odgovara građanima. Najveći broj bankomata imale su NLB Razvojna banka a.d. Banja Luka 59 i Nova banka a.d. Bijeljina 49. Šest banaka Republike Srpske imale su ukupno 28 organizacionih dijelova koji su poslovali na području Federacije Bosne i Hercegovine. U Republici Srpskoj poslovalo je 56 organizacionih dijelova koji su bili u sastavu sedam banaka iz Federacije Bosne i Hercegovine i imali su 78 instaliranih bankomata.

Tabela broj 58. Struktura akcionarskog kapitala, Izvor:www.abrs.com
(u 000 KM)

Rb	Banka	Privatni kapital		Državni kapital		Zadružni kapital	
		Iznos	%	Iznos	%	Iznos	%
	Većinski kapital -privatni						
1.	A.D.UniCredit Bank	80.778	98	1.202	1	75	0
2.	A.D.Hypo Alpe Adria bank	129.155	99	1	1	13	1
3.	A.D.Bobar banka	24.548	99	6.000	20	1	0
4.	A.D.NLB Razvojna banka	62.003	99	1	1	1	1
5.	A.D.Volksbank	23.728	99	1	1	1	1
6.	A.D.Balkan Investment banka	29.999	98	5.000	14	1	1
7.	A.D.Pavlović International bank	18.158	99	1	1	217	0
8.	A.D.Nova banka	70.618	99	1	1	245	2
9.	A.D.Komercijalna banka	60.000	100	1	1	1	1
10.	A.D.MF banka Banja Luka	25.999	98	1	1	1	1
	UKUPNO:	499.679	100	12.119	1	556	0

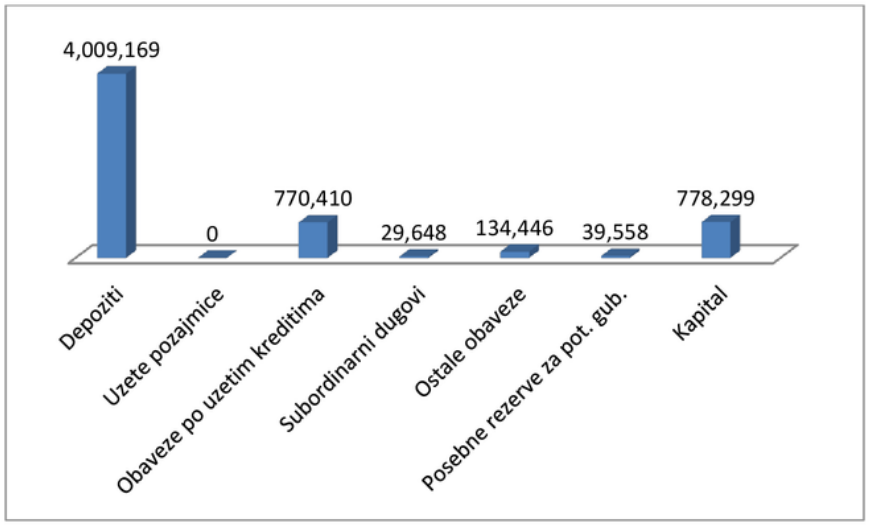
Na kraju 2011. godine akcionarski kapital privatnog sektora bio je manji za 2% u odnosu na prethodnu godinu, zbog pokrića gubitka na teret akcionarskog kapitala kod jedne banke. Učešće države u ukupnom akcionarskom kapitalu bilo je nepromijenjeno u odnosu na prethodnu godinu i iznosilo je 2% ili 12,2 miliona KM.

Posljedice ekonomske krize najvidljivije su bile u realnom sektoru, a indirektno su se odrazile na stanje i pokazatelje poslovanja bankarskog sektora. Ukupni bilansni nivo na kraju 2011. godine bio je u iznosu od 6.638,7 miliona KM i imao je rast od 11% u poređenju sa prošlom godinom. Bilansna aktiva koja je iznosila 6.102,5 miliona KM sa rastom od 8% i vanbilansne aktive koja je iznosila 900,2 milion KM sa stopom rasta od 39% činili su bilansni nivo.Struktura pasive vidi se iz sledeće tabele.

Tabela broj 59. Struktura pasive u 2011. godini, Izvor:www.abrs.com

(u 000 KM)

PASIVA	31.12.2011.	Učešće
Depoziti	4.009.169	70
Uzete pozajmice	0	0
Obaveze po uzetim kreditima	770.410	13
Subordinarni dugovi	29.648	0
Ostale obaveze	134.466	2
Posebne rezerve za pot.gub.	39.558	1
Kapital	778.299	14
UKUPNO	5.761.550	100

Grafikon broj 29. Prikaz struture pasive u 2011. godini, Izvor:www.abrs.com

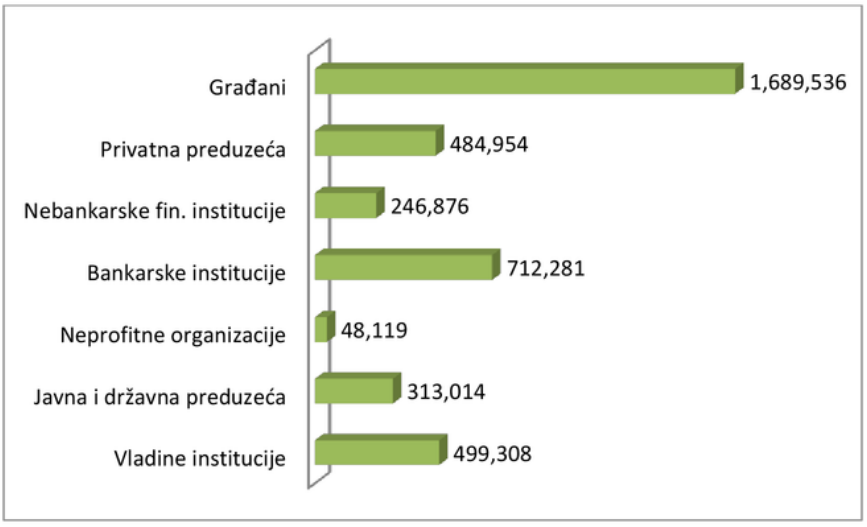
Trend pada depozita iz prethodnog perioda zaustavljen je u 2011. godini ibio je veći za 242,2 miliona KM ili za 6%. Krediti iz sredstava Investiciono razvojne banke Republike Srpske imali su trend rasta u 2011. godini porasli su za 43,3 miliona KM, to su bila kreditna sredstva po povoljnim kamatnim i ostalim uslovima namjenjenim za kreditiranje pravnih i fizičkih lica.

Kapital je činilo 14% od ukupne pasive sa rastom od 10% u poređenju sa prošlom godinom i to većim dijelom zbog rasta iznosa ostvarene dobiti.Depoziti su bili primarni izvor finansiranja bankarskog sektora. Planiranje, obim poslovanja i vođenje poslovne politike svake banke bili u direktnoj zavisnosti od strukture, ročnosti i nivoa depozita.

Tabela broj 60 . Sektorska struktura depozitau 2011. godini, Izvor:www.abrs.com

(u 000 KM)

DEPOZITI	31.12.2011.	Učešće
Vladine institucije	499.308	13
Javna i državna preduzeća	313.014	8
Neprofitne organizacije	48.119	1
Bankarske institucije	712.281	18
Nebankarske finansijske institucije	246.876	6
Privatna preduzeća	484.954	12
Građani	1.689.536	42
Ostalo	15.081	0
UKUPNO	4.009.169	100

Grafikon broj 30. Prikaz sektorske strukture depozita u 2011. godini, Izvor:www.abrs.com

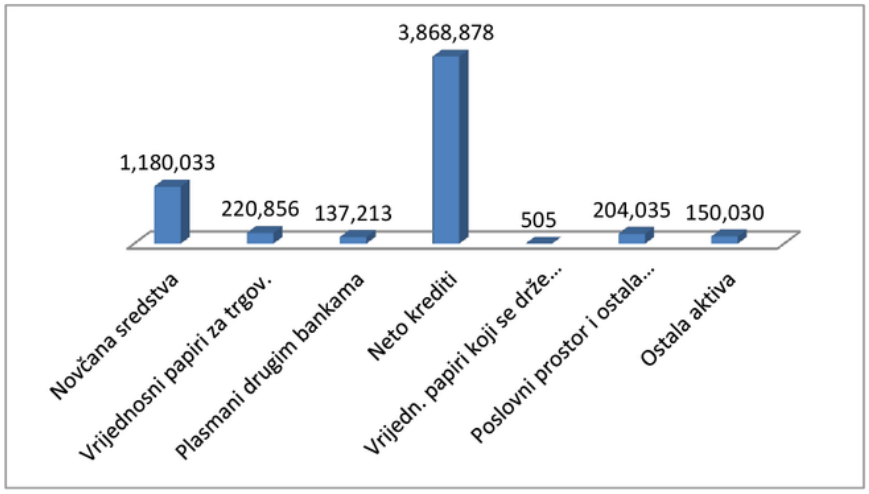
Sektorska struktura depozita ukazivala je na sve veću koncentraciju ukupnih depozita bankarskog sektora kod građana. Na kraju 2011. godine učešće depozita građana u ukupnim depozitima iznosilo je 42% sa stopom rasta od 14% u odnosu na pretodnu godinu. Depoziti Vladinih institucija su smanjili učešće sa 15% na 13%. Pad su zabilježili i depoziti javnih i državnih preduzeća od 2% i smanjenje učešća u ukupnim depozitima. Na kraju 2011. godine valutna struktura depozita pokazivala je rast depozita u domaćoj valuti za 19% i porast učešća u ukupnim depozitima sa 46% na 52%, te pad depozita u stranoj valuti od 5% u odnosu na prethodnu godinu. Rast ukupnih depozita od 6% u 2011. godini nije uticao na promjenu osnovne ročne srtukture, odnosno na odnos kratkoročnih i dugoročnih depozita. I dalje je učešće kratkoročnih depozita bilo 56% u ukupnim depozitima, ali je unutar ove kategorije došlo do pomjeranja depozita u korist depozita po viđenju koji su bili veći za 17% i depozita oročenih od 3 mjeseca koji su bili veći za 52%. U 2011. godini štednja građana zadržala je trend rasta koji je bio veći za 18% u odnosu na prethodnu godinu. U ročnoj strukturi štednja građana sastojala se od 997,6 miliona KM ili 79% sa rastom od 19%, i štednje po viđenju koja je iznosila 267,9 miliona KM ili 21% sa rastom od 14%. U ovoj godini smanjen je odnos štednje i kredita građana zbog toga što je štednja rasla po stopi od 18%, a krediti po stopi od 4%. Krediti građanima bili su pokriveni 77% sa štednjom građana, a zbirom sa tekućim računima građana, stopa pokrivenosti je iznosila 99%. Tekući računi građana na kraju

2011. godine iznosili su 356,2 miliona KM i bili su veći za 6% u poređenju sa prethodnom godinom. Na nivou cjelokupne Bosne i Hercegovine ukupni prikupljeni depoziti bilježili su stopu rasta od 7% iznosili su 4.662,9 miliona KM sa stopom rasta, depoziti banaka Republike Srpske bilježili su rast od 6% i iznosili su 4.009,2 miliona KM, a na depozite filijala i poslovnih jedinica banaka čije je sjedište u Federaciji Bosne i Hercegovine odnosilo se 613,7 miliona KM sa stopom rasta od 11%. Prema ročnoj strukturi 2.687,8 miliona KM ili 58% bili su kratkoročni depoziti, a 1.935 miliona KM ili 42% su dugoročni depoziti.
Ukupna bilansna aktiva iznosila je 5,8 miliona KM sa rastom od 7% u poređenju sa prethodnom godinom.

Tabela broj 61. Struktura aktive u 2011. godini, Izvor:www.abrs.com

(u 000 KM)

AKTIVA	31.12.2011	Učešće
Novčana sredstva	1.180.033	20
Vrijednosni papiri za trgovanje	220.856	4
Plasmani drugim bankama	137.213	2
Neto krediti	3.868.878	67
Vrijednosni papiri	505	0
Ostala fiksna sredstva i poslovni prostor	204.035	4
Ostala aktiva	150.030	3
UKUPNO	5.761.550	100

Grafikon broj 31. Prikaz strukture aktive u 2011. godini, Izvor:www.abrs.com

U strukturi aktive najznačajnija promjena bila je kod novčanih sredstava koja su bila manja za 132,3 miliona KM ili za 10% u odnosu na prethodnu godinu iako su zabilježeni porast kreditnih plasmana, ulaganja u hartije od vrijednosti, te povlačenja dijela depozita Vlade Republike Srpske. Poslovanje sa vrijednosnim papirima za trgovanje imalo je trend rasta koji je u najvećoj mjeri uslovljen kupovinom komercijalnih i trezorskih zapisa Republike Srpske u iznosu od 142,4 miliona KM. U strukturi aktivnog vanbilansa neopozive obaveze za davanje kredita iznosile su 321 milion KM ili 51% sa rastom od 38% od kojih se 50,9 miliona KM ili 16% odnosilo na neopozive obaveze po kreditima Vladi Republike Srpske.

Tabela broj 62. Struktura novčanih sredstava u 2011. godini, Izvor:www.abrs.com
(U 000 KM)

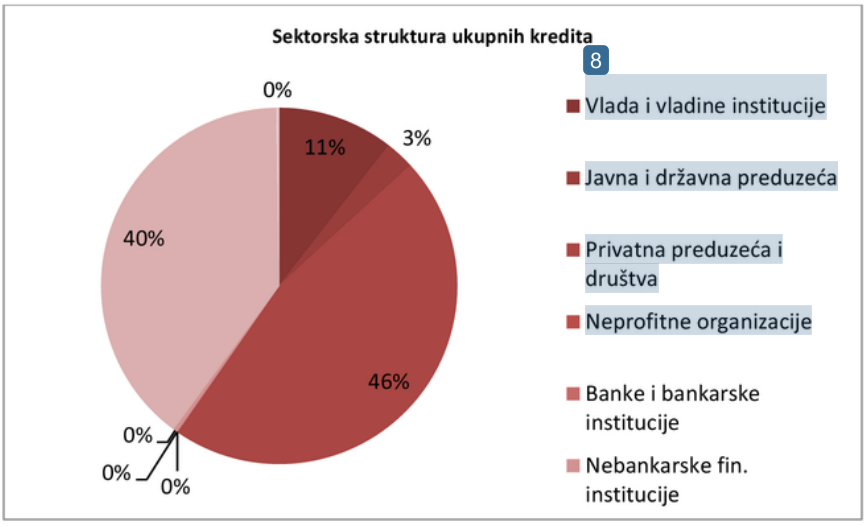
Opis	31.12.2011.	Učešće %
KM		
Gotov novac	58.825	5
Račun rezervi kod Centralne banke BiH	806.539	68
Računi depozita kod depozit. Inst. u BiH	34.000	3
Računi depozita kod depoz. inostr. inst.	0	0
Novčana sredstva u procesu naplate	0	0
Neisplaćeni dugovi	0	0
Ukupno:	899.364	76
DEVIZE		
Gotov novac	44.638	4
Račun rezervi kod Centralne banke BiH	0	0
Računi depozita kod depozit. Inst. u BiH	1.658	0
Računi depozita kod depoz. inostr. inst.	234.186	20
Novčana sredstva u procesu naplate	187	0
Neisplaćeni dugovi	0	0
Ukupno:	280.669	24
SVEUKUPNO:	1.180.033	100

Ukupna novčana sredstva bilježila su pad od 10% u odnosu na prethodnu godinu. Novčana sredstva u KM bilježila su rast od 8% i porast učešća sa 63% na 6% u ukupnim novčanim sredstvima. Novčana sredstava u domaćoj valuti imala su najveće učešće sredstava na računu rezervi kod Centralne banke Bosne i Hercegovine koja su iznosila 806,5 miliona KM i činila su 68% od sveukupnih novčanih sredstava sa rastom od 5% u odnosu na prethodnu godinu. Devizna novčana sredstva iznosila su 280,7 miliona KM ili 24% i manja su za 42% prema stanju u prethodnoj godini. Najveći pad u iznosu od 207,6 miliona KM ili 47% bilježili su računi depozita kod depozitnih institucija.

Nakon izvijesnog usporavanja rasta u 2009. i 2010. godini zbog opreznije politike kreditiranja, kreditna aktivnost banaka u 2011. godini bila nešto je intenzivnija. Pored osnovnih izvora finansiranja kredita, rast kredita finansiran bio je značajnim dijelom iz sredstava Investiciono razvojne banke Republike Srpske. Sektorska struktura ukupnih kredita banaka Republike Srpske vidi se iz sledeće tabele:

Tabela broj 63. Struktura novčanih sredstava u 2011. godina, Izvor:www.abrs.com
(u 000 KM)

	31.12.2011	Učešće
Vladine institucije i Vlada	437.451	11
Državna i javna preduzeća	109.672	3
Privatna društva i preduzeća	1.928.038	46
Neprofitne organizacije	2.682	0
Bankarske institucije i banke	833	0
Nebankarske finansijske institucije	15.732	
Građani	1.643.722	40
Ostalo	11.274	0
UKUPNO	4.149.404	100

Grafikon broj 32. Prikaz sektorske strukture ukupnih kredita u 2011. godini, Izvor:www.abrs.com

U 2011. godini došlo je do djelimične izmjene u sektorskoj strukturi kreditnog portfolija uglavnom zbog rasta kredita Vladi i vladinim institucijama za 127,7 miliona KM ili 41% što je dovelo do rasta učešća ovih kredita u ukupnim kreditima. U strukturi kredita Vladi i vladinim institucijama nalazili su se krediti u iznosu od 130,4 miliona KM ili 30%, a 307,1 milion KM ili 70% bili su krediti opštinama i drugim vladinim institucijama. Krediti privatnim društvima i preduzećima smanjili su svoje učešće sa 49% na 50% u sveukupnim kreditima. Krediti građanima iznosili su 1.643,7 miliona KM i zadržali su učešće od 40% u ukupnim kreditima sa rastom od 4%. U 2011. godini rast kratkoročnih kredita iznosio je 145,7 miliona KM ili 23% a dugoročnih kredita 114,7 miliona KM ili 4%. Najveće učešće, u strukturi kratkoročnih kredita, imali su krediti plasirani privatnim preduzećima od 75% iporastom od 35% u poređenju sa prethodnom godinom.

Na kraju 2011. godine osnovni kapital iznosio je 592,3 miliona KM sa rastom od 5% u poređenju sa prethodnom godinom. U strukturi osnovnog kapitala najznačajnija stavka bila je akcionarski kapital koji je na kraju 2011. godine iznosio je 537,7 miliona KM. U ovoj godini dokapitalizovane su tri banke sa ukupnim iznosom od 37,7 miliona KM, a jedna banka je smanjila akcionarski kapital za 46,3 miliona KM, zbog pokrića gubitaka, što je dovelo do smanjenja akcionarskog kapitala bankarskog sektora Republike Srpske za 8,6 miliona KM ili za 2% u odnosu na stanje u prethodnoj godini.

Tabela broj 64. Struktura akcionarskog kapitala u 2011. godini, Izvor:www.abrs.com

Akcionarski kapital	2011. godina	Učešće%
1. Državni kapital	12.202	2
2. Privatni kapital	524.988	98
2.1. Strani kapital	435.044	83
2.2.Domaći kapital	89.944	17
3. Zadružni kapital	550	0
Ukupno	537.740	100

Strukturu akcionarskog kapitala činio je privatni kapital sa učešćem od 98% i državni kapital sa učešćem od 2%. U strukturi privatnog kapitala došlo je do smanjenja učešća stranog kapitala sa 84% na 83%, te porasta učešće domaćeg kapitala sa 16% na 17%.

Na kraju 2011. godine ukupni prihodi banaka iznosili su 448 miliona KM sa stopom pada od 2% prema stanju u prethodnoj godini. Prihodi od kamata i slični prihodi bili su osnovni prihodi banaka i iznosili su 325 miliona KM, i činili su 73% od ukupnih prihoda. Operativni prihodi iznosili su 122,9 miliona KM sa padom učešća sa 32% na 27% u ukupnim prihodima i stopom pada od 16%. Strukturu operativnih prihoda činili su prihodi od platnog prometa u koji su iznosili 53,6 miliona KM ili 44%, prihodi po osnovu poslovanja sa devizama 18,2 miliona KM ili 15%, po vanbilansnim poslovima 10 miliona KM ili 8%, prihodi od ukidanja rezervisanja 5,8 miliona KM ili 5%, trgovanju hartijama od vrijednosti 2,9 miliona KM ili 2%. Ukupni rashodi iznosili su 381,2 miliona KM sa padom od 19% u poređenju sa prethodnom godinom. Struktura rashoda je izmjenjena. Rashodi po kamatama iznosili su 123 miliona KM sa porastom učešća u ukupnim rashodima sa 27% na 32% i stopom pada od 2% u odnosu na prethodnu godinu. Poslovni i direktni rashodi iznosili su 54,7 miliona KM sa padom od 64% u poređenju sa prethodnom godinom. Operativni rashodi iznosili su 203,6 miliona KM i bili su veći za 5%. Neto dobit u iznosu od 58,3 miliona KM iskazana je na nivou bankarskog sektora, dok je u prethodnoj godini bilo je poslovanje sa gubitkom u iznosu od 21,3 miliona KM.

Značajan uticaj na likvidnost banaka imao je postavljen regulatorni okvir za planiranje i održavanje likvidnosti, čije je poštovanje pod stalnom nadzorom Agencije za bankarstvo Republike Srpske. Primarni izvor finansiranja poslovanja banaka su depoziti koji čine 70% ukupne pasive sa stopom rasta od 6% u odnosu na prthodnu godinu. (www.abrs.ba) Prema ročnoj strukturi depozita na kraju 2011. godine, kratkoročni depoziti iznosili su 2.228,1 milion KM ili 56% a dugoročni depoziti iznosili su 1.781 milion KM ili 44%. Pored novčanih sredstava, banke su raspolagale i sa 220,9 miliona KM uglavnom kotiranih vrijednosnih papira za trgovanje koji su se mogli brzo pretvoriti u likvidna sredstva.

Tabela broj 65. Pregled koeficijenta likvidnosti, Izvor:www.abrs.com

(u 000 KM)

	Opis	31.12.2011.
1.	Kratkoročna aktiva	1.994.001
	Kratkoročna pasiva	2.152.084
	%	92
2.	Kratkoročna aktiva	1.994.001
	Ukupna aktiva	5.574.082
	%	35
3.	Kratkoročna pasiva	2.152.084
	Ukupna aktiva	5.574.082
	%	38
4.	Neto kratkoročna pasiva	158.083
	Ukupna aktiva	5.574.082
	%	3
5.	Neto krediti	3.758.318
	Depoziti	3.925.153
	%	95
6.	Neto krediti i preuzete fin. obaveze/akreditivi	3.761.966
	Ukupni kapital	5.574.082
	%	67

Sa ciljem prilagođavanja i približavanja bankarskih proizvoda i usluga korisnicima, bankarski sektor nastavio je sa modernizovanjem i unapređenjem poslovanja. Ukupni bilansni nivo bilježio je rast od 8% i iznosio je 7.157,6 miliona KM. U odnosu na prethodnu godinu novčana sredstva bilježila su stopu rasta od 14%. Ukupni bruto krediti su porasli za 10% dok je rast kredita stanovništvu 2% u odnosu na prethodnu godinu. Dospjeli krediti koji su učestvovali u ukupnim kreditima iznosili su 7,9% što

predstavljaporast za 1,22% u odnosu na prethodnu godinu. Osnovni izvor finansiranjaposlovanja banaka sa učešćem od 70% bili su depoziti.Nivo depozita u 2012. godini bio je veći za 9% i prekinut je trend pada depozita koji je zabilježen u prethodnim godinama.Ukupni kapital banaka bio je veći za 2% u odnosu na stanje prethodne godine. Na nivou ukupnog bankarskog sektora, u 2012. godini, ostvarena je ukupna dobit koja je iznosila 15,6 miliona KM. Agencija za bankarstvo Republike Srpske zahtjevala je da banke ostvarenu dobit usmjeravaju na jačanje njihove kapitalne osnove umjesto na isplatu dividendi.

U 2012. godini banke Republike Srpske su nastavile sa otvaranjem novih organizacionih dijelova. Istovremeno banke su u 2012. godini i zatvarale neprofitabilne organizacione dijelove, tako da je u 2012. godini bankarski sektor Republike Srpske imao 367 organizacionih dijelova, što je za 7 više u poređenju sa prošlom godinom. Na području Republike Srpske poslovalo je 92 filijale i 252 ostala organizaciona dijela, a na prostoru Federacije Bosne i Hercegovine u sastavu četiri banke poslovalo je 7 filijala 15 poslovnih jedinica. Najširu mrežu filijala i ostalih poslovnih jedinica imale su NLB Razvojna banka a.d. Banja Luka 69, Bobar banka a.d. Bijeljina 49, Nova banka a.d. Banja Luka 47 i Hypo Alpe Adria Bank a.d. Banja Luka 44. Na ove četiri banke odnosilo se 209 organizacionih dijelova ili 57% od ukupnog broja organizacionih dijelova banaka Republike Srpske. Banke Republike Srpske imale su instaliranih ukupno 299 bankomata sa ciljem pružanja kvalitetnih usluga u mjestima i vremenu koje odgovara građanima.

Tabela broj 66. Struktura akcionarskog kapitala, Izvor:www.abrs.com

(u 000 KM) 6

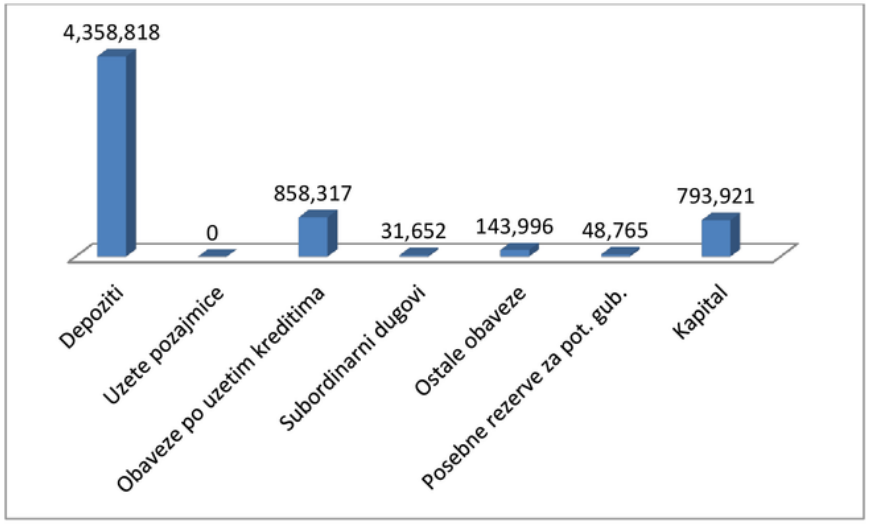
Rb.	Banka	Privatni kapital		Državni kapital		Zadružni kapital	
		Iznos	%	Iznos	%	Iznos	%
	Većinski kapital - privatni						
1.	A.D.UniCredit Bank	81.980	100	0	0	75	0
2.	A.D.Hypo Alpe Adria bank	129.163	99	1	1	4	1
3.	A.D.Bobar banka	24.548	99	6.000	20	0	0
4.	A.D.NLB Razvojna banka	62.003	99	1	1	1	1
5.	A.D.Volksbank	23.728	99	1	1	1	1
6.	A.D.Balkan Investment banka	29.999	86	5.000	14	0	0
7.	A.D.Pavlović International bank	18.158	99	0	0	217	1
8.	A.D.Nova banka	70.633	99	0	1	230	1
9.	A.D.Komercijalna banka	60.000	98	1	1	1	0
10.	A.D.MF banka Banja Luka	25.999	99	1	1	1	1
	UKUPNO:	526.213	99	11.005	3	530	0

Na kraju 2012. godine država je prodala svoje akcije u UniCreditBank a.d. Banja Luka tako da je državni kapital bio smanjen za 1,2 miliona KM, što nije uticalo na promjenu strukture akcionarskog kapitala bankarskog sektora. U 2012. godini učešće akcionarskog kapitala privatnog sektora iznosilo je 98%. Državni kapital bio je manji za 10% u odnosu na prethodnu godinu. Učešće zadružnog kapitala konstantno se smanjivalo, ali nije bitno uticalo na vlasničku strukturu.

Bankarski sektor Republike Srpske zabilježio je rast obima poslovanja u 2012. godini, ali se negativni uticaj ekonomske krize ipak indirektno odrazio na pogoršanje kvalitetnih pokazatelja poslovanja ovog sektora, 35 ebno preko realnog sektora gdje su posljedice krize bile najveće. Od bilansne aktive koja je iznosila 6.235,4 miliona KM sa rastom od 8% i vanbilansne aktive koja je iznosila 922 miliona KM sa rastom od 5%, sastojao se bilansni nivo bankarskog sistema.Struktura pasive vidi se iz sledeće tabele:

Tabela broj 67. Struktura pasive u 2012. godini, Izvor:www.abrs.com
(u 000 KM)

PASIVA	31.12.2012.	Učešće
Depoziti	4.358.818	70
Uzete pozajmice	0	0
Obaveze po uzetim kreditima	858.317	14
Subordinarni dugovi	31.652	0
Ostale obaveze	143.966	2
Posebne rezerve za pot.gub.	48.765	1
Kapital	793.921	13
UKUPNO	6.235.439	100

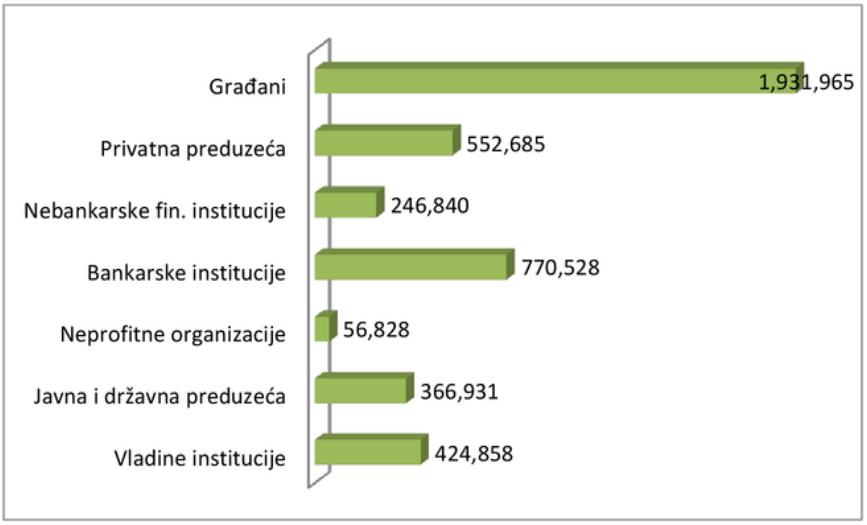

Grafikon broj 33. Prikaz strukture pasive u 2012. godini, Izvor:www.abrs.com

U 2012. godini depoziti su zadržali trend rasta i bili su veći za 349,6 miliona KM ili 9% u poređenju sa prošlom godinom. Značajna stavka u strukturi pasive bile su obaveze po uzetim kreditima koje su iznosile 858,3 miliona KM sa stopom rasta od 11% i učešćem od 14% u ukupnoj pasivi.
Strukturu uzetih kredita činili su krediti iz sredstava Investiciono razvojne banke Republike Srpske u iznosu od 635,6 miliona KM ili 74% sa stopom rasta od 4%, krediti stranih banaka u iznosu od 198,8 miliona KM ili 23% sa stopom rasta od 44%, krediti stranih fondova u iznosu od 17,3 miliona KM ili 2% sa stopom rasta od 17% te krediti iz ostalih izvora u iznosu 6,6 miliona KM ili 1% sa padom od 18% u odnosu na prethodnu godinu. Negativna stavka u strukturi kapitala odnosila se na ostali kapital u iznosu od 40,1 milion KM sa rastom od 520%, a sastojao se od gubitka iz prethodnih godina koji je iznosio 6,5 miliona KM i gubitka tekuće godine u koji je iznosio 33,7 miliona KM.

Tabela broj 68. Sektorska struktura depozita u 2012. godini, Izvor:www.abrs.com
(u 000 KM)

DEPOZITI	31.12.2012.	Učešće
Vladine institucije	424.858	10
Javna i državna preduzeća	366.931	8
Neprofitne organizacije	56.828	1
Bankarske institucije	770.528	18
Nebankarske fin. institucije	246.840	6
Privatna preduzeća	552.685	13
Građani	1.931.965	44
Ostalo	8.210	0
UKUPNO	4.358.818	100

Grafikon broj 34. Prikaz sektorske strukture depozita u 2012. godini, Izvor:www.abrs.com

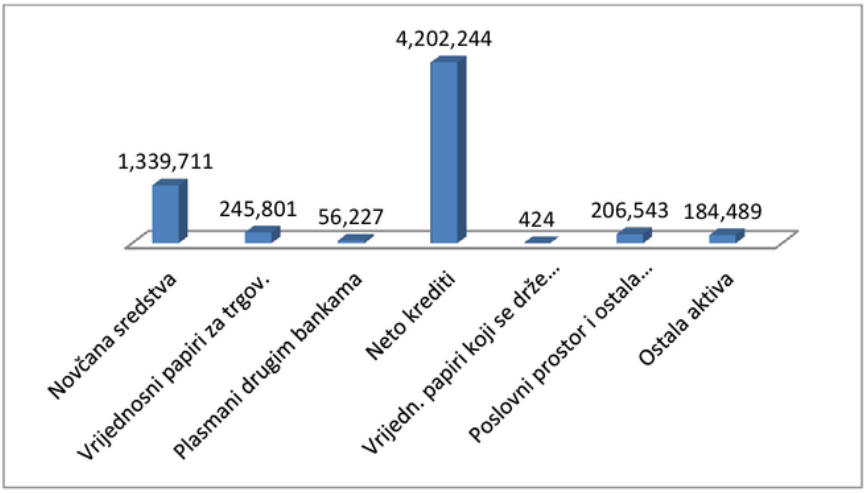
U sektorskoj strukturi najznačajniji su bili depoziti građana sa učešćem od 44% u ukupnim depozitima. Najstabilniji depoziti sa stalnim trendom rasta bili su depoziti građana i u 2012. godini iznosili su 1.932 miliona KM sa rastom od 14% u poređenju s prethodnom godinom. Učešće su smanjili depoziti Vladi i vladinim institucijama sa 12% na 10% i bili su manji u odnosu na prethodnu godinu, dok su depoziti javnih i državnih preduzeća zadržali učešće od 8% sa stopom rasta. Značajno učešće u ukupnim depozitima imali su depoziti privatnih preduzeća i društava od 13%. Stopu rasta od 8% u poređenju sa prošlom godinom, imali su depoziti bankarskih institucija i učešće u ukupnim depozitima od 18%. (www.capital.ba) Nivo ovih depozita uslovljen je nivoom depozita matičnih banaka i u 2012. godini iznosili su 667 miliona KM ili 87% od ukupnih depozita bankarskih institucija. Depozite matičnih banaka imale su četiri banke, a ukupni iznos najvećim dijelom zavisio je od depozita matične banke kod najveće banke Republike Srpske koji je na kraju 2012. godine iznosio 387,3 miliona KM ili 58% od ukupnih depozita bankarskih institucija sa padom u poređenju sa prethodnom godinom. Na kraju 2012. godine valutna struktura depozita pokazivala je rast depozita u domaćoj valuti za 8% i smanjenjem učešća sa 52% na 51%. U 2012. godini štednja građana zadržavala je trend rasta i na kraju ove godini iznosila je 1.461,3 miliona KM sa porastom od 15% u poređenju sa prethodnom godinom. Prema ročnoj strukturi štednja građana sastojala se od oročene štednje u iznosu od1.162,3 miliona KM ili 80% sa stopom rasta

od 16% i štednje po viđenju koja je iznosila 299 miliona KM ili 20% sa stopom rasta od 12%. Na kraju 2012. godine iznos devizne štednje bio je 1.103,5 miliona KM sa rastom od 12% sa udjelom od 76% u ukupnoj štednji, a štednja u KM iznosila je 357,8 miliona KM sa rastom od 26% u poređenju sa prethodnom godinom. (www.capital.ba) Odnos štednje i kredita građana bio je umanjen sa rastom štednje po stopi od 15%, a kredita po stopi od 2%. Na kraju 2012. godine, tekući računi građana iznosili su 378,2 miljina KM i bili su veći za 6% u poređenju sa prethodnu godinu.
U poređenju sa prethodnom godinom ukupna bilansna aktiva iznosila je 6,24 milijarde.

Tabela broj 69. Struktura aktive u 2012. godini, Izvor:www.abrs.com

(u 000 KM)

AKTIVA	31.12.2012	Učešće
Novčana sredstva	1.339.711	21
Vrijednosni papiri za trgovanje	245.801	4
Plasmani drugim bankama	56.227	1
Neto krediti	4.202.244	68
Vrijednosni papiri	424	0
Ostala fiksna sredstva i poslovni prostor	206.543	3
Ostala aktiva	184.489	3
UKUPNO	6.235.439	100

Grafikon broj 35. Prikaz strukture aktive u 2012. godini, Izvor:www.abrs.com

Novčana sredstva iznosila su 1,34 milijardi KM s stopom rasta od 14% činili su 21% od ukupne aktive. Vrijednosni papiri za trgovanje iznosili su 245,8 miliona KM sa rastom od 11% u odnosu na prethodnu godinu i uglavnom su se odnosili na komercijalne i trezorske zapise Republike Srpske. Na kraju 2012. godine ukupna vanbilansna evidencija imala je stopu rasta od 5%, a sastojala se od adekvatnog vanbilansa i komisionih poslova. Aktivni vanbilans iznosio je 721,7 miliona KM sa stopom rasta od 14%. U strukturi aktivnog vanbilansa nalazile su se neopozive obaveze za davanje kredita koje iznose 336,9 miliona KM ili 47% sa rastom od 5%.
Na kraju 2012. godine novčana sredstva bilježila su rast od 14% u odnosu na kraj prethodne godine.

Tabela broj 70. Struktura novčanih sredstava u 2012. godini, Izvor:www.abrs.com

(U 000 KM)

Opis	31.12.2012.	Učešće %
KM		
Gotov novac	71.633	5
Račun rezervi kod Centralne banke BiH	884.323	66
Računi depozita kod depozit. Inst. u BiH	10.233	1
Računi depozita kod depoz. inostr. inst.	0	0
Novčana sredstva u procesu naplate	0	0
Neisplaćeni dugovi	0	0
Ukupno:	966.189	72
DEVIZE		
Gotov novac	50.348	4
Račun rezervi kod Centralne banke BiH	0	0
Računi depozita kod depozit. Inst. u BiH	5.974	0
Računi depozita kod depoz. inostr. inst.	316.849	24
Novčana sredstva u procesu naplate	351	0
Neisplaćeni dugovi	0	0
Ukupno:	373.522	28
SVEUKUPNO:	1.339.711	100

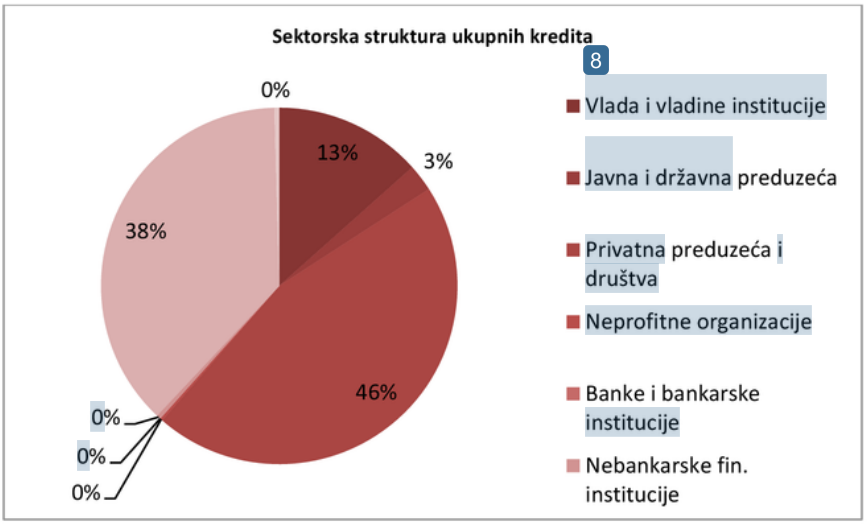
Novčana sredstva u KM bilježila su rast od 7%, ali su smanjili učešće sa 76% na 72% u ukupnim novčanim sredstvima. Devizna novčana sredstva iznosila su 373,5 miliona KM ili 28% od cjelokupnih novčanih sredstava i bila su veća za 33% u poređenju sa prethodnom godinom. Računi depozita kod depozitnih institucija u inostranstvu činili su najznačajniju stavku od 316,8 miliona KM i rastom od 35% u poređenju sa prethodnom godinom.

Jedna od osnovnih funkcija poslovanja banaka je kreditna funkcija, što je potvrdilo i učešće neto kredita od 68% u ukupnoj aktivi. Zbog opreznije politike kreditiranja, nakon izvijesnog usporavanja rasta u prethodnim godinama,kreditna aktivnost banaka bila je intenzivirana u prethodnoj godini, a taj trend nastavljen je i u 2012. godini. Na kraju 2012. godine, u poređenju sa stanjem prošle godine, bruto krediti bili su veći za 10%. Pored osnovnih izvora finansiranja kredita rast kredita finansiran je značajnim dijelom iz sredstava Investiciono razvojne banke Republike Srpske.Sektorska struktura ukupnih kredita banaka Republike Srpske vidi se iz sledećeg prikaza:

Tabela broj 71 . Struktura novčanih sredstava u 2012. godini, Izvor:www.abrs.com

(u 000 KM)

	31.12.2012	Učešće
Vladine institucije i Vlada	600.542	13
Državna i javna preduzeća	109.672	3
Privatna društva i preduzeća	2.039.837	46
Neprofitne organizacije	10.109	0
Banke i bankarske institucije	0	0
Nebankarske finsijske institucije	17.616	0
Građani	1.680.866	38
Ostalo	19.518	0
UKUPNO	4.546.964	100

Grafikon broj 36. Prikaz sektorske strukture ukupnih kredita u 2012. godini, Izvor:www.abrs.com

Na kraju 2012. godine, ukupni bruto krediti iznosili su 4.547 miliona KM. Na kraju 2012. godine došlo je do djelimične izmjene u sektorskoj strukturi kreditnog portfolijauglavnom zbog rasta kredita Vladi i vladinim institucijama za 163,1 milion KM, što je dovelo do rasta učešća ovih kredita u ukupnim kreditima za 2%. Na kraju 2012. godine kratkoročni krediti porasli su za 1%. Krediti plasirani privatnim preduzećima i društvima od 77% i rastom od 4% u poređenju sa prethodnom godinom imali su najveće učešće u strukturi plasiranih kredita. Za 305,9 miliona KM ili 10% bili su povećani dugoročni krediti, u njihovoj strukturi najveće učešće imali su krediti građanima od 41% sa rastom od 1% i privatnim društvima i preduzećima sa učešćem od 35% i rastom od 2% u poređenju sa stanjem prethodne godine. Rast kreditnog potrfolija na kraju 2012. godine iznosio je 397,6 miliona KM ili 10%. Od ukupnih kredita na kredite pravnim licima odnosio se iznos od 2.866,1 milion KM ili 63% sa rastom od 14% a na kredite fizičkim licima iznos od 1.680,9 miliona KM ili 37% sa rastom od 2% u odnosu na prethodnu godinu. Klasifikacija kredita pokazuje apsolutni i relativni rast po svim kategorijama rizika, što je posljedica otežane naplate posebno u realnom sektoru. U 2012. godini nekvalitetni krediti imali su trend rasta. Na kraju 2012. godine nekvalitetni krediti iznosili su 641,9 milona KM sa stopom rasta od 35%. Nekvalitetni krediti pravnih lica iznosili su 422,1 milion KM sa rastom od 49% i učešćem sa 15% u ukupnim kreditima pravnih lica, sa rastom za 3% u poređenju sa prethodnom godinom. Na nivo nekvalitetnih kredita pravnih lica značajno su uticali nekvalitetni krediti plasirani za proizvodnju sa učešćem od 66% u ukupnim nekvalitetnim kredtima pravnim licima. (www.abrs.ba) U posljednih nekoliko godina bio je naglašen problem vraćanja kredita od strane jemca umjesto glavnog dužnika. Prema izvještajima banaka u 2012. godini 1.582 jemca ili sudužnika je otplatilo 3.785 hiljada KM. Shodno Odluci o privremenom reprogramu kreditnih obaveza fizičkih i pravnih lica na kraju 2012. godine, od primljenih 704 zahtjeva za reprogramiranje kredita, banke Republike Srpske odobrile su 668 zahtjeva za reprogramiranje u zbirnom iznosu od 70,3 miliona KM. Na porast osnovnog kapitala uglavnom je uticao prinos iz prethodne godine iz dopunskog kapitala u iznosu od 59,1 miliona KM. Odbitni kapital iznosio je 65,6 miliona KM sa rastom od 332%, a odnosi se na obračunsku stavku po osnovu nedostajućih rezervi za kreditne gubitke po regulatornom zahtjevu. Neto kapital iznosio je 722,7 miliona KM sa padom od 7% u poređenju sa prethodnom godinom.

Tabela broj 72 . Struktura akcionarskog kapitala u 2012. godini, Izvor:www.abrs.com

Akcionarski kapital	2012. godina	Učešće%
1. Državni kapital	11.001	2
2. Privatni kapital	526.213	98
2.1. Strani kapital	438.774	83
2.2.Domaći kapital	87.439	17
3. Zadružni kapital	526	0
Ukupno	537.740	100

Na kraju 2012. godine, ukupni prihodi banaka, iznosili su 472,2 miliona KM sa rastom od 5% prema stanju prošle godine. U strukturi prihoda rast su bilježili prihodi od kamata od 7% dok su operativni prihodi veći za 1%. U strukturi prihoda od kamata i sličnih prihoda najvažniji su bili prihodi od kamata na kredite i iznosili su 314,3 miliona KM ili 89% sa stopom rasta od 8% u odnosu na prethodnu godinu. Operativni prihodi iznosili su 124,6 miliona KM sa padom učešća sa 27% na 26% u ukupnim prihodima. Strukturu operativnih prihoda činili su prihodi od platnog prometa u iznosu od 62,1 milion KM ili 50%, prihodi po osnovu poslovanja sa devizama 15,4 miliona KM ili 12%, po vanbilansnim poslovima 10,5 miliona KM ili 8%, prihodi od ukidanja rezervisanja 8,4 miliona KM ili 7%, tregovanja sa hartijama od vrijednosti 3,5 miliona KM ili 3%. Ukupni rashodi bilježili su rast od 18% i iznosili su 448,4 miliona KM. Rashodi po kamatama takođe su bilježili rast u odnosu na prethodnu godinu od 3% i iznosili su 127,2 miliona KM.

Tabela broj 73. Pregled koeficijenta likvidnosti, Izvor:www.abrs.com

(u 000 KM)

	Opis	31.12.2012.
1.	Kratkoročna aktiva	2.200.018
	Kratkoročna pasiva	2.337.364
	%	94
2.	Kratkoročna aktiva	2.200.018
	Ukupna aktiva	5.974.221
	%	36
3.	Kratkoročna pasiva	2.337.364
	Ukupna aktiva	5.974.221
	%	39
4.	Neto kratkoročna pasiva	137.346
	Ukupna aktiva	5.974.221
	%	3
5.	Neto krediti	4.103.858
	Depoziti	4.164.664
	%	98
6.	Neto krediti i preuzete fin. obaveze/akreditivi	4.106.094
	Ukupni kapital	5.974.221
	%	68

Analiza koeficijnata likvidnosti ukazivala je na zadržavanje pozicije likvidnosti banaka na približno istom nivou u odnosu na stanje krajem prethodne godine, osim evidentnog pogoršanja odnosa neto kredita i depozita za 2,8%. Likvidnost bankarskog sektora Republike Srpske je i u ovoj godini bila zadovoljavajuća, iako je jedna manja banka zbog problema u održavanju dnevne likvidnosti bila pod pojačanim nadzorom Agencije za bankarstvo Republike Srpske.

Ukupni bilansni nivo u 2013. godini bilježio je rast od 5% iznosio je 7.508,9 miliona KM. Novčana sredstva bilježila supad od 3% u odnosu na prošlu godinu i činila su 20% ukupne aktive. Na računima u inostranstvu nalazilo se 340,2 miliona KM ili 26% od ukupnih novčanih sredstava. Učešće loših kredita u

cjelokupnom kreditnom portfoliu poraslo je za 2% u poređenju sa prethodnom godinom. I u 2013. godini nastavljen je trend rasta depozita građana i bili su veći za 15% u poređenju sa prethodnom godinom. U poređenju sa stanjem prošle godine ukupni kapital banaka bio je veći za 8%. Prema vlasničkoj strukturi akcionarskog kapitala državni kapital činio je 7%, a privatni 93%. Učešće inostranog kapitala, u strukturi privatnog kapitala, bilo je 82% a dok je domaći kapital učestvovao sa 18%. Na nivou ukupnog bankarskog sektora na kraju 2013. godine ostvaren je gubitak koji je iznosio 35,9 miliona KM.

Na kraju 2013. godine bankarski sektor Republike Srpske imao je 387 organizacionih dijelova. Od čega se na filijale odnosilo 101, a na poslovne jedinice 286. Na području naše zemlje poslovalo je 94 filijale i 270 ostalih organizacionih dijelova, a na prostoru Federacije Bosne i Hercegovine u sastavu četiri banke poslovalo je 7 filijala i 16 ostalih organizacionih dijelova. Najširu mrežu filijala i ostalih organizacionih dijeova imale su NLB Razvojna banka a.d. Banja Luka ukupno 70, Nova banka A.D. Banja Luka ukupno 56, Bobar banka a.d. Bijeljina ukupno 51, Hypo Alpe Adria Bank a.d. Banja Luka ukupno 37. Na ove četiri banke odnosilo se 214 organizacionih dijelova ili 55% od ukupnog broja organizacionih dijelova banaka Republike Srpske. Banke Republike Srpske su instalirale ukupno 339 bankomata sa ciljem pružanja kvalitetnih usluga u mjestima u vremenu koje odgovara građanima. Najveći broj bankomata imale su Nova banka a.d. Banja Luka 80, i NLB Razvojna banka a.d. Banja Luka 69. U Republici Srpskoj poslovalo je i 50 organizacionih dijelova koji su u sastavu banaka iz Federacije Bosne i Hercegovine i imale su 77 instaliranih bankomata.

Tabela broj 74. Struktura akcionarskog kapitala u 2013. godini, Izvor:www.abrs.com

(u 000 KM)

Rb.	Banka	Privatni kapital		Državni kapital		Zadružni kapital	
		Iznos	%	Iznos	%	Iznos	%
	Većinski kapital- privatni						
1.	A.D.UniCredit Bank	96.980	99	0	0	75	0
2.	A.D.Hypo Alpe Adria bank	156.936	99	1	0	4	0
3.	A.D.Bobar banka	34.548	85	6.000	14	0	0
4.	A.D.NLB Razvojna banka	62.003	99	1	1	1	1
5.	A.D.Sberbank	38.728	99	1	1	1	1
6.	A.D.Banka Srpske	19	0	35.000	99	0	0
7.	A.D.Pavlović International bank	19.002	80	4.999	19	130	1
8.	A.D.Nova banka	85.494	99	0	0	291	0
9.	A.D.Komercijalna banka	60.000	99	0	0	0	0
10.	A.D.MF banka Banja Luka	25.999	99	1	1	1	1
	UKUPNO:	578.955	94	46.003	7	500	1

Akcionarski kapital bankarskog sektora Republike Srpske na kraju 2013. godine iznosio je 625,5 miliona KM sa stopom rasta od 16% u poređenju sa prethodnom godinom. Dvije banke imale su značajnije učešće državnog kapitala, odnosno udjela Republike Srpske u vlasničkoj strukturi kapitala.

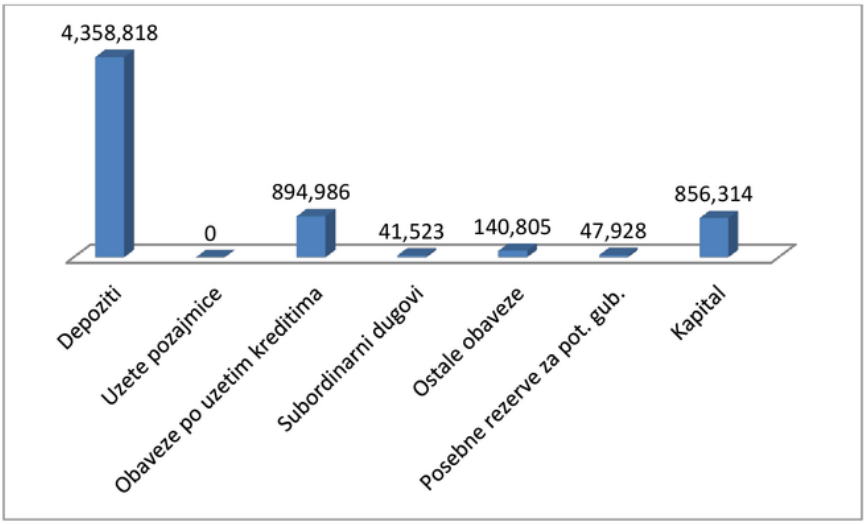
Bankarski sektor Republike Srpske zabilježio je rast obima poslovanja i u 2013. godini, ali se negativni uticaj ekonomske krize i dalje indirektno odražava na pogoršanje kvalitativnih pokazatelja poslovanja ovog sektora, posebno preko realnog sektora gdje su posljedice krize najveće. Ukupni bilansni nivo na kraju 2013. godine iznosio je 7.508,9 miliona KM i veći je za 5% u poređenju sa stanjem u prethodnoj godini. Bilansna aktiva koja je iznosila od 6.618,6 miliona KM sa rastom od 6% i vanbilansna aktiva koja je iznosila od 890,3 miliona KM sa padom od 3% činili su bilansni nivo bankarskog sistema.(www.abrs.ba)

Struktura pasive vidi se iz sledeće tabele:

Tabela broj 75 . Struktura pasive u 2013. godini, Izvor:www.abrs.com

(u 000 KM)

PASIVA	31.12.2013.	Učešće
Depoziti	4.637.044	70
Uzete pozajmice	0	0
Obaveze po uzetim kreditima	894.986	14
Subordinarni dugovi	41.523	0
Ostale obaveze	140.805	2
Posebne rezerve za pot.gub.	47.928	1
Kapital	856.314	13
UKUPNO	6.618.600	100

Grafikon broj 37. Prikaz strukture pasive u 2013. godini, Izvor:www.abrs.com

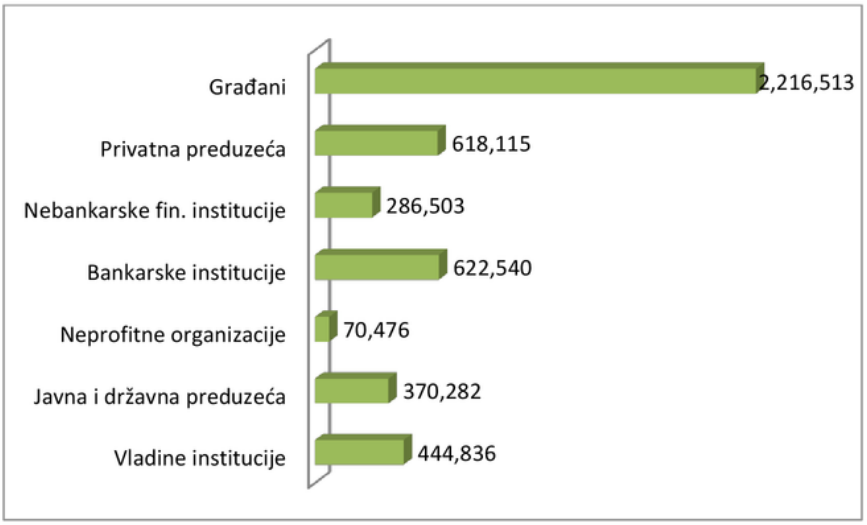
U 2013. godini depoziti su zadržali trend rasta i na kraju godine iznosili su 4.637 miliona KM i bili su veći za 278,2 miliona KM ili 6% u poređenju sa prethodnom godinom, i činili su 70% od ukupne pasive kao i krajem prethodne godine. Značajna stavka u strukturi pasive su obaveze po uzetim kreditima koji su iznosili 895 miliona KM sa rastom od 4%. Strukturu uzetih kredita činili su krediti iz sredstava Investiciono razvojne banke Republike Srpske koji su iznosili 669,3 miliona KM i učešćem od 75%, te stopom rasta od 5% u odnosu na prethodnu godinu, krediti stranih banaka u iznosu od 180,4 miliona KM ili 20% sa stopom pada od 9%, krediti inostranih fondova koji su iznosili 39,5 miliona KM ili 4%, kao i krediti iz ostalih izvora u iznosu od 5,7 miliona KM i učešćem od 1%.

Ostali kapital predstavljao je negativnu stavku u strukturi kapitala, a odnosio se na gubitak iz prethodnih godina u iznosu od 6,5 miliona KM, gubitak tekuće godine u iznosu od 80 miliona KM, te 0,1 milion KM po osnovu smanjene tržišne vrijednosti hartija od vrijednosti.

Tabela broj 76 . Sektorska struktura depozita u 2013. godini, Izvor:www.abrs.com

(u 000 KM)

DEPOZITI	31.12.2013.	Učešće
Vladine institucije	444.836	10
Javna i državna preduzeća	370.282	8
Neprofitne organizacije	70.476	2
Bankarske institucije	622.540	13
Nebankarske finansijske institucije	286.503	6
Privatna preduzeća	618.115	13
Građani	2.216.513	48
Ostalo	7.779	0
UKUPNO	4.637.044	100

Grafikon broj 38. Prikaz sektorske strukture depozita u 2013. godini, Izvor:www.abrs.com

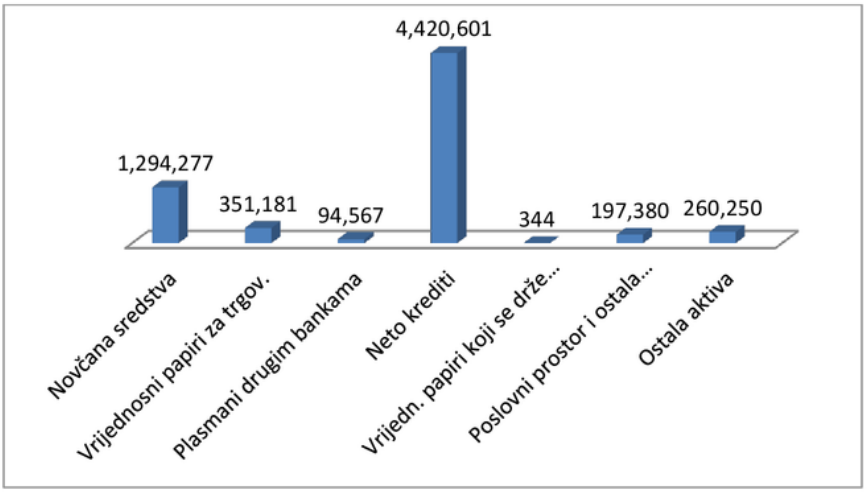
Depoziti su bilježili rast i u 2013. godini su iznosili 4,6 milijardi KM sa stopom rasta od 6%. Depoziti građana su najznačajniji u ukupnoj strukturi depozita sa učešćem od 48%. Ovi depoziti bilježili su stalni rast i na kraju 2013. godine iznosili su 2.216,5 miliona KM. Depoziti vladinih institucija bilježili su rast u odnosu na prethodnu godinu od 15%. Isto učešće zadržali su depoziti javnih i državnih preduzeća. Rast od 13% bilježili su depoziti privatnih preduzeća i društava u odnosu na prethodnu godinu. Smanjenje učešća u ukupnim depozitima sa 18% na 13% bilježile su bankarske institucije.Valutna struktura depozita u 2013. godini pokazivala je rast depozita u domaćoj valuti za 12% i porast učešća sa 51% na 54%. Kratkoročni depoziti bilježili su rast od 5% a u strukturi depozita zadržali su isto učešće od 54%. Štednja i depoziti po viđenju bilježeili su rast od 10%, dok su ostali kratkoročni depoziti ukupno manji za 7% u odnosu na prethodnu godinu. Dugoročni depoziti imali su stopu rasta od 8% i učešće od 46% u ukupnim depozitima. Štednja građana zadržavla je trend rasta i na kraju 2013. godine iznosila je 1.686,9 miliona KM sa rastom od 15% u poređenju sa krajem prethodne godine. Štednja građana, prema ročnoj strukturi, sastojala se od oročene štednje u iznosu od 1.324,8 miliona KM ili 81% sa rastom od 17% i štednje po viđenju i iznosili su 324,8 miliona KM ili 19% sa rastom od 9%. Rast od 12% odnosi se na deviznu štednju koja iznosi 1.235,5 miliona KM i čini 73% od ukupne štednje.

U odnosu na prethodnu godinu ukupna bilansna aktiva bilježila je rast od 6% i iznosila je 6,6 milijardi KM.

Tabela broj 77. Struktura aktive u 2013. godini, Izvor:www.abrs.com

(u 000 KM)

AKTIVA	31.12.2013	Učešće
Novčana sredstva	1.294.277	20
Vrijednosni papiri za trgovanje	351.181	5
Plasmani drugim bankama	94.567	1
Neto krediti	4.420.601	67
Vrijednosni papiri	344	0
Ostala fiksna sredstva i poslovni prostor	197.380	3
Ostala aktiva	260.250	4
UKUPNO	6.618.600	100

Grafikon broj 39. Prikaz strukture aktive u 2013. godini, Izvor:www.abrs.com

Novčana sredstva iznosila su 1,29 milijardi KM sa stopom pada od 3% i činila su 20% od ukupne aktive, što je bilo za 1% manje u poređenju sa prethodnom godinom. Hartije od vrijednosti za trgovanje iznosile su 351,2 miliona KM sa rastom od 43% ili za 105,4 miliona KM u odnosu na prethodnu godinu i uglavnom su se odnosile na komercijalne i trezorske zapise Republike Srpske.

U 2013. godini hartije od vrijednosti za trgovanje imalo je osam banaka. Ukupna vanbilansna evidencija na kraju 2013. godine iznosila je 890,3 miliona KM sa stopom pada od 3% a sastojala se od aktivnog vanbilansa i komisionih poslova. U strukturi aktivnog vanbilansa značajna stavka bila je neopozive obaveze za davanje kredita koje iznose 281,8 miliona KM ili 40% sa padom od 16%.Novčana sredstva čine 21% od ukupne aktive banaka bankarskog sektora Republike Srpske.

Tabela broj 78 . Struktura novčanih sredstava u 2013. godini, Izvor:www.abrs.com

(U 000 KM)

Opis	31.12.2013.	Učešće %
KM		
Gotov novac	84.024	7
Račun rezervi kod Centralne banke BiH	815.166	63
Računi depozita kod depozit. Inst. u BiH	172	0
Računi depozita kod depoz. inostr. inst.	0	0
Novčana sredstva u procesu naplate	0	0
Neisplaćeni dugovi	0	0
Ukupno:	899.362	70
DEVIZE		
Gotov novac	52.536	4
Račun rezervi kod Centralne banke BiH	0	0
Računi depozita kod depozit. Inst. u BiH	1.765	0
Računi depozita kod depoz. inostr. inst.	340.228	26
Novčana sredstva u procesu naplate	386	0
Neisplaćeni dugovi	0	0
Ukupno:	394.913	30
SVEUKUPNO:	1.294.277	100

Novčana struktura bilježila je pad od 3% u poređenju sa prethodnom godinom. Novčana sredstva u KM bila su u iznosu od 899,4 miliona KM i bilježila su pad od 7%, te pad učešća sa 72% na 70% u ukupnim novčanim sredstvima. Devizna novčana sredstva iznosila su 394,9 miliona KM ili 30% od ukupnih novčanih sredstava sa stopom rasta od 6% u poređenju sa stanjem prethodne godine. Od ukupnih novčanih sredstava kamatonosni računi depozita iznosili su 1.106,7 miliona KM ili 86%, a nekamatonosni računi na koje banke nemaju prihode iznosili su 187,6 miliona KM ili 14%.

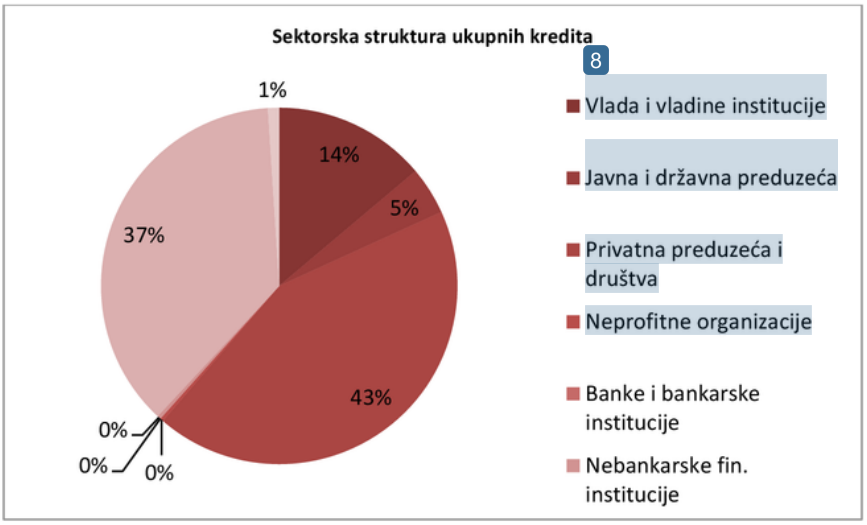
Jedna od osnovnih funkcija poslovanja banaka bila je kreditna funkcija, što potvrđuje i učešće neto kredita od 67% u ukupnoj aktivi. Bruto krediti bili su veći za 7% u odnosu na stanje u prethodnoj godini. Pored osnovnih izvora finansiranja kredita, rasta kredita finansiran je značajnim dijelom iz sredstava Investiciono razvojne banke Republike Srpske.

Sektorska struktura ukupnih kredita banaka Republike Srpske vidi se iz sledećeg prikaza:

Tabela broj 79. Struktura novčanih sredstava u 2013. godini, Izvor:www.abrs.com

(u 000 KM)

	31.12.2013	Učešće
Vladine institucije i Vlada	675.378	14
Državna i javna preduzeća	211.472	5
Privatna društva i preduzeća	2.103.216	43
Neprofitne organizacije	14.470	0
Banke i bankarske institucije	0	0
Nebankarske finansijske institucije	16.096	0
Građani	1.805.405	37
Ostalo	49.585	1
UKUPNO	4.875.622	100

Grafikon broj 40. Prikaz sektorske strukture ukupnih kredita u 2013. godini, Izvor:www.abrs.com

Ukupni bruto krediti na kraju 2013. godine iznosili su 4.875,6 miliona KM. Sektorska struktura kreditnog portfolija bila je približno ista kao i sa krajem prethodne godine. Krediti Vladi i vladinim institucijama bilježili su rast od 12% i iznose 675,4 miliona KM u odnosu na prethodnu godinu i učešćem od 14% u ukupnim kreditima. Krediti javnim i državnim preduzećima imali su stopu rasta od 3% iznosili su 2,1 milijardu KM i činili su 44% od ukupnih kredita. Krediti građanima bilježili su rast od 7% iznosili su 1,8 milijardi KM sa učešćem od 37% u ukupnim kreditima u odnosu na stanje prethodne godine. Kratkoročni krediti su porasli za 7%, a u strukturi najveće učešće imali su krediti plasirani privatnim preduzećima od 72% i na nivou su stanja iz prethodne godine. Dugoročni krediti imali su stopu rasta od 6%. Najveće učešće, u strukturi dugoročnih kredita, imaju krediti građanima od 42% sa rastom od 7%, te krediti privatnim preduzećima sa učešćem od 34% i rastom od 1%.

Kreditni portfolio u 2013. godine bio je veći za 328,7 miliona KM ili 7% u poređenju sa prethodnom godinom. Od ukupnih kredita na kredite pravnim licima odnosio se iznos od 3.070,2 miliona KM ili 63% sa rastom od 7% a na kredite fizičkim licima iznos od 1.805,4 miliona KM ili 37% sa rastom od 7% u odnosu na prethodnu godinu. U 2013. godini nekvalitetni krediti imali su trend rasta i iznosili su 791,3 miliona KM sa stopom rasta od 23% ili za 149,4 miliona KM u poređenju sa prethodnom godinom, te su činili 16% od ukupnih kredita, što je porast za 2%. Nekvalitetni krediti pravnih lica iznosili su 557,2 miliona KM sa rastom od 32% ili za 135,1 milion KM i učestvovali su sa 18% u ukupnim kreditima pravnih lica, što je porast za 3% u odnosu na prethodnu godinu. Na nivo nekvalitetnih kredita pravnih lica značajno su uticali nekvalitetni krediti plasirani za trgovinu koji su iznosili 204,2 miliona KM sa rastom od 48% i čine 37% od ukupnog iznosa nekvalitetnih kredita pravnih lica, te za proizvodnju u iznosu od 177,9 miliona KM sa stopom rasta od 27% i čine 32% od ukupnog iznosa nekvalitetnih kredita pravnih lica. Ove dvije grane činile su 69% od ukupno nekvalitetnih kredita pravnih lica. Nekvalitetni krediti fizičkih lica iznosili su 234,1 milion KM sa stopom rasta od 6%, te su činili 13% od ukupnih kredita fizičkih lica.(www.abrs.ba)

Osnovni kapital na kraju 2013. godine iznosio je 696,3 miliona KM sa rastom od 15% u poređenju sa prethodnom godinom. Na porast osnovnog kapitala u 2013. godini uglavnom je uticala dokapitalizacija banaka. Dokapitalizovano je sedam banaka u iznosu od 117,7 miliona KM, ali je istovremeno akcionarski kapital jedne banke smanjen zbog pokrića gubitka iz prethodne godine u iznosu od oko 30 miliona KM. Akcionarski kapital je iznosio 625,5 miliona KM sa rastom od 16% u poređenju sa prethodnom godinom.

Na visinu osnovnog kapitala sa krajem 2013. godine uticao je rast ostalih rezervi za iznos od 48,6 miliona KM ili 226%. U strukturi osnovnog kapitala značajan rast od 56% imale su odbitne stavke, odnosno stavke koje su umanjile ukupan iznos osnovnog kapitala. Odbitni kapital sastojao se od tekućeg gubitka u iznosu od 80 miliona KM sa rastom od 138%, gubitka iz prethodnih godina koji su iznosili 6,5 miliona KM i nematerijalne imovine u iznosu od 24,1 milion KM sa stopom pada od 22% u odnosu na prethodnu godinu. Odbitni kapital iznosio je 62,2 miliona KM sa stopom pada od 5%, a odnosio se na obračunsku stavku u iznosu od 61,8 miliona KM. Neto kapital iznosio je 837 miliona KM sa rastom od 15% u poređenju sa prethodnom godinom.

Tabela broj 80 . Struktura akcionarskog kapitala u 2013. godini, Izvor:www.abrs.com

(u 000KM)

Akcionarski kapital	2013. godina	Učešće%
1. Državni kapital	46.001	7
2. Privatni kapital	578.955	93
2.1. Strani kapital	484.421	82
2.2.Domaći kapital	104.534	18
3. Zadružni kapital	498	0
Ukupno	625.454	100

Struktura akcionarskog kapitala bila je izmjenjena, zbog porasta učešća državnog kapitala sa 2% na 7%, dok je učešće privatnog kapitala smanjeno sa 98% na 93%.

Na kraju 2013. godine, ukupni prihodi banaka iznosili su 484 miliona KM sa rastom od 2% prema stanju prethodnoj godini. U strukturi prihoda pad su bilježili prihodi od kamata za 1%, a operativni prihodi rast od 11% u odnosu na isti period prethodne godine. U strukturi prihoda od kamata i sličnih prihoda najznačajniji su prihodi po kamatama na kredite koji su iznosili312 miliona KM ili 90% sa padom od 1% u poređenju sa prethodnom godinom. Operativni prihodi iznosili su 138,3 miliona KM sa rastom od 11% i učešćem od 29% u ukupnim prihodima. Strukturu operativnih prihoda činili su prihodi od platnog prometa u iznosu od 68,3 miliona KM ili 12%, po vambilansnim poslovima 11,1 milion KM ili 8%, prihodi od ukidanja rezervisanja 10,6 miliona KM ili 8%, trgovanje sa hartijama od vrijednosti 0,5 miliona KM ili 1%. Rashodi po kamatama bilježili su rast od 6% i iznosili su 1[illegible]9 miliona KM sa učešćem od 26% u ukupnim rashodima. Poslovni i direktni rashodi iznosili su 142,6 miliona KM sa rastom od 30% u odnosu na prethodnu godinu, a sastojali su se od troškova ispravke vrijednosti i rezervisanja.

Primarni izvor finansiranja poslovanja banaka bili su depoziti koji su činili 70% ukupne pasive sa stopom rasta od 6% u odnosu na prethodnu godinu. Prema ročnoj strukturi depozita na kraju 2013. godine kratkoročni depoziti iznosili su 2.488,4 miliona KM ili 54% sa rastom od 5%, a dugoročni depoziti iznosili su 2.148,6 miliona KM ili 46% sa stopom od 8% u odnosu na stanje krajem prethodne godine.(www.abrs.ba) U strukturi ukupne pasive, učešće uzetih kredita bilo je 14%.

Novčana sredstva, koja su osnov tekuće likvidnosti, imla su stopu pada od 3% i činila su 20% od ukupne aktive bankarskog sektora Republike Srpske. Banke raspolažu, pored novčanih sredstava, sa 351,2 miliona KM uglavnom kotiranih vrijednosnih papira za trgovanje koji se mogu brzo pretvoriti u likvidna sredstva. Novčana sredstva sa rokom oročenja od 30 dana kod stranih banaka iznosila su 94,7 miliona KM.

Tabela broj 81 .Pregled koeficijenta likvidnosti, Izvor:www.abrs.com

(u 000 KM)

	Opis	31.12.2013.
1.	Kratkoročna aktiva	2.428.409
	Kratkoročna pasiva	2.489.347
	%	97
2.	Kratkoročna aktiva	2.428.409
	Ukupna aktiva	6.403.896
	%	38
3.	Kratkoročna pasiva	2.489.347
	Ukupna aktiva	6.403.896
	%	39
4.	Neto kratkoročna pasiva	2.489.347
	Ukupna aktiva	6.403.896
	%	
5.	Neto krediti	4.292.298
	Depoziti	4.475.859
	%	96
6.	Neto krediti i preuzete fin. obaveze/akreditivi	4.293.723
	Ukupni kapital	6.403.896
	%	67

Veća stopa rasta kratkoročne aktive od pasive ukazivala je na izvjesno poboljšanje pozicije likvidnosti banaka u 2013. godini. Likvidnost bankarskog sektora Republike Srpske bila je zadovoljavajuća.

U 2014. godini ukupni bilansni nivo iznosio je 8.588,3 miliona KM sa rastom od 1% u poređenju sa prethodnom godinom. Od ukupne aktive novčana sredstva činila su 22% sa stopom rasta od 14% u odnosu na prethodnu godinu.Ukupni bruto krediti bili su manji za 3% , krediti stanovništvu bilježili su rast u odnosu na kraj prethodne godine. Dospjeli krediti u ukupnim kreditima učestvovali su sa 9,7%, što je predstavljalo rast za 0,9% u poređenju sa prethodnom godinom.Učešće loših kredita u ukupnom kreditnom portfolju bilježi je umanjeno za 2% u poređenju sa prethodnom godinom. U poređenju sa prethodnom godinom ukupne obračunate rezerve za pokriće mogućih kreditnih i drugih gubitaka bile su manje za 7%, dok je stopa pokrivenosti klasifikovane aktive rezervama bila 11%. Da bi na neki način ublažili negativne efekte ekonomske krize, Upravni odbor Agencije za bankarstvo Republike Srpske je krajem 2009. godine donio Odluku o reprogramu kredita fizičkih i pravnih lica i privremenim mjerama(Zakon o Agenciji za bankarstvo Republike Srpske, 2009), primjenom ove Odluke bilježe se pozitivni efekti. U 2014. godini reprogramirano je, na osnovu 1.447 zahtjeva, kredita u iznosu od98 miliona KM, od čega se nafizička lica odnosilo 77 miliona KM a napravna lica odnoslo se 20,8 miliona KM.

Prema ročnoj strukturi depozita 47% iznosili su dugoročni depoziti sa rastom od 3% u poređenju sa prethodnom godinom a 53% iznosili su kratkoročni depoziti sa stopom rasta od 2%. I u 2014. godini nastavljen je trend rasta depozita građana i bio je veći za 7%. Depoziti građana bilježili su porast u ukupnim depozitima sa 48% na 50%. Ukupni kapital banaka bio je na istom nivou u odnosu na stanje prethodne godine. Privatni kapital činilo je 93%, a državni 7% prema vlasničkoj strukturi akcionarskog kapitala. U strukturi privatnog kapitala učešće stranog kapitala bilo je 83% a domaćeg kapitala 17%. Pad za 4% u poređenju sa prethodnom godinom bilježio je osnovni kapital. Prosječna stopa adekvatnosti kapitala ostala je na nivou prethodne godine i iznosila je 16%. (www.abrs.ba)

U 2014. godini banke Republike Srpske su otvarale nove organizacione dijelove, ali su u istovrijeme zatvarale neprofitabilne organizacione dijelove, tako da je na kraju 2014. godine bankarski sektor

Republike Srpske imao 328 organizacionih dijelova. Od čega se na filijale odnosilo 96, a na poslovne jedinice 232. U našoj zemlji poslovale su 91 filijale i 209 ostalih organizacionih dijelova, a na prostoru Federacije Bosne i Hercegovine u sastavu četiri banke poslovale su 5 filijala i 23 ostalih organizacionih dijelova. Najširu mrežu filijala i ostalih organizacionih dijeova imale su NLB Razvojna banka a.d. Banja Luka 65, Nova banka A.D. Banja Luka 65, Hypo Alpe Adria Bank a.d. Banja Luka 37. Na ove četiri banke odnosilo se 233 organizacionih dijelova ili 71% od ukupnog broja organizacionih dijelova banaka Republike Srpske. Banke Republike Srpske su instalirale ukupno 344 bankomata sa ciljem pružanja kvalitetnih usluga u mjestima u vremenu koje odgovara građanima. Najveći broj bankomata imale su Nova banka a.d. Banja Luka 85, i NLB Razvojna banka a.d. Banja Luka 69. U Republici Srpskoj poslovalo je i 49 organizacionih dijelova koji su u sastavu banaka iz Federacije Bosne i Hercegovine i imale su 76 instaliranih bankomata.

U 2014. godini Bobar banci a.d. Bijeljina oduzeta je dozvola za rad i pokrenut je postupak likvidacije.

Tabela broj 82 . Struktura akcionarskog kapitala u 2014. godini, Izvor:www.abrs.com

(u 000 KM)

Rb.	Banka	Privatni kapital		Državni kapital		Zadružni kapital	
		Iznos	%	Iznos	%	Iznos	%
	Većinski kapital- privatni						
1.	A.D.UniCredit Bank	96.994	100	0	0	61	0
2.	A.D.Hypo Alpe Adria bank	122.855	99	1	1	3	1
3.	A.D.MF banka Banja Luka	28.000	98	1	1	0	1
4.	A.D.NLB Razvojna banka	62.003	98	1	1	1	1
5.	A.D.Sberbank	62.198	99	1	1	1	0
6.	A.D.Banka Srpske	19	0	35.000	100	0	1
7.	A.D.Pavlović International bank	20.249	80	4.999	22	126	1
8.	A.D.Nova banka	94.136	99	1	1	299	1
9.	A.D.Komercijalna banka	60.000	99	1	1	1	1
	UKUPNO:	544.454	93	40.001	7	498	0

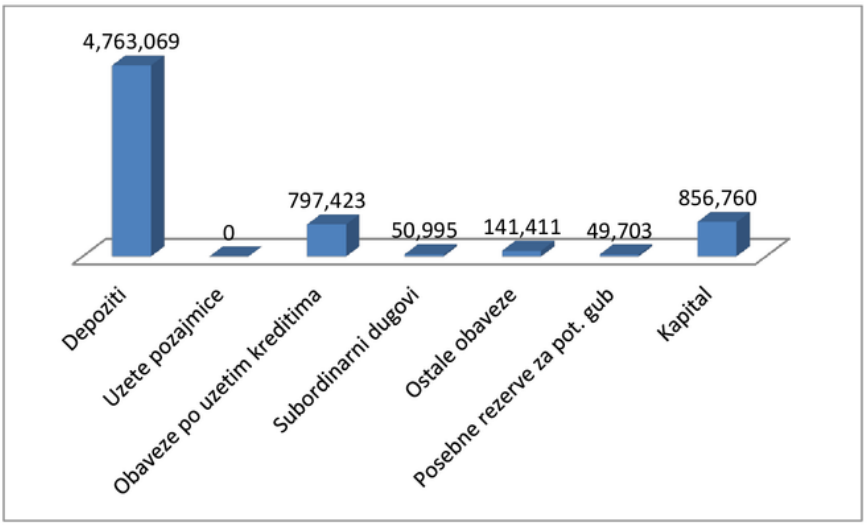
Na kraju 2014. godine akcionarski kapital bankarskog sektora Republike Srpske iznosio je 584,9 miliona KM sa padom od 6% u poređenju sa prethodnom godinom, na umanjenje je uticalo oduzimanje dozvole za rad Bobar banci a.d. Bijeljina.Navedena promjena nije uticala na vlasničku strukturu. Domaći akcionari učestvovali su sa 22,35% u ukupnom akcionarskom kapitalu bankarskog sektora Republike Srpske, dok su strani akcionari učestvovali sa 77,65%.

Bankarski sektor Republike Srpske zabilježio je rast obima poslovanja i u 2014. godini, ali elementarne nepogode (poplave) u maju 2014. godine, uticale su na uslove poslovanja privrednih subjekata, što se pokazalo i u poslovanju banaka i u velikoj mjeri otežalo naplate kreditnih potraživanja. Na poslovanje u bankarskom sektoru uticalo je i oduzimanje dozvole za rad Bobar banci a.d. Bijeljina. Ukupni bilansni nivo na kraju 2014. godine iznosio je 7.588,3 miliona KM i bio je veći za 1% u poređenju sa stanjemu prethodnoj godini. Bilansna aktiva u iznosu od 6.656,4 miliona KM sa rastom od 1% i vanbilansne aktive u iznosu od 931,9 miliona KM sa rastom od 5% činile su bilansni nivo bankarskog sistema.
Struktura pasive vidi se iz sledeće tabele:

Tabela broj 83 . Struktura pasive u 2014. godini, Izvor:www.abrs.com

(u 000 KM)

PASIVA	31.12.2014.	Učešće
Depoziti	4.763.069	71
Uzete pozajmice	0	0
Obaveze po uzetim kreditima	797.423	12
Subordinarni dugovi	50.995	1
Ostale obaveze	141.411	2
Posebne rezerve za pot.gub.	49.703	1
Kapital	856.760	13
UKUPNO	6.656.361	100

Grafikon broj 41. Prikaz struture pasive u 2014. godini, Izvor:www.abrs.com

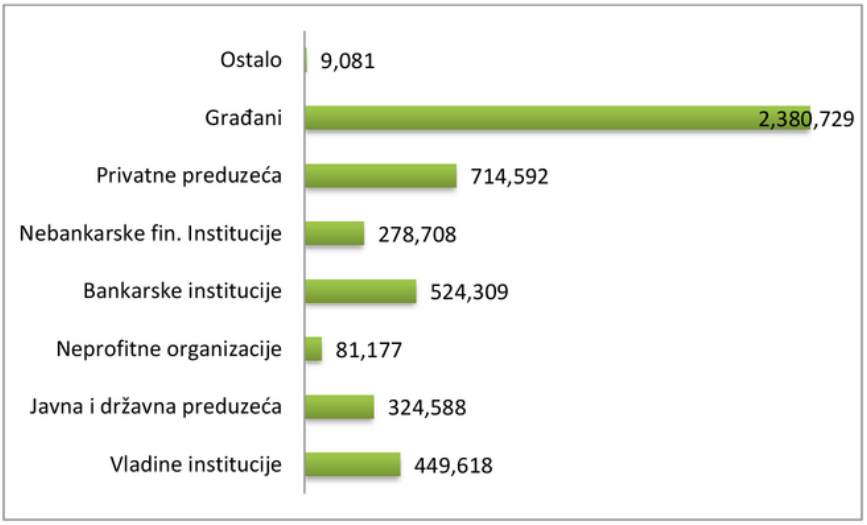
U 2014. godini depoziti su zadržali trend rasta i iznosili su 4.763 miliona KM i bili su veći 3% u poređenju sa prethodnom godinom, te su činili 71% od ukupne pasive. Značajna stavka u strukturi pasive su obaveze po uzetim kreditima koji su iznosili 797 miliona KM sa padom od 11% i učešćem od 12% u ukupnoj pasivi. Strukturu uzetih kredita činili su krediti iz sredstava Investiciono razvojne banke Republike Srpske koji su iznosili 577,3 miliona KM i učešćem od 72%, te stopom pada od 12% u odnosu na prethodnu godinu, krediti stranih banaka u iznosu od 145,1 miliona KM ili 18%, krediti inostranih fondova koji su iznosili 62,3 miliona KM, kao i krediti iz ostalih izvora u iznosu od 12,7 miliona KM i učešćem od 1,4%.

U bankarskom sektoru Republike Srpske na kraju 2014. godine depoziti su iznosili 4.763,1 milion KM i bilježili su stopu rasta od 3% u odnosu na prethodnu godinu.

Tabela broj 84. Sektorska struktura depozita u 2014. godini, Izvor:www.abrs.com

(u 000 KM)

DEPOZITI	31.12.2014.	Učešće
Vladine institucije	449.618	9
Javna i državna preduzeća	324.588	7
Neprofitne organizacije	81.177	2
Bankarske institucije	524.309	11
Nebankarske fin. institucije	278.708	6
Privatna preduzeća	714.592	15
Građani	2.380.729	50
Ostalo	9.081	0
UKUPNO	4.763.069	100

Grafikon broj 42. Prikaz sektorske strukture depozita u 2014. godini, Izvor:www.abrs.com

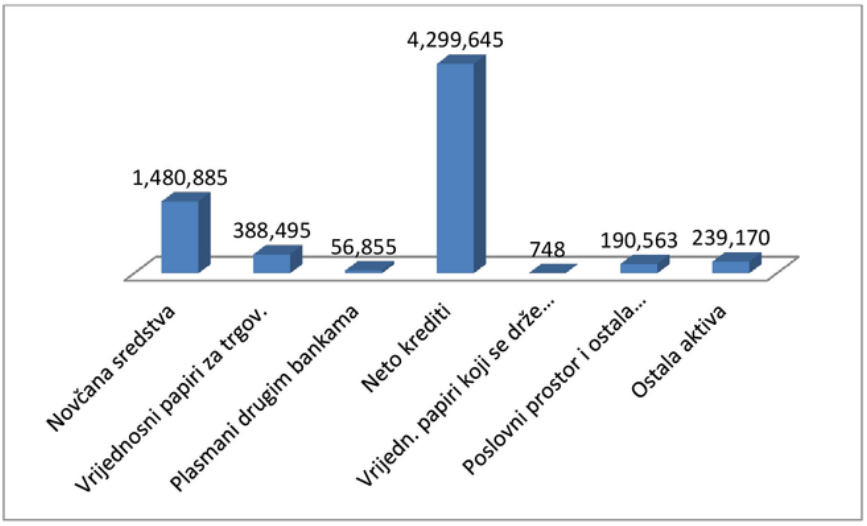
Najstabilniji depoziti sa stalnim trendom rasta bili su depoziti građana i na kraju 2014. godine iznosili su 2.380,7 miliona KM sa stopom rasta od 7%. Učešće od 9% sa stopom pada od 1% imali su depoziti vladinih institucija.U 2014. godini depoziti javnih i državnih preduzeća iznosili su 324,9 miliona KM i i bilježili su pad od 12%. Značajno učešće od 15% u ukupnim depozitima imali su i depoziti privatnih preduzeća i društava sa stopom rasta od 16% u o[15]su na prethodnu godinu, odnosno 714,6 miliona KM. Depoziti bankarskih institucija iznosili su 524,3 miliona KM i bili su manji za 98,2 miliona KM ili 16%, u poređenju sa prethodnom godinom. Ovi depoziti najvećim dijelom je uslovljeni su nivoom depozita matičnih banaka koji su na kraju 2014. godine iznosili 429,7 miliona KM sa padom od 20% u poređenju sa prethodnom godinom, zbog vraćanja depozita po isteku roka dospijeća, te su činili 82% od depozita bankarskih institucija. Ostali sektori činili su 8% u strukturi depozita i ukupno su iznosili 369 miliona KM sa rastom od 1,2% u odnosu na stanje krajem prethodne godine, kada su iznosili 364,9 milion KM. Valutna struktura depozita u 2014. godini pokazivala je rast depozita u domaćoj valuti za 5% i porast učešća sa 54% na 55%. Kratkoročni depoziti iznosili su 2.540,4 miliona KM i bilježili su rast od 2% a u strukturi depozita zadržali su isto učešće od 53%. Unutar ove kategorije rast bilježi štednja i depoziti po viđenju od 7%, dok su ostali kratkoročni depoziti ukupno manji za 11% u odnosu na prethodnu godinu. Dugoročni depoziti u 2014. godini iznosili su 2.222,7 miliona KM i imali su stopu rasta od 3% i učešće od 47% u ukupnim depozitima. Štednja građana zadržava trend rasta i na kraju 2014. godine i iznosila

je1.813,1 miliona KM sa rastom od 7% u poređenju sa prethodnom godinom. Štednja građana, prema ročnoj strukturi, sastojala se od oročene štednje u iznosu od 1.476,6 miliona KM ili 81% i štednje po viđenju u iznosu od 336,5 miliona KM ili 18%. Devizna štednja je iznosila 1.298,1 miliona KM sa rastom od 12% i čini 73% od cjelokupne štednje.Štednja u KM iznosila je 451,4 miliona KM sa rastom od 5% odnosila se na štednju u KM i u odnosu na prethodnu godinu i činila je 72% od ukupne štednje. Odnos kredita i štednje bio je umanjen zbog toga što je štednja rasla po stopi od 7%, a krediti građana po stopi od 6%. Tekući računi građana u 2014. godine su iznosili 448,8 miliona KM i bili su veći za 4% u poređenju sa prethodnom godinom.
Ukupna bilansna aktiva iznosila je 6,6 milijardi KM sa rastom od 1% u poređenju sa prethodnom godinom.

Tabela broj 85. Struktura aktive u 2014. godini, Izvor:www.abrs.com

(u 000 KM)

AKTIVA	31.12.2014	Učešće
Novčana sredstva	1.480.885	22
Vrijednosni papiri za trgovanje	388.495	6
Plasmani drugim bankama	56.855	1
Neto krediti	4.299.645	64
Vrijednosni papiri	748	0
Ostala fiksna sredstva i poslovni prostor	190.563	3
Ostala aktiva	239.170	4
UKUPNO	6.656.361	100

Grafikon broj 43. Prikaz strukture aktive u 2014. godini, Izvor:www.abrs.com

Iznos od 1,48 milijardi KM sa stopom rasta od 14% odnosio se na novčana sredstva koja čine 22% od ukupne aktive.Rast od 11% bilježe hartije od vrijednosti za trgovanje koje su iznosile 388,5 miliona KM. Na kraju 2014. godine ukupna vanbilansna evidencija iznosila je 848,1 miliona KM sa stopom rasta od 5% a sastojala se od aktivnog vanbilansa i komisionih poslova. U strukturi aktivnog vanbilansa značajna

stavka bile su neopozive obaveze za davanje kredita koje su iznosile 384,9 miliona KM ili 45% sa padom od 37%.

Tabela broj 86. Struktura novčanih sredstava u 2014. godini, Izvor:www.abrs.com

(U 000 KM)

Opis	31.12.2014.	Učešće %
KM		
Gotov novac	76.155	5
Račun rezervi kod Centralne banke BiH	861.885	58
Računi depozita kod depozit. Inst. u BiH	171	0
Računi depozita kod depoz. inostr. inst.	0	0
Novčana sredstva u procesu naplate	0	0
Neisplaćeni dugovi	0	0
Ukupno:	938.211	63
DEVIZE		
Gotov novac	55.628	4
Račun rezervi kod Centralne banke BiH	0	0
Računi depozita kod depozit. Inst. u BiH	7.700	1
Računi depozita kod depoz. inostr. inst.	479.157	32
Novčana sredstva u procesu naplate	189	0
Neisplaćeni dugovi	0	0
Ukupno:	542.674	37
SVEUKUPNO:	1.480.885	100

11

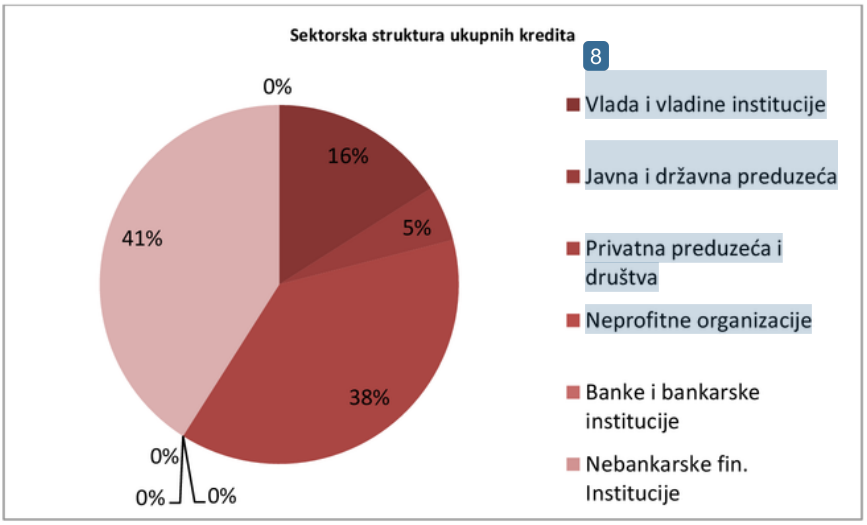
Novčana struktura zabilježila je rast od 14% ili 186,6 miliona KMu odnosu na kraj prethodne godine. Novčana sredstva u KM iznosila su 938 miliona KM i bilježila suporast od 4%, sa učešćem od 63% u cjelokupnim novčanim sredstvima. Devizna novčana sredstva iznosila su 542,7 miliona KM ili 37% od ukupnih novčanih sredstava i bilježila su rast od 6% u odnosu na stanje prethodne godine. Od ukupnih novčanih sredstava iznos od 1.242,2 miliona KM ili 84% bili su kamatonosni računi depozita, a iznos od 238,6 miliona KM ili 16% su nekamatonosni računi.

Jedna od osnovnih funkcija poslovanja banaka je kreditna funkcija, što potvrđuje i učešće neto kredita od 64% u ukupnoj aktivi. Bruto krediti bili su manji za 3% u odnosu na stanje u prethodnoj godini i iznosili su 4.732,9 miliona KM. Pad bilježe krediti privatnih preduzeća, a najveći rast imali su krediti građanima. Sektorska struktura ukupnih kredita banaka Republike Srpske vidi se iz sledećeg prikaza:

Tabela broj 87 . Struktura novčanih sredstava u 2014. godini, Izvor:www.abrs.com

(u 000 KM)

	31.12.2014	Učešće
Vladine institucije i Vlada	765.563	16
Državna i javna preduzeća	218.372	5
Privatna društva i preduzeća	1.793.789	38
Neprofitne organizacije	11.401	0
Banke i bankarske institucije	0	0
Nebankarske fin. institucije	16.849	0
Građani	1.914.817	41
Ostalo	12.097	0
UKUPNO	4.732.888	100

Grafikon broj 44. Prikaz sektorske strukture ukupnih kredita u 2014. godini, Izvor:www.abrs.com

Ukupni bruto krediti na kraju 2014. godine iznosili su 4.732,9 miliona KM. Sektorska struktura kreditnog portfolia je približno ista kao i krajem prethodne godine. Krediti Vladi i vladinim institucijama iznosili su 765,6 miliona KM sa rastom od 13% u odnosu na prethodnu godinu i učešćem od 16% u ukupnim kreditima. U strukturi ovih kredita nalazili su se krediti Vladi Republike Srpske u iznosu od 341,8 miliona KM ili 45%. Krediti javnim i državnim preduzećima iznosili su 218,4 miliona KM sa rastom od 3% u poređenju sa prethodnomgodinom. Krediti građanima iznosili su 1.914,8 miliona KM i učestvovali su sa 41% u ukupnim kreditima i rastom od 6% u poređenju sa prethodnom godinom. (www.abrs.ba) Kratkoročni krediti su smanjeni za 22%, a u strukturi najveće učešće imali su krediti plasirani privatnim preduzećima od 66% i sa padom od 29% u poređenju sa prethodnom godinom. Dugoročni krediti su na približno istom nivou kao prethodne godine i iznosili su 3.625,4 miliona KM. Najveće učešće, u strukturi dugoročnih kredita, imali su krediti građanima od 39% sa rastom od 7%, te krediti privatnim preduzećima sa učešćem od 30%.

Osnovni kapital na kraju 2014. godine iznosili su 670 miliona KM sa padom od 4% u odnosu na kraj prethodne godine, na šta su znatno uticale promjene u akcionarskom kapitalu sa padom od 6% u odnosu na prethodnu godinu. Dokapitalizovano je četiri banake u iznosu od 39 miliona KM, pokriće gubitka na teret akcionarskog kapitala u iznosu od 34,1 milion KM kod jedne banke, i oduzimanje dozvole za rad Bobar banci a.d. Bijeljina. Akcionarski kapital iznosio je 584,9 miliona KM sa stopom pada u poređenju sa prethodnom godinom. Umanjenje od 2% u poređenju sa prošlom godinom, bilježi odbitni kapital koji je iznosio 60.773 miliona KM zbog pada kreditnog portfolija.

Tabela broj 88. Struktura akcionarskog kapitala u 2014. godini,Izvor:www.abrs.com

Akcionarski kapital	2014. godina	Učešće%
1. Državni kapital	40.001	7
2. Privatni kapital	544.454	93
2.1. Strani kapital	454.191	83
2.2.Domaći kapital	90.263	17
3. Zadružni kapital	489	0
Ukupno	584.944	100

Učešće stranog kapitala u strukturi akcionarskog privatnog kapitala povećalo je učešće za 1%, a učešće domaćeg privatnog kapitala smanjeno je za 1% u odnosu na prethodnu godinu. Odnos privatnog i drževnog kapitala nije se bitnije mijenjao u odnosu na 2013. godinu.
Na kraju 2014. godine, ukupni prihodi banakasu iznosili 473 miliona KM sa padom od 2% prema stanju u prethodnoj godini. Prihodi od kamate i slični prihodi bili su osnovni prihodi banaka i iznosili su 331,8 miliona KM, te su činili 70%. U strukturi prihoda od kamata i sličnih prihoda najznačajniji su bili prihodi po kamatama na kredite koji iznosili su299 miliona KM ili 90% sa padom od 4% u poređenju sa prethodnom godinom. Operativni prihodi iznosili su 141,2 miliona KM sa rastom od 2% i učešćem od 30% u ukupnim prihodima. Strukturu operativnih prihoda činili su prihodi od platnog prometa u iznosu od 66,1 miliona KM ili 46%, po vambilansnim poslovima 10,6 milion KM ili 87,5%, prihodi od ukidanja rezervisanja 16,5 miliona KM ili 11,7%. Ukupni rashodi u ovoj godini su iznosili 438,1 miliona KM sa rastom od 15% u poređenju aa istim periodom prethodne godine. Rashodi po kamatama iznosili u 129,1 miliona KM sa učešćem od 29% u ukupnim rashodima i stopom pada od 4% u odnosu na prethodnu godinu. Poslovni i direktni rashodi iznosili su 92 miliona KM sa padom od 35% u odnosu na prethodnu godinu, a sastojali su se od troškova ispravke vrijednosti i rezervisanja.
Depoziti koji su činili 71% ukupne pasive primarni su izvor finansiranja poslovanja banaka sa stopom rasta od 3% u odnosu na prethodnu godinu. Prema ročnoj strukturi depozita na kraju 2014. godine kratkoročni depoziti iznosili su 2.540,4 miliona KM ili 53% sa rastom od 2%, a dugoročni depoziti iznosili su 2.222,7 miliona KM ili 47% i rastom od 3% u odnosu na stanje krajem prethodne godine. U strukturi ukupne pasive, učešće uzetih kredita bilo je 12%. Novčana sredstva, koja su osnov tekuće likvidnosti, imali su stopu rasta od 14% i čine 22% od ukupne aktive bankarskog sektora Republike Srpske.

Tabela broj 89. Pregled koeficijenta likvidnosti, Izvor:www.abrs.com
(u 000 KM)

	Opis	31.12.2014.
1.	Kratkoročna aktiva	2.495.353
	Kratkoročna pasiva	2.740.057
	%	91
2.	Kratkoročna aktiva	2.495.353
	Ukupna aktiva	6.729.751
	%	37
3.	Kratkoročna pasiva	2.740.057
	Ukupna aktiva	6.729.751
	%	40
5.	Neto krediti	4.459.077
	Depoziti	4.765.833
	%	93
6.	Neto krediti i preuzete fin. obaveze/akreditivi	4.461.395
	Ukupna aktiva	6.729.751
	%	66

Prema predstavljenim parametrima likvidnost bankarskog sektora Republike Srpske je zadovoljavajuća.

U 2015. godini bankarski sektor Republike Srpske činilo je devet banaka od toga je jedna banka u državnom vlasništvu a ostalih osam su privatne sa dominacijom stranog privatnog kapitala. Posredstvom velikog broja poslovnica banke Republike Srpske imale su široku mrežu poslovnih jedinica koje posluju u oba entiteta a broj organizacionih dijelova promijenio se neznatno u odnosu na prethodnu godinu. Na kraju 2015. godine banke iz Republike Srpske su poslovale sa preko 91 filijalom i 214 ostalih organizacionih dijelova, dok su 4 banke poslovale na prostoru Federacije Bosne i Hercegovine sa 5 filijala

organizacionih dijelova.Najveću mrežu filijala i ostalih organizacionih dijelova imale su: NLB Razvojna banka a.d. Banja Luka ukupno 6 Hypo Alpe Adria Bank a.d. Banja Luka 37, Nova banka a.d. Banja Luka ukupno 63 poslovanih jedinica, UniCredit bank a.d. Banja Luka i Pavlović International Bank a.d. Bijeljina imaju po 36 poslovnih jedinica. U Republici Srpskoj poslovao je 51 organizacioni dio koji su bili u sastavu sedam banaka čije je sjedište bilo u Federaciji Bosne i Hercegovine. U nadležnosti sudova su stečajni postupci u Prijedorskoj banci a.d. Prijedor i Privrednoj banci a.d. Srpsko Sarajevo. Bobar banci a.d. Bijeljina je krajem prethodne godine pokrenut postupak likvidacije i oduzeta dozvola za rad.Od 16.11.2015. godine Banci Srpske a.d. Banja Luka uvedena je privremena uprava.

Tabela broj 90 . Struktura akcionarskog kapitala u 2015. godini, Izvor:www.abrs.com

(u 000 KM)

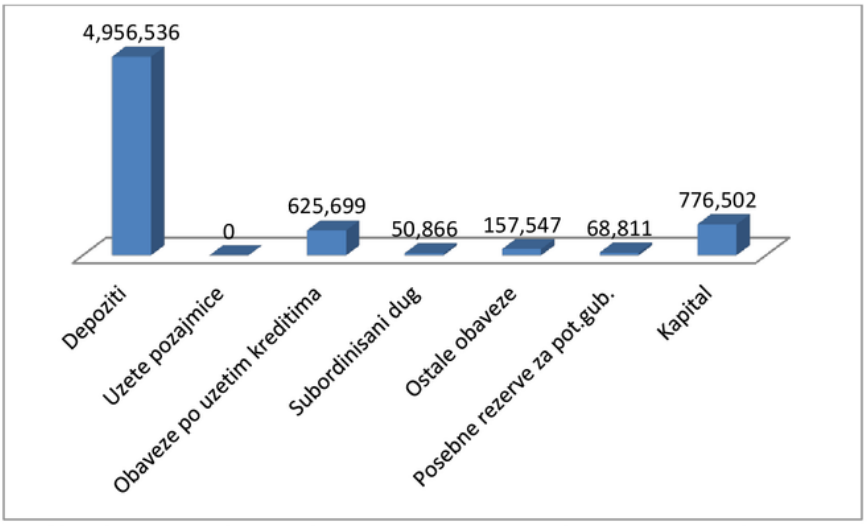
Rb	Banka	Privatni kapital		Državni kapital		Zadružni kapital	
		Iznos	%	Iznos	%	Iznos	%
	Većinski kapital - privatni						
1.	A.D.Nova banka Banja Luka	112.999	99	1	2	299	1
2.	A.D.UniCredit Bank Banja Luka	100.132	99	1	2	50	1
3.	A.D.NLB Razvojna banka	62.003	100	0	0	0	0
4.	A.D.Hypo Alpe Adria Bank	141.355	99	1	2	3	1
5.	A.D.Sberbank	62.198	99	2	1	1	1
6.	A.D.Komercijalna banka	60.000	98	1	1	1	0
7.	A.D. anka Banja Luka	40.953	98	1	1	1	1
8.	A.D.Pavlović International Bank	21.249	81	4.999	20	126	2
9.	A.D.Banka Srpske	19	0	35.000	100	0	1
	UKUPNO:	588.560	94	40.001	6	494	0

Akcionarski kapital bankarskog sektora Republike Srpske U 2015. godini je iznosio 629,1 miliona KM sa s rastom od 8% u poređenju sa prethodnom godinom, na rast je uticala dokapitalizacija sa promjenom vlasničke strukture tako da je učešće privatnog kapitala iznosilo 94% a učešće državnog kapitala iznosilo je 6%. Struktura akcionarskog kapitala prema zemlji porijekla promjenjena je u odnosu na prethodnu godinu uz porast učešća domaćeg kapitala za 4,73% i pada stranog kapitala u istom procentu. Na kraju 2015. godine, ukupni bilansni nivo, iznosio je 776,5 miliona KM i bio jemanji za 9% .
Struktura pasive vidi se iz sledeće tabele:

Tabela broj 91. Struktura pasive u 2015. godini, Izvor:www.abrs.com

(u 000 KM)

PASIVA	31.12.2015.	Učešće
Depoziti	4.956.536	75
Uzete pozajmice	0	0
Obaveze po uzetim kreditima	625.699	9
Subordinarni dugovi	50.866	1
Ostale obaveze	157.547	2
Posebne rezerve za pot.gub.	68.811	1
Kapital	776.502	12
UKUPNO	6.635.961	100

Grafikon broj 45. Prikaz strukture pasive u 2015. godini, Izvor:www.abrs.com

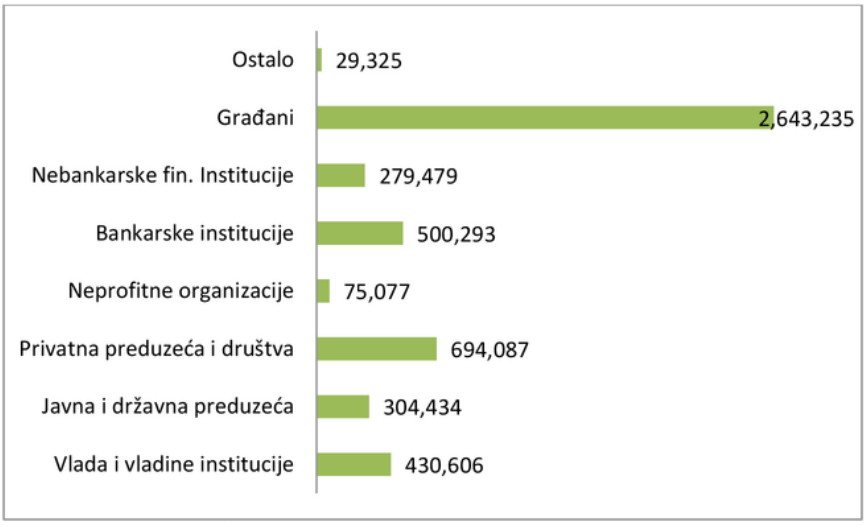
U 2015. godini depoziti su zadržali trend rasta, i iznosili su 4.956 miliona KM i bili su veći 4% u poređenju sa prethodnom godinom. Značajna stavka u strukturi pasive bile su obaveze po uzetim kreditima koj su iznosile 625 miliona KM sa padom od 22%. Strukturu uzetih kredita činili su krediti iz sredstava Investiciono razvojne banke Republike Srpske koji su iznosili 502,9 miliona KM sa učešćem od 80,4%, stopom pada od 12,9% u odnosu na prethodnu godinu, krediti stranih banaka i međunarodnih finansijskih institucija koji su iznosili 114,3 miliona KM ili 18,2%, krediti iz ostalih izvora koji su iznosili 8,5 miliona KM.

Depoziti su primarni izvor finansiranja bankarskog sektora. Zbog toga su planiranje, veličinu poslovanja i vođenje poslovne politike svake banke bili u direktnoj zavisnosti od structure, nivoa i ročnosti depozita. U bankarskom sektoru Republike Srpske na kraju 2015. godine depoziti su iznosili 4.965,5 milion KM i bilježe rast od 4% u poređenju sa prethodnom godinom.

Tabela broj 92. Sektorska struktura depozita u 2015. godini, Izvor:www.abrs.com

(u 000 KM)

DEPOZITI	31.12.2015.	Učešće
Vladine institucije	430.606	9
Javna i državna preduzeća	304.434	6
Neprofitne organizacije	75.077	1
Bankarske institucije	500.293	10
Nebankarske fin. institucije	279.479	6
Privatna preduzeća	694.087	15
Građani	2.643.235	53
Ostalo	29.325	1
UKUPNO	4.956.536	100

Grafikon broj 46. Prikaz sektorske strukture depozita u 2015. godini, Izvor:www.abrs.com

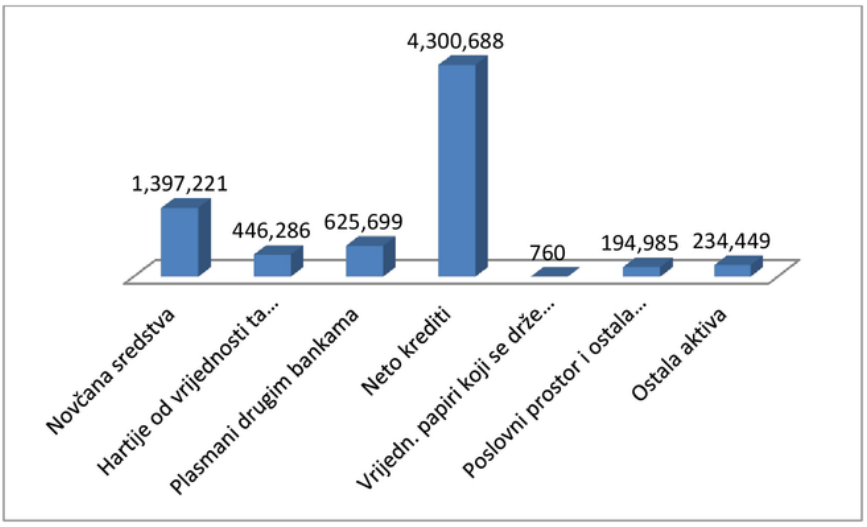
Najstabilniji depoziti sa stalnim trendom rasta bili su depoziti građana i na kraju 2015. godine su iznosili 2.643,2 miliona KM sa rastom od 11%. Učešće od 9% u iznosu od 430,6 miliona KM imali su depoziti vladinih institucija.U 2015. godini depoziti javnih i državnih preduzeća iznosili su 304,4 miliona KM i imali su stopu pada od 6%. Značajno učešće od 14% u ukupnim depozitima imali su i depoziti privatnih preduzeća i društava sa stopom pada od 3% u odnosu na prethodnu godinu. Depoziti bankarskih institucija iznosili su500,3 miliona KM i manji su za 24 miliona KM ili 5%. Valutna struktura depozita u 2015. godini pokazivala je rast depozita u domaćoj valuti za 4%. Kratkoročni depoziti iznosili su 2.703,1 miliona KM bilježili su rast od 6% a u strukturi depozita imali su učešće od 55%. Unutar ove kategorije rast su bilježili štednja i depoziti po viđenju od 8%, dok su ostali kratkoročni depoziti bili na istom nivou u odnosu na prethodnu godinu. Dugoročni depoziti u 2015. godini iznosili su 2.253,4 miliona KM i imali su stopu rasta od 1% i učešće od 45% u ukupnim depozitima. Štednja građana zadržala je trend rasta i na kraju 2015. godine iznosila je 1.994,3 miliona KM sa stopom rasta od 10%. Prema ročnoj strukturi štednja građana sastojala se od oročene štednje koja je iznosila 1.584 miliona KM ili 79% i štednje po viđenju koja je iznosila 410,3 miliona KM ili 21%. Iznos devizna štednja bio je 1.400,7miliona KM sa rastom od 8% i činila je 70,2% od ukupne štednje. U domaćoj valutištednja je iznosila 593,6miliona KM sa rastom od 15% i u poređenju sa prethodnu godinu i činila je 29,8% od ukupne štednje. Tekući računi građana na kraju 2015. godine iznosili su 511,5 miliona KM.

Ukupna bilansna aktiva iznosila je 7,6 milijardi KM sa stopom rasta od 1%.

Tabela broj 93. Struktura aktive u 2015. godini, Izvor:www.abrs.com

(u 000 KM)

AKTIVA	31.12.2015	Učešće
Novčana sredstva	1.397.221	21
Vrijednosni papiri za trgovanje	446.286	7
Plasmani drugim bankama	61.572	1
Neto krediti	4.300.688	65
Vrijednosni papiri	760	0
Ostala fiksna sredstva i poslovni prostor	194.985	3
Ostala aktiva	234.449	3
UKUPNO	6.635.961	100

Grafikon broj 47. Prikaz strukture aktive u 2015. godini, Izvor:www.abrs.com

Iznos od 1,397,2 miliona KM sa stopom pada od 6% odnosi se na novčana sredstva koja su činila 21% ukupne aktive.Rast od 15% bilježe hartije od vrijednosti za trgovanje koji je iznosio 446,3 miliona KM. Na kraju 2015. godine ukupna vanbilansna evidencija iznosila je 925,3 miliona KM i bila je manja za 1% a sastoji se od aktivnog vanbilansa i komisionih poslova. U strukturi aktivnog vanbilansa značajna stavka bile su neopozive obaveze za davanje kredita koje su iznosile 410 miliona KM ili 46% sa rastom od 6%.

Tabela broj 94. Struktura novčanih sredstava u 2015. godini, Izvor:www.abrs.com

(U 000 KM)

Opis	31.12.2015.	Učešće %
KM		
Gotov novac	77.426	6
Račun rezervi kod Centralne banke BiH	841.045	60
Računi depozita kod depozit. inst. u BiH	5.098	0
Računi depozita kod depoz. inostr. inst.	0	0
Novčana sredstva u procesu naplate	0	0
Neisplaćeni dugovi	0	0
Ukupno:	923.569	66
DEVIZE		
Gotov novac	59.378	4
Račun rezervi kod Centralne banke BiH	0	0
Računi depozita kod depozit. inst. u BiH	4.233	0
Računi depozita kod depoz. inostr. inst.	409.857	30
Novčana sredstva u procesu naplate	184	0
Neisplaćeni dugovi	0	0
Ukupno:	473.652	34
SVEUKUPNO:	1.397.221	100

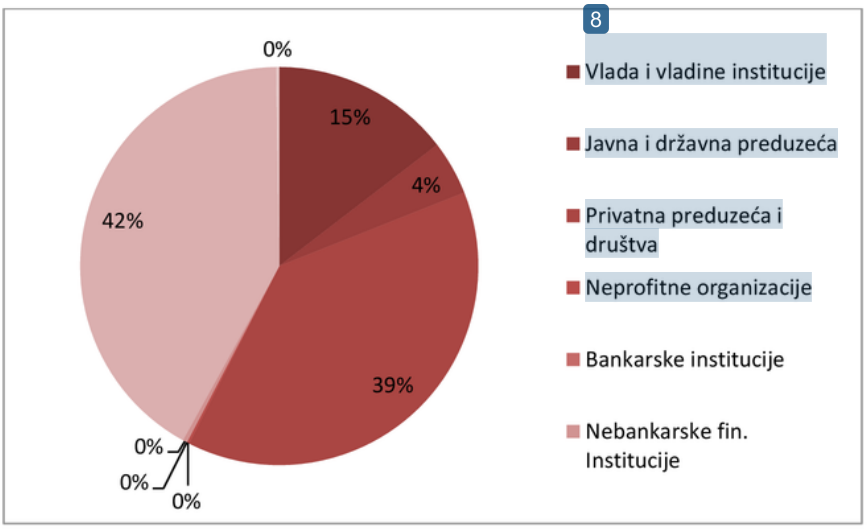
Novčana struktura zabilježila je pad od 6% ili 83,7 miliona KMu odnosu na kraj prethodne godine. Novčana sredstva u KM iznosila su 923,5 miliona KM i bilježila su pad od 3%, sa učešćem od 59% u cjelokupnim novčanim sredstvima. Devizna novčana sredstva iznosila su 501,1 miliona KM ili 29% od ukupnih novčanih sredstava i bilježila su pad od 13% u odnosu na stanje prethodne godine. Od ukupnih

novčanih sredstava iznos od 1.134,2 miliona KM ili 81% bili su kamatonosni računi depozita, a iznos od 263 miliona KM ili 19% bili su nekamatonosni računi. Jedna od osnovnih funkcija poslovanja banaka je kreditna funkcija, što potvrđuje i učešće neto kredita od 65% u ukupnoj aktivi. Bruto krediti su veći za 2% u odnosu na stanje u prethodnoj godini i iznosili su 4.846,8 miliona KM. Sektorska struktura ukupnih kredita banaka Republike Srpske vidi se iz sledećeg prikaza:

Tabela broj 95 . Struktura ukupnih kredita u 2015. godini, Izvor:www.abrs.com

(u 000 KM)

	31.12.2015	Učešće
Vladine institucije i Vlada	706.255	15
Državna i javna preduzeća	213.546	3
Privatna društva i preduzeća	1.866.586	39
Neprofitne organizacije	9.275	0
Banke i bankarske institucije	0	0
Nebankarske finansijske institucije	17.637	0
Građani	2.021.704	42
Ostalo	11.822	0
UKUPNO	4.846.825	100

Grafikon broj48. Prikaz sektorske strukture ukupnih kredita u 2015. godini, Izvor:www.abrs.com

Ukupni bruto krediti na kraju 2015. godine iznosili su 4.846,8 miliona KM. Sektorska struktura kreditnog portfolija bila je približno ista kao na kraju prethodne godine. Krediti Vladi i vladinim institucijama iznosili su 706,3 miliona KM sa padom od 8% i učešćem od 15% u ukupnim kreditima. U strukturi ovih kredita nalazili su se krediti Vladi Republike Srpske u iznosu od 334,6 miliona KM ili 47%. Krediti javnim i državnim preduzećima iznosili su 213,5 miliona KM sapadom od 2% u poređenju sa prethodnom godinom. Krediti građanima iznosili su 2.021,7 miliona KM sa učešćem od 42% u ukupnim kreditima i rastom od 6% u odnosu na stanje prethodne godine. (www.abrs.ba)Kratkoročni krediti bili su veći za 11%, a u strukturi najveće učešće imali su krediti plasirani privatnim preduzećima od 69% i sarastom u odnosu na stanje iz prethodne godine. Dugoročni krediti bili su na približno istom nivou kao prethodne godine i iznosili su 3.605,9 miliona KM. Najveće učešće u strukturi dugoročnih kredita imali su krediti građanima od 47% sa rastom od 5%, te krediti privatnim preduzećima sa učešćem od 29%.

Osnovni kapital na kraju 2015. godine iznosio je 589 miliona KM sa stopom pada od 12%, na šta su znatno uticale promjene u akcionarskom kapitalu sa rastom od 8% u odnosu na prethodnu godinu.

Dopunski kapital bilježio je pad od 26% u odnosu na prethodnu godinu.Neto kapital iznosio je 657,6 miliona KM i bio je manji za 16% u poređenju sa prethodnom godinom.

Tabela broj 96. Struktura akcionarskog kapitala u 2015. godini, Izvor:www.abrs.com

Akcionarski kapital	2015. godina	Učešće%
1. Državni kapital	40.001	6
2. Privatni kapital	588.560	94
2.1. Strani kapital	458.737	78
2.2.Domaći kapital	129.823	22
3. Zadružni kapital	494	0
Ukupno	629.055	100

Učešće stranog kapitala u strukturi akcionarskog privatnog kapitala smanjeno je za 5%. Odnos privatnog i drževnog kapitala nije se bitnije mijenjao.
Ukupni prihodi banaka u 2015. godine iznosili su 458,5 miliona KM sa padom od 3%. Prihodi od kamate i slični prihodi bili su osnovni prihodi banaka i iznosili su 330 miliona KM. U strukturi prihoda od kamata i sličnih prihoda najznačajniji su bili prihodi po kamatama na kredite koji su iznosili 297 miliona KM ili 90% sa padom od 1% u poređenju sa prethodnom godinom. Operativni prihodi iznosili su 128,6 miliona KM sa padom od 9% i učešćem od 28% u ukupnim prihodima. Strukturu operativnih prihoda činili su prihodi od platnog prometa koji su iznosili 69,6 miliona KM ili 54,1%, po vanbilansnim poslovima 10,4 milion KM. Ukupni rashodi iznosili su 534,4 miliona KM sa rastom od 22% u poređenju sa prethodnom godinom. Rashodi po kamatama iznosili su 120,4 miliona KM sa učešćem od 23% u ukupnim rashodima i stopom pada od 7% u odnosu na prethodnu godinu. Prema ročnoj strukturi depozita kratkoročni depoziti su iznosili 2.703,1 miliona KM ili 55% sa rastom od 6%, a dugoročni depoziti iznosili su 2.253,4 miliona KM ili 45% i rastom od 1%. U strukturi ukupne pasive, učešće uzetih kredita bilo je 9%. Novčana sredstva, koja su osnov tekuće likvidnosti, imala su stopu pada od 6% i činili su 21% od ukupne aktive bankarskog sektora Republike Srpske. Banke su, pored novčanih sredstava, raspolagale i sa 443,2 miliona KM uglavnom kotiranih vrijednosnih papira za trgovanje.

Tabela broj 97. Pregled koeficijenta likvidnosti, Izvor:www.abrs.com

(u 000 KM)

	Opis	31.12.2015.
1.	Kratkoročna aktiva	2.496.159
	Kratkoročna pasiva	2.627.909
	%	95
2.	Kratkoročna aktiva	2.496.159
	Ukupna aktiva	6.594.649
	%	37
3.	Kratkoročna pasiva	2.627.909
	Ukupna aktiva	6.594.649
	%	39
5.	Neto krediti	4.332.920
	Depoziti	4.759.897
	%	90
6.	Neto krediti i preuzete fin. obaveze/akreditivi	4.337.269
	Ukupna aktiva	6.594.649
	%	65

Prema predstavljenim parameterima likvidnost bankarskog sektora Republike Srpske bila je zadovoljavajuća.

3.3. Funkcija menadžmenta ljudskih resursa u bankarskom sektoru

U bankarskom sektoru Republike Srpske sa dolaskom stranih kompanija i banaka počinje se razvijati savremeniji pristup u upravljanju ljudskim resursima koji, između ostalog podrazumjeva, specifične prakse, načine obuke kojima se utiče na ponašanje zaposlenih, njihovu radnu uspješnost, produktivnost i odnos prema banci u kojoj su zaposleni. U bankarskim organizacijama karakteristike koje se najviše cijene kod zaposlenih svakako su način pružanja usluga, odnos i ophođenje prema različitim potrebama klijenata, kao i sami proizvodi koji su kreirani od strane zaposlenih. Dolaskom stranih banaka pojavljuje se savremeni model upravljanja ljudskim resursima. Banke, osim što su prenijele tehnologiju rada, prenijele su i moderan način upravljanja ljudskim resursima. Menadžment ljudskih resursa, kao novi koncept, predstavlja prakse, politike i sisteme koji utiču na zaposlene i njihovo ponašanje, stavove i uspješnost u radu.(Noe, R.; Hollenbeck, J.; Gerhart, B.; Wright, P.;, 2006)Menadžment ljudskih resursa primjenjuje se u skladu sa modernim pristupom, koji se primjenjuje u praksi. Upravljačka aktivnaost koja podrazumjeva razvoj, prilagođavanje, obezbjeđivanje, održavanje, usmjeravanje i upotrebu ljudskih potencijala u skladu sa ciljevima preduzeća, podrazumjeva menadžment ljudskih resursa uz istovremeno poštovanje pojedinačnih ciljeva i potreba zaposlenih.(Pržulj Ž., 2002)
Aktivnost koja u fokusu ima ljudske resurse je upravljanje ljudskim resursima. Pri tome pod ljudskim resursima se podrazumjevaju sveukupne sposobnosti, znanja, vještine,kreativne mogućnosti, motivisanjei pripadnost kojom raspolaže neka organizacija. To je ukupna intelektualna i psihička energija koju organizacija može angažovati na ostvarenju ciljeva i razvoja poslovanja.(Bahtjarević Š.F., 1999)

Ovaj menadžment predstavlja osnovu za sve druge aktivnosti, to je proces kojim se utvrđuju dužnosti, odgovornosti, zadaci, znanje, vještine i sposobnosti koje su neophodne izvršiocu posla. Proces provođenja analize posla obuhvata: definisanje ciljeva analize posla, razmatranje organizacionih i procesnih šema, identifikovanje poslova koji se trebaju analizirati, prikupljanje podataka za analizu i sama analiza, verifikovanje nalaza sa izvršiocem i linijskim menadžerom, formulisanje opisa posla i specifikacije izvršilaca.(Dessler G., 2007) Početak angažmana bankarskih menadžera kreće od globalizacije i internacionalizacije bankarske proizvodnje, koji posjeduju znanja javnog sektora, finansijskog upravljanja, bankarskog inžinjeringa. Bankarski menadžment predstavlja pouzdanu osnovu za savremenu poslovnu filozofiju državnog sistema, privrede, stanovništva i inostranstva koja predstavlja koordinaciju svih raspoloživih resursa i organizaciono prilagođavanje zahtjevima okoline i odgovara za radnu efikasnost, rentabilnost, profitabilnost, rentabilnost i tržišnu sposobnost određene organizacije.(Živković, A.; Stankić, R.; Krstić, B.;, 2007) Ispunjavanjem obaveza prema društvu, vladi i prema centralnoj banci, bankarski menadžer dužan je da čuva ugled tih institucija kao i da pomaže razvoj društva, proširuje stručnu saradnju, da radi na stručnoj edukaciji. Odnos prema klijentima treba da bude za primjer čuvajući dostojanstvo štediša, održavaju princip tolerancije prema dužnicima i poštuju prava i obaveze svih klijenata na najvišem nivou. Brojne su osobine koje se zahtijevaju od menadžera, a postoje i mnogi faktori koji utiču na rezultate njihovog rada. Osnovne funkcije menadžmenta u banci su: organizovanje, planiranje i kontrolisanje, ove funkcije su u praksi međusobno povezane. Održavanje profesionalnog odnosa sa zaposlenima i klijentima i kreiranje rješenja koja uspješnije zadovoljavaju njihove potrebe, predstavlja jedinstven cilj menadžmenta.
Uspješan menadžment podrazumjeva i vršenje odgovarajuće uloge menadžera u domenu razvoja, sticanja i unapređivanja znanja i osposobljenosti zaposlenih. Radi se o obavezi, potrebi i odgovornosti svih menadžera da:(Lončarević R., 2007)

- promovišu značaj i ulogu osposobljavanja zaposlenih,

- osmišljavaju programe razvoja zaposlenih i
- neprestano učestvuju u napredovanju zaposlenih.

Značajnu ulogu u planiranju i ostvarivanju uspjeha banke ima menadžment ljudskih resursa, njihova poslovna funkcija čija je odgovornost da zaposli, obuči, isplati i zadrži radnike. Na najvišem organizacionom nivou donosi se strategija organizacije i funkcija menadžmenta ljudskih resursa, koja treba biti neizostavno uključena u proces njenog formulisanja i primjene. Isticanje strategijske uloge menadžmenta ljudskih resursa upućuje na veliku važnost koja se pridaje ljudima i njihov uticaj na uspješnost i konkurentnost. Proces identifikovanja potreba u budućnosti za ljudskim resursima koji su neizbježni za ostvarenje plana preduzeća i definisanje potrebnih koraka koje je neophodno preduzeti za zadovoljenje datih potreba predstavlja planiranje ljudskih resursa.(Bartol, K. M.; Martin, D. C.;, 1998)
Razvojem postojećih ili zapošljavanjem novih ljudi, organizacija može zadovoljiti potrebu za ljudskim resursima. Obično je jeftinija opcija razvoj i usavrševanje postojećih sopstvenih kandidata jer bolje poznaju svoju organizaciju, čime se kroz sistem napredovanja podstiče njihova veća angažovanost i privrženost. Iz eksternih izvora angažuju se novi ljudi kada se internim izvorima ne mogu zadovoljiti potrebe za zaposlenima, gdje se sa novim ljudima unose i nove ideje, iskustva i znanja.
Obuka zaposlenih je usmjerena prema tekućim poslovima u sadašnjosti, za razliku od razvoja koji je usmjeren ka budućim odgovornostima i rezultat je usavršavanja, to je proces učenja koji uključuje sticanje vještina, koncepta, stavova ili pravila kako bi se povećao učinak zaposlenih.(Byars, L. L.; Rue, W. L.;, 2004) Osnovni ciljevi obuke najčešće su usmjereni na kvalitet i kvantitet posla, smanjenje troškova, uštede u vremenu, unapređenje vještina zaposlenih praćenjem savremenih trendova u poslovanju. Uspješnost zaposlenih odnosi se na mjerljiv učinak, rezultat, ali i ponašanje i karakteristike ličnosti neophodne za obavljanje konkretnog posla. Smatra se da je praćenje i procjenjivanje uspješnosti polazna tačka uspješnog sistema ljudskih resursa, te da je od neprocjenjive važnosti u svakoj organizaciji kojaima za cilj da poveže uspješnost organizacije i uspješnosti ljudi.(Tarrington, D.; Hill, I.; Taylor, S.;, 2004) Predmet ocjenjivanja su i subjektivne osobine kao što su pouzdanost i odgovornost. Praćenje uspješnosti zaposlenih predpostavka je odgovarajućeg i podsticajnog sistema plaćanja, kao i motivacije i razvoja zaposlenih. U direktne materijalne kompenzacije spadaju osnovna plata i stimulacije, dok su programi zaštite zaposlenih, plaćena odsustva i razne druge pogodnosti indirektne materijalne kompenzacije.Menadžeri su u prilici da nagrađuju svoje zaposlene u vidu materijalnih i nematerijalnih nagrada. Neki od vidova materijalnih nagrada koje stoje na raspolaganju rukovodilaca su sposobnost povećanja zarade, dodatna povišica, mogućnosti za dodatnu zaradu kroz dodatne radne aktivnosti i slično. Pored materijalnih, postoje važni nematerijalni izvori nagrađivanja, poput mogućnosti unapređenja i napredovanja u hijerarhiji.(Džamić, V.; Miljević, M.;, 2015)Plate menadžera znatno se razlikuju od plata ostalih zaposlenih. Menadžerska primanja, pored osnovne plate, uključuju kratkoročne i dugoročne stimulacije, beneficije i pogodnosti.
Jedna od funkcija menadžmenta je i kontrolisanje. Posebno mjesto i ulogu u obavljanju ukupnog zadatka menadžera, ima vršenje funkcije kontrole. Kontrolisanje omogućava:(Lončarević R., 2007)

- određivanje standarda za praćenje rezultata i procesa koji se obavljaju u organizaciji,
- obezbjeđivanje uvida u elemente realnih rezultata i procesa,
- poređenje mogućih i standardizovanih karakteristika rezultata i procesa,
- preduzimanje neophodnih korektivnih akcija.

Kontrolisanje predstavlja aktivnost menadžera koja je jako složena i podrazumjeva praćenje rezultata obavljenja svih aktivnosti organizacije, odnosno stepen i kvalitet realizacije.

3.4. Uloga i značaj ljudskih resursa u bankama

Pored proizvoda, koji su kreirani od strane zaposlenih, u bankarskom sektoru veoma su bitni načini pružanja usluga, te odnos i ophođenje zaposlenih prema različitim potrebama i zahtjevima klijenata. Iako većina banaka propisuje načine odnosa zaposlenih sa klijentima, njihov efekat direktno zavisi od odnosa organizacije prema zaposlenima iz koga proizilazi osjećaj pripadnosti i zadovoljstva. Ukoliko se u bankama adekvatno upravlja sa ljudskim resursima, oni postaju ključni faktor za poboljšanje uspješnosti poslovanja i postizanje konkurentske prednosti. Širenje baze znanja savremenog društva traži da menadžeri efektivno koriste tehnologije i znanje. Efektivnije korištenje kapitala takođe doprinosi produktivnosti.(Bagarić I., 2012) Sve raznovrsniji i složeniji proizvodi koje banke danas pružaju, te intenzivirana primjena informacionih tehnologija zahtjevaju ulaganje u razvoj ljudskih resursa. Zaposleni koji su potrebniji bankama su oni koji su u stanju da se brže prilagođavaju promjenama proizvoda i tehnologija, usvajaju nova znanja i tako pružaju efikasnije usluge klijentima. Banke moraju posvetiti dosta pažnje praksama povlačenja potencijalnih kvalitetnih kadrova i njihovoj selekciji, ali u isto vrijeme intezivirati obuku i razvoj postojećih kadrova jer tehnologija mijenja karakter i sadržaj posla pa samim tim i neophodne vještine.(Šušnjar, Š. G.; Zimanji, V.;, 2005) Ljudski resursi banke direktno utiču na uspješnost ostvarenja planirane poslovne strategije. Zato je potrebno usklađivanje strategije upravljanja ljudskim resursima sa poslovnom strategijom banke.

Ostvarivanju ciljeva banke direktno doprinosi planiranje ljudskih resursa kroz sagledavanje potrebnog broja ljudi sa odgovarajućim znanjem, sposobnostima, iskustvom i vještinama neophodnim za njihovu realizaciju. Planiranje ljudskih resursa je sastavni dio poslovnog planiranja pa bi trebalo da prati dugoročne i kratkoročne planove banke. Banke u Republici Srpskoj, upražnjena radna mjesta popunjavaju oglašavanjem slobodnih radnih mjesta u dnevnim novinama i drugim sredstvima informisanja, kao i posredstvom Zavoda za zapošljavanje Republike Srpske. U svim bankama kao metod selekcije kandidata zastupljen je intervju. Banke prije samog intervjua, vrše predselekciju kandidata na osnovu prijave i biografskih podataka, mada neke od banaka ovaj proces upotpunjuju i raznim oblicima testiranja kandidata. Da bi se povećala uspješnost zaposlenih, kao i da bi bili u toku sa svim promjenama i dostignućima u svojoj struci, zaposlenima u bankarskom sektoru Republike Srpske omogućavaju se dodatne obuke i usavršavanja. U bankarskom sektoru Republike Srpske najzastupljenija je metoda slanja zaposlenih na seminare i kurseve. Ostvareni rezultati predstavljaju najčešće kriterijume za ocjenu radne uspješnosti zaposlenih u bankarskom sektoru Republike Srpske, dok se osobine i ponašanja zaposlenih manje vrednuju.

Različiti su faktori koji se uzimaju u obzir prilikom stvaranja modela materijalnog nagrađivanja. U bankama ti faktori mogu biti: ostvareni profit, broj transakcija, kvalitet i obim plasiranih kredita, privlačenje novih klijenata, ostvarenje određenih ušteda i slično. Tako da se sistemi nagrađivanja razlikuju od banke do banke. Bankarski sektor Republike Srpske primjenjuje nekoliko vrsta beneficija za zaposlene: krediti zaposlenim pod povoljnijim uslovima, program štednje pod povoljnijim uslovima, pokloni za praznike, troškovi prevoza.

3.5. Upravljanje ljudskim resursima, organizacija i nivo usluge u bankarskom sektoru

Prilikom izbora posla u banci zaposleni se uglavnom rukovode isključivo zaradom, odnosno da je to glavni motivator za rad. Nezadovoljstvo zaposlenih u bankarskom sektoru ogleda se u načinu na koji se njihovi napori i učinak uvažavaju, poštovanje od strane kolega, vrijeme provedeno na poslu, načinom rukovođenja neposrednih rukovodilaca, ambijentom u kojem rade. Jako su izražene i ambicije u smislu profesionalnog razvoja i napredovanja u službi. Stanje u Bosni i Hercegovini pa samim tim i u Republici

Srpskoj ima pozitivan efekat koji je uspostavljen dolaskom stranih banaka na domaće tržište, kao i prenos vještina i znanja na radnike u domaćim bankama. Važno je da se napomene da je kvalifikovani kadar zaposlen u banci u monopolskoj poziciji, jer je u mogućnosti da određuje uslove poslovanja. Poslodavci su primorani da kvalitetne kadrove više plate. U 6log tome ide i podatak Agencije za statistiku Bosne i Hercegovine, po kome su najveće nominalne plate u privatnom sektoru registrovane baš u bankarskom sektoru i u oblastima finansijskog posredovanja.(Begović A., 2012)
Zbog zahtjeva regulatornih tijela i klijenata, organizacija domaćih banaka koje su u vlasništvu inostranih akcionara usklađene susa njihovim standardima i neprekidno rade na unapređenju istih. Organizacija i funkcionisanje polazi od jedinstvenog praćenja potreba klijenata, na taj način što klijent može da ima ličnog bankara koji sa njim ostvaruje kontakt i dobija njegovo povjerenje. Ovakvi bankarski službenici obavljaju više vrsta poslova različitog tipa da bi ostvarili što bliskiji odnos i stekli veće povjerenje klijenata.

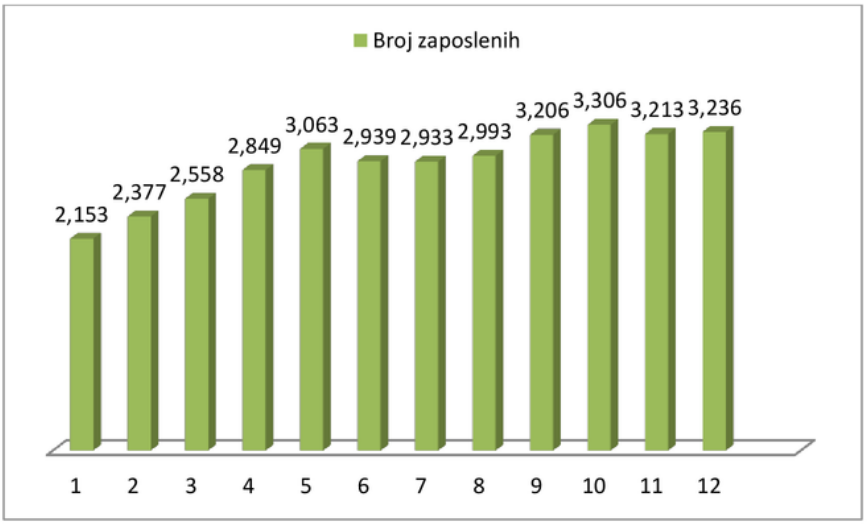
Klijenti od banaka očekuju veći stepen efikasnosti unutar same banke, brže odluke o kreditu, više inicijative u savjetovanju od strane bankara, veće angažovanje u kriznim situacijama. U Republici Srpskoj klijenti ističu kredit kao najvažniji proizvod banke. Kao razloge promjene banke klijenti n6ode slabu ponudu proizvoda i usluga, provizije, uslove kredita, kamatne stope, neljubaznost osoblja. Međusobna povezanost i saradnja svih strana u procesu potrebna je da bi se uspješno zadovoljile potrebe klijenata. Da bi se zaštitili klijenti insistira se na tome da se klijenti banke u potpunosti zaštite od diskriminacije i svih drugih nepovoljnosti po njih (na primjer, promjena kamatne stope na odobrene kredite na njihovu štetu). Isto tako, banka treba da posjeduje sve relevantne informacije o svakom svom sadašnjem ili potencijalnom klijentu u pogledu načina ponašanja prema svojim preuzetim obavezama prema banci.(Lukić R., 2007)

3.6. Kvalifikaciona struktura zaposlenih u bankarskom sektoru

Ukupan broj i kvalifikaciona struktura zaposlenih u bankarskom sektoru Republike Srpske vidi se iz sledeće tabele i grafikona:

Tabela broj 98. Kvalifikaciona struktura zaposlenih u bankarskom sektoru,Izvor:www.abrs.com

God.	NS	KV	VKV	SSS	VŠS	VSS	MR	DR
2004.	36	40	15	1.118	257	674	12	1
2005.	32	39	17	1.234	275	764	15	1
2006.	26	26	14	1.305	276	893	18	0
2007.	24	26	13	1.416	304	1.045	21	0
2008.	23	28	13	1.458	303	1.216	21	1
2009.	14	28	14	1.377	271	1.218	16	1
2010.	9	26	12	1.329	253	1.276	27	1
2011.	8	23	9	1.247	269	1.408	25	4
2012.	8	20	9	1.246	247	1.630	42	4
2013.	8	18	9	1.208	263	1.748	48	4
2014.	7	10	9	1.080	250	1.791	64	2
2015.	7	14	6	1.064	229	1.849	66	1

Grafikon broj 49. Broj zaposlenih u bankarskom sektoru Republike Srpske od 2004. do 2015.godine,Izvor:www.abrs.com

U bankama Republike Srpske u 2004. godini bilo je zaposleno 2.153 radnika, i to je bilo za 3% manje u poređenju sa prošlom godinom. U ovoj godini broj zaposlenih sa visokom stručnom spremom je porastao kao i KV radnika, dok su drugi nivoi bilježili pad.

U 2005. godini bankarski sistem Republike Srpske zapošljavao je 2.299 zaposlenih, što je bilo za 9%više nego prethodne godine. Povećanje od 25% bilježili u magistri, njihovo učešće u ukupnom broju bilo je ispod 1%. Broj zaposlenih sa srednjom stručnom spremom povećan je za 10%, viša stručna sprema bila je povećana za 7%, broj zaposlenih sa visokom stručnom spremom povećan je za 13%, dok su druge stručne spreme zadržale su isti nivo ili su zabilježile blagu promjenu. Nije se bitno promijenila kvalifikaciona struktura, i dalje je dominiralo učešće od 49% zaposlenih sa srednjom stručnom spremom.

U bankarskom sektoru Republike Srpske na kraju 2006. godini bilo je zaposleno 2.558 radnika i to je povećanje za 8% u odnosu na prethodnu godinu. Pozitivan trend bio je zapošljavanje radnika sa visokom stručnom spremom pa se broj ovih radnika povećao za 17%. U kvalifikacionoj strukturi zaposlenih zadržano je veliko učešće srednje stručne spreme, što se uzrokuje širenjem organizacione mreže, povećanjem obima poslovanja u segmentima poslova sa stanovništvom i u platnom prometu. U ukupnom broju zaposlenin smanjen je broj radnika sa NS, KV i VKV.

U 2007. godini broj radnika u bankarskom sektoru bio je povećan za 11% i ukupno je iznosio 2.849 radnika. I dalje je bilo dominantno učešće zaposlenih sa srednjom stručnom spremom koje je bilježilo povećanje za 9% u odnosu na prethodnu godinu. Nastavlja se pozitivan trend zapošljavanja radnika sa visokom stručnom spremom i bio je povećan za 152 radnika. Od ostalih stručnih sprema zabilježen je porast u odnosu na prethodne godine magistara za 3 radnika, VŠS za 28 radnika, dok je VKV radnika smanjeno za 1 radnika, NS za 2 radnika.

Na kraju 2008. godine ukupan broj radnika bio je 3.063 i povećan je za 8% u odnosu na prethodnu godinu. I dalje je zadržana dominacija radnika sa srednjom stručnom spremom sa stopom rasta od 3% u odnosu na prethodnu godinu. Nastavljao se trend rasta zapošljavanja radnika sa visokom stručnom spremom i ima stopu rasta od 16%.

Racionalizacija i smanjenje broja zaposlenih bila je jedna od posljedica uticaja finansijske krize na bankarski sektor Republike Srpske. U 2009. godini broj radnika bio je smanjen za 4%, na to smanjenje uticalo je smanjenje broja radnika kod jedne banke i to radnika sa srednjom i višom stručnom spremom.

U 2010. godini broj radnika bio je na približno istom nivou kao i prethodne godine, ali je izmjenjena kvalifikaciona struktura. Smanjenje broja zaposlenih zabilježile su viša, srednja i niža stručna sprema, dok je bio evidentan rast broja radnika sa visokom stručnom spremom. Pozitivan trend imao je rast ove kategorije zaposlenih u bankarskom sektoru Republike Srpske, s obzirom na potrebu usvajanja, praćenja i razvoja, unapređenja bankarskog sektora.
Ukupan broj zaposlenih na kraju 2011. godine bio je veći za 60 zaposlenih ili za 2%. Prema kvalifikacionoj strukturi smanjeno je učešće zaposlenih sa srednjom stručnom spremom a bio je povećan broj zaposlenih sa visokom stručnom spremom.
Broj zaposlenih u 2012. godini bio je veći za 213 radnika ili za 7% u odnosu na prethodnu godinu. Prema kvalifikacionoj strukturi smanjen je broj zaposlenih sa srednjom stručnom spremom a povećano učešće sa visokoobrazovanim kadrom za 4% u odnosu na prethodnu godinu, pa su tako dio poslova predviđenih za srednju stručnu spremu obavljali kadarovi sa visokom stručnom spremom.
Ukupan broj zaposlenih na kraju 2013. godine bio je veći za 100 radnika ili za 3%. I dalje se nastavljao smanjenjene zaposlenih sa srednjom stručnom spremom, a povećavao se broj radnika sa visokom stručnom spremom.
U 2014. godini broj zaposlenih u bankarskom sektoru bio je 3.213. i za 93 radnika je manje nego u prethodnoj godini odnosno za 3%. Primjetan je bio rast broja zaposlenih sa visokom stručnom spremom i sa zvanjem magistra za 59 radnika.
Ukupan broj zaposlenih u 2015. godini bio je 3.236 i bio je veći za 23 radnika u poređenju sa prethodnom godinom. I u ovoj godini bio je porast učešća radnika visoke stručne spreme kako zbog potrebe neprestanog unapređenja i razvoja tako i zbog velike ponude tog profila na tržištu rada.

3.7. Upravljanje znanjem i poslovima u bankrskom sektoru

Uključivanjem u globalnu tržišnu privredu, organizacije sa tradicionalnim stilom upravljanja moraju napraviti zaokret prema savremenom i inovativnom menadžment stilu. Inovativni menadžment treba da obezbjeđuje, kompaniju u kojoj je angažovan, stalna poboljšanja i težnju prema ciljevima poslovne uspješnosti. Ukoliko tražnja za proizvodima i uslugama nije dovoljna za ostvarivanje profita, proizvodnja,finansije, računovodstvo i druge poslovne funkcije nemaju smisla u tome mora da postoji jasna hijerarhija.(Kotler, P.; Keller, K. L.;, 2006) Da bi savladala poslovno – tehnološki jaz organizacija bi trebala da uspostavi određena pravila u obliku: standarda, obaveznih propisa i ugovorenih obaveza. Sa standardima, zahtjevima klijenata, propisima i zakonskim obavezama mora biti usklađen kvalitet proizvoda. Organizacija treba da primjeni sistem kvaliteta usklađenih sa zahtjevima standarda ISO 9000, čija je svrha obezbjeđenje zahtijevanog kvaliteta proizvoda i ostalih zahtjeva klijenata. Ovaj standard opisuje pristup menadžmenta kvaliteta čiji je zadatak da omogući dugoročno održivi uspjeh u uspostavljanju ciljeva prema svim zainteresovanim stranama, a koje zahtjevaju modeli izvrsnosti odnosno različiti standardi. Menadžment kvaliteta koji opisuje ovaj standard sadrži vrijednosti koncepta totalnog kvaliteta (TQM).(Heleta, 2008) Ciljevi i određivanje podesnog toka akcije kako bi se oni postigli predstavlja process planiranja.(Stoner, Dž.; Frimen, E.; Gilbert, D.;, 2002)Planiranjem menadžeri mogu da unaprijed postavljaju ciljeve i akcije koje su zasnovane na nekom metodu, logici i planu. U finansijskim institucijama postavljanjem planova određuju se najbolje procedure za njihovu realizaciju. Menadžment koji kao prioritet ima viziju i strategiju, podrazumjeva angažovanje svih zaposlenih i osmišljavajući bolje uslove za rad i inovaciju poslovnih procesa, kako bi ostvarili rezultate koji postavljaju balans u zadovoljavanju potreba svih zainteresovanih strana. Iz razloga povećanja vlastite dobiti i potrebe za zadovoljenjem svojih klijenata nove proizvode uspostavljaju finansijske institucije. Finansijsko okruženje u kojem posluju finansijske institucije podložno je stalnim promjenama. Te se Može se

konstatovati da izmjene u finansijskom okruženju podstiču finansijske institucije na razvijanju inovacija koje su profitabilne.(Mishkin, S. F.; Eakins, G. S.;, 2005)
Usmjeravajući posebnu pažnju prema zadovoljenju klijenata i što kvalitetnijeg servisa banke razvijaju i nude raznovrsne proizvode. Bankarski proizvodi uslovljeni su potrebama klijenata, njihovim navikama i očekivanjima kao i njihovom odnosu prema novcu. Da bi se zadovoljila očekivanja klijenata u bankarskom sektoru potrebno je neprestano raditi na poboljšanju kvaliteta servisa što se posebno odnosi na davanje tačnih informacija, ljubaznost, ekspeditivnost i kratko čekanje. Upravljanje kvalitetom u bankarskom sektoru odnosi se na konstantna unapređenja, povećanje fleksibilnosti i efikasnosti, primjene savremene tehnologije. Moderni koncept totalnog kvaliteta uključuje i povjerenje, discipinu i temeljan pristup koji se bazira na potrebama klijenata.

3.7.1. Standardi za upravljanje kapitalom banaka

U cilju efikasnijeg upravljanja rizicima u bankarskom sektoru Republike Srpske Udruženje banaka Republike Srpske donijelo je veliki broj odluka kojih se poslovne banke moraju pridržavati. Prema odluci o minimalnim standardima za upravljanje kapitalom banaka (Zakon o bankama Republike Srpske, 2014)bliže se uređuju minimalni standardi za kreiranje, minimalni standardi kapitala kao i sprovođenje programa za upravljanje kapitalom. Upravljanje kapitalom mora da čini jedan od najbitnijih komponenti efikasnog, opreznog, i strateškog planiranja upravljanja bankom pošto kapital predstavlja strateški i ekonomski resurs. Kapital je osnova svih negativnih i pozitivnih standarda u poslovanju banke i predstavlja garanciju velikim klijentima u slučaju da dođe do likvidacije banke (mali klijenti su zaštićeni kod Agencije za zaštitu depozita). Kapital banke čineili su osnovni i dopunski kapital, te odbitne stavke kapitala.
Neto kapital banke služi za obračun stope adekvatnosti kapitala. Zadatak regulatora je da prati kretanje stvarne i propisane stope kapitala banke i ukoliko stvarna stopa padne ispod propisane, regulator treba da preduzme konkretne mjere prema banci. Propisana stopa adekvatnosti kapitala u Republici Srpskoj je 12%. Postavljanjem propisanih stopa kapitala banke, od strane regulatora, utvrđuju se uslovi razvoja i ekspanzije banke.(Vunjak, N.; Kovačević, Lj.;, 2006) Regulator ima ovlašćenja da banci propiše određene zahtijeve po pitanju kapitala koji su veći od propisanih zakonom, ako procijeni da je banka izložena većim rizicima u svom poslovanju.
Prilikom upravljanja rizikom banke u Republici Srpskoj se moraju pridržavati odluke koja propisuje minimalne standarde za upravljanje rizikom likvidnosti banaka. Prema ovoj odluci banka je dužna da sprovodi, kreira i održava racionalne i jasne politike koje imaju zadatak da obezbjede da njene stavke aktive nisu previše koncentrisane, u stvari banka treba da bude usmjerena na primjenu principa 32 ionalne diverzifikacije i ročne strukture izvora njenih plasmana i sredstava.
Održavanje likvidnosti i upavljanje rizikom likvidnosti je veoma složen i važan dio poslovanja svih banaka i ukupnog bankarskog sektora i odgovornost za to leži na menadžmentu banke. Za upravljanje kreditnim rizikom i klasifikaciji aktive banaka kontrolne procedure banke moraju da obuvate najmanje procese za:

- klasifikaciju aktive banke,
- praćenje karakteristika stavki aktive banke,
- pregled kredita i internu kreditnu kontrolu, te internu reviziju sa minimalnom učestalosti.

Banka je dužna da sa 93 ke izloženosti kreditnom riziku periodično, najmanje kvartalno, vrši klasifikaciju u sledeće kategorije: Dobra aktiva - Kategorija A, Aktiva sa posebnom namjenom - Kategorija B, Substandardna aktiva - Kategorija C , Sumnjiva aktiva - Kategorija D ,Gubitak- Kategorija E.
Ključni ciljevi koncepta upravljanja pasivom i aktivom 50 ankama su:(S., Rose; C., Hudgins;, 2005)

- Kako bi banka ostvarila predviđene ciljeve rukovodstvo treba da često kontroliše strukturu, iznose, rashode i prihode po osnovu pasive i aktive,

50

- Kako ne bi došlo do raskoraka u upravljanju pasivom i aktivom banke rukovodstvo treba da uskladi kontrolu pasive sa kontrolom aktive,
- Rashodi i prihodi se javljaju na strani pasive i aktive bilansa stanja.

3.8. Klasifikacija aktive

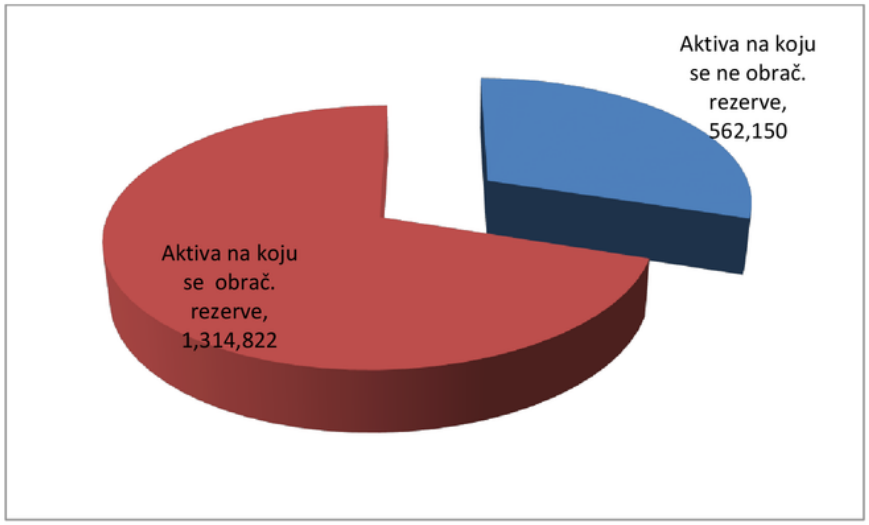
Ukupna klasifikovana aktiva u 2004. godini je iznosila 1.877 miliona KM i bila je veća za 34% u poređenju sa prethodnom godinom, bilansna aktiva bila je povećana za 35%, dok je vanbilansna aktiva bila povećana za 29%. Porast u odnosu na prethodnu godinu imali su dugoročni krediti 52%, kratkoročni krediti 38%, ostali plasmani 45%, obračunata kamata 25%, dok su pad bilježila dospjela potraživanja od 22%.

Tabela broj 99 . Struktura klasifikovane aktive u 2004. godini, Izvor:www.abrs.com

(U 000 KM)

Kategorija klasifikacije	2004. godina	Učešće %
A	1.686.195	89
B	140.183	8
C	20.385	1
D	26.043	1
E	4.166	0
Ukupno klasifikovana aktiva	1.876.972	100
Ukupno klasifikovana aktiva na koju se ne obračunavaju rezerve	562.150	
Ukupno klasifikovana aktiva na koju se obračunavaju rezerve	1.314.822	

U strukturi klasifikacije najveće učešće bilo je kategorije koja je bila klasifikovana u grupu rizika A 89%. Kategorija B učestvovala je sa 8% i bilježila je rast od 108%, kategorija C učestvovala je sa 1% i bilježi pad, kategorija D učestvovala je sa 1% i takođe je bilježila pad dok je kategorija E imala porast od 311% u odnosu na prethodnu godinu.

Grafikon broj 50. Klasifikacija aktive u 2004. godini, Izvor:www.abrs.com

Iznos aktive na koju se nisu obračunavale rezerve iznosila je 562 miliona KM i bila je veća za 39%, a aktiva na koju su se obračunavale rezerve iznosila je 1.315 miliona KM i bila je veća za 29% u odnosu na prethodnu godinu.
Veliki nivo A kategorije ukazivalo je da se klasifikacija ne može prihvatiti kao realna.(www.abrs.ba) Može se zaključiti da su izdvojene rezerve dosta niske uzimajući u obzir da su banke u Republici Srpskoj prikazale veliki nivo klasifikacije u A kategoriju.

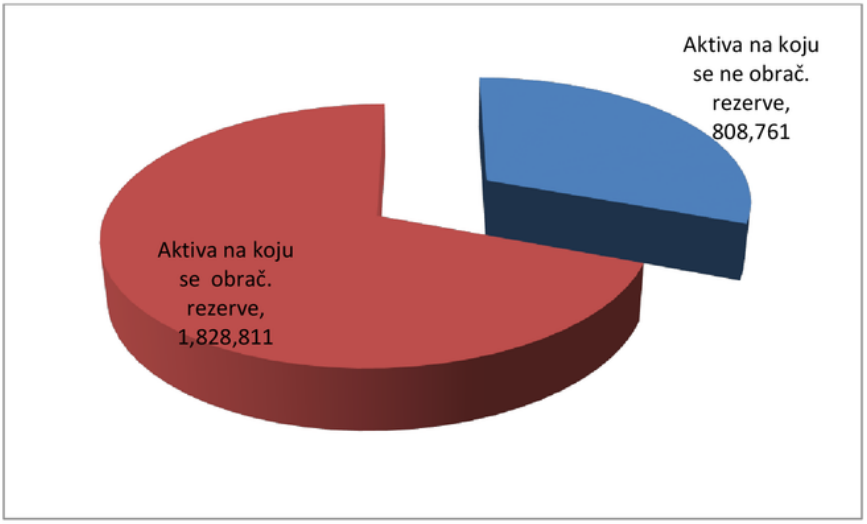
Ukupna klasifikovana aktiva u 2005. godini iznosila je 2.638 miliona KM i bila je veća za 39% u poređenju sa prethodnom godinom, bilansna aktiva bila je povećana za 42% a vanbilansna aktiva povećala se za 27%. Dugoročni krediti bilježili su rast od 61%, kratkoročni kredita od 14%, ostali plasmani 49%, obračunatekamate 24%, dospjela potraživanja 28%, dok izuzetno visok porast od 584% bilježila su potraživanja po plaćenim garancijama u odnosu na prethodnu godinu.

Tabela broj 100. Struktura klasifikovane aktive u 2005. godini, Izvor:www.abrs.com

(U 000 KM)

Kategorija klasifikacije	2005. godina	Učešće %
A	2.293.914	87
B	270.376	9
C	52.951	3
D	20.273	1
E	58	0
Ukupno klasifikovana aktiva	2.637.572	100
Ukupno klasifikovana aktiva na koju se ne obračunavaju rezerve	799.699	
Ukupno klasifikovana aktiva na koju se obračunavaju rezerve	1.828.811	

U strukturi klasifikovane aktive najveće učešće imala je grupa rizika A od 87%, ova kategorija je porasla za 37% u odnosu na prethodnu godinu. Grupa rizika B učestvovala je sa 9% i bilježila je rast od 79%, kategorija C učestvovala je sa 3% i bilježila je rast od 139%, kategorija D je učestvovala sa 2% i bilježila je pad od 19%.

Grafikon broj 51. Klasifikacija aktive u 2005. godini, Izvor:www.abrs.com

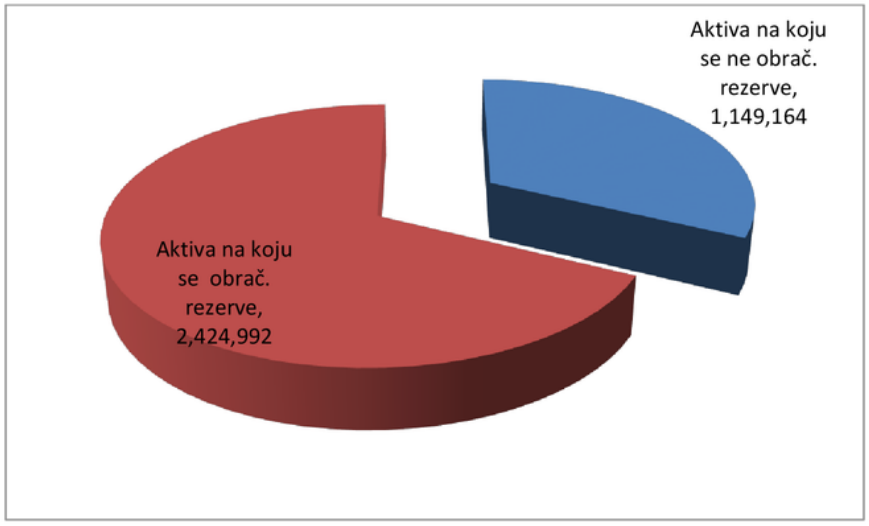
Aktiva na koju se ne obračunavaju rezerve iznosila je 810.002 hiljada KM i bila je veća za 46%, a aktiva na koju se obračunavaju rezerve iznosila je 1.830 miliona KM i bila je veća za 40% u odnosu na prethodnu godinu.
U ukupnoj klasifikaciji u 2005. godinibilo je smanjeno učešće kategorije klasifikacije A za 3 procenta, povećano je učešće kategorije B za jedan procenat, prema čemu je bilo izvijesno pogoršanje kvaliteta aktive i potrebe za izdvajenjem dodatnih rezervi.

Ukupna klasifikovana aktiva u 2006. godini iznosila je 3.574 miliona KM i bila je veća za 36% u poređenju sa prethodnom godinom, bilansna aktiva povećana za 35% a vanbilansna aktiva povećana je za 39%. Dugoročni krediti bilježili su rast i činili su 45%, kratkoročnih kredita činili su 42%, ostali plasmani 13%.
Tabela broj 101. Struktura klasifikovane aktive u 2006. godini, Izvor:www.abrs.com

(U 000 KM)

Kategorija klasifikacije	2006. godina	Učešće %
A	2.033.379	84
B	305.152	13
C	52.892	2
D	33.569	1
E	0	0
Ukupno klasifikovana aktiva	3.574.156	100
Ukupno klasifikovana aktiva na koju se ne obračunavaju rezerve	1.150.200	
Ukupno klasifikovana aktiva na koju se obračunavaju rezerve	2.424.992	

U strukturi klasifikovane aktive najveće učešće imala je grupe rizika A od 84%, ova kategorija je porasla za 40% u poređenju sa prethodnom godinom. Grupa rizika B učestvovala je sa 13% i bilježila je pad.

Grafikon broj 52. Klasifikacija aktive u 2006. godini, Izvor:www.abrs.com

Aktiva na koju se nisu obračunavale rezerve iznosila je 1.149 miliona KM i bila je veća za 13%, a aktiva na koju se obračunavaju rezerve iznosila je 2.424 miliona KM i bila je veća u poređenju sa prethodnom godinom.

U 2006. godini u ukupnoj klasifikaciji smanjeno je učešće kategorije klasifikacije A za 3 procenta, a povećano je učešće kategorije B, prema čemu je billo izvijesno pogoršanje kvaliteta aktive i potreba za izdvajenjem dodatnih rezervi.

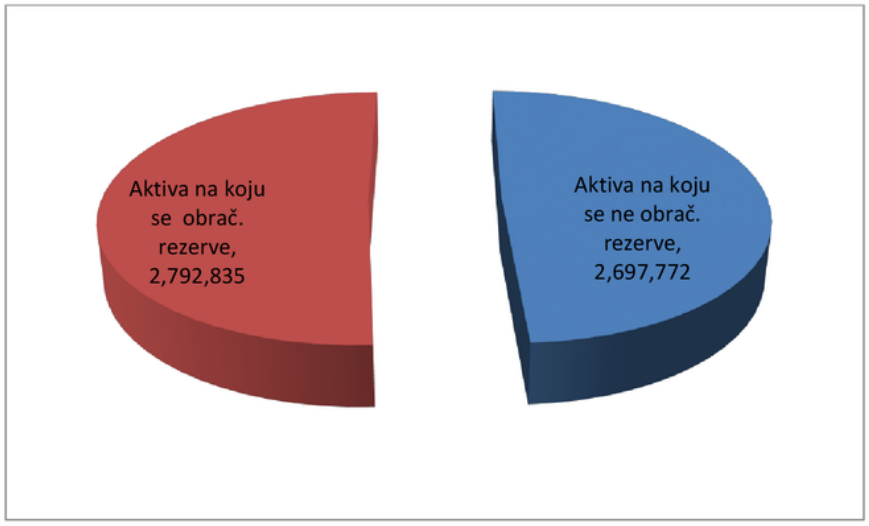
Ukupna klasifikovana aktiva u 2007. godini iznosila je 3.259 miliona KM, i imala je stopu rasta za 34% u odnosu na prethodnu godinu, bilansna aktiva povećana je za 68% a vanbilansna aktiva povećana je za 56%.

Tabela broj 102. Struktura klasifikovane aktive u 2007. godini, Izvor:www.abrs.com

(U 000 KM)

Kategorija klasifikacije	2007. godina	Učešće %
A	2.792.835	86
B	368.068	11
C	61.207	2
D	37.010	1
E	0	0
Ukupno klasifikovana aktiva	3.259.120	100
Ukupno klasifikovana aktiva na koju se ne obračunavaju rezerve	2.697.772	
Ukupno klasifikovana aktiva na koju se obračunavaju rezerve	2.792.835	

U strukturi klasifikovane aktive najveće učešće imala je grupa rizika A od 86%. Grupa rizika B smanjila je učešće u strukturi klasifikovane aktive sa 13% na 11%. Kategorija C i kategorija D ostale su na istom nivou kao prethodne godine.

Grafikon broj 53 . Klasifikacija aktive u 2007. godini, Izvor:www.abrs.com

Aktiva na koju se nisu obračunavale rezerve iznosila je 2.697 hiljada KM i bila je veća za 43%, a aktiva na koju se obračunavaju reserve je iznosila 2.792 miliona KM i bila je veća u poređenju sa prethodnom godinom. U 2007. godini u ukupnoj klasifikaciji smanjeno je učešće kategorije klasifikacije A za 2%, a smanjeno je učešće kategorije B za 13%.

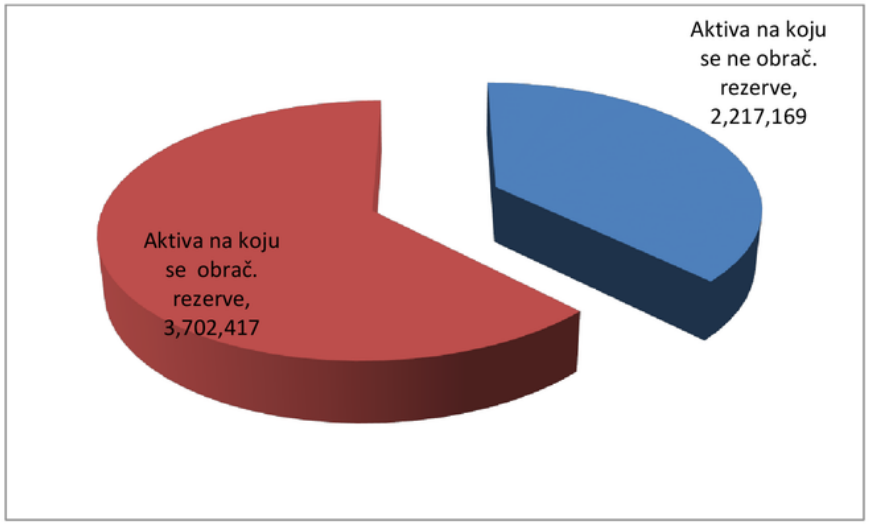
Ukupna klasifikovana aktiva u 2008. godini iznosila je 4.308 miliona KM i imala je stopu rasta za 32% u odnosu na prethodnu godinu, a vanbilansna aktiva povećana je za 34%. U strukturi klasifikovane bilansne aktive najveće stavke bili su dugoročni krediti sa učešćem od 46% i ostala aktiva sa učešćem od 33%.

Tabela broj 103. Struktura klasifikovane aktive u 2008. godini, Izvor:www.abrs.com

(U 000 KM)

Kategorija klasifikacije	2008. godina	Učešće %
A	2.792.835	86
B	368.068	11
C	61.207	2
D	37.010	1
E	0	0
Ukupno klasifikovana aktiva	4.308.683	100
Ukupno klasifikovana aktiva na koju se ne obračunavaju rezerve	2.217.169	
Ukupno klasifikovana aktiva na koju se obračunavaju rezerve	3.702.417	

U strukturi klasifikovane aktive najveće učešće imala je grupa rizika A od 86%. Grupa rizika B smanjila je učešće u strukturi klasifikovane aktive od 11%. Kategorija C i kategorija D ostale su na istom nivou kao prethodne godine.

Grafikon broj 54. Klasifikacija aktive u 2008. godini, Izvor:www.abrs.com

Aktiva na koju se ne obračunavaju rezerve iznosi je 2.217 hiljada KM i bila je manja za 43%, a aktiva na koju se obračunavaju rezerve iznosila je 3.702 miliona KM i bila je veća u odnosu na prethodnu godinu. U 2008. godini u ukupnoj klasifikaciji smanjeno je učešće kategorije klasifikacije A za 2%, a učešće kategorije B je 11%.

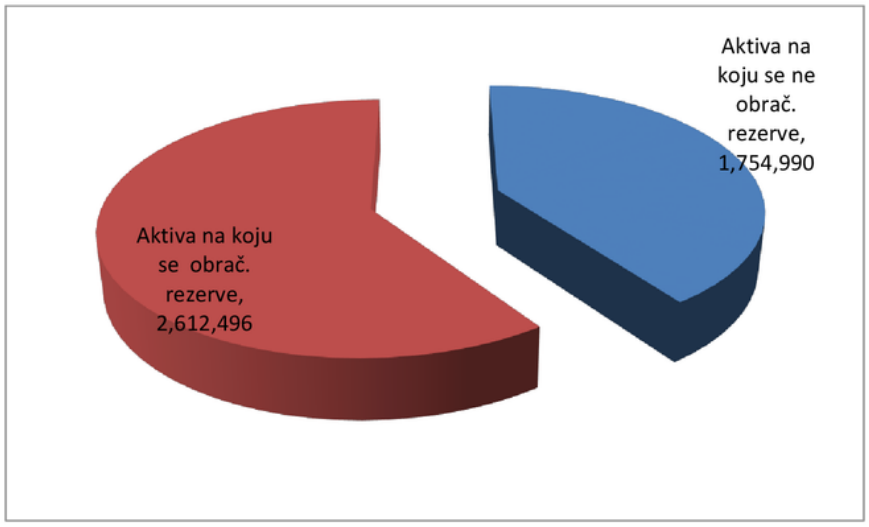
Ukupna klasifikovana aktiva u 2009. godini iznosila je 4.367 miliona KM i imla je stopu rasta u odnosu na prethodnu godinu. U strukturi klasifikovane bilansne aktive najveće stavke bili su dugoročni krediti sa učešćem od 41% i ostala aktiva sa učešćem od 59%.

Tabela broj 104. Struktura klasifikovane aktive u 2009. godini, Izvor:www.abrs.com

(U 000 KM)

Kategorija klasifikacije	2009. godina	Učešće %
A	3.437.141	79
B	632.215	14
C	215.549	5
D	82.581	2
E	0	0
Ukupno klasifikovana aktiva	4.367.486	100
Ukupno klasifikovana aktiva na koju se ne obračunavaju rezerve	1.754.990	
Ukupno klasifikovana aktiva na koju se obračunavaju rezerve	2.612.496	

U strukturi klasifikovane aktive najveće učešće imala je grupe rizika A koje je smanjeno sa 86% na 79%. Grupa rizika B porasla je sa 11% na 14%. Kategorija C i kategorija D ostale su veće nego prethodne godine.

Grafikon broj 55. Klasifikacija aktive u 2009. godini, Izvor:www.abrs.com

Aktiva na koju se ne obračunavaju rezerve iznosila je 2254 hiljada KM i bila je umanjena za 21%, dok je aktiva na koju se obračunavaju rezerve iznosila 2.612 miliona KM i bila je manja u odnosu na prethodnu godinu. U 2009. godini u ukupnoj klasifikaciji smanjeno je učešće kategorije A za 6%, a učešće kategorije B iznosilo je 14%. Kategorije C i D povećane su za 3% odnosno 1% u odnosu na prethodnu godinu.

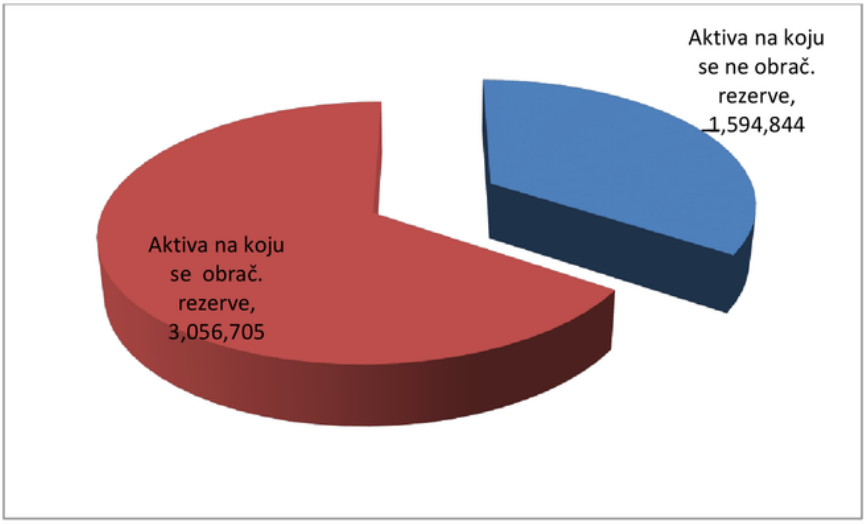
Ukupna klasifikovana aktiva u 2010. godini iznosila je 4.650 miliona KM i imala je stopu rasta za 7% u poređenju sa prethodnom godinom. U strukturi klasifikovane bilansne aktive najveće stavke su bili dugoročni krediti sa učešćem i ostala aktiva.

Tabela broj 105. Struktura klasifikovane aktive u 2010. godini, Izvor:www.abrs.com

(U 000 KM)

Kategorija klasifikacije	2010. godina	Učešće %
A	3.373.276	73
B	536.971	12
C	357.928	8
D	202.755	4
E	179.914	4
Ukupno klasifikovana aktiva	4.650.844	100
Ukupno klasifikovana aktiva na koju se ne obračunavaju rezerve	1.594.139	
Ukupno klasifikovana aktiva na koju se obračunavaju rezerve	3.056.705	

U strukturi klasifikovane aktive bilo je najveće učešće grupe rizika A i smanjeno je sa 79% na 73%. Grupa rizika B povećana je sa 11% na 12%. Kategorije C i D su veće nego prethodne godine kao i kategorija E.

Grafikon broj 56. Klasifikacija aktive u 2010. godini, Izvor:www.abrs.com

Aktiva na koju se ne obračunavaju rezerve iznosila je 1.594 hiljada KM i bila je umanjena za 40%, dok je aktiva na koju se obračunavaju rezerve iznosila 3.056 miliona KM i bila je veća u odnosu na prethodnu godinu. U 2010. godini u ukupnoj klasifikaciji smanjeno je učešće kategorije klasifikacije A za 6%, a učešće kategorije B umanjeno je za 2%. Kategorije C, D i E povećane su u odnosu na prethodnu godinu.

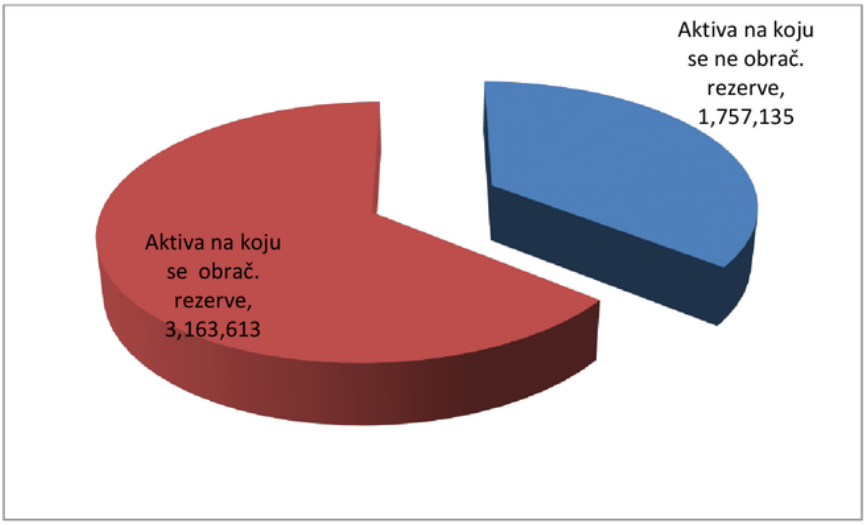
Ukupna klasifikovana aktiva u 2011. godini iznosila je 4.920 miliona KM i imala je stopu rasta za 5% u poređenju sa prethodnom godinom. U strukturi klasifikovane bilansne aktive najveće stavke bili su dugoročni krediti sa učešćem i ostala aktiva.

Tabela broj 106. Struktura klasifikovane aktive u 2011. godini, Izvor:www.abrs.com

(U 000 KM)

Kategorija klasifikacije	2011. godina	Učešće %
A	3.820.103	78
B	581.616	12
C	212.726	4
D	141.937	3
E	164.366	3
Ukupno klasifikovana aktiva	4.920.748	100
Ukupno klasifikovana aktiva na koju se ne obračunavaju rezerve	1.757.135	
Ukupno klasifikovana aktiva na koju se obračunavaju rezerve	3.163.613	

U strukturi klasifikovane aktive najveće učešće imala je grupe rizika A 78%. Grupa rizika B ostala je na istom nivou. Kategorija C bila je umanjena za 4%, kategorije D i E bile su manje za 1% nego prethodne godine.

Grafikon broj 57. Klasifikacija aktive u 2011. godini, Izvor:www.abrs.com

Aktiva na koju se ne obračunavaju rezerve iznosila je 1.227 hiljada KM i bilježila je blago povećanje dok je aktiva na koju se obračunavaju rezerve iznosila 3.163 miliona KM i bila je veća u odnosu na prethodnu godinu. U 2011. godini u ukupnoj klasifikaciji učešće kategorije A bilježi rast za 6%, a učešće kategorije B ostao je na istom nivou. Kategorije C, D i E bilježile su pad u odnosu na prethodnu godinu.

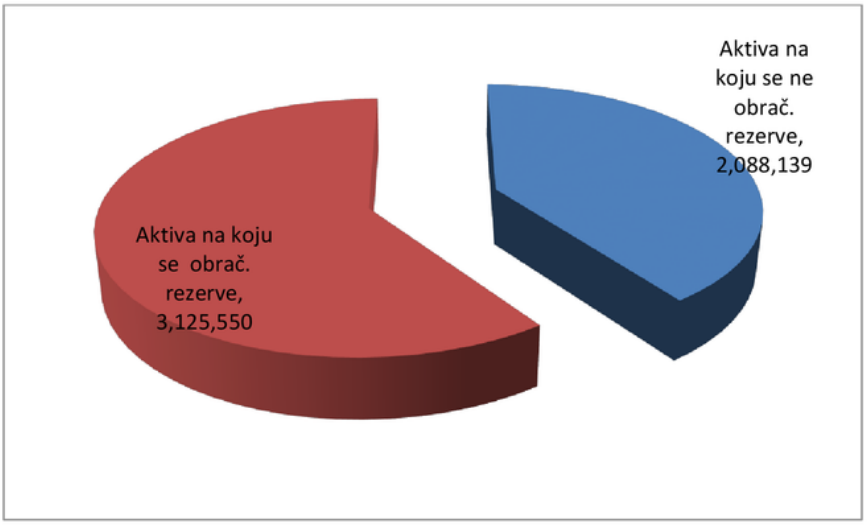
Ukupna klasifikovana aktiva u 2012. godini iznosila je 5.213 miliona KM i imala je stopu rasta za 7% u poređenju sa prethodnom godinom. U strukturi klasifikovane bilansne aktive najveće stavke su dugoročni krediti sa učešćem i ostala aktiva.

Tabela broj 107. Struktura klasifikovane aktive u 2012. godini, Izvor:www.abrs.com

(U 000 KM)

Kategorija klasifikacije	2012. godina	Učešće %
A	3.905.007	75
B	606.926	11
C	252.487	5
D	206.844	4
E	242.425	5
Ukupno klasifikovana aktiva	5.213.689	100
Ukupno klasifikovana aktiva na koju se ne obračunavaju rezerve	2.088.139	
Ukupno klasifikovana aktiva na koju se obračunavaju rezerve	3.125.550	

U strukturi klasifikovane aktive najveće učešće imala je grupe rizika A od 75%. Grupa rizika B bila je umanjena za 1%. Kategorija C bila je uvećana za 1%, kategorije D i E bile su uvećane za 1% odnosno 2% u odnosu na prethodnu godinu.

Grafikon broj 58. Klasifikacija aktive u 2012. godini, Izvor:www.abrs.com

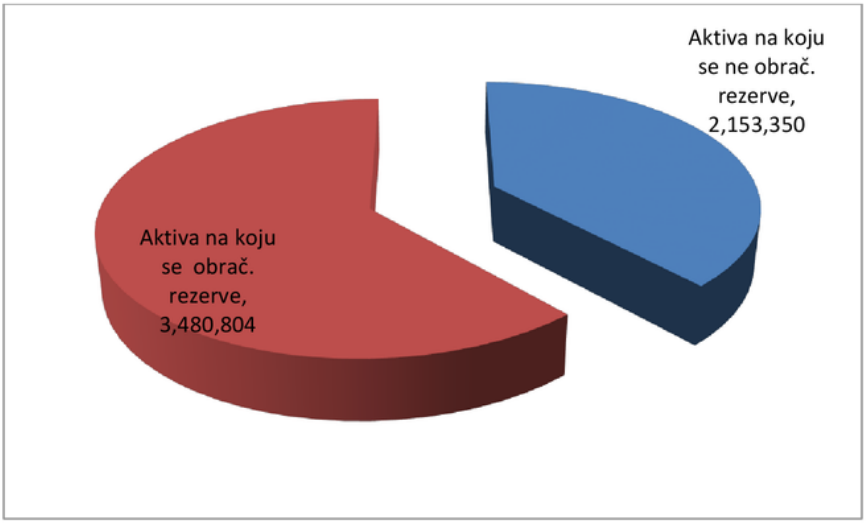
Aktiva na koju se ne obračunavaju rezerve iznosila je 2.088 miliona KM i bilježila je blago povećanje dok je aktiva na koju se obračunavaju rezerve iznosila 3.125 miliona KM i bila je manja u odnosu na prethodnu godinu. U 2012. godini u ukupnoj klasifikaciji učešće kategorije klasifikacije A bilježila je rast za 19%, a učešće kategorije B ostalo je na istom nivou. Kategorije C, D i E bilježile su rast u odnosu na prethodnu godinu.

Ukupna klasifikovana aktiva u 2013. godini iznosila je 5.634 miliona KM i imala je stopu rasta za 9% u poređenju sa prethodnom godinom. U strukturi klasifikovane bilansne aktive velike stavke bili su dugoročni krediti sa učešćem i ostala aktiva.

Tabela broj 108. Struktura klasifikovane aktive u 2013. godini, Izvor:www.abrs.com
(u 000 KM)

Kategorija klasifikacije	2013. godina	Učešće %
A	4.207.066	75
B	566.911	10
C	318.338	6
D	229.350	4
E	312.489	5
Ukupno klasifikovana aktiva	5.634.154	100
Ukupno klasifikovana aktiva na koju se ne obračunavaju rezerve	2.153.350	
Ukupno klasifikovana aktiva na koju se obračunavaju rezerve	3.480.804	

U strukturi klasifikovane aktive najveće učešće bilo je grupe rizika A koja je porasla za 8% u odnosu na prethodnu godinu. Grupa rizika B umanjena je za 7%, stopa pada u ovoj grupi rizika uzrokovana je pomjeranjem dijela potraživanja u veće kategorije rizika. Kategorije C i D bile su umanjane za 4%, kategorija E bile su uvećane za 33% u odnosu na prethodnu godinu.

Grafikon broj 59. Klasifikacija aktive u 2013. godini, Izvor:www.abrs.com

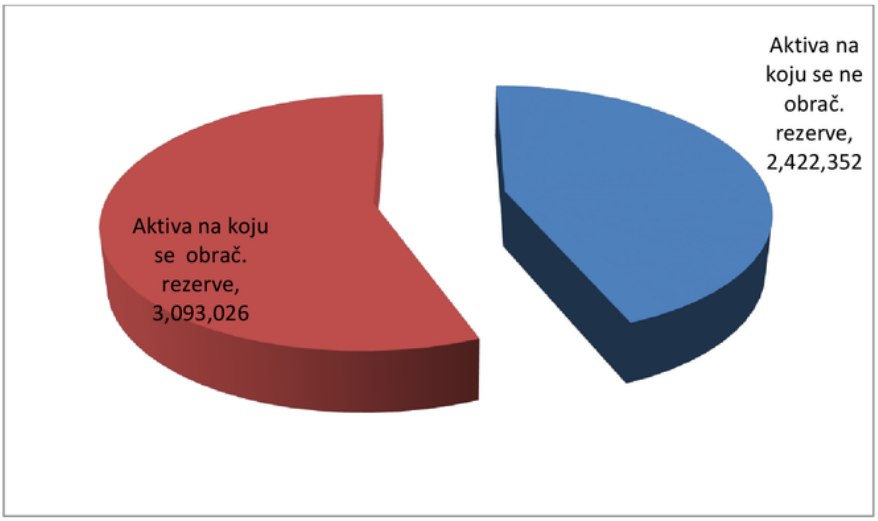
Aktiva na koju se ne obračunavaju rezerve iznosila je 2.153 hiljade KM i bilježila je blago povećanje dok je aktiva na koju se obračunavaju rezerve iznosila je 3.480 miliona KM i bila je veća u odnosu na prethodnu godinu. U 2013. godini procjena kreditnih i drugih gubitaka i nivo obračunatih rezervi po regulatornom zahtjevu odražavali su kvalitet aktive bankarskog sistema u cijelini.

Ukupna klasifikovana aktiva u 2014. godini iznosila je 5.515 miliona KM i bila je manja za 2% u poređenju sa prethodnom godinom. Na istom nivou kao prethodne godine bila je izloženost banaka kreditnom riziku.

Tabela broj 109.Struktura klasifikovane aktive u 2014. godini, Izvor:www.abrs.com
(u 000 KM)

Kategorija klasifikacije	2014. godina	Učešće %
A	4.251.096	77
B	513.773	9
C	248.903	5
D	201.259	4
E	300.347	5
Ukupno klasifikovana aktiva	5.515.378	100
Ukupno klasifikovana aktiva na koju se ne obračunavaju rezerve	2.422.352	
Ukupno klasifikovana aktiva na koju se obračunavaju rezerve	3.093.026	

U strukturi klasifikovane aktive najveće učešće bilo je grupe rizika A koja je porasla za 1% u odnosu na prethodnu godinu. Grupa rizika B bila je umanjena za 9%. Kategorija C evidentirala je smanjenje za 22% i kategorija D bila je umanjana za 12%, kategorija E bila je umanjena je za 4% u odnosu na prethodnu godinu.

Grafikon broj 60. Klasifikacija aktive u 2014. godini, Izvor:www.abrs.com

Aktiva na koju se ne obračunavaju rezerve iznosila je 2.422 hi22a KM i bilježila je blago povećanje dok je aktiva na koju se obračunavaju rezerve iznosila je 3.093 miliona KM i bila je manja u odnosu na prethodnu godinu. U 2014. godini procjena kreditnih i drugih gubitaka i nivo obračunatih rezervi po regulatornom zahtjevu odražavali su kvalitet aktive bankarskog sistema u cijelini.

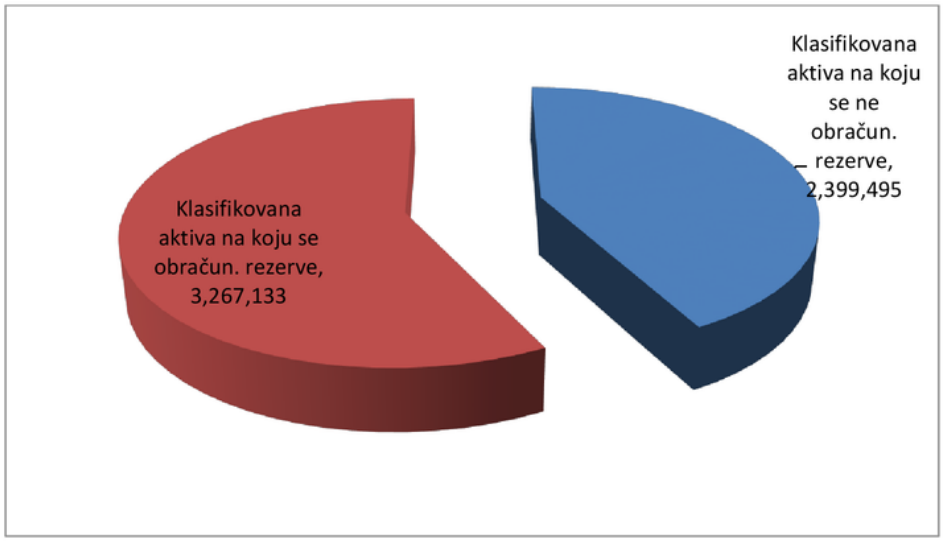
Ukupna klasifikovana aktiva u 2015. godini iznosila je 5.666,5 miliona KM i bila je veća za 3% u poređenju sa prethodnom godinom. Izloženost banaka kreditnom rizikubila je veća nego prethodne godine.

Tabela broj 110.Struktura klasifikovane aktive u 2015. godini, Izvor:www.abrs.com

(u 000 KM)

Kategorija klasifikacije	2015. godina	Učešće %
A	4.312.727	76
B	510.932	9
C	203.399	4
D	236.629	4
E	402.950	7
Ukupno klasifikovana aktiva	5.666.628	100
Ukupno klasifikovana aktiva na koju se ne obračunavaju rezerve	2.399.495	
Ukupno klasifikovana aktiva na koju se obračunavaju rezerve	3.267.133	

U strukturi klasifikovane aktive najveće učešće imala je grupe rizika A koja je porasla za 1% u odnosu na prethodnu godinu i činila je 76% ukupno klasifikovane aktive. Grupa rizika B umanjena je za 1%. Kategorija C evidentirala je smanjenje za 18% dok jekategorija D bila uvećana za 18%, kao i kategorija E koja je takođe veća u odnosu na prethodnu godinu.

Grafikon broj 61. Klasifikacija aktive u 2015. godini, Izvor:www.abrs.com

Aktiva na koju se ne obračunavaju rezerve iznosila je 2.399 hiljada KM i bilježila je pad dok je aktiva na koju se obračunavaju rezerve iznosila je 3.267 miliona KM i bila je veća u odnosu na prethodnu godinu. Kvalitet ukupne aktive uglavnom je zavisio od kvaliteta kreditnog portfolia, jer su krediti po obimu i strukturi najveća i najrizičnija stavka klasifikovane aktive.(www.abrs.ba)

3.9. Kvalitet kreditnog portfolija banke

Obavljanje redovnih kontrola kvaliteta u svim organizacionim dijelovima i odjeljenjima banaka čiji se plasmaninalaze u području kreditnog rizika, ima za cilj da moguće gubitke svede na najmanju moguću mjeru. U okviru raspoloživih novčanih sredstava, banka ima funkciju da izdaje garancije i odobrava sve

vrste kredita i druge oblike sudužništva klijentima u inostranstvu i zemlji koji ispunjavaju određene uslove i kreditnu sposobnost. Neki od osnovnih kriterijuma za plasiranje sredstava koji privredni subjekti trebaju ispunjavati su: kreditna sposobnost klijenta koji traži kredituspješnost poslovanja istepen rizika (menadžmenta poslovnog subjekta, same transakcije, industrijske grane u kojoj posluje poslovni subjekt), učešće zajmotražioca u izvorima sredstava bankeekonomska opravdanost plasmana kredita.(Barjaktarović L., 2009) Treba imati u vidu da prilikom apliciranja za određeni kredit kako pravna tako i fizička lica moraju ispunjavati niz opštih i posebnih uslova, da bi im kredit bio odobren.

Kredit se u dosadašnjoj bankarskoj praksi koristi kao najčešći oblik plasiranja sredstava, u kreditnom portfoliju banke najzastupljenije su sledeće kategorije kredita: komercijalni krediti, investicioni krediti, potrošački krediti i stambeni krediti. Sam pojam upravljanja kreditnim rizikom postao je aktuelan krajem 90 tih godina prošlog vijeka, sve do tada nije bio jasno definisan i bio je relativno nepoznat široj javnosti. U svom operativnom radu, banke su koristile tradicionalni koncept mjerenja kreditnog rizika, zasnovan na finansijskoj analizi zajmoprimca, kredinom skoringu i ocjenjivanju investicionog projekta.(Mekinjić B., 2014). Konstantno prisustvo kreditnog rizika karakteristično je za proces odobravanje kredita. Kreditni rizik predstavlja problem u novčanim tokovima i predstavlja opasnost za likvidnost banke. Dva su osnovna cilja pravljenje rizikom u bankarstvu. Izbjegavanje nesolventnosti banke je prvi a drugi je da se uz korekciju za rizik maksimizira stopa prinosa na kapital uz korekciju za rizik (riskadjusted rate on capital RAROC).(Ćirović M., 2001) Postoje tri vrste kreditnog rizika: potrošački, korporativni i državni rizik. Ključnu ulogu u procesu konkretnog utvrđivanja i mjerenja kreditnog rizika imaju analiza i ocjena kreditne sposobnosti zajmotražioca. Prilikom analize i ocjene kreditne sposobnosti zajmotražioca veoma bitno da se što detaljnije utvrdi da li je zajmotražilac u stanju i spreman da vrati kreditna sredstva koja namjerava da uzme, odnosno da li će biti u mogućnosti da vrati kreditna sredstva onda kada kredit dospijeva. Upravo iz ovih elemenata banka treba da što detaljnije izmjeri rizik vraćanja kreditnih sredstava. Pri tome sposobnost zajmotražioca je njegova realna karakteristika, a spremnost njegovo subjektivno svojstvo.(Radović M., 2010) U posljednje vrijeme zabilježen je veliki broj slučajeva nenaplaćenih kredita, zbog čega finansijske institucije trpe velike gubitke.

Najprisutnij oblik rizika u poslovanju banaka je kreditni rizik i od njegovog nivoa zavisi uspješnost i stabilnost poslovanja svake komercijalne banke. Kreditni rizik može se umanjiti određivanjem: (Vunjak, N.; Kovačević, Lj.;, 2006)

- vremenskog razdoblja na koji se odnosi kreditiranje,
- sposobnosti dužnika koji je uzeo kredit,
- kreditnog limita zajmotražioca,
- kontrole kako se koristi kredit,
- obezbjeđenje povrata kredita.

Prihodi koje banka ostvari u toku jedne godine čine ukupne prihode banke, ključni izvor ukupnih prihoda kao i glavni izvor rizika u komercijalnim bankama su upravo plasmani kredita. Zadatak menadžmenta banke je, između ostalog, kreiranje kvalitetnog kreditnog portfolija. Da bi bile zadovoljene sve strane, kreditni portfolijo bi trebao da predstavlja širok spektar dugoročnih i kratkoročnih kredita koji su namjenjeni fizičkim i pravnim licima. Elementi koje treba da sadrži svaki kreditni portfolijo su:(Vunjak, N.; Đuričić, U.; Kovačević , Lj.;, 2008)

- ročnost i vrstu kredita,
- strukturu i visinu kamatnih stopa,
- obezbjeđenje kredita,
- zaštitnu klauzulu u kreditnim ugovorima

Da bi se očuvao kvalitet kreditnog portfolija, menadžment banke treba da definiše jasnu kreditnu politiku koja će maksimizirati profitabilnost kreditnih aktivnosti u okvirima prihvatljivog rizika za banku. Sektor za upravljanje rizikom je u funkciji kontrolisanja rizika uprihvatljivim okvirima djelovanja za šta je neophodno obezbijediti: (Barjaktarović L., 2009)

- precizne informacije i izvještaje o prijetnji, dejstvu ili nastanku rizika
- mjerenje djelovanja rizika u novčanom ekvivalentu,
- odgovarajuće strategije, planovi i programi za spriječavanje i umanjenje djelovanja svakog rizika kroz primjenu odgovarajuće poslovne procedure, standard i politike.

U svom poslovanju banke pretežno koriste standardne metode procjene rizika. Te metode bankama obezbjeđuju informacije o snazi banke, eventualnim problemima, nepovoljnim trendovima, pogoršavajućim uslovima.

Rukovodstvo banke mora biti upućeno od strane zaposlenih koji razmatraju zahtjeve za kredit, garancije i akreditive o potpunoj odgovornosti tražioca kredita prema banci. U poslovanju banaka primjenjuje se model tradicionalnog upravljanja, koji podrazumjeva urađen sistem hijerarhijske odgovornosti. Bord direktora, nalazi se na vrhu upravljačke piramide, koji bi trebala da:(Barjaktarović L., 2013)

- odobri strategiju i politiku za upravljanje rizikom na nivou banke,
- periodično se vrši revizija,
- se uvjeri da je politika predmet primjenjljive i sveobuhvatne interne revizije, koja je po karakteru nezavisna i obavljaju je dobro osposobljeni i kompetentni kadrovi.

Upravni i izvršni odbor banke najodgovorniji su u procesu upravljanjem bankom i upravljanjem rizikom.Banka izdvaja određena sredstvakoja služe za pokriće potencijalnih gubitaka kako u određenom segment poslovanja, tako i u cjelini.Od finansijske sposobnosti banke zavisiće konkretan iznos sredstava za pokriće rizika cjelokupnog poslovanja banke (koeficijent rizičnog kapitala, koeficijent adekvatnosti kapitala, ekonomska aktiva i slično). (Barjaktarović L., 2013)

Tri ključna faktora određuju kvalitet kreditnog portfolija: veličina kapitala banke, zarada banke i disciplina kreditnog portfolija. Kroz kvalitet kreditnog portfolija izražen je kreditni rizik banke. Kvalitet kreditnog portfolija komercijalne banke zavisiće od kvaliteta svakog pojedinačnog kredita koji se nalazi u datom portfoliju.

Za kreditni portfolijo se kaže da ima kvalitet ukoliko: (Vunjak, N.; Đuričić, U.; Kovačević , Lj.;, 2008)

- je potpuno usaglašen sa politikom i kreditnom strategijom banke,
- su precizno određeni svi činioci kreditnog portfolija,
- su mjerljive karakteristike kreditnog portfolija.

31

Način na koji se krediti odobravaju, ocjenjuju, nadziru i naplaćuju podrazumjeva upravljanje kreditnim portfolijom. Sledeći pokazatelji služe za bolju procjenu kvaliteta kredita: neto kreditni gubici, procenat rezervacija za kreditne gubitke, procenat učešće pojedinih kategorija kredita (A, B, C, D, E) u ukupnim kreditima, učešće dospjelih kredita u ukupnim kreditima, odnos dospjelih kredita i ukupnog kapitala. Agencija za bankarstvo Republike Srpske prilikom procjene kvaliteta kreditnog portfolija komercijalnih banaka služi se navedenim pokazateljima.Obaveza banke je da vrši klasifikaciju kredita irazmatra sve faktore vezane za osobine korisnika kredita i njegovu sposobnost plaćanja. Prema odluci Agencije za bankarstvo Republike Srpske(www.abrs.ba)banke su dužne da izvrše klasifikaciju aktive i formiraju odgovarajuće rezerve za kreditne gubitke u procentima kako je prikazano u narednoj tabeli:

Tabela broj 111 .Kategorija aktive i nivo rezervisanja, Izvor:www.abrs.com

Rizična kategorija aktive	Nivo rezervisanja
ra aktiva (kategorija A)	2%
Aktiva sa posebnom napomenom (kategorija B)	5% - 15%
Substandardna aktiva (kategorija C)	16% - 40%
Sumnjiva aktiva (kategorija D)	41% - 60%
Gubitak (kategorija D)	100%

Banka ima obavezu da prilagodi svoj sistem klasifikacije klasifikaciji nadzornih institucija ukoliko su ove institucije propisale strožiju klasifikaciju od one koju je uradila banka.
U bankarskom sektoru najočiglednije ispoljavanje ekonomske krize je pad kvaliteta bankarske aktive, ona se na području Bosne i Hercegovine u najvećem dijelu sastoji od kredita. Loši krediti su glavni pojavni oblik narušavanja bankarske aktive, do njih se dolazi procesom klasifikacije kredita. U loše kredite spadaju krediti premakojima dužnik ne izmiruje svoje obaveze duže od 90 dana. Osnovni kriterijumi prema kojima se vrši klasifikacija loših kredita je kašnjenje sa plaćanjem. U loše kredite spadaju krediti iz kategorije C (kašnjenje preko 90 dana), kategorija D (kašnjenje preko 180 dana), i kategorija E (preko 270 dana kašnjenja). U klasifikovanu aktivu spadaju krediti u B kategoriji, dok kategoriju A predstavlja prvoklasnu aktivu. Vrsta kontrolnog mehanizma kada su u pitanju očekivani gubici predstavlja rezervisanje za potencijalne gubitke i u direktnoj je vezi sa nivoom nekvalitetnih kredita. Banke, predpostavljajući veliki nivo gubitaka izdvajaju veće iznose rezervisanja preko kojih bi u isto vrijeme ojačale likvidnost i smanjile neizvjesnost profitablinosti. O generalnom pristupu bankarskog sektora kontroli rizika govori ukupna stopa rezervisanja.

3.10. Rizici u bankarskom sektoru

Banke se kroz istoriju suočavaju sa brojnim rizicima, osnovni rizici sa kojima se banke suočavaju u njihovom poslovanju su: rizik kamatne stope, rizik likvidnosti, kreditni rizik, valutni rizik, operativni rizik. Jedan od navedenih rizika, kreditni rizik, je najznačajniji rizik koji se ogleda u tome da korisnik kredita prestane sa servisiranjem kredita i da dođe do pogoršanja kreditnog rejtinga korisnika kredita. Od veličine i kompleksnosti izloženosti riziku zavise kreditni rizik i metode koje se koriste za upravljanje kreditnim rizikom. Neke od osnovnih karakteristika kreditnog rizika su: (Mekinjić B., 2014)

- kreditni rizik je sistemski rizik
- kreditni rizik je karakterističan rizik, mijenja se u skladu sa posebnim događajima koji utiču na komitente koji koriste kredite,
- kreditni rizik je direktno vezan za uspjeh u poslovanju i strukturu kapitala korisnika kredita.

Kreditni rizik dominira bankarskim sektorom Bosne i Hercegovine. Banke su na različite načine pristupile zaštiti od ove vrste rizika, jedan dio banaka odlučio se za reprogramiranje postojećih potraživanja zamjenom novim kreditima uz pristupačnije uslove otplate i izmirenja duga. Rizik kamatne stope nastaje prilikom realizacije manjih prihoda od očekivanih usljed promjene kamatnih stopa. Zahvaljujući ulozi finansijskog posrednika, za banku je kamatni rizik jedan od važnijih varijanti tržišnog rizika kojima se ona izlaže, tako da je banku nemoguće izlovati od uticaja promjena kamatnih stopa.Usljed nepostojanja mogućnosti realizacije sredstava na tržištu dolazi do oscilacija cijena tih sredstava ili rizika likvidnosti. Valutni rizik prisutan je kod svih finansijskih institucija kod kojih postoji nepodudarnost valuta, kao i kod posjedovanja finansijskih sredstava namjenjenih trgovanju u stranoj valuti. Zbog kvarova ili grešaka u radu informacionih sistema, sistema izvještavanja, nepoštovanja pravila i internih procedura dolazi do operativnih rizika.

3.11. Uticaj rizika na kreditni portfolijo

Kreditni portfolio banke čine svi krediti u banci ili grupa kredita koji je bankarski menadžment vrednovao prema kreditnim korisnicima. Osnovni elementi koji sačinjavaju kreditni portfolio su: vrsta kredita i njegova ročnost, visina kamatnih stopa i obezbjeđenje kredita. Da bi privukla što više klijenata banka treba da ima u svom kreditnom portfoliu što više kredita različite namjene i drugačije ročnosti. U kreditnom portfoliju mogu da se nađu krediti koji su najtraženiji od strane komitenata, bilo da su to kratkoročni ili dugoročni krediti namjenjeni pravnim i fizičkim licima. Karakteristike kreditnog portfolija zavise od ocjene očekivanog rizika i ocjene prinosa po realizovanim i odobrenim kreditima. Obračunate kamate su dio kreditnog portfolija i one utiču na smanjenje ili povećanje rizika. Svaka banka se u svom poslovanju neizbježno susreće sa određenim vrstama rizika iz kojih mogu proizaći neprihvatljiviefekti na poslovanje banke. Zbog složenosti i raznovrsnosti poslova savremanih banaka, javljaju se i mnogobrojne vrste i klasifikacije rizika u bankama. Grupisanje i podjela rizika nije nimalo jednostavna, s obzirom na neiscrpan broj izvora rizika. Bankarski rizici se u načelu, mogu podijeliti u osnovne četiri klasifikacije:(Van Greuning, H.; Bratanović, S.;, 2006)

- finansijski rizik (rizik solventnosti, kreditni rizik, rizik likvidnosti, devizni rizik, kamatni rizik i cjenovni rizik),
- operativni rizik (ukupna organizacija banke, usklađenost bankarskih politika i procedura funkcionisanje unutrašnjeg sistema uključujući informatičku i ostale tehnologije, mjere zaštite od prevara i grešaka u poslovanju),
- poslovni rizik (politički faktori, regulatorno okruženje, infrastruktura platnog prometa i finansijskog sistema)
- rizik događaja (vanjski rizici koji su u stanju da narušite bankarsko poslovanje ili pogoršaju adekvatnost kapitala i finansijsku stabilnost).

Banke ne bi bile u stanju da kontinuirano obavljaju poslove ukoliko ne odobre kredit sa određenim stepenom rizika, tako da treba imati u vidu, prije donošenja odluke o kreditu, da ne postoji kredit bez rizika. Da bi se umanjio uticaj rizika na kreditni portfolijo postoje i određeni principi koje banke koriste pri odobravanju kredita, a koji se odnose na zajmodavce i zajmotražioce kredita. Principi koji se odnose na zajmodavce podrazumijevaju da se vodi računa o sledećem:(Vunjak, N.; Đuričić, U.; Kovačević , Lj.;, 2008)

- o kvalitetu kredita,
- da kredit ima dvije mogućnosti (prilikom naplate),
- o nezavisnosti karaktera dužnika,
- ako nije shvaćena namjena dotičnog kreditada se ne odobrava kredit,
- da se iza donijete kreditne odluke čvrsto stoji,
- o načinu otplate kredita izvorima,
- na osnovu činjenica i dokumentacijeo donošenju kreditne odluke.

Da bi banka određeni kredit naplatila u potpunosti nekada je potrebno mnogo truda i vremena. Uočavanjem eventualnih problema i slabosti u otplati pojedinih kredita u kreditnom portfoliju potrebno je vršiti praćenje, odnosno kreditni monitoring svakog pojedinačnog kredita. Pimjenom monitoringa moguće je pratiti eventualne probleme u otplati kredita kako bi banka mogla pravovremeno da reaguje. Menadžment banke ostvaruje preko monitoring kreditnog portfolija:(www.abrs.ba)

- kvalitetan kreditni portfolio,
- dosljednu primjenu kreditne politike,
- lociranje loših kredita,

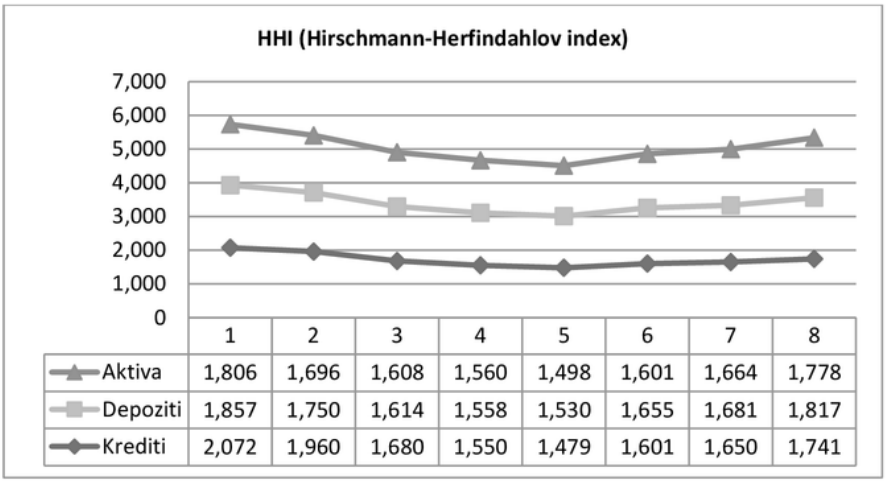
- propuste pri puštanju kredita u tečaj (predugo čekanje).

Ukoliko se desi da dođe do kreditnih gubitaka oni mogu prouzrokovati smanjen rast i razvoj kao i sam opstanak banke na tržištu. Da bi spriječila negativno poslovanje i probleme prilikom vraćanja kreditnih sredstava banka je dužna da proprati poslovanje klijenta koji koristi kredit, jer bi u tom slučaju trebala da reaguje na vrijeme i spriječi negativne posljedice. Uočavanjem prvih znakova lošeg finansijskog položaja klijenta, može automatski reagovati i izrađivati sanacioni plan.

3.11.1. Analiza faktora dinamike nenaplativih kredita u Republici Srpskoj

Važan pokazatelj kretanja i stanja poslovanja banaka je stalni rast ukupnih kredita, koji je od kraja 2008. godine bilježio umanjenje, jer se nastankom ekonomske krize kreditna aktivnost smanjila zbog izvora iz kojih se finansiraju i rigoroznih uslova na osnovu kojih se odobravaju krediti. Zbog visokog stepena neizvjesnosti, in a strani potražnje došlo je do umanjenja jer je bila prisutna povećana opreznost fizičkih i pravnih lica koji se tiču novih zaduživanja koja su podstaknuta velikim nivoom neizvjesnosti. Pred banke je bio postavljen zahtijev i potreba za Opreznija kreditna politika, bila je preporučena bankama i podrazumjevalaje jake kriterije i kontrolu prilikom odabira potencijalnih klijenata kojima će smanjeni nivo kreditnih plasmana biti dostupan. U kriznim vremenima, zbog rizika i neizvjesnosti koji su usko povezani sa prinosom banaka, one se opredjeljuju za pooštravanje uslova kreditiranja, što dovodi do smanjenja dostupnosti kredita, a posljedično i do smanjenja potrošnje i investicija i daljeg produbljavanja krize.(Krunić G., 2017) Jedna od osnovnih djelatnosti banaka u Republici Srpskoj je kreditna aktivnost, učešće kredita u bilansnoj aktivi banaka u 2017. godini iznosilo je 64%. U ukupnim kreditima u bankarskom sektoru Republike Srpske postoji rast ali na taj rast uticao je rast kredita stanovništvu za opštu potrošnju (oko 70%) i rast kredita javnom i vladinom sektoru. Rast kredita privatnom sektoru ne postoji a trebalo bi da bude osnov ekonomskog i privrednog razvoja. Ulaganje bankarskog sektora u vladin sektor Republike Srpske uočavao se kroz investiranje u hartije od vrijednosti, odnosno trezorske zapise i obveznice.

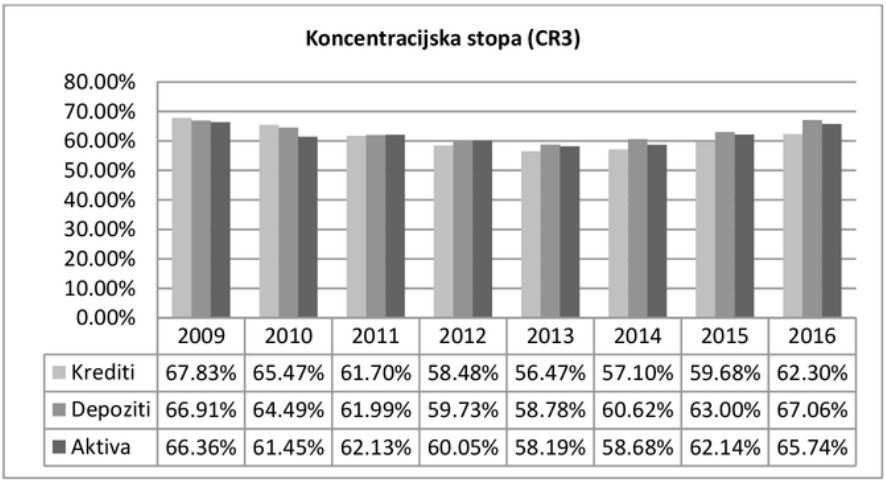
Hirschmann – Herfindahlov indeks (HHI) koristi se kao mjera nivoa koncentracije bankarskog sistema i predstavlja sumu kvadrata tržišnih uzimajući u obzir cjelovitu strukturu bankarskog sektora u pojedinim kategorijama kao što su aktiva, depoziti, krediti. Prema regulatornim propisima vrijednost indeksa do 1000 jedinica ukazuje na nizak nivo koncentracije, između 1000 i 1800 jedinica ukazuje na umjerenu koncentraciju a preko 1800 jedinica predstavlja povećan nivo koncentracije.

	1	2	3	4	5	6	7	8
Aktiva	1,806	1,696	1,608	1,560	1,498	1,601	1,664	1,778
Depoziti	1,857	1,750	1,614	1,558	1,530	1,655	1,681	1,817
Krediti	2,072	1,960	1,680	1,550	1,479	1,601	1,650	1,741

Grafikon broj 62. Herfindahlov indeks (HHI), Izvor: www.abrs.ba

Vrijednosti HHI za tri osnovna segmenta poslovanja imali su trend rasta u odnosu na period 2012. i 2013. godine kada su zabilježene najmanje vrijednosti, visoku koncentraciju kredita HHI pokazao je 2009., 2010. i 2016. godine (preko 1800 jedinica).
Koncentracijska stopa (CR3) koja se označava prema broju institucija koje se uključuju u obračun predstavlja drugi pokazatelj tržišne koncentracije u bankarskom sistemu.

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Krediti	67.83%	65.47%	61.70%	58.48%	56.47%	57.10%	59.68%	62.30%
Depoziti	66.91%	64.49%	61.99%	59.73%	58.78%	60.62%	63.00%	67.06%
Aktiva	66.36%	61.45%	62.13%	60.05%	58.19%	58.68%	62.14%	65.74%

Grafikon broj 63. Koncentracijska stopa, Izvor: www.abrs.ba

Koncentracijska stopa (CR3) nakon trenda najnižih vrijednosti 2012., 2013. i 2014. bilježila je ponovni rast. Tri najveće banke (u posmatranom periodu mijenjao se sastav grupe banaka) činile su oko 65% tržišta kredita, oko 66% tržište depozita i oko 65% tržišta aktive.
Finansijski rizik kod banaka definiše se kao vjerovatnoća umanjenja dobiti odnosno gubitka koji je nastao kao produkt djelovanja neizvjesnih dešavanja u bankarskom poslovanju. Izloženost banke riziku se povećava zbog jako turbulentnih i dinamičnih promjena u ekonomskoj sredini i okruženju.(Ivaniš M., 2013) Posmatranje kreditnog portfolija može biti i sa šireg aspekta, u tom slučaju on obuhvata i ostale

izvore sredstava u pasivi bilansa stanja banke a ne samo kredite, na ovaj način se uspostavlja ravnoteža između izvora sredstava banke i kredita (plasmana).(Subotić S., 2013)Da bi privukla što više klijenata banka, u svom kreditnom portfoliju, treba da raspolaže sa što više kredita različite namjene i različite ročnosti. Zbog raznovrsnosti i složenosti poslova savremenih banaka javljaju se i brojne klasifikacije bankarskih rizika. S obzirom na to da su neiscrpni izvori rizika, njihova podjela i grupisanje nimalo nije jednostavna.

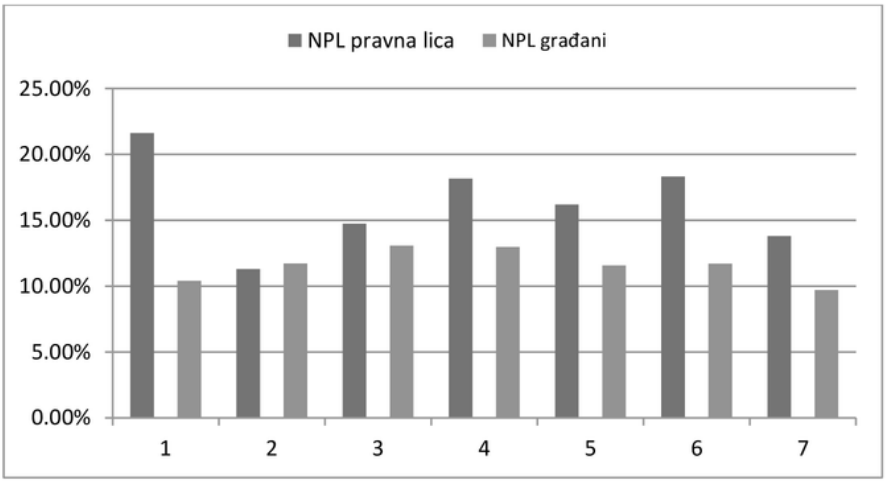
Krizna situacija predstavlja sveobuhvatan poremećaj u društvenom životu (političkom ili ekonomskom) iz kojeg je izlazak po pravilu vrlo težak i obično dugotrajan.(Ivanović B., 2014) Postepeno pogoršavanje pokazatelja na makroekonomskom nivou u periodu finansijske krize, zajedno s povećanjem procenta loših kredita, tipično je za bankarske sisteme koji su prisutni u zemljama istočne i srednje Evrope.(Milers R., 2014) Dva su osnovna cilja u upravljanju rizikom bankarstvu. Prvi je da se Izbjegavanje nesolventnost banke je prvi cilj, maksimiziranje stope prinosa na kapital uz korekciju za rizik (risk adjusted rate on capital RAROC) je drugi cilj.(Ćirović M., 2001)Prilikom analize i ocjene kreditne sposobnosti zajmotražioca veoma je bitno da se što tačnije i pouzdanije uspostavi da li zajmotražilac u stanju i spreman da povrati kreditna sredstva koja namjerava da podigne, u stvari da li će moći da vrati kreditna sredstva onda kada kredit dospijeva. Upravo iz ovih elemenata banka treba da štopreciznije izmjeri rizik vraćanja kredita. Pri tome sposobnost zajmotražioca je njegova objektivna karakteristika, a spremnost njegovo subjektivno svojstvo.(Radović M., 2010)

U svom poslovanju banke pretežno koriste standardne metode procjene rizika. Te metode bankama obezbjeđuju informacije o snazi banke, eventualnim problemima, nepovoljnim trendovima, pogoršavajućim uslovima. Određena rezervna sredstva koje banka izdvajaza pokriće mogućih gubitaka bilo da je u cjelini ili u određenom poslu, ako ulazi u poslove preuzimajući odgovornost za rizike. Od finansijske sposobnosti banke zavisi određeni iznos sredstava koji služi za pokriće rizika cjelokupnog poslovanja banke(koeficijent rizičnog kapitala,ekonomska aktiva koeficijent adekvatnosti kapitala i slično).(Barjaktarović L., 2013) Kvalitet kreditnog portfolija komercijalne banke zavisi od kvaliteta svakog pojedinačnog kredita koji se nalazi u datom portfoliju. Način na koji se krediti nadziru, ocjenjuju odobravaju, naplaćuju i nadziru podrazumjeva upravljanje kreditnim portfoliom. Obaveza banke je da obavlja uzimanjem u razmatranje svih faktora vezanih za osobine korisnika kredita i njegovu sposobnost plaćanja obavlja klasifikaciju kredita.

Banke su u prethodnom periodu u velikoj mjeri pooštrile kriterijume i kreditne politike u pružanju novih kredita, a središtu se u velikoj mjeri pomjerio sakvaliteta portfolija i profitabilnosti kvantiteta i tržišnog učešća na kvalitet portfolija, i čini se da ostali elementi i dalje utiču na rast NPL –ova.(Živković B., 2011) U zadnje dvije godine učešće dospjelih nekvalitetnih kredita u ukupnim kreditima je smanjeno i utiče na promjenu trenda rasta. Na ovaj trend nije uticalo poboljšanje portfolija nego isključivanje Banke Srpske iz sistema, budući da aktiva koja nije kvalitetna, u ovoj banci na kraju 2015. godine sačinjavala je 7,2% ukupne nekvalitetne aktive bankarskog sektora.

U sektoru stanovništva, nekvalitetni krediti su nastavili trend umanjenja zbog konačnog otpisa loših kreditnih potraživanja, a drugi dio tog umanjenja može se pripisati i procesu konverzije kredita u švajcarskim francima. Sa stanovišta ekonomskih djelatnosti, manji udio NPL-a u kreditnom portfoliju zabilježen je u skoro svim djelatnostima. Najveće umanjenje NPL-a u ukupnim kreditima zabilježeno je u oblasti ugostiteljstva i hotelijerstva, kao posledicu ekonomskog rasta u ovoj djelatnosti. U poslednjih nekoliko godina pad NPL–a bilježio se u oblastima građevinarstva, prerađevačke industrije, rudarstva, proizvodnje električne energije, poljoprivredi.

Na grafikonu je prikazan udio nekvalitetnih kredita u ukupnim kreditima pa je tako u 2010. godini iznosio je 17,14% dok je u 2011. godini udio bio od 11,46%. U 2012. godini učešće nekvalitatnih kredita nastavlja sa rastom i iznosi 14,12% u ukupnim kreditima, i u 2013. godini rast se nastavlja i iznosi 16,23%. Od 2014. godine iznosio je 15.69% i od tada kreće blagi pad, koji se bilježi i u 2015. godini kada je iznosio 15,56% i u 2016. godini 11,98%.

Grafikon broj 64. Struktura NPL-a , Izvor: www.abrs.ba

S obzirom da je veliki broj kredita ugovoren sa varijabilnom kamatnom stopom, struktura kreditnog portfolija ukazuje da postoji potencijalna opasnost, jer bi moglo doći do kašnjenja u otplati određenog dijela komitenata i dodatno pogoršanje kvaliteta kreditnog portfolija u bankarskom sistemu. Udio loših kredita u ukupnim kreditima i dalje je posebno izražen u sektoru nefinansijskih privatnih preduzeća.

Naše istraživanje bilo je bazirano na podacima koji su se nalazili u izvještajima Agencije za bankarstvo Republike Srpske i odnose se na period od 2009. do 2016. godine, kao period ekonomske krize. Zavisno od tehničke osposobljenosti banaka, podaci o lošim kreditima mogu se uzimati na mjesečnom nivou ili učestalije, serije loših kredita su vremenske serije, posmatrana vremenska serija traje od Q1 2009 do Q4 2016. godine. Ovaj vremenski interval istraživanja definisan je zbog analize uticaja ekonomske krize na bankarski sektor u Republici Srpskoj.
U ekonometrijskoj analizi korišćene su sledeće varijable koje bi mogle objasniti kretanje NPL–a u bankarstvu Republike Srpske u posmatranom periodu i to: adekvatnost kapitala (CAR), prinosa na aktivu (ROA), udio državnih banaka u bankarskom sektoru (STATE), udio inostranih banaka u bankarskom sektoru (FOREIGN), realna stopa bruto domaćeg proizvoda (REA BDP). Najpre je primjenom deskriptivne statistike varijabli modela predstavljena vrijednost prosječnog NPL u analiziranom vremenskom periodu čija vrijednost iznosi 13,62%, maksimalna vrijednost NPL iznosi 17,14% zabilježena u 2010, godini, dok je najmanja vrijednost iznosila 10,8%. Pokazatelji adekvatnosti kapitala ni u jednoj vrijednosti nisu se približile zakonskoj stopi od 12%, sve vrijednosti su bile iznad. Vrijednosti prinosa na aktivu bilježe, u određenom periodu, i negativne predznake zbog negativnog finansijskog rezultata na nivou bankarskog sektora. Standardna devijacija je visoka kod problematičnih kredita 2,61 i kod vlasničkog udjela stranih banaka 4,51. Prosječan prinos na aktivu u maksimalnoj vijednosti iznosi 1,29 dok je minimalna vrijednost zabilježena sa negativnim predznakom. Statistički pokazatelji koji su predstavljeni ukazuju na oscilacije određenih pokazatelja u bankarskom sektoru Republike Srpske. Može se primjetiti da je bankarski sektor kontinuirano adekvatno kapitalizovan, najveći pokazatelji adekvatnosti kapitala zabilježeni su u periodu 2010.-2013. godine što je posledica usklađivanja standarda Bazela II i bankarskog sektora, odnosno priključivanje regulatornih rezervi u odbitne stavke osnovnog kapitala.

Kada je riječ o parametrima profitabilnosti bankarskog sistema, odnosno pokazatelju ROA primjećuje se da je u period koji je bio predmet posmatranja najveća vrijednost ROA iznosila 2015. godine (1,29%), najmanja vrijednost zabilježena je 2013. godine (-1,2%) i srednja vrijednost od 0,44%.

Pozitivan ekonomski ambijent u pogledu porasta ekonomske aktivnosti uticao je na povećenje štednje u bankama kao i dodatnim povećanjem tražnje za finansiranjem, samim tim kretanje bruto domaćeg proizvoda (BDP) ima značajan uticaj na profitabilnost banaka. Obilježje ove teze ekonomskog ciklusa je umanjen nivo nekvalitetnih kredita i umanjen udio dužnika, dok se ekonomsko pogoršanje na tržištu veže za p85oršanje kreditnog portfolija i migraciju kredita iz više u nižu kategoriju aktive BDP-a. Prosječna stopa rasta bruto domaćeg proizvoda je umanjena sa 6,2% koliko je u prosjeku iznosila u vremenskom intervalu 2004.–2008. godine na -3,2% u period ekonomske krize 2009. godine, što je destimulativno djelovalo na interesovanje za kreditima i negativno je uticalo na kvalitet tražnje za kreditima.

Deskriptivna statistika varijabli modela bavi se uređivanjem prikupljenih, empirijskih podataka, njihovim prikazivanjem i opisivanjem pomoću numeričkih vrijednosti: standerdne devijacije, prosjeka. Najznačajnije mjere oblika distribucije su: Skweness (mjera asimetrije distribucije) i Kurtosis (mjera homogenosti distribucije). Na osnovu koeficijenta Skweness procjenjuje se asimetričnost distribucije, koji predstavlja odnos aritmetičke sredine modalne vrijednosti i standardne devijacije.

Kada je distribucija simetrična Skweness ima vrijednost 0. Smatra se da je vrijednost Skweness do (+-) 0,5 dobra, vrijednost do (+-)1,00 prihvatljiva, dok vrijednost veća od (+-)1 ukazuje na značajnu asimetriju distribucije. Kad je vrijednost Kurtosis 3 radi se o normalnoj distribuciji, ako je njegova vrijednost pozitivna ukazuje na izraženo grupisanje rezultata oko aritmetičke sredine, odnosno povećanje homogenosti distribucije rezultata. Kada je vrijednost Kurtosisa negativna, distribucija ukazuje na povećanu disperziju rezultata, odnosno smanjenu homogenost distribucije. Jarque-Bera test se koristi za normalnost opservacija i ostatka regresije. Statistika Jarque-Bera testa zasnovana je na uzorku testova Skweness i Kurtosis. Statistika Jarque-Bera testa jednaka je 0 kada je distribucija 0 Skweness i Kurtosis 3. Velike vrijednosti ova dva testa koja nisu približna 3 ukazuju na odbacivanje nulte hipoteze o normalnosti.

Tabela 112. Deskriptivna statistika varijabli modela, Izvor: Kalkulacija autora

	NPL	Adekvatnost kapitala	ROA	Vlasnički udio-državne banke	Vlasnički udio-strane banke	Realni BDP
Aritmetička sredina	13,62	16,33	0,44	20,79	79,2	1,08
Mediana	14,5	16,5	0,56	20,50	78,50	0,50
Minimum	10,8	14,11	-1,20	13	72,92	-3,2
Maksimum	17,14	17,42	1,29	27	87	3,07
Standardna devijacija	2,61	1,06	0,78	1,59	4,51	1,96
Kurtosis	-1,81	2,38	2,33	-0,22	-0,20	3,48
3eweness	-0,29	-1,39	-1,38	-0,38	0,38	-1,61
Jarque-Bera test	4,29	8,16	7,83	0,112	0,096	3,59
Broj opservacija	8	8	8	8	8	8

U obrađenom vremenskom intervalu, u prosjeku (aritmetička sredina) u bankarskom sektoru funkcioniše nivo nekvalitetnih kredita od 13,62%, vrijednost mediane iznosila je 14,5% dok je raspon između minimalne i maksimalne vrijednosti od 6,34 p.p. što se tumačiti kao veliki varijabilitet u kretanju nekvalitetnih kredita.

Kolone i redovi korelacione matrice predstavljaju varijable koje se posmatraju 61a podatak u presjeku jednog reda i kolone predstavlja koeficijent korelacije između varijabli u odgovarajućem redu i koloni.

Dijagonalno matrica imala je vrijednost 1, dobijena matrica je simetrična jer su podaci iznad i ispod dijagonale za isti par varijabli identični. Pomoću nje utvrđeno je koje varijable imaju najmanji ili najveći koeficijent korelacije, kao i koji se skupovi varijabli ističu sličnim koeficijentima i na koji način i u kolikoj mjeri veći broj varijabli zajednički utiče na drugu pojedinačnu varijablu.

U korelacionoj matrici primjetan je visok nivo nekvalitetnih kredita kako u domaćim (0,96) tako i u inostranim bankama(0,92). Rezultati o visokom varijabilitetu potvrdili su koeficijenti varijacije (standardna devijacija i aritmetička sredina). U tabeli se jasno vidjelo da polovina korištenih varijabli međusobno ima pozitivan predznak a druga polovina je međusobno negativno izražena.

Do negativnih vrijednosti dolazilo je zbog više faktora koji su uticali na stanje u bankarskom sektoru kao što su loše procjene klijenata prije odobravanja kredita, neprilagođeno korporativno upravljanje, zakonska regulativa, uticaj politike dovode do većih rizika u poslovanju. Vrijednosti sa negativnim predznakom javili su se u odnosu nekvalitetnih kredita i bankarskih performansi što je uticalo na manji prinos na aktivu (-0,12).

Tabela 113. Korelaciona matrica varijabli modela, Izvor:Kalkulacija autor

	NPL	Adekvatnost kapitala	ROA	Vlasnički udio-državne banke	Vlasnički udio-strane banke	REAL BDP
NPL	1,00	0,95	-0,12	0,96	0,92	-0,06
Adekvatnost kapitala	0,95	1,00	-0,06	0,92	0,92	-0,08
ROA	-0,12	-0,06	1,00	-0,27	-0,45	0,85
Vlasnički udio-državne banke	0,96	0,92	-0,27	1,00	0,95	-0,10
Vlasnički udio-strane banke	0,92	0,92	-0,45	0,95	1,00	-0,37
REAL GDP	-0,06	-0,08	0,85	-0,10	-0,37	1,00

Prosječne kamatne stope na depozite iznosile su 2,5% dok, kamate na kredite iznosile su oko 7% i zarade po osnovu kamate bile su oko 75% od ukupnog operativnog dobitka. Kamatne stope bilježile su minimalan pad vrijednosti i njihova visina uticala su na vjerovatnoću neizvršavanja obaveza vezanih za vraćanje kredita, naročito u kriznim periodima. Na veći kamatni rizik uticale su visoke kamatne stope čime se povećavala vjerovatnoća da se preuzete obaveze neće izvršiti, naročito u periodu ekonomske krize i stagnacije privrede.

Ekonometrijska istraživanja obuhvatila su određeni niz metodoloških postupaka zasnovanih na primjeni metoda pojedinih ekonomskih disciplina. Ciljevi ovih istraživanja bili su: testiranje ekonomske teorije, obezbjeđenje empirijski zasnovanih rezultata i predviđanje budućih vrijednosti.

Tabela 114. Ekonometrijska analiza – osnovni model, Izvor: Kalkulacija autora

Dependent Variable: NPL				
Metod: Najmanji kvadrati				
Uključena zapažanja: 8				
Promjenljive	Koeficijent	Stand. greška	t - Stat	P - vrijednost
CAR	-1,878	2,071	-0,906	0,460
ROA	2,885	2,281	1,264	0,333
DRŽAVNI	0,343	0,541	0,633	0,591
STRANI	0,462	0,529	0,872	0,474
Realni BDP	-0,888	0,583	-1,524	0,266
Višestruko R	0,994100			
Prilagođen R – kvadrat	0,958828			
R – kvadrat	0,988236			
Standardna greška	1,478696			
ANOVA /Analiza varijacije				
	SS	MS	F	Značenje F
Regresija	367,3848	73,476	33,604	0,029
Rezidual	4,373088	2,186		

Predviđeni NPL	Ostatak
13,482	0,137
13,601	0,898
11,147	-0,347
17,855	-0,715
1,239	1,370
-0,916	-0,893
0,195	-0,485
4,253	0,036

Primjenom osnovnog modela dobijen je rezultat ekonometrijske analize. Sledeće varijable pokazale su se kao značajne: CAR, ROA, STATE, FOREIGN. CAR varijabla govori o kapitalnoj adekvatnosti i njenom uticaju na udio problematičnih kredita u ukupnim kreditima. Imajući u vidu visoku vrijednost R2 konstatovali smo da ekonometrijski model u visokom stepenu objašnjava kretanje zavisne varijable NPL. Na osnovu dobijene vrijednosti koeficijenta došli smo do zaključka da je 95,8% varijacija udjela visko rizičnih kredita u ukupnim kreditima objašnjeno varijacijom posmatranih regresora (Adj R-sqared=0,9588). Prva karakteristika koja određuje izloženost banaka kreditnom riziku jeste varijacija kreditne aktivnosti. Sledeće varijable pokazale su se kao značajne: adekvatnost kapitala, ROA, vlasnički udio državnih i stranih banaka. Varijabla adekvatnosti kapitala imala je negativan predznak i govori nam kako njeno kretanje utiče na rast udjela problematičnih kredita u ukupnim kreditima. Banke, podstaknute većim profitima, svjesno su ulazile u različite rizične aktivnosti sa kapitalnim nivoom koji je iznad regulatornog minimuma. Prema tome, banke svoju kreditnu aktivnost usmjeravaju i prema nedovoljno solventnim dužnicima kod kojih je kreditni rizik više izražen. ROA je imala pozitivan predznak što se može tumačiti povezanošću prinosa na aktivu sa rastom udjela problematičnih kredita. Pozitivan predznak imali su i udjeli državnih i stranih banaka, što govori o rastu njihovog udjela u problematičnim kreditima, dok realni BDP ima negativan predznak. Koeficijent determinacije iznosio je 0,988 a standardna greška 1,478.

U svim prikazanim modelima koeficijenti su statistički značajni ali izuzetno niske vrijednosti. Kreditni rast bio je pod uticajem loših kredita a koeficijent uz ovaj regresor je ne samo statistički izuzetno značajan nego ima nizak varijabilitet, prema smanjenju kreditnog rasta vodi rast loših kredita, koji smo utvrdili, kroz racio kredita i aktive. Nastavljanjem ovakvog trenda loših kredita primjetno je da su oni ograničavajući i značajan faktor kreditnog rasta ili njegovog usporavanja. Kvalitetno upravljanje

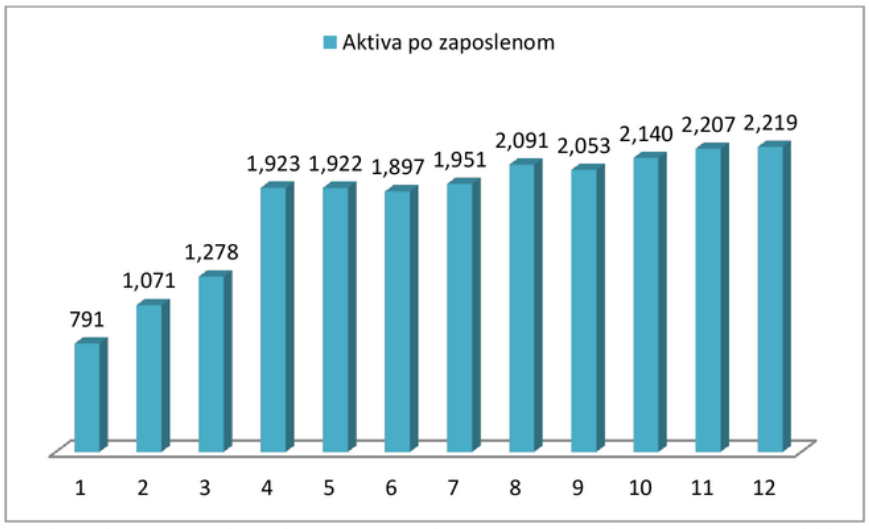
kreditnim rizikom, dobar menadžment loših kredita i odgovarajuća primjena standarda prudencione regulacije ključni su za održavanje kvalitetnog kreditnog rasta. Da bi nadoknadile gubitke na kreditnom portfoiu banke bi morale privući dodatni depozitni material, koji kao i svaka druga roba ima cijenu. Depozitna transformacija se ne bi trebalo odvijati uz prikupljanje depozitnog izvora po visokoj realnoj kamatnoj stopi, koja povećava kreditni rizik i utiče na cijene bankarskih agregata. Banke koje imaju nadprosječne depozitne kamatne stope i koje željeni nivo kreditnog rasta obezbjeđuju kroz visoke kamatne stope trebaju biti pod posebnim nadzorom.

3.11.2. Iznos aktive po zaposlenom u bankarskom sektoru

Efikasnost zaposlenih prikazana kao odnos ukupne aktive i broja zaposlenih jedan je od faktora uspješnog poslovanja bankarskog sektora i banaka pojedinačno. Pokazatelj veće racionalnosti i efikasnosti u poslovanju banaka je veći iznos aktive po zaposlenom. Prema opšteprihvaćenim međunarodnim standardima aktiva po zaposlenom iznosi 1 milion KM.

Tabela broj115.Iznos aktive po zaposlenom u bankarskom sektoru Republike Srpske
Izvor:www.abrs.com

Godina	Broj zaposlenih	Aktiva	Aktiva po zaposlenom
2004.	2.153	1.703.615	791
2005.	2.377	2.416.984	1.017
2006.	2.558	3.268.340	1.278
2007.	2.874	5.478.929	1.923
2008.	3.063	5.886.576	1.922
2009.	2.939	5.576.842	1.897
2010.	2.933	5.722.369	1.951
2011.	2.993	6.042.076	2.019
2012.	3.206	6.580.159	2.053
2013.	3.306	7.073.621	2.140
2014.	3.213	7.089.604	2.207
2015.	3.236	7.182.098	2.219

Grafikon broj 65. prikaz aktive po zaposlenom u bankarskom sektoru Republike Srpske od 2004. do 2015. godine, Izvor:www.abrs.com

Uticaj na efikasnost zaposlenih imale su i činjenice da su banke prilično modernizovale i unaprijedile način na koji su banke poslovale sa fizičkim i pravnim licima, te postepeno u[14]janje i primjena evropskih i međunarodnih standarda poslovanja u bankama. U tom slučaju važna je uloga Agencije za bankarstvo Republike Srpske kao regulatora bankarskog sistema koja je počela cjelokupni projekat primjene novog zakonskog okvira prilagođenog sa evropskim direktivama i principima, što je od velike važnosti za bankarski sistem.(www.abrs.ba) Isto tako treba uzeti u obzir finansijsku krizu koja je ostavila značajan trag kao i uticaj samih zaposlenih na veći promet i veći angažman.

Aktiva po zaposlenom, u 2004. godini, iznosila je 791 hiljada KM i u poređenju sa prošlom godinom veće je za 40%, što je ukazivalo na kvalitetnije poslovanje banaka. Pokazatelji aktive po zaposlenom za pojedinačne banke kretale su se od 340hiljada KM do 1.701 hiljada KM.

U 2005. godini aktiva po zaposlenom je iznosila 1.017 hiljada KM i u odnosu na prethodnu godinu veća je za 29%. Tri banke su ostvarile aktivu po zaposlenom preko 1 milion KM, d[10]su druge banke bile ispod prosjeka bankarskog sistema. Na ove banke odnosile su se 1,4 milijarde ukupne aktive ili 49% i 650 zaposlenih ili 30% od ukupnog broja zaposlenih radnika u bankarskom sistemu.

U 2006. godini aktiva po zaposlenom bilježila je rast od 26% i iznosila je 1.278 hiljada KM. Za pojedinačne banke odnos po zaposlenom kretala seod 501 hiljade KM do 2.801 hiljada KM i toliko je iznosila za najveću banku. Preko 1 milion KM po zaposlenom imalo je pet banaka sa ukupnom aktivom od 2.601 miliona KM ili 80% od ukupne aktive bankarskog sistema, i zapošljavale su 1.603 radnika ili 59% od ukupnog broja zaposlenih. Četiri banke su imale 19% od ukupne aktive i 1.002 radnika ili 40% od ukupnog broja zaposlenih.

Porast aktive po zaposlenom zabilježen je u 2007. godini. Odnos aktive po zaposlenom za pojedinačne banke kretala se od 624 hiljade KM do 4.661 hiljade KM, koliko je iznosila za najveću banku u našoj zemlji. Sa aktivom po zaposlenom preko 1 milion KM bilo je devet banaka, imale su ukupnu aktivu od 5.351 milion KM ili 98% od ukupne aktive bankarskog sistema, a zapošljavale su 2.644 radnika ili 93% od ukupno zaposlenih. J[10]na banka bila je sa aktivom ispod 1 milion KM po zaposlenom imala je aktivu koja je iznosila od 128 miliona KM ili 2% od ukupne aktive i 205 zaposlenih ili 7% od ukupnog broja radnika.(www.abrs.ba) Ovakav rezultat bio je posljedica neadekvatnog broja zaposlenih i slabije organizacije poslovanja.

Iznos aktive po zaposlenom bio je smanjen krajem 2008. godine. Odnos aktive po zaposlenom pojedinačno za banke kretao se od 622 hiljada KM do 3.413 hiljada KM. Sa aktivom po radniku preko 1 milion KM bilo je devet banaka i imale su ukupnu aktivu od 5.748,4 miliona KM ili 98% od ukupne aktive bankarskog sistema, a zapošljavale su 2.841 radnika ili 93% od ukupnog broja zaposlenih. Dok je jedna banka sa aktivom ispod 1 miliona KM po zaposlenom čini 2% od ukupne aktive i zapošljavala 222 radnika ili 7% od ukupnog broja zaposlenih.

U 2009. godini iznos aktive po zaposlenom bio je smanjen u odnosu na prethodnu godinu i iznosio je 1.897 hiljada KM. Pojedinačno za banke ovaj pokazatelj se kretao u rasponu od 0,7 miliona KM do 3 miliona KM. Tri banke imale su aktivu po zaposlenom veću od prosjeka. Dvije banke koje su imale aktivu ispod 1 miliona KM po zaposlenom imale su 3% od u[14]one aktive i zapošljavale su 8% od ukupnog broja radnika. Neravnomjeran odnos zaposlenih i aktive kod ovih banaka upućivao je na lošiju organizaciju poslovanja, što se odrazilo i na smanjenje efikasnosti poslovanja. Pogoršanje indikatora bila je posljedica poslovanja banaka u uslovima finansijske krize.

Aktiva po zaposlenom u 2010. godini iznosila je 1.951 hiljada KM i bilježila je manji pad u odnosu na prethodnu godinu. Pokazatelj aktive po zaposlenom za pojedanične banke kretao se od 0,8 miliona KM do 3,3 miliona KM. Tri banke imale su veću aktivu po zaposlenom od prosjeka, dok su dvije banke sa aktivom ispod 1 milion KM po radniku učestvovale su sa 5% u ukupnoj aktivi i sa 10% u ukupnom broju radnika.

U 2011. godini aktiva po zaposlenom iznosila je 2.019 hiljade KM i bila je veća za 3% u odnosu na prethodnu godinu. Uticaj na rast prosječnog iznosa aktive po zaposlenom imao je rast bruto bilansa aktive po stopi od 6% u odnosu na stopu rasta zaposlenih od 2%. Osam banaka imalo je aktivu po zaposlenom iznad 1 miliona KM, na njih se odnosilo 96% od ukupne aktive i zapošljavali su 91% od ukupno zaposlenih u bankarskom sektoru Republike Srpske. Dvije banke bile su na nivou od 0,8 miliona KM i učestvovale su sa 4% u ukupnoj aktivi sa 9% od ukupnog broja zaposlenih.

Aktiva po zaposlenom u 2012. godini bila je 2.053 hiljade KM i bila je veća u poređenju sa prethodnom godinom od 1,7%. Na osam banaka odnosilo se 95% od ukupne bankarskog sektora Republike Srpske i zapošljavale su 89% od ukupno zaposlenih. Dvije banke koje su imale aktivu oko 0,9 miliona KM po zaposlenom učestvovale su sa 5% u ukupnoj aktivi, i sa 11% u ukupnom broju zaposlenih.

Iznos aktive po zaposlenom u 2013. godini iznosio je 2.140 hiljada KM i za 4% je bila veća u odnosu na prethodnu godinu. Na četiri banke sa aktivom po zaposlenom iznad 2,4 miliona KM odnosilo se 5,1 milijarda aktive ili 73% od ukupne aktive i zapošljavale su 2.040 radnika ili 62% od ukupno zaposlenih u bankarskom sektoru Republike Srpske. Kod ostalih šest banaka primjetan je nesrazmjeran odnos aktive i broja zaposlenih, što je ukazivalo na slabiju organizaciju poslovanja i imalo je uticaj na efikasnost poslovanja.

U 2014. godini aktiva po zaposlenom iznosila je 2.207 hiljada KM i održan je približan nivo kao prethodne godine. Na pet banaka sa aktivom po zaposlenom iznad 2 miliona KM odnosilo se 6.067,34 miliona aktive ili 86% od ukupne aktive i zapošljavali su 2.431 radnika ili 76% od ukupnog broja zaposlenih u bankarskom sektoru Republike Srpske. Kod ostale 4 banke bio je primjetan nesrazmjeran odnos aktive prema broju zaposlenih.

Iznos aktive po zaposlenom u 2015. godini iznosio je 2.219 hiljada KM sa stopom rasta od 0,5%. Na četiri banke sa aktivom po zaposlenom iznad 2 miliona KM odnosilo se 5.179,7 miliona KM ili 72% od ukupnog broja zaposlenih u bankarskom sektoru, dok je kod ostalih pet banaka primjetan nesrazmjeran odnos aktive po zaposlenom i kretao se između 1 milioa KM do 1,9 miliona KM.

4. BERZE U BOSNI I HERCEGOVINI

Finansijsko tržište u Bosni i Hercegovini, nakon ekstremnog rasta u 2006. i 2007. godini, u 2008. i prvoj polovini 2009. godine nije funkcionisalo na način koji bi omogućio da se ne zaustavi realan rast i da se ne izgube mnogobrojni pozitivni efekti na privredni rast i razvoj Bosne i Hercegovine koji su zabilježeni u prethodnom periodu.Trgovina hartijama od vrijednosti u Bosni i Hercegovini realizuje se preko dvije berze, jedna se nalazi u Sarajevu a druga u Banja Luci. Obadvije berze organizovane su na istim zakonskim principima.

Rekordan rast cijena i prometa na Banjalučkoj berzi do početka 2007. godine slijedio je trendove berzi u zemaljama u regionu, posle čega je, kao i u mnogim tržištima kapitala, usled uticaja ekonomske krize, ali i drugih trašnjih faktora, došlo je do opadanja i stagniranja aktivnosti. Izuzetak je Sarajevska berza na kojoj je u 2012. godini bio ostvaren veći promet u odnosu na 2011. godinu. Međutim, u odnosu na stanje od prije šest godina struktura prometa je znatno drugačija jer se više trguje obveznicama, a ukupni prometi su višestruko manji nego 2007. godine. Na svim berzama je tokom 2007.godine i eventualno 2008. godine zabilježen ubjedljivo najveći promet akcijama, da bi se smanjivali iz godine u godinu.

Tabela broj 116.Ukupan promet hartijama od vrijednosti na berzama za period od 2002. do 2015.
Izvor: www.blberza.com

Godina	BLESE	SASE
2002	6.989.170	41.673.559
2003	72.528.704	118.888.648
2004	100.806.620	201.137.332
2005	278.107.652	555.353.931
2006	388.464.941	654.717.253
2007	742.582.291	1.274.340.116
2008	275.090.237	477.079.376
2009	180.493.307	219.085.453
2010	176.195.081	108.554.373
2011	425.456.984	244.787.107
2012	260.931.941	372.577.661
2013	375.741.995	245.230.851
2014	586.607.561	618.943.522
2015	560.606.603	1.219.583.580

Na osnovu prezentovanih podataka može se zaključiti kakve je oscilacije imao ukupan promet na Banjalučkoj i Sarajevskoj berzi od 2002. godine kada je iznosio 6.989.170, do njegovog najvećeg rasta u 2007. godini 742.582.291 i 1.274.340.116 pa do pada u 2010. godini kada je iznosio 176.195.081 i 108.554.373.

Jedan od ključnih problema na tržištu kapitala u Bosni i Hercegovini je njegova nelikvidnost, što je u najvećoj mjeri uslovljeno nedovoljnom razvijenošću domaćih institucionalnih investitora. Razvoj domaćih institucionalnih investitora, između ostalog, podrazumjeva podršku osnivanju prvih penzijskih fondova koji bi penzijsku štednju građana entiteta ulagali u tržište kapitala naše zemlje.(Vujić T., 2013)

Tržište kapitala u Republici Srpskoj i Federaciji Bosne i Hercegovine, kao ni tržišta kapitala u regiji, nije još u potpunosti u funkciji punog privrednog razvoja. U početnim godinama razvoja tržišta kapitala u Bosni i Hercegovini, nije bilo za očekivati da ono prilično doprinese ukupnom privrednom razvoju na način da preduzeća finansiraju svoj razvoj kroz emitovanjevrijednosnih papira. U ranijim godinama uspostavljene su institucije tržišta kapitala: Centralni registar,Sarajevska berza, Banjalučka berza, Komisija hartija od vrijednosti, društva za upravljanje fondovima, brokerske kuće, kastodi banke i druge. Međutim, ni deset godina od osnivanja ovih institucija, tržište kapitala nije u punoj funkciji privrednog razvoja. U narednom

periodu potrebno je stimulisati aktivnosti na primarnom tržištu vlasničkih i dužničkih hartija od vrijednosti.(Radivojac G., 2010)
Povezivanje regionalnih tržišta kapitala, takođe može imati značajne pozitivne efekte na sva regionalna tržišta jer bi takvo povezivanje dovelo do većeg interesa globalnih institucionalnih investitora za tržište u regiji, a za njih je pojedinačan pristup na relativno mala tržišta Istočne Evrope komplikovan i skup.
Iako je globalna ekonomska kriza uveliko usporila razvoj tržišta kapitala, taj razvoj zavisi i od mnogih drugih faktora, jedan od njih je nezaobilazna politička nestabilnost i politička volja, kao i znanje i sposobnost za sprovođenje reformskih mjera. S druge strane, opredjeljenje za evropske integracije, trebalo bi da dovede do harmonizacije zakonske regulative, a time i do povoljnijeg ambijenta i većeg interesa stranih institucionalnih i ostalih investitora. Edukacija svih slojeva stanovništva takođe bi imala veliki uticaj na razvoj tržišta kapitala Bosne i Hecegovine.

4.1. Strateški ciljevi berzi u Bosni i Hercegovini

Korišćenje trenutnih okolnosti na finansijskom tržištu za promovisanje tržišta kapitala kao dominantnog izvora finansiranja predstavljaće budući razvoj Banjalučke berze. Koncept razvoja biće zasnivan na osavremenjavanju infrastrukture tržišta kapitala kao i intenzivnom pristupu u stvaranju pozitivnog okruženja za razvoj i unapređenje tržišta kapitala u Republici Srpskoj.
Razvoj Sarajevske berze kreće se u smjeru osiguranja najvećih standarda u prometu hartija od vrijednosti i jedan je od pokretača potpunog razvoja tržišta kapitala i ekonomskog razvoja Federacije Bosne i Hercegovine.
Ciljevi bosanskohercegovačkih berzi su:(www.blberza.com)

- poboljšanje likvidnosti tržišta hartija od vrijednosti,
- veća ponuda hartija od vrijednosti,
- veća efikasnost berzanskog sistema trgovanja,
- razvoj primarnog tržišta,
- rad na međunarodnoj promociji domaćeg tržišta kapitala i privlačenje stranih investitora,
- rad na edukacijama,

Jedan od osnovnih strateških ciljeva bosanskohercegovačkih berzi je unapređenje likvidnosti tržišta, ali isto tako potrebno je dalje raditi i usavršavati ostale ciljeve.
Poboljšanje likvidnosti tržišta realizuje se kroz:(www.blberza.com)

- podsticanje podržavaoca likvidnosti,
- primjena reformi penzijskog sistema,
- povećana podrška razvoju investicionih fondova,
- veću međunarodnu promociju investicionih mogućnosti na tržištu kapitala Bosne i Hercegovine,
- intenzivnijepovezivanje sa regionalnim tržištima kapitala.

U prioritetne strateške ciljeve bosanskohercegovačkih berzi spada i edukacija menadžmenta privatnih kompanija da bi bili bolje upoznati sa mogućnošću prikupljanja kapitala na berzi, kao i tehnička usavršavanja u koje spadaju razvoj elektronskih sistema i dalje usavršavanje web portala. Isto tako, međunarodna promocija domaćeg tržišta, spada u buduće strateške ciljeve, a realizovaće se distribucijom podataka, zajedničkim indeksima, i još većim promocijama i marketingom. U strateške ciljeve spada i omogućavanje optimalnog i efikasnog povezivanja učesnika na tržištu kapitala i hartija od vrijednosti, osiguranje najvećih standarda u prometu hartija od vrijednosti, poslove obavljati transparentno.

4.2. Osnivanje i sistem trgovanja na Sarajevskoj berzi

Sarajevska berza (SASE) osnovana je 13. septembra 2001. godine u skladu sa Zakonom o vrijednosnim papirima.(Zakon o vrijednosnim papirima, 1998)Sarajevska berza počela je svoj rad koristeći aukcijski način trgovine, u kojoj se nalozi upisuju u knjigu naloga simbola. Aukcijska trgovina namjenjena je niskolikvidnim dionicama. Uzimajući u obzir situaciju na početku rada Sarajevske berze ovaj način trgovanja bio je neizbježan. Prva aukcija održana je 12. aprila 2002. godine. U 2003. godini, zbog porasta aktivnosti na tržištu kaptala, aukcije se odvijaju dva puta sedmično. Sarajevska berza u 2004. godini, uvodi trgovanje četiri dana sedmično, jednim danom se održava vanredna aukcija dionica PIF – ova. Ova berza ima šesnaest članova, svi oni moraju imati dozvolu za rad koju izdaje komisija za hartije od vrijednosti.

Statutom Sarajevske berze (Statut Sarajevske berze)uređuju se pitanja od značaja za regulatorni položaj i istupanje berze u pravnom prometu, osnovni kapital i dionice, upravljanje, statusne promjene i prestanak rada berze.

Početkom 2004. godine uveden je MFTS, što predstavlja vrstu trgovine u kontinuitetu. Kod takve vrste trgovine, čim se nalozi poklope u pogledu cijene i količine, transakcije se sklapaju, odnosno taj proces se odvija kontinuirano. MFTS je uveden 6. aprila 2004. godine. Kao osnovni kriterij za određivanje emitentove podobnosti za MFTS korišćeni su:(www.sase.ba)

1. Od početka trgovanja minimalno 100 transakcija,
2. Procenat promjene vlasništva (broj trgovanih hartija od vrijednosti podijeljen sa ukupnim brojem emitovanih hartija od vrijednosti veći od 5%).

Nakon ove analize utvrđeno je da 36 emitenta ispunjava oba uslova te da se mogu prebaciti na MFTS.

Ciljevi Sarajevske berze su:

- razvoj tržišta kapitala,
- tehnološki razvoj trgovanja,
- uključivanje Sarajevske berze u regionalne procese,
- promociju tržišta kapitala i edukaciju.

Od 16. septembra 2004. godine Sarajevska berza postala je punopravni član Federacije Evro – azijskih berzi (FEAS),u članstvo Evropske Federacije Berzi (FESE) primljena je 22. novembra 2007. godine. Berza sarađuje sa Bečkom berzom čiji je glavni cilj bio da što veći broj biznis portala uzima podatke sa Sarajevske berze i tako doprinese njenom predstavljanju kao potencijalno atraktivnog tržišta za osnivanje novih uzajamnih fondova i investiranje što može dovesti do osnovne likvidnosti Bosanskohercegovačkog tržišta.

4.2.1. Učesnici u trgovanju na Sarajevskoj berzi

Trgovanje na Sarajevskoj berzi odvija se po sledećim pravilima: kotacija fondova, zvanična kotacija islobodno tržište.

Trgovanje na ovoj berzi je u potpunosti tehnički unapređeno i bazira se na softverskom programu BTS (berzanski trgovački sistem). Organizacija trgovanja vrijednosnim papirima, prema pravilima berze, odvija se u dva tržišna segmentai tona slobodnom tržištu i zvaničnoj berzanskoj kotaciji. Da bi se uvrstile određene hartije od vrijednosti u kotaciju neophodno je da emitent ispunjava određene uslove u pogledu distribucije emitovanih hartija od vrijednosti i osnovnog kapitala, kao i ostale uslove koje je odredila Komisija za hartije od vrijednosti.

Emitent hartija od vrijednosti podnosi zahtjev za uvrštenje u zvaničnu kotaciju, emitent može podnijeti i zahtjev za uvrštenje u trgovanje na slobodnom tržištu, ukoliko postoji interes njegovih klijenata to može da uradi i profesionalni posrednik.

4.2.2. Rad berzanskih posrednika na Sarajevskoj berzi

Trgovanje na Sarajevskoj berzi organizovano jena način da brokeri iz kancelarija, uz pomoć računarskih radnih stanica, imaju pristup BTS – u, in a taj način unose naloge za prodaju i kupovinu hartija od vrijednosti za koje su dobili nalogod svojih klijenata. Svakim radnim danom unose se nalozi, primjenom metode održavanja kursa za svaku hartiju od vrijednosti. Posle obavljene aukcije i zaključenih transakcija sačinjava izvještaj o završenim transakcijama od strane berze i dostavlja ga bankama depoziterima, brokerskim kućama i Registru hartija od vrijednosti.
Nakon dobijanog berzanskog izvještaja, brokerske kuće prosleđuju bankama depozitarima instrukcije za obavljanje novčanih transakcija u kojima su kupiljene hartije od vrijednosti. Dostavljene instrukcije kontrolišu banke depoziteri, upoređujući ih sa izvještajima koje dostavilja berza i obavlja prenos finansijskih sredstava na račun brokerskih kuća koje su prodavale hartije od vrijednosti. Posle dobijanja od banaka depozitara izvještaja da je finansijsko poravnanje uspješno obavljeno, registar hartija od vrijednosti u Federaciji Bosne i Hercegovine, prema izvještaju berze, obavi prenos vlasništva po trensakcijama obavljenih na berzi.

4.2.3. Emitovanje obveznica na Sarajevskoj berzi

Intenzivnije trgovanje i emitovanje obveznicama na Sarajevskoj berzi počelo je u martu 2008. godine. To su obveznice koje su trebale biti izdate po osnovu stare devizne štednje. U cilju pripreme početka trgovine ovim obveznicama održano je više sastanaka sa učesnicima u cjelokupnom procesu: predstavnicima Federalnog ministarstva finansija, Centralne banke Bosne i Hercegovine, registra vrijednosnih papira i US Tresory Departmenta. Prije datuma koji je bio najavljen kao početak emitovanja obveznica po osnovu stare devizna štednje došlo je do entitetskih obveznica u Republici Srpskoj kao i odbijanje Centralne banke Bosne i Hercegovine da bude fiskalni agent u ovom procesu za samo jedan entitet.
U međuvremenu, uvrštene su obveznice Firma Banke iz Sarajeva i NLB Tuzlanske banke. U 2008. godini nije zabilježen neki značajniji promet obveznicama.

4.2.4. Ukupan promet na Sarajevskoj berzi

Ukupan promet u 2004. godini iznosio je 201.137.333 KM, i to je za 69,18% veće u odnosu na 2003. godinu. U 2004. godini ukupan promet se sastojao od:(www.sase.ba)

- 172.459.288 KM redovan promet akcijama,
- 19.661.109 KM blok poslovi,
- 9.016.934 KM vanredne aukcije.

Od ukupnog prometa u 2004. godini, izražena u procentima, 86% činio je redovan promet akcijama, 10% čini blok poslove i 4% vanredne aukcije .

Ukupan promet u 2005.godini iznosio je 555.353.931 KM, to je za 276,10% veće u odnosu na 2004. godinu. U 2005.godini ukupan promet se sastojao od:(www.sase.ba)

- 408.251.594 KM redovan promet akcijama,
- 5.717.920 KM prijavljivanje poslova po osnovu preuzimanja,

- 131.417.098 KM blok poslovi,
- 9.967.319 KM aukcija za državni kapital.

Strukturu ukupnog prometa u 2005.godini, činli su redovan promet akcijama koji je iznosio 73,51%, prijavljivanje poslova po osnovu preuzimanje 2,06%, 54,85% činio je promet kroz blok poslove, 3,58% predstavljala jeprodaja paketa akcija državnog kapitala.

Ukupan promet u 2006.godini iznosio je 654.717.252 KM, to je za 17,89% više u odnosu na 2005. godinu. U 2006.godini ukupan promet se sastojao od:(www.sase.ba)

- 450.609.484 KM redovan promet akcijama,
- 196.923.045 KM blok poslovi,
- 7.184.723 KM vanredne aukcije.

Struktura ukupnog prometa u 2006. godini, činilo je 68,82% redovanog prometa akcijama, 30,08% činili su blok poslovi i 1,1% vanredne aukcije.

Ukupan promet u 2007.godini iznosio je 1.274.340.116 KM, to je bilo za 63,18% više u odnosu na 2006. godinu. U 2007.godini ukupan promet se sastojao od:(www.sase.ba)

- 914.462.393 KM redovan promet akcijama,
- 47.921.373 KM blok poslovi,
- 260.600.379 KM primarna trgovina,
- 51.355.971 KM vanredne aukcije.

Od ukupnog prometa u 2007. godini, 71,76% činio je redovan promet akcijama, 3,76% činili su blok poslovi, 20,44% čini primarna trgovina i 4,03% vanredne aukcije .

Ukupan promet u 2008. godini iznosio je 501.102.009 KM, to je znatno manje nego u 2007. godini. Ukupan promet u 2008.godini sastojao se od:(www.sase.ba)

- 311.269.238 KM redovan promet akcijama,
- 40.350.204 KM blok poslovi,
- 100.000.000 KM obveznice,
- 25.459.933 KM vanredne aukcije.

Od ukupnog prometa u 2008. godini, 65,24% odnosilo se na redovan promet akcijama, 8,45% činili su blok poslovi i 5,34% vanredne aukcije, 20,96% obveznice.

Ukupan promet u 2009. godini bio je 219.085.458 KM, to je za 45,92% manje u odnosu na 2008. godinu. U 2009. godini ukupan promet se sastojao od:(www.sase.ba)

- 171.492.746 KM redovan promet akcijama,
- 4.383.787 KM primarna trgovina,
- 25.765.154 KM vanredne aukcije,
- 16.140.762 KM paket dionica,
- 1.303.007 KM vanberzanske transakcije.

Od ukupnog prometa u 2009. godini, 78,27% odnosilo se na redovan promet akcijama, 2% činila je primarna trgovina, 11,76% vanredne aukcije, 7,36% paket dionica, 0,59% vanberzanska transakcija.

U 2010. godini ukupan promet je iznosio 108.554.379 KM, je za duplo manje u odnosu na 2009. godini. Ukupan promet u 2010. godini sastojao se od:(www.sase.ba)

- 87.205.385 KM redovan promet akcijama,
- 436.918 KM primarna trgovina,
- 19.787.887 KM vanredne aukcije,

- 1.124.188 KM vanberzanske transakcije.

Od ukupnog prometa u 2010. godini, 80,33% odnosilo se na redovan promet akcijama, 0,4% činila je primarna trgovina, 18,22% vanredne aukcije, 1,03% vanberzanska transakcija.

U 2011.godini ukupan promet je iznosio 244.787.112 KM, to je za duplo uvećanje nego u 2010. godini i sastojao se od:

- 106.736.870 KM redovan promet akcijama,
- 90.946.499 KM primarna trgovina,
- 17.915.209 KM vanredne aukcije,
- 2.151.490 KM vanberzanske transakcije,
- 27.037.042 KM paketi dionica.

Od ukupnog prometa u 2011. godini, 43,60% odnosilo se na redovan promet akcijama, 37,15% činila je primarna trgovina, 7,31% vanredne aukcije , 0,87% vanberzanska transakcija, 11,04% paket dionice.

Ukupan promet u 2012.godini iznosio je 373.577.487 KM, to je za 52,61% uvećano u odnosu na 2011. godinu. U 2012.godini ukupan promet se sastojao od:(www.sase.ba)

- 97.909.489 KM redovan promet akcijama,
- 250.646.447 KM primarna trgovina,
- 2.694.190 KM vanredne aukcije,
- 18.889.389 KM vanberzanske transakcije,
- 3.437.971 KM paketi dionica.

Od ukupnog prometa u 2012. godini, 26,20% odnosilo se na redovan promet akcijama, 67,09% činila je primarna trgovina, 0,72% vanredne aukcije, 5,05% vanberzanska transakcija, 0,92% paket dionice.

Ukupan promet u 2013. godini bio je 245.230.851 KM, to je za 65,64% manje u odnosu na 2012. godinu. U 2013.godini ukupan promet se sastojao od:(www.sase.ba)

- 97.909.489 KM redovan promet akcijama,
- 250.646.447 KM primarna trgovina,
- 2.694.190 KM vanredne aukcije,
- 18.889.389 KM vanberzanske transakcije,
- 3.437.971 KM paketi dionica.

Od ukupnog prometa u 2013. godini, 26,20% odnosi se na redovan promet akcijama, 67,09% činila je primarna trgovina, 0,72% vanredne aukcije, 5,05% vanberzanska transakcija, 0,92% paket dionice.

Ukupan promet u 2014. godini bio je 605.599.670 KM, to je za 61% uvećano u odnosu na 2013. godinu i sastojao se od:

- 81.499.513 KM redovan promet akcijama,
- 89.200.671 KM redovan promet obveznicama,
- 19.532.889 KM redovan promet trezorskim zapisima,
- 20.664.892 KM blok poslovi,
- 5.020.367 KM aukcija za paket akcija,
- 7.039.499 KM javna ponuda akcija,
- 190.614.111 KM javna ponuda obveznica,
- 200.538.467 KM javna ponuda trezorskih zapisa,
- 799.985 KM preuzimanja.

Od ukupnog prometa u 2014. godini, 31,96% odnosilo se na javnu ponudi obveznica, 30,30% činila je javna ponuda trezorskih zapisa, 16,02% redovan promet obveznica, 14% redovan promet akcija, 4,05%

blok poslovi, 4% redovan promet trezorskih zapisa, 0,99% javnih ponuda akcija, 1,06% aukcija za paket akcija i 0,20% preuzimanja.(www.sase.ba)

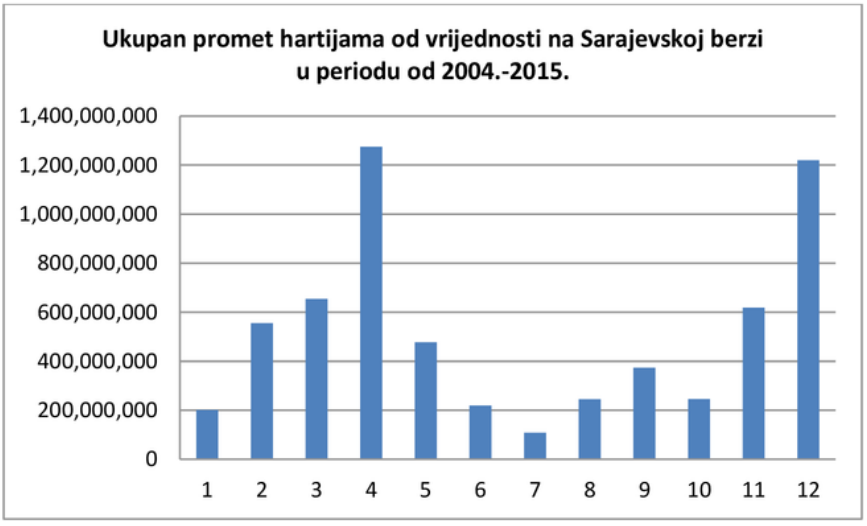
Ukupan promet u 2015. godini iznosio je 1.219.583.580 KM, to je za 48% uvećano u odnosu na 2014. godinu. U 2015. godini ukupan promet se sastojao od:(www.sase.ba)

- 364.688.421KM redovan promet akcijama,
- 6.594.041KM aukcija za paket akcija,
- 615.302.962 KM primarna trgovina,
- 225.818.791 KM aukcija za paket akcija,
- 7.179.364 KM vanberzanske transakcije,

Od ukupnog prometa u 2015. godini, 29,90% odnosi se naredovan promet akcijama, 0,54% aukciji za paket akcija, 50,45% primarnoj trgovini, 18,51% aukciji za paket akcija, 0,58% vanberzanskim transakcijama.

Tabela broj 117.Ukupan promet hartijama od vrijednosti na Sarajevskoj berzi u periodu od 2004. do 2015. godine: Izvor: www sase.ba

Godina	Ukupan promet
2004	201.137.333
2005	555.353.931
2006	654.717.252
2007	1.274.340.116
2008	477.079.376
2009	219.085.458
2010	108.554.379
2011	244.787.112
2012	373.577.487
2013	245.230.851
2014	618.943.522
2015	1.219.583.580

Grafikon broj 66.Prikaz ukupnog prometa od 2004.do 2015. godin, Izvor, www.sase.ba

4.3. Osnivanje i sistem trgovanja na Banjalučkoj berzi

Za efikasnost, razvoj i funkcionisanje tržišta kapitala Republike Srpske zainteresovani su razni učesnici na finansijskom tržištu Republike Srpske. U prvom redu, to je Vlada Republike Srpske, koja emituje dugoročne obveznice kako bi finansirala budžetski deficit. Pored Vlade, jedinice lokalne samouprave vrše emisiju dugoročnih obveznica kako bi finansirale kapitalne projekte.Takođe, osiguravajuće kompanije i institucionalni investitori u Republici Srpskoj, zainteresovani su za funkcionisanje, efikasnost i razvoj tržišta kapitala. Pored njih, tu su i kompanije koje posluju na teritoriji Republike Srpske, kao i velike inostrane kompanije koje imaju strateške planove na teritoriji Republike Srpske.
Banjalučka berza (BLSE)(www.blberza.com) je osnovana usvajanjem Zakona o hartijama od vrijednosti (Zakon o tržištu hartija od vrijednosti, 2006) u Republici Srpskoj 1998. godine. Dva bitnija datuma oko osnivanja berze su 09.maj 2001.godine kada su osam banaka i jedno preduzeće za poslovanje sa hartijama od vrijednosti potpisali ugovor o osnivanju Banjalučke berze. Drugi datum bitan za samo osnivanje berze je 14. mart 2002. godine kada je obavljena prva trgovina na ovoj berzi u kojoj je bilo šest brokerskih kuća koje su obavljale trgovinu sa dvadeset uvrštenih hartija od vrijednosti. Na Banjalučkoj berzi je u avgustu 2003. godine održana prva aukcija za pakete državnog kapitala, u aprilu 2004. godine formiran je berzanski indeks Republike srpske (BIRS) a u avgustu iste godine formiran je indeks 44esticionih fondova Republike Srpske (FIRS).
Opšti akti Banjalučke b44e su statut, pravila berze, akt o naknadama i drugi opšti akti kojima se uređuje poslovanje berze. Ona opštim aktima utvrđuje iznose i način plaćanja po osnovu: pristupne članarine za članove berze; godišnje članarine za članove berze; naknade za usluge koje berza pruža članovima i trećim licima; doprinose članova berze u fond sigurnosti; kazni za povrede akata berze.(www.eurobroker.ba)Berzini organi su: skupština, upravni odbor, nadzorni odbor i direktor.
Unapređenje kvaliteta, kreiranje jeftinijeg servisa za članove berze i obezbjeđenje poštenog i transparentnog okruženja za inostrane i domaće ulagače predstavlja osnovnu strategiju ove berze, kao i težnja na ostvarivanju nivoa usluga koji se mogu uporediti sa standardima koji se primjenjuju unaprednim finansijskim tržištima.
Ciljevi Banjalučke berze su: promocija ulaganja u hartije od vrijednosti, obezbjeđenje likvidnosti finansijskog tržišta, primjena novih finansijskih instrumenata, povezivanje sa regionalnim tržištima, zaštita investitora.
Prema Zakonu o vrednosnim papirima, berza obavlja sledeće aktivnosti:

- obezbjeđuje povezivanje tražnje i ponude vrijednosnih papira,
- obezbjeđuje podatke o potražnji, ponudi, tržišnoj vrijednosti i ostale informacije o vrijednosnim papirima,
- objavljuje i utvrđuje kurseve vrednosnih papira.

U skladu sa pravilima berze i Zakonom o tržištu hartija od vrijednosti, poseban naglasak stavlja se na obavezu objavljivanja poslovnih, finansijskih i svih drugih informacija koje mogu uticati na cijenu akcija. Emitenti su obavezni da dostavljaju berzi informacije u obliku redovnih i povremenih informacija. Redovne informacije obuhvataju: godišnje, polugodišnje, kvartalne, revidirane godišnje finansijske izvještaje. Tržište nadzire i reguliše Komisija za hartije od vrijednosti Republike Srpske.
Povremene informacije emitenti dostavljaju berzi odmah po njihovom nastanku. To mogu biti sledeće informacije:(www.blberza.com)

- promjene u finansijskom i pravnom položaju,
- promjene u kapitalu emitenta,
- sazivanje i održavanje skupštine akcionara,
- određene odluke upravnog i nadzornog odbora,

- statusne promjene emitenta,
- sticanje hartija od vrijednosti od strane uprave emitenta i sl.

Procedura trgovanja na Banjalučkoj berzi odvija se po principu trgovanja preko članova berze, berzanskih posrednika. Preduzeća za poslovanje hartijama od vrijednosti i banke sa sjedištem u Republici Srpskoj, mogu biti članovi berze. Trguje se pet puta sedmično: ponedjeljak, utorak, srijeda, četvrtak i petak. Na Banjalučkoj berzi se trgujekontinuiranom i aukcijskom metodom.

4.3.1. Učesnici u trgovanju na Banjalučkoj berzi

Kao učesnici na finansijskom tržištu Republike Srpske mogu se pojaviti sva pravna i fizička lica koja imaju dozvolu Komisije hartija od vrijednosti za trgovinu hartijama od vrijednosti, a to su: berzanski posrednici, brokeri, investicioni savjetnici i investicioni menadžeri.

Postupak trgovanja na Banjalučkoj berzi sastoji se iz sledećih elemenata:(Pravilnik o registru emitenata, 2007)

1. Potpisivanje Ugovora sa brokerom o otvaranju i vođenju računa hartija od vrijednosti prema kom on otvara komitentov vlasnički kod,
2. Potpisivanje Ugovora o posredovanju u kupoprodaji hartija od vrijednosti,
3. Otvara se namjenski račun za kupovinu ili prodaju akcija u banci koja je registrovana kod Centralnog registra hartija od vrijednosti,
4. Kada se dobiju potrebne informacije koje su vezane za cijene, trgovanje i troškove, realizuje se potpisivanje naloga za kupovinu ili prodaju akcija u kojima se detaljno određuje cijena i broj akcija kojima se trguje.

4. Kada se dobiju potrebne informacije koje su vezane za cijene, trgovanje i troškove, realizuje se potpisivanje naloga za kupovinu ili prodaju akcija u kojima se detaljno određuje cijena i broj akcija kojima se trguje.

Troškovi koji se javljaju dijele se na troškove prilikom prodaje akcija i troškove prilikom kupovine akcija u koje spadaju:

- Naknada za unos naloga prodaje,
- Brokerska provizija koja zavisi od veličine trgovanja,
- Berzanska provizija (0.1%),
- Centralni registar-provizija (0.1%),
- Bankarska provizija,
- Prenos apsolutnih prava (porez 0.3%),
- Kapitalna dobit (porez 20%).

Troškovi prilikom kupovine akcija:(www.blberza.com)

- Nadoknada za unos naloga kupovine,
- Brokerska provizija koja zavisi od obima proizvodnje,
- Berzanska provizija (0.1%),
- Centralni registar-provizija (0.1%),
- Bankarska provizija.

Ako dođe do realizacije naloga, brokeri šalju obavještenje da je došlo do realizacije naloga na adresu i posle tri radna dana od momenta realizacije naloga vrši se saldiranje transakcija.

4.3.2. Načini prodaje akcija i obveznica na Banjalučkoj berzi

Akcije se na Banjalučkoj berzi mogu prodati procedurom prodaje ili prihvatanjem ponude za preuzimanje, i jedna i druga procedura obavljaju se posredstvom brokera. Zato je potrebno izabrati brokera koji će u cijelosti zastupati klijentove interese.
Na Banjalučkoj berzi procedura prodaje obavlja se na sledeći način – prvo se zakazuje termin kod brokera, koji daje potrebne informacije o proceduri trgovanja. S njim se zaključuje Ugovor. Sa primjerkom Ugovora o otvaranju i vođenju računa hartija od vrijednosti otvara se nenamjenski račun za prodaju akcija kod određene banke koja je član Centralnog registra. Brokeru se dostavlja kopija Ugovora o nenamjenskom računu i on daje nalog za prodaju po određenim instrukcijama. Na nenamjenski račun se uplaćuje novac u roku od tri dana od realizacije naloga za prodaju.
Obveznice su nastale zbog nedostatka izvora sredstava kod preduzeća i umanjene mogućnosti da iste pozajme preko kredita. Cijena obveznice varira u zavisnosti od kretanja kamatnih stopa na tržištu.
U prethodnih nekoliko godina, tržište obveznica ostvarilo je značajan razvoj. To se prije svega odnosi na emisije entitetskih obveznica i emisija obveznica od strane lokalnih organa vlasti. Pored kreiranja brzog i jeftinog servisa za emisije akcija neminovno je podizati svijest kod menadžmenta i vlasnika privatnih preduzeća, da se preduzeća, pored zaduženja kroz bankarske kredite, mogu zaduživati putem emisije obveznica i mogućnostima koje im nudi tržište kapitala. Na Banjalučkoj berzi, od ukupnog prometa, na obveznice se odnosi 31.7% (www.blberza.com).

4.3.3. Trgovanje na Banjalučkoj berzi u uslovima ekonomske krize

U periodu od 2002. pa sve do druge polovine 2007. godine, tržište kapitala Republike Srpske pokazuje značajne pomake u domenu prometa. U tom periodu, tržište kapitala Republike Srpske je opravdalo ulogu najvećeg generatora privrednog razvoja. Međutim, nakon druge polovine 2007. godine, pod uticajem globalne finansijske krize, tržište kapitala je doživjelo strahovit pad u domenu prometa i pokazalo da je neotporno na globalnu finansijsku krizu. Promet u 2007. godini veći je od prometa u 2008. godini za 170%, a od prometa u 2009. godini čak za 311,41%, što je imalo direktne posljedice na efikasnost, funkcionisanje i razvoj tržišta kapitala Republike Srpske.

Trgovanje na Banjalučkoj berzi se i tokom 2010. godine odvijalo u uslovima ekonomske krize. Ipak, može se reći da su sredinom godine zaustavljeni negativni trendovi pa druga polovina 2010. godine ukazuje na postepenu stabilizaciju tržišta. Nakon značajnog pada vrijednosti u prvoj polovini godine, berzanski indeks (BIRS) je od početka avgusta zabilježio rast od 19.33% čime je izbrisao značajan dio gubitka, te završio godinu u minusu od 3.6%. Obim ukupnog prometa od 176 miliona KM i manji je za 2% u poređenju sa prošlom godinom. Međutim, struktura ukupnog kapitala se poboljšala. Tako da ako se izuzmu preuzimanja koja su prijavljena berzi, redovan promet u 2010. godini bio je veći za 32% u poređenju sa prometom u 2009. godini. (www.blberza.com) Interes za ulaganje u akcije je i dalje u velikoj mjeri uslovljen očekivanjima investitora u vezi sa dugoročnim uticajem krize na poslovanje preduzeća.

Primarno tržište u 2010. godini je zabilježilo rast od 16% u poređenju sa prethodnom godinom. Kroz osam emisija opštinskih obveznica upisano je 24.5 miliona KM, te još 3.2 miliona KM u dvije emisije korporativnih obveznica. U četiri sekundarne javne ponude akcija na berzi upisano je 3.7 miliona KM.

4.3.4. Rad berzanskih posrednika naBanjalučkoj berzi

Samo članovi berze obavljaju berzanske poslove, a posrednici obavljaju posredničke poslove: dileri, brokeri, klirinške kuće i slično. Na dva načina se može obavljati trgovanje na berzi i to prekonezvaničnih ili zvaničnih bezanskih sastanaka i putem knjige tražnje i ponude.(Jović Z., 2011)

Isključivo na berzi vrši se trgovanje vrijednosnim papirima, ni jedan pojedinac ne može vršiti ovakvu vrstu trgovanja, u tom smislu je neophodno postojanje posrednika koji su profesionalci. Sa investitorima, koji žele da prodaju ili kupe akcije počinje proces trgovanja.

Kao učesnici na finansijskom tržištu Republike Srpske mogu se pojaviti sva pravna i fizička lica koja imaju dozvolu Komisije hartija od vrijednosti za trgovinu hartijama od vrijednosti, a to su: berzanski posrednici, brokeri, investicioni savjetnici i investicioni menadžeri.

Brokersko – dilerska društva obavljaju poslove utvrđene prema Zakonu o tržištu hartija od vrijednosti za koje su dobili saglasnost Komisije za hartije od vrijednosti i iste registrovale u sudskom registru. Osnivaju se kao akcionarska društva čije je sjedište u Republici Srpskoj, i osnovna djelatnost kojom se mogu baviti su trgovanje sa hartijama od vrijednosti prema primjeni Zakona o tržištu hartija od vrijednostiza koje dobije dozvolu Komisije hartija od vrijednosti. Komisija hartija od vrijednosti daje dozvolu ako su realizovani sledeći uslovi: da su berzanski posrednici ugovorene strane i da ugovorene strane ostvaruju uslov u što se tiče iznosa finansijskog dijela.

Postupak trgovanja na Banjalučkoj berzi sastoji se iz sledećih elemenata:(Pravilnik o registru emitenata, 2007)

1. Potpisivanje Ugovora sa brokerom o otvaranju i vođenju računa hartija od vrijednosti na osnovu koga broker otvara komitentov vlasnički kod Centralnog registra, depoa i kliringa hartija od vrijednosti,
2. Potpisivanje Ugovora o posredovanju u kupoprodaji hartija od vrijednosti,
3. Otvara se namjenski račun za prodaju – kupovinu akcija u banci koja je član Centralnog registra hartija od vrijednosti,
4. Kada se dobiju neophodne informacije vezane za kretanje cijena, način trgovanja i troškovi, pristupa se potpisivanju naloga za prodaju ili kupovinu akcija u kojima se precizno definiše cijena i količina akcija koje se kupuju ili prodaju.

Troškovi koji se javljaju dijele se na troškove prilikom prodaje akcija i troškove prilikom kupovine akcija.

Troškovi prilikom prodaje akcija:(www.blberza.com)

- Naknada za ispostavu naloga prodaje,
- Provizija brokera (zavisi od veličine trgovanja),
- Banjalučka berza -provizija (0.1%),
- Centralni registar-provizija (0.1%),
- Bankarska provizija,
- Prenos apsolutnih prava -porez (0.3%),
- Kapitalna dobit -porez (ako je ima, 20%).

Troškovi prilikom kupovine akcija:(www.blberza.com)

- Nadoknada za ispostavu naloga kupovine,
- Provizija brokera (zavisi od obima proizvodnje)
- Berzanska provizija (0.1%),
- Centralnog registra -provizija (0.1%),
- Bankarska provizija.

Od trenutka ispostavljanja naloga prodaje na Banjalučkoj berzi prodavci moraju imati pokrivenost naloga prodaje, što podrazumjeva da je neophodno imati hartije od vrijednosti koje su raspoloživena njihovom vlasničkom.
Do trenutka ispostave naloga kupovine, kupci treba da obezbijede pokrivenost naloga kupovine u potpunosti, to znači da na njihovom namjenskom računu treba da imaju odgovaraluća finansijska sredstva koja su dovoljna za pokrivanjecjelokupne tržišne vrijednosti povećane za predpostavljene troškove.
Posebne aukcije su jedan od oblika trgovanja na berzi, koje mogu koristiti investicioni fondovi, država, i ostali investitori koji hoće da prodaju paket vrijednosnih papira. Ponuđena količina ne smije biti manja od 5% emitovanog ukupnog broja vrijednosnih papira za investitore koji nisu investicioni fondovi i država.
O datumu aukcije,o cijeni i količini vrijednosnih papirai ponuđaču, berza informiše tržišne učesnike i javnost. Članovi berze, u Bosni i Hegovini, isto tako mogu da obavljju transakcije izvan organizovanog tržišta odnosno blok transakcije. Treće osobe ne mogu kupovati Vrijednosne papire iz blok transakcije, ne mogu kupovati treće osobe, da na taj način ne bi uticale na cijenu po kojoj će biti zatvorena.(www.cbbih.ba)

4.3.5. Ukupan promet na banjalučkoj berzi

Ukupan promet u 2004.godini bio je 99.998.980 KM, to je bilo za 40% više u odnosu na 2003.godinu. Ukupan promet u 2004.godini sastojao se od:(www.blberza.com)

- 67.255.683 KM redovan promet akcijama,
- 2.983.219 KM prijavljivanje poslova po osnovu preuzimanja,
- 19.227.223 KM blok poslovi,
- 11.340.495 KM aukcija za državni kapital.

Strukturu ukupnog prometa u 2004.godini, izražena je u procentima, redovan promet akcijama iznosio je 66,72%, prijavljivanje poslova po osnovu preuzimanje 2,96%, 19,07% činilo je promet kroz blok poslove, 11,25% javna ponuda akcija .
Ukupan promet u 2005.godini bio je 280.016.334 KM, što je bilo za 169,99% više u odnosu na 2004. godinu. Ukupan promet u 2005.godini sastojao se od:(www.blberza.com)

- 109.875.040 KM redovan promet akcijama,
- 5.717.920 KM prijavljivanje poslova po osnovu preuzimanja,
- 152.547.373 KM blok poslovi,
- 9.967.319 KM aukcija za državni kapital.

Strukturu ukupnog prometa u 2005.godini, izražena je u procentima, redovan promet akcijama iznosio je 39,51%, prijavljivanje poslova po osnovu preuzimanje 2,06%, 54,85% činilo je promet kroz blok poslove, 3,58% prodaja paketa akcija državnog kapitala.
Ukupan promet u 2006.godini bio je 400.109.098 KM, što je za 40% više u odnosu na 2005. godinu. Ukupan promet u 2006.godini sastojao se od:(www.blberza.com)

- 343.459.681 KM redovan promet akcijama,
- 5.455.609 KM prijavljivanje poslova po osnovu preuzimanja,
- 38.032.486 KM blok poslovi,
- 1.517.164 KM aukcija za paket akcija.

Strukturu ukupnog prometa u 2006.godini, izražena u procentima, redovan promet akcijama iznosio je 88,41%, prijavljivanje poslova po osnovu preuzimanje 1,40%, 9,79% činilo je promet kroz blok poslove, 0,39% paket akcija državnog kapitala.
Ukupan promet u 2007.godini iznosio je 742.582.219 KM, to je bilo za 91,16% uvećano u odnosu na 2006. godinu. U 2007.godini ukupan promet se sastojao od:(www.blberza.com)

- 579.892.275 KM redovan promet akcijama,
- 9.761.068 KM prijavljivanje poslova po osnovu preuzimanja,
- 818.006 KM redovan promet obveznicama,
- 150.772.879 KM blok poslovi,
- 476.949 KM javna ponuda akcija i
- 861.114 KM aukcija za paket akcija.

Strukturu prometa u 2007. godini, izraženu u procentima, redovan promet akcijama iznosio je 78,09%, prijavljivanje poslova po osnovu preuzimanje 1,31%, redovan promet obveznicama 0,11%, 20,30% činio je promet kroz blok poslove.

Ukupan promet u 2008.godini bio je 310.101.237 KM, to je za 62,95% umanjeno u odnosu na 2007. godinu. Ukupan promet u 2008.godini sastojao se od:(www.blberza.com)

- 101.690.494 KM redovan promet akcijama,
- 15.921.468 KM prijavljivanje poslova po osnovu preuzimanja,
- 11.637.573 KM redovan promet obveznicama,
- 17.949.000 KM javna ponuda obveznica,
- 115.505.779 KM blok poslovi,
- 5.139.365 KM javna ponuda akcija ,
- 582.692 KM aukcija za paket akcija,
- 6.627.865 KM aukcija za državni kapital.

Strukturu ukupnog prometa u 2008. godini, izražena u procentima, redovan promet akcijama iznosio je 36,96%, prijavljivanje poslova po osnovu preuzimanje 5,78%, redovan promet obveznicama 4,23%, 6,52% činio je promet kroz blok poslove, 0,21% i 2,41% aukcija za državni kapital.

Ukupan promet u 2009.godini bio je 201.003.298 KM, to je za 37.40% umanjeno u odnosu na 2008. godinu. U 2009.godini ukupan promet sastojao se od:(www.blberza.com)

- 48.927.044 KM redovan promet akcijama,
- 48.567.646 KM prijavljivanje poslova po osnovu preuzimanja,
- 30.251.177 KM redovan promet obveznicama,
- 19.888.000 KM javna ponuda obveznica,
- 19.265.552 KM blok poslovi,
- 7.341.959 KM javna ponuda akcija i
- 6.251.930 KM aukcija za paket akcija.

Strukturu ukupnog prometa u 2009. godini, izražena u procentima, redovan promet akcijama iznosio je 27.11%, prijavljivanje poslova po osnovu preuzimanja 26.91%, redovan promet obveznicama 16.76%, javna ponuda obveznica 11.02%, 10.67% činio je promet kroz blok poslove.

Ukupan promet u 2010.godini bio je 180.203.100 KM, to je za 3.40% umanjeno u odnosu na 2009. godinu. U 2010.godini ukupan promet sastojao se od:(www.blberza.com)

- 36.620.670 KM redovan promet akcijama,
- 1.928.929 KM prijavljivanje poslova po osnovu preuzimanja,
- 28.078.960 KM redovan promet obveznicama,
- 65.457.257 KM blok poslovi,
- 27.778.605 KM javna ponuda obveznica,
- 3.734.353 KM javna ponuda akcija,
- 12.596.306 KM aukcija za paket akcija.

Strukturu ukupnog prometa u 2010. godini, izraženu u procentima, 37.15% činio je promet kroz blok poslove, 20.78% činio je redovan promet akcijama, 15.94% čino je redovan promet obveznicama, 15.77% javna ponuda obveznica, 7.15% aukcija za paket akcija, 2.12% javna ponuda akcija i 1.09% prijavljivanje poslova po osnovu preuzimanja.

Ukupan promet u 2011.godini bio je 399.998.899 KM, to je za 150,50% više u odnosu na 2010. godinu. U 2011.godini ukupan promet se sastojao od:(www.blberza.com)

- 63.119.771 KM redovan promet akcijama,
- 8.466.960 KM prijavljivanje poslova po osnovu preuzimanja,
- 29.790.118 KM redovan promet obveznicama,
- 178.671.500 KM javna ponuda obveznica,
- 50.001.200 KM blok poslovi,
- 10.101.223 KM aukcija za paket akcija,
- 1.711.287 KM javna ponuda akcija,
- 88.316.356 KM javna ponuda trezorskih zapisa.

Kada posmatramo strukturu ukupnog prometa u 2011. godini, izraženu u procentima, gdje je redovan promet akcijama iznosio 14,84%, prijavljivanje poslova po osnovu preuzimanja 1.99%, redovan promet obveznicama bio je 7%, javna ponuda obveznica 42%, blok poslovi 10.74%, aukcija za paket akcija 2.30%, javna ponuda akcija 0.38%, javna ponuda trezorskih zapisa 2.076%.

Ukupan promet u 2012.godini iznosio je 260.931.941 KM, to je za 38,67% više u odnosu na 2011. godinu. U 2012.godini ukupan promet se sastojao od:(www.blberza.com)

- 37.475.855 KM redovan promet akcijama,
- 8.432.729 KM prijavljivanje poslova po osnovu preuzimanja,
- 47.801.659 KM redovan promet obveznicama,
- 36.059.478 KM javna ponuda obveznica,
- 5.695.270 KM blok poslovi,
- 7.762.107 KM aukcija za paket akcija,
- 94.989.459 KM javna ponuda trezorskih zapisa,
- 17.315.384 KM redovan promet trezorskih zapisa,
- 5.400.000 KM javna ponuda akcija.

Kada posmatramo strukturu ukupnog prometa u 2012. godini, izraženu u procentima, 36,40% činio je promet kroz javne ponude trezorskih zapisa, 18,32% redovan promet obveznica, 14,36% redovan promet akcija, 13,82% javna ponuda obveznica, 6,64% redovan promet trezorskih zapisa, 3,32% prijavljivanje poslova po osnovu preuzimanja, 2,97% aukcija za paket akcija, 2,18% blok poslova i 2,07% javnih ponuda akcija.

Ukupan promet u 2013. godini bio je 400.543.319 KM, to je za 50,02% više u odnosu na 2012. godinu. U 2013. godini ukupan promet se sastojao od:

- 36.183.852 KM redovan promet akcijama,
- 16.048.533 KM prijavljivanje poslova po osnovu preuzimanja,
- 77.884.632 KM redovan promet obveznicama,
- 21.242.652 KM blok poslovi,
- 8.533.224 KM aukcija za paket akcija,
- 190.886.818 KM javna ponuda trezorskih zapisa,
- 13.248.300 KM redovan promet trezorskih zapisa,
- 11.828.500 KM javna ponuda akcija.

Kada posmatramo strukturu ukupnog prometa u 2013. godini, izraženu u procentima, 50,79% činio je promet kroz javne ponude trezorskih zapisa, 19,99% redovan promet obveznica, 10,10% redovan promet akcija, 3,15% redovan promet trezorskih zapisa, 4,27% prijavljivanje poslova po osnovu preuzimanja, 2,27% aukcija za paket akcija, 5,65% blok poslova i 2,07% javnih ponuda akcija.

Ukupan promet u 2014. godini bio je 600.105.234 KM, što je za 60,01% više u odnosu na 2013. godinu. U 2014. godini ukupan promet se sastojao od:(www.blberza.com)

- 82.054.465 KM redovan promet akcijama,

- 830.490 KM prijavljivanje poslova po osnovu preuzimanja,
- 93.192.564 KM redovan promet obveznicama,
- 187.503.009 KM javna ponuda obveznica,
- 19.998.886 KM blok poslovi,
- 4.656.874 KM aukcija za paket akcija,
- 20.223.994 KM redovan promet trezorskih zapisa,
- 6.048.500 KM javna ponuda akcija.

Kada posmatramo strukturu ukupnog prometa u 2014. godini, izraženu u procentima, 29,28% činio je promet kroz javne ponude trezorskih zapisa, 16% redovan promet obveznica, 14% redovan promet akcija, 31,96% javna ponuda obveznica, 3,45% redovan promet trezorskih zapisa, 0,76% prijavljivanje poslova po osnovu preuzimanja, 0,14% aukcija za paket akcija, 3,50% blok poslova i 1,03% javnih ponuda akcija.

Ukupan promet u 2015. godini bio je 559.599.769 KM, to je za 5% manje u odnosu na 2014. godinu. Ukupan promet u 2015. godini sastojao se od:(www.blberza.com)

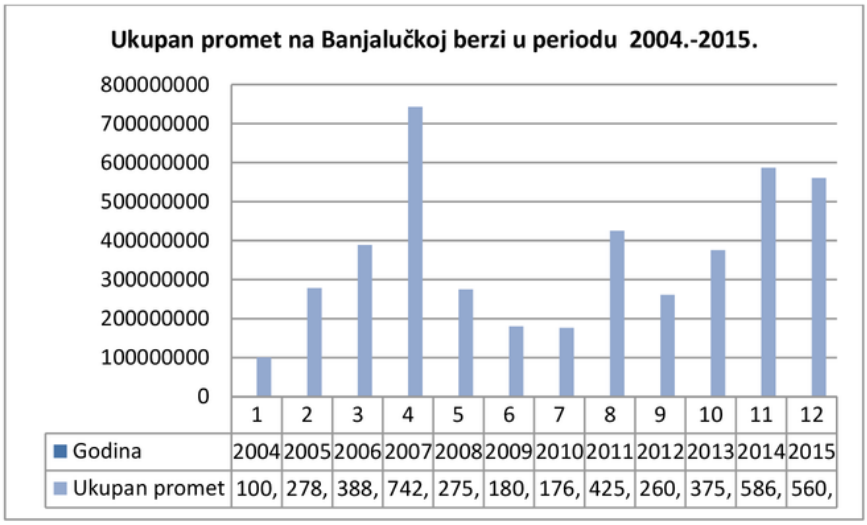
- 21.085.715 KM redovan promet akcijama,
- 1.699.654 KM prijavljivanje poslova po osnovu preuzimanja,
- 46.983.671 KM redovan promet obveznicama,
- 243.764.269 KM javna ponuda obveznica,
- 43.116.243 KM blok poslovi,
- 1.178.253 KM aukcija za paket akcija,
- 19.827.320 KM redovan promet trezorskih zapisa,
- 10.699.999 KM javna ponuda akcija.

U strukturi ukupnog prometa u 2015. godini, izraženu u procentima, 43,48% činilo je javnu ponudu obveznica, 3,54% činio je promet kroz ponude trezorskih zapisa, 8,38% redovan promet obveznica, 3,76% redovan promet akcija, 29,48% javna ponuda trezorskih zapisa, 0,30% prijavljivanje poslova po osnovu preuzimanja, 0,23% aukcija za paket akcija.

Tabela broj 118.Ukupan promet hartijama od vrijednosti na Banjalučkoj berzi u periodu od 2004. do 2015. godine Izvor: www blberza.com

Godina	Ukupan promet
2004	100.806.620
2005	278.107.652
2006	388.464.941
2007	742.582.291
2008	275.090.237
2009	180.493.307
2010	176.195.081
2011	425.456.984
2012	260.931.941
2013	375.741.995
2014	586.607.561
2015	560.606.603

Ukupna vrijednost prometa ostvarena trgovinom hartijama od vrijednosti na Banjalučkoj berzi za period od 2004. do 2015. godine iznosila je 4.351.084.924 KM.

Grafikon broj 67.Prikaz ukupnog prometa od 2004.do 2015. godine, Izvor: www.blberza.com

Na osnovu prikzanih podataka može se uočiti da je promet hartijama od vrijednosti, praktično od početka rada Banjalučke berze pa sve do 2007. godine, bio u konstantnom porastu. Najveći promet ostvaren je 2007. godini i iznosio je 742.582.291KM, što čini 25,54% ukupnog prometa ostvarenog na Banjalučkoj berzi. Međutim, promet u 2012. godini iznosio je 260.931.941KM i bio je manji za 38,67% od prometa u 2011. godini, a od prometa u 2007. godini promet je bio manji čak za 64,86%. Takođe, možemo konstatovati da je promet u 2012. godini bio manji od prometa u 2005. godini za 6,18%, kada nije bilo govora o globalnoj finansijskoj krizi.

4.4. Promet na Banjalučkoj berzi u istraživanom periodu

Za efikasnost, razvoj i funkcionisanje tržišta kapitala Republike Srpske, zainteresovani su razni učesnici na finansijskom tržištu Republike Srpske. Banjalučka berza hartija od vrijednosti omogućuje svim učesnicima na berzi da mogu pružati i uzimati naloge za trgovinu, odnosno prodaju i kupovinu hartija od vrijednosti, istovremeno, ravnomjerno i pod jednakim uslovima. Banjalučka berza organizuje trgovinu hartijama od vrijednosti na službenom berzanskom tržištu i slobodnom berzanskom tržištu.

Banjalučka berza je u 2004. godini dobila bitnu ulogu u tranzicionim procesima u Bosni i Hercegovini, takođe to je godina unapređenja tržišnih procesa na Banjalučkoj berzi. Najvažniji rezultati odnose se na rast prometa koji je dostigao iznos od 50 miliona eura, tako pokazujući rast od 50% u poređenju sa prethodnom godinom. Tokom 86 radnih dana trgovanja zaključeno je više od 80.000 transakcija, što je za 300% više nego u prethodnoj godini. Što se tiče strukture prometa ostvaren je bitan napredak, više od 35% ukupnog prometa ostvareno je na segmentu berzanske kotacije, što je posljedica uvrštavanja akcija prve tri kompanije i 13 privatizaciono investicionih fondova na ovaj tržišni segment. Takođe je porasla i tržišna kapitalizacija sa 400 miliona eura na 1 milijardu na kraju 2004. godine. Više od 60% tržišne kapitalizacije se odnosi na berzansku kotaciju. Kao rezultat unapređenja finansijskog objavljivanja učešće inostranih institucionalnih investitora je bitno poraslo i potvrdilo međunarodni karakter tržišta Banjalučke berze.

119

Promet na svim segmentima tržišta kapitala Banjalučke berze u 2004. godini bio je 99.989.876 KM, to je za 40% uvećano u odnosu na prethodnu godinu. Ukupna tržišna kapitalizacija u 2004. godini iznosila je

1.601.032.372. KM. Strukturu prometa na ovoj berzi u 2004. godini 67% činio je redovan promet, 20% čini promet blok poslova, 12% kroz prodaju paketa akcija državnog kapitala i 3% kroz prijavljivanje poslova po osnovu preuzimanja akcionarskih društava. Redovanim prometom trgovanja od 86 dana je zaključeno je 86.374 transakcija, to je za 328% više u odnosu na prethodnu godinu. Po danu trgovanja, u prosjeku je zaključeno 1.004 transakcija..
Održano 27 aukcija za paket akcija državnog kapitala u 89 preduzeća, državni kapital je prodat u 68 preduzeća po ukupnoj vrijednosti od 11.340.495 KM, što predstavlja 11,25% ukupnog prometa u 2004. godini.
Prva emisija obveznica, karakteristična je za ovu godinu, gdje se, osim akcija, na tržištu kapitala pojavljuje nova vrsta hartija od vrijednosti. Za dalji razvoj tržišta kapitala u Republici Srpskoj važna je emisija državnih obveznica i obveznica jedinica lokalne uprave.

Berzanski indeks Republike Srpske kreiran je sa ciljem da se na najreprezentativniji način obuhvate kretanja na finansijskom tržištu Republike Srpske. Kretanje indeksa Banjalučke berze je vrlo slično kretanju ukupnog prometa odnosno, od polovine 2007. godine indeksi BIRS i FIRS bilježili su gotovo konstantan pad vrijednosti. BIRS indeks se izračunava od 01.05.2004. godine i njegova bazna vrijednost je 1000. U sastav BIRS indeksa, izuzev akcija investicionih fondova, ulaze akcije emitenata koji ispunjavaju određene kriterijume i uslove za uključivanje akcija u BIRS indeks.(Radivojac G., 2009)Redovna revizija se vrši dva puta godišnje na osnovu podataka o berzanskom trgovanju.
U toku osam mjeseci indeks je bilježio je porast za 14% ina kraju 2004. godine vrijednost koju je imao bila je 1.200,44 poena. BIRS je zabilježio najveću vrijednost 7.oktobra (1.244,68 poena), a najnižu vrijednost imao je 20. jula (895,52 poena). Od akcije BIRS indeksa akcije LHB Banka a.d. Banja Luka (107.33%) imale su najveći porast cijene akcija, akcije kompanije Alpro a. d. Vlasenica (-54,86%) imale su najveći pad cijene.
Sa početnom vrijednošću od 1.000 poena imao je indeks Investicionih fondova Republike Srpske (FIRS) koji je formiran 1. avgusta 2004. godine.
FIRS indeks je za pet mjeseci u 2004.godini ostvarioporast za 85% i krajem 2004.vrijednost FIRS indeksa iznosila je 1.849,88 poena. Najveću vrijednost ovaj indeks je imao useptembru 2004. godine (2.217,14 poena), a najnižu vrijednost (1.509,32 poena) imao ja 10. novembra 2004. godine. Akcije ZIF Zepter fonda a.d. Banja Luka imale su najveći porast (34,64%).
Tri najaktivnija člana na Banjalučkoj berzi su zaključila 57,68% od ukupnog prometa, uključujući blok poslove, prijavljivanje preuzimanja i kupovinu državnog kapitala.

Tabela broj 119.Statistika najaktivnijih članova na Banjalučkoj berzi u 2004. godini
Izvor: www blberza.com

Član Banjalučke berze	Promet (KM)	Promet %
Broker Nova	43.439.064	22,83%
Zepter Broker	40.698.128	21,39%
Eurobroker	25.618.192	13,46%

Prva tri člana su: Broker Nova (22,83%), Zepter Broker (21,39%) i Eurobroker (13,46%).

Tabela broj 120. Akcije kojima se najviše trgovalo na Banjalučkoj berzi u 2004. godini
Izvor: www blberza.com

Član Banjalučke berze	Promet (KM)	Promet %
Telekom Srpske a.d. Banja Luka	16.731.315	19,35%
Banjalučka pivara a.d. Banja Luka	10.739.962	12,42%
PIF Zepter Fond a.d. Banja Luka	5.362.309	6,20%
Vitinka a.d. Kozluk	3.452.696	3,99%
Nova Banka a.d. Banja Luka	2.248.756	2,60%

U 2004. godini je po redovnom prometu najviše trgovano akcijama Telekom Srpske a.d. Banja Luka, dok su odmah iza akcije Banjalučke pivare a.d. Banja Luka, koje su bile najtraženije u ovoj godini.

Banjalučka berza je 2005. godinu završila sa rekordnim prometom od 278 miliona KM, to je za 176% više u odnosu na prethodnou godinu. U 2005. godini je sklopljeno više od 190.000 transakcija, ili 130% više nego u prethodnoj godini. Rezultati koji su postignuti odraz su značajnog povećanja interesa za ulaganje, prije svega stranih ulagača, čiji je udio u prometu dostigao 40%. Pored Telekoma Srpske a.d. Banja Luka, čijim se akcijama najviše trgovalo, kada je u pitanju redovan promet, veliku pažnju investitora su privlačile i akcije PIF - ova. Uvrštavanje akcija 10 preduzeća iz sistema Elektroprivrede a.d. dalo je novu dinamiku tržištu.

Promet na svim segmentima tržišta Banjalučke berze u 2005. godini bio je 260.978.453 KM, to je za 169,99% više u odnosu na prethodnu godinu. Ukupan promet na Banjalučkoj berzi u 2005. godini 39,51% činio je redovan promet, 54,85% činio je promet kroz blok poslove, 3,5% kroz prijavljivanje poslova po osnovu preuzimanja akcionarskih društava. Redovan promet u 2005. godini bio je 110.223.165 KM, što predstavl 80 0% od cjelokupnog prometa. U toku 179 dana trgovanja ukupno je zaključeno190.966 promjena, što je za 119% više u odnosu na prethodnou godinu, prosječno je zaključeno 1.103 transakcija dnevno. Na Banjalučkoj berzi je u 2005. godini prodato je državnog kapitala, u 40 preduzeća, u cjelokupnoj vrijednosti od 10.008.245 KM što je predstavljalo 4,22% cjelokupnog prometa u 2005. godini.

Berzanski indeks BIRS, u ovoj godini, imao je porast za 20% i na kraju godine njegova vrijednost iznosila je 1.299,33 indeksnih bodova.Indeks BIRS najveću je vrijednost zabilježio 19.marta (1.500,23 boda), najnižu nivo imao je 21. juna (1.119,25 po na). Akcije Boksit a.d. Milići (67.65%), zabilježile su najveći rast u ovoj godini, dok su akcije kompanije Boska a. d. Banja Luk (-37,50%) zabilježile najveći pad.

U 2005.godini, FIRS indeks bilježioporast za 30% i na kraju ove godine vrijednost FIRS indeksa je iznosila 2.343,26 poena. Najveću vrijednost FIRS indeks je imao 3. marta 2005. godine (2.936,82 poena), a najnižu vrijednost (1.849,31 poena) imao ja 11. januara 2005. godine. Akcije PIF – a Euroinvesment fond a.d. Banja Luka (125,87%) imale su najveći porast cijena, akcije PIF - a Jahorina konseko invest (-1,81%) imale su najveći pad cijena.

Tri najaktivnija člana na Banjalučkoj berzi su zaključila 62,08% od ukupnog prometa, uključujući blok poslove, prijavljivanje preuzimanja i kupovinu državnog kapitala.

Tabela broj 121.Statistika najaktivnijih članova na Banjalučkoj berzi u 2005. godini

Izvor: www blberza.com

Član Banjalučke berze	Promet (KM)	Promet %
Razvojna Banka	146.651.572	26,85%
Nova Banjalučka Banka	130.636.054	23,92%
Zepter Komerc Banka	61.791.495	11,31%

Prva tri člana bila su: Razvojna Banka (26,85%), Nova Banjalučka Banka (23,92%), Zepter Komerc Banka (11,31%). A slijedili su ih Nova Banka (11,20%) i Hypo Alpe Adria Banka (9,28%).

Tabela broj 122. Akcije kojima se najviše trgovalo u 2005.godini

Izvor: www blberza.com

Član Banjalučke berze	Promet (KM)	Promet %
Telekom Srpske a.d. Banja Luka	23.419.132	21,31%
Zepter Fond a.d. Banja Luka	16.832.086	15,32%
Kristal Invest a.d. Banja Luka	6.719.749	6,12%
Euroinvest Fond a.d. Banja Luka	6.223.814	5,66%
Invest Nova a.d. Bijeljina	3.890.691	3,54%

Telekom Srpske a.d. Banja Luka je i u 2005. godini bio na prvom mjestu po trgovanju akcija na Banjalučkoj berzi, slijedili su akcije Zepter Fonda a.d. Banja Luka.

Banjalučka berza je 2006. godinu završila sa prometom od 388 miliona KM, to je za 210% više u odnosu na prethodnu godinu. Promet na svim segmentima tržišta Banjalučke berze u ovoj godini bio je 400.464.941 KM, to je bilo za 40% više u odnosu na prethodnu godinu. Ukupan promet na ovoj berzi u 2006. godini 90% činio je redovan promet, 10% činio je promet blok poslova, 2% kroz prijavljivanje poslova po osnovu preuzimanja akcionarskih društava, 1% kroz prodaju paketa akcija državnog kapitala. Redovan promet u 2006. godini bio je 401.458.002 KM, to je predstavljalo 199% više u odnosu na prethodnu godinu. U toku 209 dana trgovanja zaključeno je ukupno 200.103 promjena, što je za 3,99% manje u odnosu na prethodnu godinu, prosječno je zaključeno 799 transakcija dnevno.
Na tržištu hartija od vrijednosti Republike Srpske ova godina predstavljala je jednu od godina u kojoj se odvijalo najuspješnije funkcionisanje svih dijelova tržišta kapitala i prilično dinamiku sveukupnih aktivnosti. U ovoj godini bila je prisutna neprekidna tendencija porasta tržišta, po broju transakcija i hartija od vrijednosti kojima se trgovalo na Banjalučkoj berzi kao i po obimu prometa.
U 2006.godini berzanski indeks BIRS imao je porast od 99,87% i na kraju godine njegova vrijednost iznosila je 2.884,61 indeksnih bodova. Indeks BIRS je imao 8.novembra (2.936,11 bodova) imao najveću vrijednost, a najmanju imao je 13. februara (1.251,60 poena). Akcije Vitaminka a.d. Banja Luka (495.45%) ostvarile su najveći rast cijena, akcije kompanije Banjalučka pivara a. d. Banja Luka (- 4,55%) imale su najveći pad.
FIRS indeks je u 2006.godini ostvario rast za 158,33% i na kraju ove godine njegova vrijednost je imala 6.053,35 bodova. FIRS indeks je najveću vrijednost imao 24.oktobra 2006. (6.221,74 bodova), a najmanju vrijednost (6.221,74 bodova) ostvario je 28. februara 2006. godine. Akcije PIF–a Euroinvesment fond a.d. Banja Luka (287,21%) ostvarile su najveći rast cijena u ovoj godini.
Tri najaktivnija člana na Banjalučkoj berzi su zaključila 53,50% od ukupnog prometa, uključujući blok poslove, prijavljivanje preuzimanja i kupovinu državnog kapitala.

Tabela broj 123.Statistika najaktivnijih članova na Banjalučkoj berzi u 2006. godini
Izvor: www blberza.com

Član Banjalučke berze	Promet (KM)	Promet %
Hypo Alpe Adria Bank a.d. Banja Luka	159.533.680	20,54%
Nova Banka a.d. Bijeljina	141.523.079	18,22%
Euro Broker a.d. Banja Luka	114.527.023	14,74%

Prva tri člana bila su: Hypo Alpe Adria Bank (20,54%), Nova Banka (18,22%) i Euro Broker (14,74%).

Tabela broj 124. Akcije kojima se najviše trgovalo u 2006.godini
Izvor: www blberza.com

Član Banjalučke berze	Promet (KM)	Promet %
Telekom Srpske a.d. Banja Luka	54.572.33215,89%	
Zepter Fond a.d. Banja Luka	23.422.228 6,82%	
Hidroelektrana na Trebišnjici a.d. Trebinje	18.280.0885,32%	
Rite Gacko a.d. Gacko	17.832.780 5,19%	
Rite Ugljevik a.d. Ugljevik	15.591.7785,12%	

U 2006.godini i dalje se najviše trgovalo akcijama Telekoma Srpske a.d. Banja Luka koje su bile najtraženije, prema statistici sledeće najtraženije akcije bile su akcije Zepter Fonda a.d. Banja Luka.

Banjalučka berza je 2007. godinu završila sa rekordnim prometom od 743 miliona KM, to je za 91% više u odnosu na prethodnu godinu. Prvi otvoreni investicioni fond, u ovoj godini pojavio se na tržištu kapitala.
Promet na svim segmentima tržišta Banjalučke berze u 2007. godini iznosio je 742.582.291 KM, to je za 91,16% više u odnosu na prethodnu godinu. Ukupan promet na Banjalučkoj berzi u 2007. godini 78,09% činilo je redovan promet, 20,30% činilo je promet kroz blok poslove, 1,31% kroz preuzimanje, 0,06% javna ponuda akcija primarne emisije i 0,11% obveznice. Redovan promet u 2007. godini iznosio je 579.892.275 KM, što predstavlja 68,84% više u odnosu na prethodnu godinu. U toku 246 dana kontinuirane trgovine, zaključeno je ukupno 190.867 promjena, što je za 4,14% bilo više u odnosu na prethodnu godinu, prosječno je zaključeno 775 transakcija.
Najvažniji izazov na tržištu kapitala u 2007. godini odnosilo se na unapređenje korporativnog upravljanja u preduzećima, povećanje broja preduzeća na službenom tržištu, razvoj industrije investicionih fondova, kao i predstavljanje obveznica na tržištu kapitala.(www.blberza.com)
U 2007.godini berzanski indeks BIRS imao je pad za -11,10% i 31.12.2007. godine njegova vrijednost iznosila je 2.564,33 indeksnih poena. Najveću vrijednost BIRS je ostvario 16.aprila (4.998,77 bodova), a najnižu vrijednost imao je 2. novembra (2.450,16 poena). Akcije Unis fabrika cijevi a.d. Derventa (97.67%) imale su najveći rast cijena, dok su akcije kompanije Hidroelektrana na Trebišnjici (- 8,14%) imale najveći pad.
FIRS indeks je u 2007.godini ostvarioporast za 9,33% i na kraju ove godine vrijednost FIRS indeksa je bila 6.618,34 bodova. FIRS indeks je imao 17. aprila 2007. godine (12.681,38 poena) ostvario najveću vrijednost, a najnižu vrijednost (5.936,59 poena) imao ja 5. januara 2007. godine. Akcije VB fonda a.d. Banja Luka (108,85%) ostvarile su najveći rast cijena, dok su akcije VIB fonda (-21,82%) imale najveći pad.
Tri najaktivnija člana na Banjalučkoj berzi su zaključila 58,75% od ukupnog prometa, uključujući blok poslove, prijavljivanje preuzimanja i kupovinu državnog kapitala.

Tabela broj 125.Statistika najaktivnijih članova na Banjalučkoj berzi u 2007. godini
Izvor: www blberza.com

Član Banjalučke berze	Promet (KM)	Promet %
Hypo Alpe Adria Bank a.d. Banja Luka	334.792.878	22,54%
Volksbank a.d. Banja Luka	334.581.650	22,53%
Euro Broker a.d. Banja Luka	203.169.940	13,68%

Prva tri člana bila su: Hypo Alpe Adria Bank(22,54%), Volksbank (22,53%) i Euro Broker (13,68%).

Tabela broj 126. Akcije kojima se najviše trgovalo u 2007.godini
Izvor: www blberza.com

Član Banjalučke berze	Promet (KM)	Promet %
Rafinerija nafte a.d. Bosanski Brod	61.918.544	10,68%
Telekom Srpske a.d. Banja Luka	44.782.367	7,72%
Zepter Fond a.d. Banja Luka	36.931.136	6,37%
Kristal Invest a.d. Banja Luka	30.784.326	5,31%
Invest Nova a.d. Bijeljina	28.396.403	4,90%

U 2007.godini najviše se trgovalo akcijama Rafinerije ulja a.d. Bosanski Brod dok su odmah iza njih akcije Telekoma Srpske a.d. Banja Luka.

Banjalučka berza je 2008. godinu završila sa prometom od 276 miliona KM, to je za 62,9% bilo manje u odnosu na prethodnou godinu. U 2008. godini je sklopljeno više od 30.000 transakcija, odnosno 83,8% manje u odnosu na prethodnu godinu.

Promet na svim segmentima tržišta Banjalučke berze iznosio je 301.112.237 KM, to je za 62,16% bilo manje nego u prethodnoj godini. Ukupan promet na Banjalučkoj berzi u 2008. godini 36,97% činili su redovan promet, 41,99% činio je promet kroz blok poslove, 5,79% kroz preuzimanje, 2,41% aukcija za državni kapital, javna ponuda akcija 1,87%, aukcija za paket akcija 0,21%, 6,52% javna ponuda obveznica i 4,24% obveznice. Redovan promet u 2008. godini iznosio je 101.690.494 KM, što je bilo manje za 68,84% nego u prethodnoj godini. U toku 248 dana trgovanja ukupno je ostvareno je 28.698 promjena, to je bilo za 84,96% manje u odnosu na prethodnu godinu, prosječno je bilo zaključeno 116 promjena dnevno.
BIRS indeks je u 2008.godini ostvario pad za 60% i na kraju ovegodine njegova vrijednost iznosila je 1.027.94 bodova. BIRS indeks, najveću rast ostvario je 10.januara 2008.godine (2.577.51 bodova), a najmanju vrijednost ostvario je 23. decembra 2008. godine (981.21 bodova). Akcije Hidroelektrane na Trebišnjici (79.11%) imali su najveći pad.
U 2008.godini, FIRS indeks bilježio je pad za 76.21% i na kraju godine vrijednost FIRS indeksa je iznosila 1.581,58 bodova.Ovaj indeks je imao najveću vrijednost 11.januara 2008.godine (6.835,76 bodova), a najmanjuvrijednost (1.537,91 bodova) bio je 25. decembra 2008. godine. Akcije ZIF Euroinvesmentfond a.d. Banja Luka (- 86,78%) zabilježile su najveći pad.
Tri najaktivnija člana na Banjalučkoj berzi su zaključila 58,75% od ukupnog prometa, uključujući blok poslove, prijavljivanje preuzimanja i kupovinu državnog kapitala.

Tabela broj 127.Statistika najaktivnijih članova na Banjalučkoj berzi u 2008. godini
Izvor: www blberza.com

Član Banjalučke berze	Promet (KM)	Promet %
Hypo Alpe Adria Bank a.d. Banja Luka	52.573.831	18,30%
Nova Banka a.d. Banja Luka	42.511.459	14,80%
Advents a.d. Banja Luka	32.795.278	11,41%

Prva tri člana bila su: Hypo Alpe Adria Bank (18,30%), Nova Banka (14,80%) i Advents (11,41%). Slijedili su ih Balkan Investment Banka (9,01%) i Bobar Banka (9%).

Tabela broj 128. Akcije kojima se najviše trgovalo u 2008.godini
Izvor: www blberza.com

Član Banjalučke berze	Promet (KM)	Promet %
Telekom Srpske a.d. Banja Luka	14.663.652	12,94%
Zepter Fond a.d. Banja Luka	7.944.822	7,01%
RS stara devizna štednja	7.223.632	6,37%
Invest Nova a.d. Bijeljina	4.749.267	4,19%
Tržnica a.d. Banja Luka	4.670.277	4,12%

Po prvi put na Banjalučkoj berzi pojavile su se obveznice Republike Srpske koje su emitovane za izmirenje obaveza po osnovu stare devizne štednje. Telekom Srpske a.d. Banja Luka bio je na prvom mjestu sa akcijama kojima se najviše trgovalo, odmah iza su akcije Zepter Fonda a.d. Banja Luka.

Banjalučka berza je 2009. godine obavljala je trgovanje u ambijentu ekonomske krize. Pažnja investitora bila je usmjerena na promet obveznica. U 2009. godini obim prometa bio je 180 miliona KM i 52% manje u odnosu na prethodnu godinu.
Promet na svim segmentima tržišta Banjalučke berze u ovoj godini bio je 179.899.769 KM, to je za 33,1639% manje u odnosu na prethodnu godinu. Ukupan promet na Banjalučkoj berzi u 2009. godini 27,11% činio je redovan promet, 10,67% činio je promet kroz blok poslove, 26,91% kroz preuzimanje,

javna ponuda akcija 4,07%, aukcija za paket akcija 3,46%, 11,02% javna ponuda obveznica i 16,76% obveznice. Redovan promet akcijama u 2009. godini bio je 50.331.147 KM, to je bilo manje za 49,98% u odnosu na prethodnu godinu. U toku 249 dana trgovanja ukupno je ostvareno 10.527transakcija, to je za 60% bilo manje u odnosu na prethodnu godinu, prosječno je zaključeno bilo 50 promjena dnevno.
BIRS indeks je u ovoj godini zabilježio pad za 4.02% i na krajugodine njegova vrijednost iznosila je 1.050.23 boda. Najveću vrijednost BIRS indeks je ostvario 23.septembra 2009. godine (998.89bodova), a najmanju vrijednost je ostvario 24. februara 2009. godine. (878.87 poena). Od akcije BIRS indeksa najveći rast cijene u 2009. godini, ostvarile su akcije Banjalučke pivare a.d. (99.89%), a najveći pad zabilježile su akcije kompanije Birač a. d. (- 49.20%).
FIRS indeks je u 2009.godini ostvario rast za 18% i na kraju godine njegovavrijednost je bila 1.900.33 boda. FIRS indeks je najveću vrijednost ostvario 23.septembra 2009. godine (2.196.88 bodova), dok je najmanju vrijednost (998.95 bodova) imao 01. aprila 2009. godine. Od akcija iz sastava FIRS indeksa Najveći porast cijena u 2009. godini imale su akcije ZIP Zepter fond a.d. (90.12%), a najveći pad cijene zabilježile su akcije ZIF Privrednik Invest fond a.d. (-39.88%).
Tri najaktivnija člana na Banjalučkoj berzi su zaključila 58,75% od ukupnog prometa, uključujući blok poslove, prijavljivanje preuzimanja i kupovinu državnog kapitala.

Tabela broj 129.Statistika najaktivnijih članova na Banjalučkoj berzi u 2009. godini
Izvor: www blberza.com

Član Banjalučke berze	Promet (KM)	Promet %
Advents a.d. Banja Luka	54.712.921	20,74%
Bobar Banka a.d. Bijeljina	47.746.016	18,10%
Hypo Alpe Adria Banka a.d. Banja Luka	27.811.133	10,54%

Prva tri člana bila su: Adventis (20,74%), Bobar Banka (18,10%) i NLB Razvojna Banka a.d. Banja Luka (7,36%).

Tabela broj 130. Akcije kojima se najviše trgovalo u 2009.godini
Izvor: www blberza.com

Član Banjalučke berze	Promet (KM)	Promet %
Telekom Srpske a.d. Banja Luka	11.119.868	11,30%
Bobar osiguranje a.d. Bijeljina	11.017.800	11,19%
RS izmirenje ratne štete 3	9.052.2019,20%	
RS izmirenje ratne štete 1	6.546.3626,52%	
Bobar Banka a.d. Bijeljina	6.496.5955,58%	

I dalje je Telekom Srpske a.d. Banja Luka na prvom mjestu sa akcijama kojima se najviše trgovalo, odmah iza su akcije Bobar Osiguranja a.d. Bijeljina. U 2008.godini prvi put su uvrštne obveznice Republike Srpske za izmirenje ratne štete.

Trgovanje na Banjalučkoj berzi 2010. godineodvijalo se u uslovima ekonomske krize. Može se reći da je u drugom dijelu godine došlo do blage stabilizacije tržišta.U 2010. godini obim ukupnog prometa bio je 176 miliona KM i 2% manje u odnosu na prethodnu godinu. Tržište akcija i u 2010. godini karakteriše niska likvidnost, interes za ulaganje u akcije je u velikoj mjeri uslovljen očekivanjima investitora u vezi sa ograničenim uticajem krize na poslovanje preduzeća.
Promet na svim segmentima tržišta Banjalučke berze u 2010. godini bio je 180.200.104 KM, to je za 3,22% bilo manje u odnosu na prethodnu godinu. Ukupan promet na Banjalučkoj berzi u 2010. godini

20,78% činio je redovan promet, 37,15% činio je promet kroz blok poslove, 1,09% kroz preuzimanje, aukcijaza paket akcija 7,1512%, 15,77% javna ponuda obveznica,15,94% obveznice i javna ponuda akcija 2,12%. Redovan promet akcijama u 2010. godini ostvaren je u iznosu od 40.137.496 KM, to je bilo manje za 26,09% u odnosu na prethodnou godinu. U toku 249 dana trgovanja ukupno je ostvareno 9.996 promjena, to je za 9,93% bilo manje u odnosu na prethodnu godinu, prosječno je zaključeno40 promjena dnevno.

BIRS indeks je u 2010.godini zabilježio pad za -4.01% i na krajugodine njegova vrijednost iznosila je 899.98 bodova.BIRS indeks najveću vrijednost je ostvario je 11.januara 2010.(1.020.11 bodova), a najmanju vrijednost zabilježio je 2. avgusta 2010. godine (799.09 bodova). BIRS indeks najveći rast po pitanju cijena akcija, u 2010. godini, ostvarile su akcije Hidroelektrane na Trebišnjici a.d. Trebinje (30.56%), a najveći pad zabilježile su akcije kompanije Dunav osiguranje a.d. Banja Luka (- 50.95%).

Indeks FIRS je u 2010.godini ostvarioporast za 9,98% i na kraju godine njegova vrijednost bila je 1.799,11bodova.Indeks FIRS najveću vrijednost je iznosio 11.aprila 2011.godine (2.549,24 poena), a najnižu vrijednost imao je 13.januara 2011. godine (1.532,55 poena). Najveći rast u 2011. godini ostvarile su akcije ZIF Bors invest fonda a.d. (39,99%), a najveći pad zabilježile su akcije ZIF Invest nova fond a.d. (-25,20%).

Tri najaktivnija člana na Banjalučkoj berzi su zaključila 58,75% od ukupnog prometa, uključujući blok poslove, prijavljivanje preuzimanja i kupovinu državnog kapitala.

Tabela broj 131.Statistika najaktivnijih članova na Banjalučkoj berzi u 2010. godini
Izvor: www blberza.com

Član Banjalučke berze	Promet (KM)	Promet %
Balkan Investment Bank a.d. Banja Luka	89.794.651	25,76%
Adventis a.d. Banja Luka	79.200.213	22,72%
Nova Banka a.d. Banja Luka	30.224.259	8,67%

Prva tri člana bila su: Balkan Investment Bank (25,76%), Adventis (22,72%) i Nova Banka (8,67%). A slijedila ih je sa (7,07%) i Bobar Banka a.d. Bijeljina .

Tabela broj 132.Akcije kojima se najviše trgovalo u 2010.godini
Izvor: www blberza.com

Član Banjalučke berze	Promet (KM)	Promet %
RS izmirenje ratne štete 3	7.131.634	11,02%
RS izmirenje ratne štete 4	6.290.374	9,72%
Tržnica a.d. Banja Luka	6.011.740	9,29%
Telekom a.d. Banja Luka	5.570.331	8,61%
RS stara devizna štednja 3	3.736.138	5,78%

Tržište akcija u 2010.godini karakteriše niska likvidnost, interes za ulaganje u akcije je i dalje bio uslovljen očekivanjem investitora u vezi sa dugoročnim uticajem krize na poslovanje preduzeća. U 2010.godini najviše se trgovalo obveznicama Republika Srpska izmirenje ratne štete.

Trgovanje na Banjalučkoj berzi se 2011. godine odvijalo u donekle pozitivnijem okruženju u odnosu na prethodne godine koje je karakterisala ekonomska kriza. U 2011. godini obim ukupnog prometa bio je 425 miliona KM i 141% više u odnosu na prethodnu godinu. Interes investitora je usmjeren na obveznice, koje su preuzele primat u strukturi ukupnog.

Promet na svim segmentima tržišta Banjalučke berze u 2011. godini bio je 399.978.899 KM, to je za 139,99% više u odnosu na prethodnu godinu. Na Banjalučkoj berzi, ukupan promet, u ovoj godini 14,84 % činio je redovan promet,42,00% javna ponuda obveznica, 20,76% javna ponuda trezorskih

zapisa,10,74% činio je promet kroz blok poslove, 1,99% kroz preuzimanje, aukcija za paket akcija 2,30%, 7,00% redovan promet obveznica, 15,94% obveznice i javna ponuda akcija 0,38%. Redovan promet akcijama u 2010. godini bio je 59.996.889 KM, što je bilo manje za 69,89% u odnosu na prethodnu godinu. U toku 250 dana trgovanja sveukupno je obavljeno 15.978 promjena, što je bilo za 60,13% više u odnosu na prethodnu godinu, prosječno je zaključeno 65 promjena dnevno.
Uspostavljanje tržišta trezorskih zapisa jedan bio je od najvažnijih rezultata u 2011. godini. Saradnjom sa Ministarstvom finansija Republike Srpske usvojeni su neophodni propisi kojima se sekundarno i primarno tržište trezorskih zapisa primjenjuje na Banjalučkoj berzi. Nakon četiri aukcije, potvrđena je uspješnost, u kojima su registrovani trezorski zapisi u vrijednosti od 90 miliona KM, tom prilikom su realizovane kamatne stope od 2,48% do 3,99%.(www.blberza.com) Javna ponuda trezorskih zapisa u 2011. godini iznosila je 20,76% od ukupnog prometa Banjalučke berze.
U 2011. godini javna ponuda obveznica činila je 42% od ukupnog prometa na Banjalučkoj berzi.
Kada se obrati pažnja na procente trezorskih zapisa i ponuda obveznica na Banjaličkoj berzi vidljivo je da je većinski dio prometa na ovoj berzi u 2011. godini bila rezultat trgovine javnim hartijama od vrijednosti, u stvari zavisila je od zaduživanja države, a ne od aktivnosti pravnih i fizičkih lica.
BIRS indeks je u 2011.godini zabilježio pad za -7.98% i na krajugodine njegova vrijednost iznosila je 900,11 bodova. BIRS indeks, najveću vrijednost, je imao 08. aprila 2011.godine(1.112,44 boda), a najmanju vrijednost je zabilježio 23. decembra 2011. godine (799,95 boda). Od akcija iz sastava BIRS–a Najveći porast cijene u 2011. godini, imale su akcije Rafinerije ulja a.d. (49.96%), dok su akcije kompanije ZTC Banja Vrućica a.d. (-30,12%) zabilježile pad.
U 2011.godini FIRS je ostvario rast za 9,89% i na kraju godine njegova vrijednost je bila 2.003,10 bodova. FIRS je najveću vrijednost imao 11.aprila 2011.godine (2.549,24 poena), a najnižu vrijednost imao je 13.januara 2011. godine (1632,55 poena). Najveći porast u 2011. godini zabilježile su akcije ZIF Bors invest fonda a.d. (39,97%), a najveći pad zabilježile su akcije ZIF Invest nova fond a.d. (-25,99%).
Tri najaktivnija člana na Banjalučkoj berzi su zaključila 58,75% od ukupnog prometa, uključujući blok poslove, prijavljivanje preuzimanja i kupovinu državnog kapitala.

Tabela broj 133.Statistika najaktivnijih članova na Banjalučkoj berzi u 2011. godini
Izvor: www blberza.com

Član Banjalučke berze	Promet (KM)	Promet %
Advantis a.d. Banja Luka	137.492.42316,49%	
Monet a.d. Banja Luka	114.371.41213,71%	
Unicredit a.d. Banja Luka	59.372.2197,12%	

Prva tri člana bila su: Hypo Alpe Adria Bank (18,30%), Nova Banka (14,80%) i Adventis (11,41%).
Tabela broj 134.Akcije kojima se najviše trgovalo u 2011.godini
Izvor: www blberza.com

Član Banjalučke berze	Promet (KM)	Promet %
Tržnica a.d. Banja Luka	22.885.729	24,63%
RS izmirenje ratne štete 5	7.865.2548,47%	
Telekom a.d. Banja Luka	6.419.5178,46%	
RS stara devizna štednja 3	5.600.311 6,91%	
RS izmirenje ratne štete 3	3.957.842	6,03%

Trgovanje na Banjalučkoj berzi se u 2012. godini odvijalo u pozitivnom okruženju u odnosu na prethodne godine. U 2012. godini obim ukupnog prometa bio je 261 miliona KM i 38,67% bilo je umanjeno u

poređenju sa prethodnom godinom. Interes investitora u ovoj godini bio je usmjeren prema obveznicama.
Promet na svim segmentima tržišta Banjalučke berze u 2012. godini iznosio je 260.931.941 KM, to je bilo za 38,67% manje u odnosu na prethodnu godinu. Ukupan promet na Banjalučkoj berzi u 2012. godini 36,40% činio je promet kroz javne ponude trezorskih zapisa, 18,32% redovan promet obveznica, 14,36% redovan promet akcija, 13,82% javna ponuda obveznica, 6,64% redovan promet trezorskih zapisa, 3,23% preuzimanje, 2,97% aukcija za paket akcija i 2,07% javna ponuda akcija.
Redovan promet akcijama u 2012. godini bio je 37.475.855 KM, to je bilo umanjeno za 39,63% nego u prethodnoj godini. U toku 250 dana trgovanja ostvareno je ukupno 16.074 promjena, to je za 5,99% bilo umanjeno u odnosu na prethodnu godinu, prosječno je zaključeno 61 promjena dnevno.
U 2012. godini BIRS indeks imao je pad za –7,89% i 31.12.2012. godine njegova vrijednost iznosila je 807,23 poena. Najveću vrijednost ovaj indeks imao je 10. Januara (857,01 poena), a najnižu vrijednost je imao 1. Avgusta 2012. godine (800,04 poena). Najveći rast cijene ostvarile su akcije Boksit a.d. Milići (63, 27%), dok su akcije kompanije Elektrokrajina a.d. zabilježile su pad.
U 2012.godini FIRS je ostvario rast za 3,56% i na kraju godine njegova vrijednost je bila 1.886,90 bodova. FIRS je najveću vrijednost ostvario 31.decembra 2012.godine (1.886,90 bodova), a najmanju vrijednost imao je 21. septembra 2012. godine (1.637,07 poena). Najveći porast u 2011. godini imale su akcije ZIF Zepter fonda a.d. (37,57%), a najveći pad zabilježile su akcije ZIF Privrednik invest a.d. (-31,40%).
Tri najaktivnija člana na Banjalučkoj berzi su zaključila 58,75% od ukupnog prometa, uključujući blok poslove, prijavljivanje preuzimanja i kupovinu državnog kapitala.

Tabela broj 135.Statistika najaktivnijih članova na Banjalučkoj berzi u 2012. godini
Izvor: www blberza.com

Član Banjalučke berze	Promet (KM)	Promet %
Raiffeisen Capital a.d. Banja Luka	45.535.383	9,02%
Adventis a.d. Banja Luka	39.024.769	8,44%
Hypo Alpe Adria Bank a.d. Banja Luka	37.731.377	7,47%

Prva tri člana bila su: Raiffeisen Capital (9,02%), Adventis (8,44%) i Hypo Alpe Adria Bank (7,47%).

Tabela broj 136.Akcije kojima se najviše trgovalo u 2012.godini
Izvor: www blberza.com

Član Banjalučke berze	Promet (KM)	Promet %
Republika Srpska T – bills 6M	14.841.884	14,47%
RS izmirenje ratne štete 6	14.175.515	13,82%
Telekom a.d. Banja Luka	12.979.869	12,65%
RS stara devizna štednja 4	7.616.466	7,42%
Kaldera company d.o.o. Laktaši	6.624.484	6,46%

Tržište hartija od vrijednosti u 2012. godini obilježio je rast interesovanja investitora za obveznicama. Naročito obveznice koje su izdate po osnovu izmirenja ratne štete. Prvi put u 2012. godini trgovalo se sa trezorskim zapisima Republike Srpske.

Trgovanje na Banjalučkoj berzi je 2013. godini odvijalo u pozitivnom okruženju u odnosu na prethodne godine. U 2013. godini obim ukupnog prometa bio je 375 miliona KM i 44% više u poređenju sa prethodnom godinom. Interes investitora u 2013. godini i dalje je usmjeren prema obveznicama.

Redovan promet akcijama u 2013. godini iznosio je 40.005.391 KM, to je bilo manje za 9,63% u odnosu na prethodnu godinu. U toku 250 dana trgovanja sveukupno je obavljeno 15.989 promjena, to je za 1,07% bilo više u odnosu na prethodnu godinu, prosječno je zaključeno je 64 promjena dnevno.
U ovojgodini BIRS indeks zabilježio je pad za –8,04% i krajem godine njegova vrijednost iznosila je 743,36 poena. Najveću vrijednost ovaj indeks imao je 28. februara (803,74 bodova), a najnižu vrijednost je imao 31. decembra 2013. godine (743,36 poena). Najveći porast cijene ostvarile su akcije Telekom Srpske a.d. (6,49%) a najveći pad cijene zabilježile su akcije Krajina GP a.d. Banja Luka (-44,25%).

U 2013.godini FIRS je imao porast za 3,01% i na kraju godine njegova vrijednost je bila 2.050,14 bodova. FIRS je najveću vrijednost zabilježio 29.marta 2013.godine (2.093,23 poena), a najnižu vrijednost imao je 30. septembra 2013. godine (1.908,14 poena). Najveći rast u 2013. godini ostvarile su akcije ZIF Euroinvest a.d. (50,34%), dok su najveći pad zabilježile akcije ZIF Balkan invest fond a.d. (-37,22%).
Tri najaktivnija člana na Banjalučkoj berzi su zaključila 49,79% od ukupnog prometa, uključujući blok poslove, prijavljivanje preuzimanja i kupovinu državnog kapitala.

Tabela broj 137.Statistika najaktivnijih članova na Banjalučkoj berzi u 2013. godini
Izvor: www blberza.com

Član Banjalučke berze	Promet (KM)	Promet %
Nova Banka a.d. Banja Luka	71.103.715	9,99%
Bobar Banka a.d. Bijeljina	63.266.303	8,80%
Adventis Broker a.d. Banja Luka	60.295.6588,40%	

Prva tri člana bila su: Nova Banka a.d. (9,99%), Bobar Banka a.d. (8,80%) i Adventis Broker a.d. (8,40%).

Tabela broj 138.Aakcijae kojima se najviše trgovalo u 2013.godini
Izvor: www blberza.com

Član Banjalučke berze	Promet (KM)	Promet %
RS stara devizna štednja 5	14.077.420	11,24%
Telekom Srpske a.d. Banja Luka	10.954.921 9,40%	
RS izmirenje ratne štete 7	10.705.597 8,10%	
RS izmirenje ratne štete 8	8.445.1487,12%	
Republika Srpska T – bills 6M	7.921.7286,45%	

U strukturi ukupnog prometa ostvarenog na Banjalučkoj berzi u 2013. promet obveznicama i trezorskim zapisima (kroz primarno i sekundarno tržište) iznosio je oko 281 milion KM odnosno 75% ukupnog prometa. Kamatna stopa obveznica za izmirenje ratne štete na uložena sredstva iznosila je 15,22%, što dovodi do velikog interesovanja individualnih i institucionalnih investitora za investiranje u obveznice, te su one postale dominantan finansijski instrument trgovanja na Banjalučkoj berzi.

Trgovanje na Banjalučkoj berzi se u 2014. godini odvijalo u pozitivnom okruženju u odnosu na prethodne godine. U 2014. godini obim ukupnog prometa bio je 586 miliona KM i 56 % više u poređenju sa prošlom godinom. Interes investitora u 2014. godini i dalje je usmjeren prema obveznicama.
Redovan promet akcijama u 2014. godini bio je 79.997.889 KM, to je više za 130,11% u odnosu na prethodnu godinu. U toku 250 dana trgovanja sveukupno je ostvareno 12.102 promjena, to je za 30,01% bilo manje u poređenju sa prethodnom godinom, prosječno je ostvareno 47 promjena po danu trgovanja.

U 2014.godini BIRS indeks imao je pad za 3,01% i na kraju godine njegova vrijednost iznosila je 721,30 poena. Najveću vrijednost ovaj indeks imao je 28. februara (750,10 bodova), a najmanju vrijednost je zabilježio 16. jula 2014. godine (678,11 bodova). Najveći porast cijene ostvarile su akcije Banja Vrućica a.d. Teslić (35,42%), dok su akcijeRafinerija nafte Brod a.d. Brod (-52,50%) zabilježile najveći pad.
U 2014. godini FIRS je zabilježio pad za 9,19% i krajem godine njegova vrijednost je bila 1.805,44 bodova. FIRS je najveću vrijednost imao 17. marta 2014. godine (1.980,48 poena), a najnižu vrijednost imao je 26. decembra 2014. godine (1.735,56 poena). Najveći rast u 2014. godini ostvarile su akcije ZIF Euroinvest a.d. (13,02%), a najveći pad zabilježilesu akcije ZIF VB fond a.d. (46,99%).
Tri najaktivnija člana na Banjalučkoj berzi su zaključila 49,79% od ukupnog prometa, uključujući blok poslove, prijavljivanje preuzimanja i kupovinu državnog kapitala.

Tabela broj 139.Statistika najaktivnijih članova na Banjalučkoj berzi u 2014. godini
Izvor: www blberza.com

Član Banjalučke berze	Promet (KM)	Promet %
Monet Broker a.d. Banja Luka	154.752.798	12,90%
Unikredit Bnk a.d. Banja Luka	139.333.198	12,10%
Nova Banka a.d. Banja Luka	98.329.574	9,20%

Prva tri člana bila su: Monet Broker a.d. (12,90%), Unikredit Bnak a.d. (12,10%) i Nova Banka a.d. Banja Luka (9,20%).

Tabela broj 140.Akcije kojima se najviše trgovalo u 2014.godini
Izvor: www blberza.com

Član Banjalučke berze	Promet (KM)	Promet %
RS stara devizna štednja 5	14.077.420	11,24%
Telekom Srpske a.d. Banja Luka	10.954.921	9,40%
RS izmirenje ratne štete 7	10.705.597	8,10%
RS izmirenje ratne štete 8	8.445.148	7,12%
Republika Srpska T – bills 6M	7.921.728	6,45%

U strukturi ukupnog prometa ostvarenog na Banjalučkoj berzi u 2014. godini, promet obveznicama i trezorskim zapisima (kroz primarno i sekundarno tržište) iznosio je oko 281 milion KM odnosno 75% ukupnog prometa. Kamatna stopa obveznica za izmirenje ratne štete na uložena sredstva iznosila je 15,22%, što dovodi do velikog interesovanja individualnih i institucionalnih investitora za investiranje u obveznice, te su one postale dominantan finansijski instrument trgovanja na Banjalučkoj berzi.

U 2015. godini obim ukupnog prometa bio je 560 miliona KM i 4,43 % manje u odnosu na prethodnu godinu. Zbog smanjenja redovnog prometa umanjena je i vrijednost ukupnog prometa.
Redovan promet akcijama u 2015. godini bio je 30.015.117 KM, što je bilo manje za 65,02% u odnosu na prethodnu godinu. U toku 249 dana trgovanja sveukupno je ostvareno 9.987 promjena, to je za 11,98% bilo manje u odnosu na prethodnu godinu, prosječno je zaključeno 40 promjena po danu trgovanja.
U 2015. godini BIRS indeks imao je pad za 9,13% i na kraju godine njegova vrijednost iznosila je 658,99 poena. Najveću vrijednost ovaj indeks imao je 02. juna (699,98 bodova), a najmanju vrijednost je imao 25. decembra 2015. godine (654,29 poena). Najveći rast cijene ostvarile su akcije Banjalučka pivara a.d. (37,96%), dok su akcijePoslovna zona a.d. Banja Luka (-49,99%) imale najveći pad.
U 2015. godini FIRS je zabilježioporast za 9,01% i na kraju godine njegova vrijednost je bila 2.066,17 bodova. FIRS je najveću vrijednost je ostvario21. decembra 2015. godine (1.945,76 poena), a najnižu

vrijednost imao je 28. januara 2015. godine (1.595,14 poena). Najveći rast u 2015. godini ostvarile su akcije ZIF Privrednik invest a.d. (49,98%), dok su akcije ZIF Unioninvest a.d. (20,04%) zabilježile pad.
Tri najaktivnija člana na Banjalučkoj berzi su zaključila 49,79% od ukupnog prometa, uključujući blok poslove, prijavljivanje preuzimanja i kupovinu državnog kapitala.

Tabela broj 141. Statistika najaktivnijih članova na Banjalučkoj berzi u 2015. godini
Izvor: www blberza.com

Član Banjalučke berze	Promet (KM)	Promet %
Reiffeisen Capital a.d. Banja Luka	122.372.231	11,84%
Unikredit Bnk a.d. Banja Luka	113.851.657	10,19%
Nova Banka a.d. Banja Luka	102.822.885	9,20%

Prva tri člana bila su:Reiffeisen Capital a.d. (11,84%), Unikredit Bnak a.d. (10,19%) i Nova Banka a.d. Banja Luka (9,20%).

Tabela broj 142. Aakcije kojima se najviše trgovalo u 2015.godini
Izvor: www blberza.com

4 an Banjalučke berze	Promet (KM)	Promet %
Monet broker a.d. Banja Luka	43.452.047	22,72%
Reiffeisen Capital a.d. Banja Luka	38.534.664	20,15%
Adventis Broker a.d. Banja Luka	31.263.209	16,35%
Nova Banka a.d. Banja Luka	18.329.9759	59%
Zepter Broker a.d. Banja Luka	17.315.544	9,06%

U strukturi ukupnog prometa ostvarenog na Banjalučkoj berzi u 2015. godini, promet obveznicama i trezorskim zapisima (kroz primarno i sekundarno tržište) iznosio je oko 281 milion KM odnosno 75% ukupnog prometa. Kamatna stopa obveznica za izmirenje ratne štete na uložena sredstva iznosila je 15,22%, što dovodi do velikog interesovanja individualnih i institucionalnih investitora za investiranje u obveznice, te su one postale dominantan finansijski instrument trgovanja na Banjalučkoj berzi.

4.5. Izlazak preduzeća na berzu na primjeru Telekoma Srpske a.d. Banja Luka

Paralelno sa nastankom berzanskog tržišta, odvijala se inicijativa države za privatizovanje privrednih društava u vlasništvu države. Važno je da se restruktuiraju državne kompanije i privatizacija na efektivan način obavi. Privatizacija treba da bude dio cjelovitog programa i to takvog koji iziskuje otvaranje novih radnih mjesta. (Stiglic E. Joseph, 2004)Republika Srpska i Federacija Bosna i Hercegovina su, masovno kotirali stotine preduzeća na berzu, što je bila obavezna zakonska odredba. Znatan dio tih preduzeća je, godinama kasnije, nestao sa berzanskog tržišta, što zbog bankrota, što zbog, ukrupnjenja vlasništva dominantnog akcionara i istiskivanje manjinskih akcionara. Suprotstavljeni su ciljevi što uspješnije prodaje državnih preduzeća i poštovanja prava akcionara, pogotovo manjinskih, dok je i sama regulativa često bila u suprotnosti sa posebnim privatizacionim zakonima za pojedina preduzeća od značaja za državu.
Postojanjem čvrste veze između niskog stepena korporativnog upravljanja, što je zajednička tendencija za sve tranzicione zemlje, i stepena efikasnosti privrednog sektora, ekonomsko rekonstruisanje je jedna od mjera kojim državne institucije nastoje da utiču na poboljšanje klime u privrednom sektoru. Važan

dio ekonomskog rekonstruisanja čine akvizicije, odnosno preuzimanje akcionarskih društava, koji je dio regulative tržišnog kapitala. Pojava i ishod akvizacije akcionarskih društava su direkno vezane za tri faktora: procjena budućeg profita od strane preuzimača – sticaoca kapitala, zaštita akcionara u preuzimanju i zaštitne mjere od preuzimanja.(Van Horhe, C. J.; Wachowich, J. M.;, 2007)Ovi faktori predstavljaju osnovu kreiranja regulative preuzimanja akcionarskih društava.

Veličina firme, u stvari njena tržišna kapitalizacija, je element koji se treba uzeti u obzir prilkom odabira akcija u koje se mogu uložiti investicije.(Vukadinović, P.; Jović, Z.;, 2012)Preduzeće se svakodnevno vrednuje u slučajukada se akcijama preduzeća počne trgovati na berzi. U zavisnosti od cijene na tržištu akcija na berzi, svi akcionari svakodnevno mogu tačno znati kolika je vrijednost njihove imovine koju imaju u akcijama i na taj način se ostvaruje tržišna vrijednost kompanije. Prilikom prodaje akcija na berzi akcionari prodaju svoje učešće u akcionarskom društvu. Dok je prodaja udjela u društvu sa ograničenom odgovornošću je dugotrajniji proces, a jedan od glavnih problema je procjena koliko preduzeće vrijedi odnosno koja to moguća cijena može da zadovoljikako vlasnika tako i mogućeg potencijalnog kupca preduzeća. Mnogo je jednostavnije doći do dodatnog kapitala procesom emitovanja novih akcija,kada su akcije određenog preduzeća već uvrštene na berzu. Preovladavanje dominantnih akcionara utiče na smanjenje likvidnosti berzanskog tržišta, utiče na niži nivo poštovanja prava manjinskih akcionara, smanjuje atraktivnost tržišta kapitala i njegovu akumulativnu funkciju.(Marković Bajalović D., 2011)
Transformacijom preduzeća iz društva sa ograničenom odgovornošću u akcionarsko društvo govore da se, kompanija u organizacionom smislu disciplinuje nakon tranzicije u akcionarsko društvo. Tom prilikom realzuje se razdvajanje upravljačke i vlasničke funkcije. Akcionarska društva imaju precizno definisane rokove i ciljeve preko kojih obavezuju menadžment i pomoću kojih se prati njegova uspješnost. Sa stanovišta investitora, akcije predstavljaju hartije od vrijednosti čijom se kupovinom stiče pravo zakonitog imaoca i suvlasnika u korporaciji, odnosno pravo akcionara korporacije, pa se zbog te činjenice u teoriji i praksi akcije nazivaju vlasničkim hartijama od vrijednosti. Međutim, većina kupaca (investitora) ne kupuje akcije zbog toga da bi upravljali korporacijom, nego da bi, njihovom prodajom po cijeni višoj od one po kojoj su je kupili, ostvarili zaradu ili da bi im korporacija, ako bude ostvarila dobit, isplatila dividendu na akcije koje drže u svom posjedu.(Šalić R., 2013)Da finansiranje razvoja preduzeća kroz emisije akcija čini preduzeće konkurentnijim, govore i podaci da su sve uspješnije globalne kompanije organizovane kao akcionarska društva, koja po pravilu nemaju većinskog vlasnika.
Signal prognoziranja od strane menadžera predstavlja kretanje dividendi, što znači da rast dividendi predočava investitorima da je menadžment kompanije prognozirao rast budućih zarada u poređenju sa očekivanim.(Vunjak, N.; Kovačević, Lj.;, 2009) Ukoliko kompanija ostvaruje rezultate manje od planiranih, zbog ekonomske krize ili nekih drugih događaja koji se nisu mogli predvidjeti, u mnogo boljoj poziciji je akcionarsko društvo koje je obećalo da će isplatiti dividendu, nego preduzeće koje mora da vrati kredit.(Foly J.B., 1998)
Preduzeća izdaju dividende na akcije, koje predstavljaju udio u profitima preduzeća. Udio u vlasništvu korporacije kupuje se i prodaje na tržištu akcija. Cijena jedne akcije predstavlja sadašnju vrijednost priliva dividendi koje ljudi očekuju da će primiti od korporacije.(Varian H.R., 2008)Ukupna tržišna vrijednost akcija jednog preduzeća jaste sadašnja vrijednost priliva profita koje preduzeće očekuje da će se ostvariti. Stoga je cilj preduzeća maksimiziranje sadašnje vrijednosti priliva profita koje preduzeće ostvaruje, može da se opiše i kao cilj maksimiziranja tržišne vrijednosti.(Vasiljević, M.; Vasiljević, B.; Malinić, D.;, 2008) Stabilnost dividende pozitivno utiče na berzanski kurs akcije, zbog toga što su stabilne dividende u mogućnosti da riješe neizvjesnost koja se javlja kod investitora, posebnoako dođe do pada zarade po akciji. Stabilnost dividendi korisne su investitorima koji su zaineresovani za tekući prihod.
Pod mikroekonomskim faktorima podrazumjevaju se faktori iz akcionarskog društva – interni faktori i na njih kompanija svojim uspješnim razvojem i poslovanjem može uspješno uticati. Cilj svakog preduzeća

treba da bude detaljno korištenje prednosti samog preduzeća, preko ulaganja stalnih napora kako bi se otklonili svi nedostaci u budućem poslovanju.

Veliki je broj mikroekonomskih faktora koji sa manjim ili većim obimom mogu uticati na berzanske oscilacije akcija: zarade, dividende, prihodi od akcija, ponuda za preuzimanje akcija, poslovne informacije i izvještaj o radu akcionarskog društva.Najvažniji mikroekonomski element koji utiče na cijenu akcija je profit. Berzanski učesnici trguju akcijama, uglavnom na osnovu očekivanog profita. Povećanje zarada u određenom vremenskom intervalu uzrokuje rast cijena akcija.

4.5.1. Osnivanje i djelatnost Telekoma Srpske a.d. Banja Luka

Opšta državna kompanija Telekom Srpske, Banja Luka registrovana je 20. decembra 1996. godine i do 12. decembra 2002. godine poslovala je kao kompanija u ukupnom vlasništvu državne kada je obavljena transformacija vlasništva u akcionarsko društvo. U 2002. godini, prema Zakonu o privatizaciji Republike Srpske i Odluci Vlade Republike Srpske, 20% državnog kapitala Telekoma Srpske privatizovano je preko ponude vaučera. Na osnovu obavještenja Direkcije za privatizaciju 10,5% vrijednosti državnog kapitala privatizovano je ulogom vaučera posredstvom privatizacionih investicionih fondova, a preostalih 9,5% su direktni ulozi fizičkih lica.

Prema Rješenju Osnovnog suda u Banja Luci od 12. decembra 2002. godine je upisana promjena imena u Telekomunikacije Republike Srpske a.d. Banja Luka i promjena statusa, odnosno vlasnička transformacija prodajom dijela državnog kapitala.

Privatizacija Telekom Srpske a.d. Banja Luka, kao najveća kompanija koja se kotira na Banjalučkoj berzi, doprinjela je porastu zanimanja za tržište kapitala. Osnovni kapital iznosi 491.383.755KM, u potpunosti je uplaćen i podjeljen u 491.383.755 običnih (redovnih) akcija, od kojih su sveakcije iste klase. Svaka akcija daje sledeća prava akcionaru:(Statut Telekoma Srpske)

- Pristupa pravnim aktima i drugim dokumentima i informacijama u skladu sa Statutom,
- Učešća u radu Skupštine akcionara,
- Da glasa na Skupštini akcionara,
- Na isplatu dividendi,
- Učešće u raspodjeli likvidacionog viška,
- Raspolaganja akcijama svih vrsta u skladu sa zakonom.

Skupštinu akcionara čine svi akcionari, članovi upravnog odbora i nezavisni revizor ili generalni direktor po pravilu učestvuju i prisustvuju radu.

Ukupan broj akcionara u 2004. godini iznosio je 40.735 od toga se na Privatizacione investicione fondove odnosi 9,89% a na fizička lica 10,11%. Ostalih 80% čine Državni kapital 65%, Penzioni fond 10%, i Fond za restituciju 5%.(www.telekomsrpske.com)

Tabela broj 143.StrukturaakcijskogkapitalaTelekoma Srpske a.d. u 2004.prema Knjizi akcionara
Izvor: www telekomsrpske.com

2004. godina		
Državni kapital	292.794.441	65%
Akcionari po osnovu vaučer ponude	90.076.751	20%
Penzioni fond	45.038.375	10%
Fond za restituciju	22.519.188	5%
Ukupno	450.383.755	100%

Akcije Telekoma Srpske a.d. Banja Luka kotirale su se na berzi u Republici Srpskoj, jedna akcija sa stanjem na dan 31. decembra 2004. godine iznosila je 1,33 Konvertibilne marke.

Akcije Telekoma Srpske a.d. Banja Luka kotirale su se na berzi u Republici Srpskoj, jedna akcija sa stanjem na dan 31. decembra 2005. godine iznosila je 1,75 Konvertibilne marke. Cijene akcija Telekoma Srpske a.d. Banja Luka ostvarile su rast za 31,58%.

Tabela broj 144.StrukturaakcijskogkapitalaTelekoma Srpske a.d. u 2005.prema Knjizi akcionara
Izvor: www telekomsrpske.com

2005.godina		
Državni kapital	319.428.193	65%
Akcionari po osnovu vaučer ponude	98.248.538	20%
Penzioni fond	49.138.017	10%
Fond za restituciju	24.569.007	5%
Ukupno	491.383.755	100%

Na kraju 2005. godine Telekom Srpske a.d. imao je 36.684 registrovanih akcionara. Dana 27. maja 2005. godine Skupština akcionara donijela je Odluku o raspodjeli dobiti iz 2004. godine, po kojoj je izvršena raspodjela dobiti i prenos iznosa od 41.000.000 KM na akcijski kapital.(www.telekomsrpske.com)

Tabela broj 145.StrukturaakcijskogkapitalaTelekoma Srpske a.d. u 2006.prema Knjizi akcionara
Izvor: www telekomsrpske.com

2006.godina		
Državni kapital	319.428.193	65%
Akcionari po osnovu vaučer ponude	98.248.538	20%
Penzioni fond	49.138.017	10%
Fond za restituciju	24.569.007	5%
Ukupno	491.383.755	100%

Akcije Telekoma Srpske a.d. Banja Luka kotirale su se na berzi u Republici Srpskoj, vrijednost na tržištu jedne akcije sa stanjem na dan 31. decembra 2006. godine iznosila je 2,80 Konvertibilne marke.Cijene akcija Telekoma Srpske a.d. Banja Luka ostvarile su rast za 60%.
Telekom Srpske a.d. Banja Luka, na kraju 2006. godine imao je 31.848 registrovanih akcionara.

Tabela broj 146.StrukturaakcijskogkapitalaTelekoma Srpske a.d. u 2007.prema Knjizi akcionara
Izvor: www telekomsrpske.com

2007.godina		
Telekom Srbija a.d. Beograd	319.428.193	65,01%
Državni kapital	-	-
Penzioni fond	49.183.532	10,01%
Fond za restituciju	24.569.007	5%
PIF Zepter fond	25.347.136	5,16%
Hypo Alpe Adria Bank	5.716.723	1,16%
Ostali akcionari	67.139.164	13,66%
Ukupno	491.383.755	100,00%

Akcije Telekoma Srpske a.d. Banja Luka kotirale su se na berzi u Republici Srpskoj, vrijednost na tržištu pojedinačne akcije sa stanjem na kraju 2007. godine iznosila je 2,27 Konvertibilne marke.Cijene akcija Telekoma Srpske a.d. Banja Luka ostvarile su pad za 18,93%.

Tabela broj 147.StrukturaakcijskogkapitalaTelekoma Srpske a.d. u 2008.prema Knjizi akcionara
Izvor: www telekomsrpske.com

2008.godina		
Telekom Srbija a.d. Beograd	319.428.193	65,01%
Državni kapital	-	-
Penzioni fond	49.183.532	10,01%
Fond za restituciju	24.715.439	5,03%
PIF Zepter fond	25.224.888	5,13%
Ostali akcionari	72.831.703	14,82%
Ukupno	491.383.755	100,00%

Akcije Telekoma Srpske a.d. Banja Luka kotirale su se na berzi u Republici Srpskoj, vrijednost na tržištu pojedinačne akcije sa stanjem na kraju 2008. godine iznosila je 0,95 Konvertibilne marke.Cijene akcija Telekoma Srpske a.d. Banja Luka ostvarile su pad za 58,15%.

Tabela broj 148.Strukturaakcijskogkapitala Telekoma Srpske a.d. u 2009.prema Knjizi akcionara
Izvor: www telekomsrpske.com

2009.godina		
Telekom Srbija a.d. Beograd	319.428.193	65,01%
Državni kapital	-	-
Penzioni fond	49.183.532	10,01%
Fond za restituciju	24.715.439	5,03%
PIF Zepter fond	25.224.888	5,13%
Ostali akcionari	72.831.703	14,82%
Ukupno	491.383.755	100,00%

Akcije Telekoma Srpske a.d. Banja Luka kotirale su se na berzi u Republici Srpskoj, vrijednost na tržištu pojedinačne akcije sa stanjem na kraju 2009. godine iznosila je 1,49 Konvertibilne marke.Cijene akcija Telekoma Srpske a.d. Banja Luka ostvarile su rast za 50,84%.

Tabela broj 149.StrukturaakcijskogkapitalaTelekoma Srpske a.d. u 2010.prema Knjizi akcionara
Izvor: www telekomsrpske.com

2010.godina		
Telekom Srbija a.d. Beograd	319.428.193	65,01%
Državni kapital	-	-
Penzioni fond	49.183.532	10,01%
Fond za restituciju	24.715.439	5,03%
PIF Zepter fond	25.224.888	5,13%
Ostali akcionari	72.831.703	14,82%
Ukupno	491.383.755	100,00%

Akcije Telekoma Srpske a.d. Banja Luka kotirale su se na berzi u Republici Srpskoj, vrijednost na tržištu pojedinačne akcije sa stanjem na kraju 2010. godine iznosila je 1,41 Konvertibilne marke.Cijene akcija Telekoma Srpske a.d. Banja Luka ostvarile su pad za 5,37%.

Tabela broj 150.StrukturaakcijskogkapitalaTelekoma Srpske a.d. u 2011.prema Knjizi akcionara
Izvor: www telekomsrpske.com

2011.godina		
Telekom Srbija a.d. Beograd	319.428.193	65,01%
Državni kapital	-	-
Penzioni fond	49.183.532	10,01%
Fond za restituciju	24.715.439	5,03%
PIF Zepter fond	25.224.888	5,13%
Ostali akcionari	72.831.703	14,82%
Ukupno	491.383.755	100,00%

Osnovni kapital u iznosu od 491.383.755 KM u potpunosti je uplaćen i podijeljen na 491.383.755 obične (redovne) akcije, od kojih je svaka nominalne vrijednosti 1KM. Svaka akcija daje pravo na jedan glas.
Akcije Telekoma Srpske a.d. Banja Luka kotirale su se na berzi u Republici Srpskoj, vrijednost vrijednost pojedinačne akcije sa stanjem na kraju 2011. godine iznosila je 1,47 Konvertibilne marke.Cijene akcija Telekoma Srpske a.d. Banja Luka ostvarile su rast za 3,55%.

Tabela broj 151.StrukturaakcijskogkapitalaTelekoma Srpske a.d. u 2012.prema Knjizi akcionara
Izvor: www telekomsrpske.com

2012.godina		
Telekom Srbija a.d. Beograd	319.428.193	65,01%
Državni kapital	-	-
Penzioni fond	48.183.533	9,81%
Fond za restituciju	24.715.439	5,03%
PIF Zepter fond	25.224.888	5,13%
Ostali akcionari	73.831.702	15,02%
Ukupno	491.383.755	100,00%

Osnovni kapital u iznosu od 491.383.755 KM u potpunosti je bio uplaćen i podijeljen na 491.383.755 obične (redovne) akcije, od kojih je svaka bila nominalne vrijednosti 1KM. Svaka akcija daje pravo na jedan glas.
Akcije Telekoma Srpske a.d. Banja Luka kotirale su se na berzi u Republici Srpskoj, vrijednost na tržištu pojedinačne akcije sa stanjem na kraj 2012. godine iznosila je 1,54 Konvertibilne marke.Cijene akcija Telekoma Srpske a.d. Banja Luka ostvarile su rast za 8,45%.

Tabela broj 152.StrukturaakcijskogkapitalaTelekoma Srpske a.d. u 2013.prema Knjizi akcionara
Izvor: www telekomsrpske.com

2013.godina		
Telekom Srbija a.d. Beograd	319.428.193	65,01%
Državni kapital	-	-
Penzioni fond	46.533.533	9,47%
Fond za restituciju	24.715.439	5,03%
PIF Zepter fond	24.006.916	4,89%
Ostali akcionari	76.699.674	15,60%
Ukupno	491.383.755	100,00%

Osnovni kapital u iznosu od 491.383.755 KM u potpunosti je bio uplaćen i podijeljen na 491.383.755 obične (redovne) akcije, od kojih je svaka bila nominalne vrijednosti 1KM. Svaka akcija daje pravo na jedan glas.
Akcije Telekoma Srpske a.d. Banja Luka kotirale su se na berzi u Republici Srpskoj, vrijednost na tržištu pojedinačne akcije sa stanjem na kraju 2013. godine iznosila je 1,64 Konvertibilne marke. Cijene akcija Telekoma Srpske a.d. Banja Luka ostvarile su rast za 6,49%.

Tabela broj 153. Struktura akcijskog kapitala Telekoma Srpske a.d. u 2014. prema Knjizi akcionara
Izvor: www telekomsrpske.com

2014.godina		
Telekom Srbija a.d. Beograd	319.428.193	65,01%
Državni kapital	-	-
Penzioni fond	46.533.533	9,47%
Fond za restituciju	24.715.439	5,03%
PIF Zepter fond	24.006.916	4,89%
Ostali akcionari	76.699.674	15,60%
Ukupno	491.383.755	100,00%

Osnovni kapital u iznosu od 491.383.755 KM u potpunosti je uplaćen i podijeljen na 491.383.755 obične (redovne) akcije, od kojih je svaka bila nominalne vrijednosti 1KM. Svaka akcija daje pravo na jedan glas.
Akcije Telekoma Srpske a.d. Banja Luka kotirale su se na berzi u Republici Srpskoj, vrijednost na tržištu pojedinačne akcije sa stanjem na dan 31. decembra 2014. godine iznosila je 1,64 Konvertibilne marke. Cijene akcija Telekoma Srpske a.d. Banja Luka ostvarile su rast za 6,49%.

Tabela broj 154. Struktura akcijskog kapitala Telekoma Srpske a.d. u 2015. prema Knjizi akcionara
Izvor: www telekomsrpske.com

2015.godina		
Telekom Srbija a.d. Beograd	319.428.193	65,01%
Državni kapital	-	-
Penzioni fond	46.533.533	9,47%
Fond za restituciju	24.715.439	5,03%
PIF Zepter fond	24.006.916	4,89%
Ostali akcionari	76.699.674	15,60%
Ukupno	491.383.755	100,00%

Osnovni kapital u iznosu od 491.383.755 KM u potpunosti je bio uplaćen i podijeljen na 491.383.755 obične (redovne) akcije, od kojih je svaka bila nominalne vrijednosti 1KM. Svaka akcija daje pravo na jedan glas.

Akcije Telekoma Srpske a.d. Banja Luka kotirale su se na berzi u Republici Srpskoj, vrijednost na tržištu pojedinačne akcije sa stanjem na kraju 2015. godine iznosila je 1,64 Konvertibilne marke. Cijene akcija Telekoma Srpske a.d. Banja Luka ostvarile su rast za 6,49%.

4.5.2. Pokazatelji profitabilnosti Telekoma Srpske a.d. Banja Luka

Da bi seizračunali pokazatelji profitabilnosti obuhvatićeni su koeficijenti za koje su potrebni podaci iz bilansa uspjeha, dok globalni pokazatelji obuhvaju koeficijente koji se, na osnovu podataka i iz bilansa uspjeha i bilansa stanja obračunavaju. Analiza profitabilnosti poslovanja preduzeća svrstava se u

najvažniji dio finansijske analize, i određuje nivo sposobnosti preduzeća da ostvari određenu dobit. Svaki pokazatelj može biti dodatna informacija za donošenje odluka. Odnosi koji povezuju profit sa prihodima iz investicijama i prodaje, su pokazatelji profitabilnosti, a zbirno posmatrani prikazuju rezultat poslovanja preduzeća. U svrhu analize profitabilnosti, profit se iskazuje kao profit prije kamata i poreza.

Odnos između poslovnog dobitka i prosječnih poslovnih sredstava pokazuje koliko kompanija efikasno koristi svoja sredstva i predstavlja stopu prinosa na ukupna poslovna sredstva, ili stopu prinosa na ukupnu imovinu (ROA – Return On Assets). Za procjenu vrijednosti kompanije i uspješnosti njenog poslovanja, pored stope na ukupan kapital, korisna je i stopa prinosa na sopstvena poslovna sredstva, u stvari stopa prinosa na kapital (ROE – Return Equity), i ona predstavlja odnos između sopstvenih sredstava i neto profita.(Jeremić Z., 2012)

Upoređujući pokazatelje profitabilnosti kapitala i profitabilnosti imovine moguće je zaključiti isplati li se više preduzeću da li da se koristi vlastitim ili tuđima kapitalom. Koristeći rezultate finansijskih izvještaja Telekoma Srpske a.d. Banja Luka dobili smo sledeće pokazatelje profitabilnosti predstavljene u tabeli:

Tabela broj 155. Pokazatelji profitabilnosti ROAi ROE

Godina	ROA	ROE
2004	10,53%	14,94%
2005	11,46%	14,30%
2006	9,57%	13,25%
2007	9,87%	13,72%
2008	13,16%	17,50%
2009	10,31%	13,72%
2010	11,57%	15,37%
2011	11,92%	15,49%
2012	12,73%	15,82%
2013	11,89%	14,46%
2014	12,44%	15,32%
2015	9,48%	11,86%

ROA se iskazuje brojčano u procentima i što je broj veći menadžment kompanije je uspješniji. U slučaju Telekoma Srpske a.d. Banja Luka, u posmatranom periodu, ovaj pokazatelj profitabilnosti je prilično bio ujednačen. U 2006. i 2007. godini ROA imali su najmanju vrijednost 9,57% i 9,87%, a najveću vrijednost bilježio je 2008. godine kada je iznosio 13,16%. Isti slučaj je i sa ROE koji je bio prilično ujednačen, izuzetak je 2008. godina kada je njegova vrijednost bila 17,50%. Slično kao i kod prethodnog pokazatelja profitabilnosti, što je pokazatelj veći bolje je.

Jedan od najvažnijih faktora koji utiču na promjenu cijena akcija su dividende. Za posmatranje cijena akcija ključni faktor predstavlja profit koji kompanija ostvaruje, što utiče na potražnju za akcijama određenog preduzeća, uvećavajući im cijenu. Cijena koju će investitor biti spreman da plati za akciju jeste ona cijena koja će mu obezbjediti zadovoljavajući profit. Stopa prinosa na uložena sredstva, dakle, određuje cijenu, a i vrijednost akcije, kao što je to slučaj i bilo koje druge investicije. Cijena akcije prije svega zavisi od očekivanog prinosa i rizika.(Jeremić Z., 2011) Cijene akcija su stabilne kod kompanija koje imaju dugu istoriju isplate dividendi i tako pružaju sigurnost investitorima. Ambijentu kojem kompanija posluje od velike je važnosti za njen uspjeh koji se mjeri veličinom ostvarenog profita na tržištu i stabilnošću.

Iz sledećih razloga, u većem broju slučajeva, akcije čija je dividendna stopa preko 5% odolijevaju smanjenju cijena:(Jeremić Z., 2012)

- Isplatom dividende, kompanija, potvrđuje šanse za što uspješnije buduće poslovanje,
- Za investitore koji tragaju za stalnim i stabilnim prilivima, veoma su atraktivne akcije kompanija koje isplaćuju dividendu.

Tabela broj 156. Dividendni prinos

Godina	Dividendni prinos
2004	3,96%
2005	9,02%
2006	6,44%
2007	2,90%
2008	14,59%
2009	21,74%
2010	17,68%
2011	14,16%
2012	7,94%
2013	12,92%
2014	13,45%
2015	15,08%

Koliko je dividenda iznosila na svaku Konvertibilnu marku tržišne kapitalizacije pokazuje tržišne cijene akcija, odnosno dividendni prinos. Investitor dobija veći iznos dividende što je pokazatelj bio veći, u odnosu na tržišnu cijenu akcije. Na primjeru Telekoma Srpske a.d. Banja Luka vidjeli smo da je dividendni prinos bio najveći 2009. i 2010. godine kada je iznosio 21,74% i 17,68%.

EBITDA (Earnings before interest, taxes, depreciation and amortization) obračunava dobit kompanije ali bez uključivanja kamata poreza i amortizacije u obračunu zarade. Za procjenu profitabilnosti često se koristi ovaj pokazatelj. Česte promjene, odnosno kretanje EBITDA pokazuje nam da kompanija ne posluje kako treba. Ovaj pokazatelj izračunava se iz bilansa uspjeha kompanije.

Tabela broj 157. EBITDA margina

Godina	EBITDA margina
2004	43,75%
2005	46,14%
2006	47,83%
2007	45,37%
2008	47,89%
2009	46,40%
2010	48,14%
2011	48,43%
2012	49,13%
2013	47,10%
2014	45,63%
2015	40,54%

Ako je ovaj pokazatelj veći bolje je za kompaniju. Na primjeru Telekoma Srpske a.d. Banja Luka vidimo da je EBITDA margina bila najveća 2012. godine i iznosila je 49,13%, a najmanja je zabilježena 2004. godine kada je iznosila 43,75%.

EBIT (Earnings Before Interest and Taxes) pokazuje koliko prihoda prije troškova poreza i kamata dobija kompanija iz određenog prihoda. Veća vrijednost EBIT je povoljnija jer takvim kompanijama ostaje veći dio prihoda nakon pokrivanja poslovnih troškova, nego kod kompanija koje ostvaruju niže vrijednosti ovog pokazatelja.

Tabela broj 158. EBIT margina

Godina	EBIT margina
2004	26,20%
2005	23,15%
2006	23,45%
2007	23,68%
2008	29,03%
2009	31,09%
2010	30,39%
2011	28,97%
2012	29,14%
2013	22,80%
2014	25,65%
2015	19,64%

Iz podataka koje smo obradili na primjeru Telekoma Srpske a.d. Banja Luka, primjećujemo da je ovaj pokazatelj najveću vrijednost imao 2009. i 2010. godine 31,09% i 30,39%. Dok najmanju vrijednost bilježi u 2013. godini kada je iznosio 22,80%.

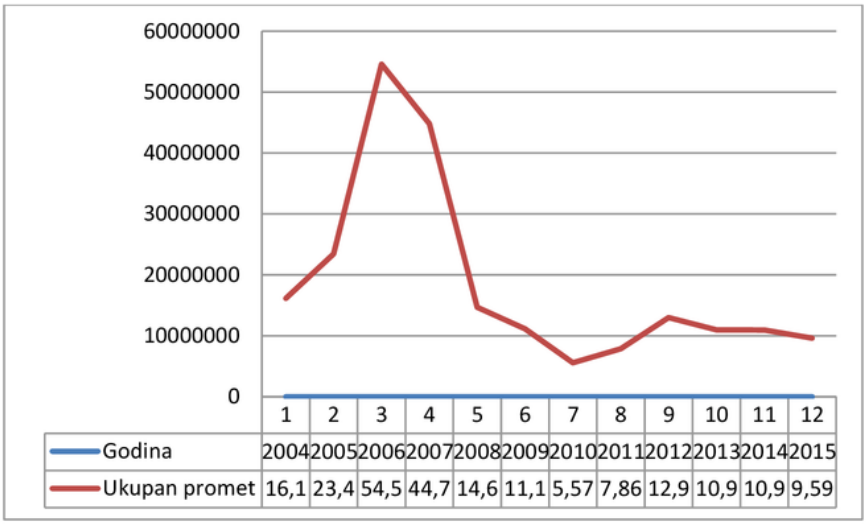
Net margina pokazuje koliki dio prihoda od prodaje ostvarenog u poslovanju kompanije u poslovnoj godini. Ona pokazuje dobit koja služi za raspodjelu (akcionarima ili za reinvestiranje). Cilj kompanije je da na ukupno angažovana sredstva ostvari što veći profit. Najprecizniji pokazatelj konačnih učinaka realizovanih poslova je net margina i ona pokazuje koliki procenat prihoda ostaje u obliku dobiti sa kojom se može raspolagati.

Tabela broj 159.Net margina

Godina	Net margina
2004	25,19%
2005	23,44%
2006	22,09%
2007	20,75%
2008	25,72%
2009	21,55%
2010	22,72%
2011	22,34%
2012	23,01%
2013	21,52%
2014	22,32%
2015	17,97%

Podaci koje smo analizirali u određenom vremenskom periodu pokazuju nam ujednačenost ovog pokazatelja profitabilnosti. Pa tako vidimo da je 2008. i 2004. godine ovaj je pokazatelj imao najveću vrijednost, dok je u 2007. godini zabilježena najmanja vrijednost od 20,75%.

Telekom Srpske a.d. Banja Luka bio je najaktivniji na tržištu kapitala Republike Srpske. Interes investitora bio je najveći za ulaganje u akcije preduzeća koja isplaćuju redovno dividendu, samim tim na tržištu kapitala Republike Srpske, najveći interes bio je za akcije Telekoma Srpske a.d. Banja Luka jer nude dividendni prinos oko 12%, a korporativno upravljanje u ovom preduzeću bilo je na visokom nivou. Berzanski indeks BIRS reprezentuje kretanje cijena akcija najuspješnijih preduzeća u koje spada i Telekom Srpske a.d. Banja Luka.

Grafikon broj 68.Kretanje ukupnog prometa trgovanja Telekoma Srpske a.d., Izvor: www.blberza.com

Pomoću linijskog grafikona, koji smo mi koristili za praćenje kretanja ukupnog prometa Telekoma Srpske a.d., vrlo često se koristi za prikazivanje kretanja neke pojave tokom određenog vremenskog perioda. Popularnost linijskih grafikona bilježi se u njihovoj raspoloživosti informacijama, najprije kada je u pitanju visina određene pojave u datom intervalu, ali još više kada su u pitanju oscilacije posmatrane pojave u toku vremenskog intervala.(Pavić, I.; Benić, Đ.; Hashi, I.;, 2006)

U našem primjeru na slici predstavljeno je ukupno trgovanje akcijama Telekom Srpske a.d. koji se kretao u vidu blagog rasta od 2002. godine do 2005. godine. Snažan rast i najveći promet trgovanja akcijama Telekom Srpske a.d. doživjeli su u 2006. i 2007. godini sa rekordnim prometom. Nakon tog perioda počela je stagnacija i pad trgovanja na finansijskim tržištima, najvećim dijelom zbog refleksije svjetske gobalne ekonomske krize kako na svjestske berze tako i na Banjalučku berzu.

U slučaju berze, u cjelini postoji rizik. Jedne godine berza u cjelini može da bude uspješna, a druge godine da ne bude. Neko mora da snosi tu vrstu rizika. Berza nudi način da se rizične inveticije prenesu od ljudi koji ne žele da snose rizik na one koji su na to spremni.(Varian H.R., 2008)

5. PERSPEKTIVE RAZVOJA BANKARSKOG SEKTORA BOSNE I HERCEGOVINE

Osnovni cilj Agencija za bankarstvo koje su osnovane na entitetskim nivoima, je održavanje zdravog i stabilnog bankarskog sistema Bosne i Hercegovine i unapređenje njegovog sigurnog i kvalitetnog poslovanja. Da bi se taj cilj postigao, imajući u vidu značaj bankarskog sektora, neophodno je da Agencija za bankarstvo Republike Srpske efikasno procjenjuje adekvatnost upravljanja rizicima i kapitalom od strane banke i da usavršava regulative iz oblasti supervizije banaka.

Važećom zakonskom i podzakonskom regulativom regulisani su osnovni standardi postavljeni Bazelom I. U 2006.godini u okviru Programa ocjene finansijske stabilnosti za BosnuiHercegovinu, MMF je u saradnji sa Svjetskom bankom izvršio ocjenu primjene Bazelskih principa u Bosni iHercegovini. Iz toga su proizašle određene aktivnosti koje Agencije za bankarstvo Republike Srpske u cilju dostizanja potpune usklađenosti sa Bazelskim principima trebala da sprovede u nekoliko sljedećih godina.

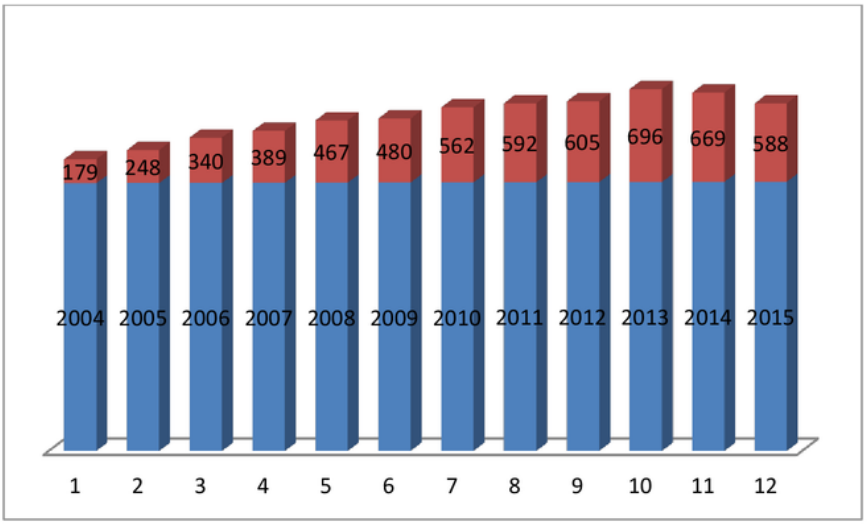
Strategija za uvođenje novog "Međunarodnog sporazuma o mjerenju kapitala i standardima kapitala – Bazela II", usvojena na Upravnom odboru Agencije za bankarstvo Federacije Bosne iHercegovine u 2008. godini.

Izazov kao i priliku u usklađivanju sa okvirom Baselskih standarda i smjernicam Evropske unije, predstavlja uvođenje novih regulatornih okvira za nadzor u radu bankarskog sektora.

Revizija postojećeg Bazela II, kao i otvaranje prostora za početak primjeneu Bazela III, izvršena je na globalnom nivou. Prema Bazelskom komitetu za nadzor banak45Basel Committee for Banking Supervision), primjena Bazela III podrazumjeva tranzicioni interval od 2011. do kraja 2018. godine, I njegovu potrunu primjenu od 01.01.2019. godine. Završna funkcija primjene je, u isto vrijeme, usklađivanje sa kompatibilnim smjernicama Evropske Unije, na taj način bi Bosna iHercegovina, u prihvatljivom vremenskom period ostvarila jedan od važmih uslova vezanih za članstvo u EvropskojUniji. Smanjenje spoljnih podsticaja privrednog razvoja i produbljivanje unutrašnjih ekonomskih slabosti čini važnu prepreku u kvalitetnom poslovanju bankarskog sistema u budućnosti, a nove tendencije u ekonomskoj sferi i primjena svih vrsta reformi je neizbježno. Neblagovremena primjena savremenih izmjena zakonskih regulativa takođe je potencijalna prijetnja u funkcionisanju bankarskog sektora, u ovom slučaju transparentnost prikazivanja informacija u oblasti privrednog i finansijskog sistema od velikog značaja.

5.1. Analiza kretnja osnovnog kapitala u bankarskom sektoru

Kako bi bila u mogućnosti da niveliše moguće rizike u poslovanju, banka treba da obezbijedi stabilnost i odgovarajuću tržišnu poziciju. Veoma značajani pokazatelji za određivanje stabilnosti bankarskog poslovanja posebno kada su u pitanju pogoršana dešavanja na finansijskom tržištu jesu kretanje stope adekvatnosti kapitala i sama adekvatnost kapitala.

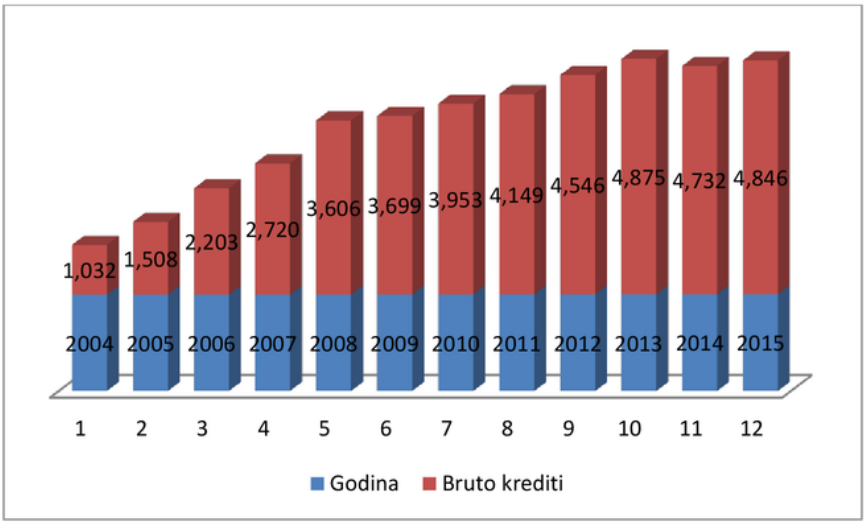

Grafikon broj 69 . Prikaz kretanja osnovnog kapitala

5.2. Umanjenje kreditnih linija i smanjen izvor finansiranja

Umanjen obim izvora finansiranja primjetan je u prelivanju finansijske krize iz zemalja iz kojih banke dolaze na finansijsko tržište naše zemlje. Iznos priliva kapitala određen je od finansijske sposobnosti banaka majki, isto kao i od toga da li će te banke biti u stanju da podrže svoje filijale.

Uticaj ekonomske krize na bankarski sektor, na globalnom nivou, bio je primjetan preko smanjene dostupnosti finansijskih izvora i veliku neizvjesnost da li će plasirana sredstva biti vraćena. U toku dvije godine kada je finansijska kriza bila najizraženija i kada je imala najveći uticaj na domaće ekonomske prilike, banke su neizbježno bile primorane na teži pristup finansijskim izvorima. Neprestani rast cjelokupnih kredita važna je smjernica kada je u pitanju realno stanje poslovanja banaka,koji je početkom krize zabilježio opadanje, jer se u toku ekonomske krize kreditiranje smanjivalo radi rigoroznih uslova za realizaciju kreditnih sredstava. I na strani tražnje došlo je Do pada je došlo i na strani tražnje za kreditima zbog povećanog opreza fizičkih i pravnih lica kada su u pitanju nova zaduživanja podstaknuta velikim nivoom neizvjesnosti. Zahtijev i neophodnost za pažljivijom kreditnom politikom koja podrazumijeva strožiju kontrolu prilikom odabiranju komitenata kojima će smanjeni nivo kreditnih sredstava biti dostupan, bio je postavljen pred banke.

Grafikon broj 70. Prikaz rasta ukupnih bruto kredita

Kako možemo da vidimo iz predstavljenih podataka, u periodu od 2004. do 2008. godine,ukupni bruto krediti imali su trend rasta. Krajem 2008. i početkom 2009. godine došlo je do smanjenja dostupnih sredstava, jer su u tom periodu banke usmjeravale pažnju na rizike koje nose krediti zbog pada kreditne sposobnosti klijenata i mogućnosti redovnog servisiranja kredita. Već u 2010. godini došlo je do blagog oporavka i rasta plasiranja kreditnih sredstava.

5.3. Upravljanje likvidnosti banaka

Osjetljivost banaka na tržišni rizik ogleda se preko osjetljivosti članova aktive, vanbilansnih članova, profita i kapitala na izmjenjene kamatne stope, kurseve u devizama i kretanje na tržištu. U Bosni i Hercegovini, uzevši u obzir nivo razvijenosti finansijskog tržišta kao i uslove u kojima se odvija poslovanje,velika pažnja posvećuje se rizicima koji se odnose na likvidnost, kao i devizni i kreditni rizik. Usljed nedostatka tržišta za najveći broj stavki aktive, još uvijek nisu primjenjive sofisticirane tržišne procjene.

Izmjene nivoa kamatnih stopa imaju značajan uticaj na poslovanje banaka, imajući u vidu da je cijena bankarskog proizvoda prikazana preko kamatne stope. Kako bi se djelimično ublažio uticaj izmjena kamatnih stopa, banke su u svoju kamatnu i poslovnu politiku uvrstile promjenljivost ugovorenih kamatnih stopa koja nudi mogućnost neprekidnog usaglašavanja sa kretanjem tržišnih kamatnih stopa.
Kao jedni od glavnih učesnika na finansijskim tržištima, banke obezbjeđuju profitabilnost ostalim finansijskim učesnicima i održavaju siguran finansijski sistem. Kada klijenti banaka žele povući svoja depozitna sredstva u približno istom vremenskom periodu šireći informacije o neizvršenju datih obaveza prema klijentima određene banke, nastaju problem po pitanju likvidnosti. Efekti ekonomske krize i na našu zemlju uticali su razvijanjem određenog nivoa umanjenog povjerenja građana u bankarski sektor, najprije preko držanja depozita u bankama. Sigurno je da će depoziti stanovništva i u narednom priodu predstavljati značajan izvor potencijala bankarskog sektora Republike Srpske, međutim, teško je predvidjeti da li će i koliko depoziti rasti.(Milaković N., 2012)

5.4. Stanje i problemi profitabilnosti u bankarskom sektoru

Stabilnost ekonomskih uslova okruženja u kojem banka posluje, najneposrednije utiču na prihode, rashode i profit banke. Profitabilnost poslovanja banaka može se mjeriti na više načina i nivoa. Poznato je da se profitabilnost banke može mjeriti na tri nivoa:(Vunjak, N.; Đuričić, U.; Kovačević , Lj.;, 2008)

- profitabilnost na nivou proizvoda ili usluge (pojedinog računa, odnosno partije),
- profitabilnost na nivou pojedinačnog korisnika (komitenta ili klijenta) proizvoda i usluga,
- profitabilnost poslovanja banke kao cjeline.

Bankarska profitabilnost kao finansijske institucije, predstavlja ključni princip dugoročnog poslovanja i njene stabilnosti. Banka koja nije profitabilna, prema zakonu, nema uslova da nastavi kontinuitet uspješnog poslovanja jer se nalazi pod udarom zakonskih propisa o sanaciji ili bankrotu.
U Republici Srpskoj, u zadnjih nekoliko godina, svjedoci smo lošeg poslovanja dvije banke. U vlasništvu Litvanske firme UKIO group bila je Balka Investment banka koja je prva lose poslovala, stečaj ove banke pokrenut je početkom 2013. godine. Utvrđeni gubitak, prema finanijskim izvještajima, Balkan Investment banke iznosio je 33,6 miliona KM. Agencija za bankarstvo Republike Srpske je prihvatila ove finansijske izvještaje, sprovela kontinuiranu kontrolu nad radom Balkan Investment banke, u kojoj su utvrđene brojne nezakonitosti ali bez ikakvih sankcija. Dešavalo se da Agencija za bankarstvo Republike Srpske uvede Balkan Investment banci privremene mjere koje su bile ukinutemada problemi koji su bili evidentirani nisu uklonjeni. Revizorski izvještaj sačinila je revizijska kuća Dellote, sa predstavništvom u Republici Srpskoj, iznijela je uzdržano mišljenje na finansijske izvještaje Balkan Investment banke u 2012. godini, odnosno primjenili su negativno mišljenje po istinitosti i objektivnosti izvještaja Balkan Investment banke. (www.deloite.com) Revizor je u svom obrazloženju iznio mnoge nedostatke u sastavljanju izvještaja, iznio je da Balkan Investment banka narušava veliki broj regulatornih stavki.

Nakon što je Vlada Republike Srpske dokapitalizacijom spasila Balkan Investment banku, ona je dobila i novi naziv Banka Srpske. Nakon što je Republika Srpska postala vlasnik banke i uplatom 30 miliona KM na ime dokapitalizacije, ista banka je na kraju 2013. godine ostvarila novi gubitak u iznosu od 13.642.609 KM. (www.blberza.com)

Druga banka koja je svoj konačni krah doživila krajem 2014. godine je Bobar banka a.d. Bijeljina. Višegodišnjim tolerisanjem nezakonitog poslovanja Bobar banke, Agencija za bankarstvo Republike Srpske, omogućila je ovoj banci da ispunjava uslove za prinudnu upravu, stečaj i likvidaciju. Agencija za bankarstvo Republike Srpske godinama nije preduzimala nikakve mjere koje su bile neizbježne da bi se blagovremenospriječila propast ove banke. Kako izvještaj revizora tako i rezultati koje su obavljali kontrolori Agencije za bankarstvo Republike Srpske, odavno su morali za rezultat imati bilo kakve preduzete mjere, ali umjesto reakcije prećutno se posmatralo bezakonje.

Bobar banka a.d. plasirala je kredite povezanim pravnim licima iz grupacije Bobar. Prema mišljenju nezavisnog revizora u 2013. godini ostavreni prihod Bobar banke a.d. Bijeljina 13 otivzakonito su povećani za iznos veći od 17 miliona KM, bez obzira na to što su posjedovali nalog Agencije za bankarstvo Republike Srpske da ti prihodi ne mogu biti proknjiženi. Po nalazu nezavisnog revizora Gubitak ove banke, prema izvještaju revizora, trebalo je da iznosi oko 16 miliona KM, a ne prikazan dobitak od 1,4 miliona KM. Ovo potvrđuje i podatak da je Bobar banka a.d. Bijeljina na početku 2014. godine zabilježila gubitak od 13,8 miliona KM. (www.blberza.com) U svom izvještaju nezavisni revizor izrazio je sumnju u zakonitosti dvije dokapitalizacije Bobar banke a.d. Bijeljina, i da je Bobar banka a.d. Bijeljina vršila odobravanje kredita povezanim licima koji su posle toga dokapitalizovali Bobar banku i to:(www.confida.rs)

- emisija običnih akcija krajem 2013. godine u iznosila je 10 miliona KM, od čega su dva povezana lica Bobar Autosemberija i Univerzal Bijeljina uplatile 5.760.000 KM,
- dodatno povećanje kapitala putem emisije prioritetnih akcija u januaru 2014. godine u iznosio je 4.876.000 KM, od čega su dva povezana lica Bobar Autosemberija i BMD Janja Bijeljina uplatili 3.049.000 KM,
- utvrđeno je da je u vrijednosti od oko 6 miliona KM pokušano nezakonito povećanje prihoda banke na način da je Bobar banka a.d. Bijeljina prodala nekretninu povezanoj firmi iz grupacije Bobar i to samo na osnovu ugovora o prodaji, iako novac nikad nije uplaćen na račun Bobar banke a.d. Bijeljina.

U pokušaju da sprij[illegible] propadanje Bobar banke a.d. Bijeljina, kompanije iz sektora Elektroprivrede Republike Srpske u 2013. godini oročili su u Bobar banci a.d. Bijeljina blizu 14miliona KM i to: RITE Ugljevik 9 miliona KM, Hidroelektrane na Drini 2 miliona KM i Hidroelektrane na Trebišnjici 3 miliona KM.
Posljedice ovakvog poslovanja Bobar banke a.d. Bijeljina su velike jer je u banci zarobljen novac brojnih institucija i lokalnih zajednica. Vlada Republike Srpske ovu banku nije spasila na isti način kao Balkan Investment banku a.d. Preko Agencije za osiguranje depozita Bosne i Hercegovine i Uni Credit banke a.d. vršena je isplata osiguranih depozita do 50.000 KM. Na ovaj način svoj novac su dobili fizička i pravna lica koji su imali sredstva do ovog limita, za sve ostale kojima su ostali milionski iznosi u Bobar banci a.d. budućnost je neizvjesna.
Zbog svega što se događa, bankarski sistem Bosne i Hercegovine zaslužuje veću odgovornost institucija, a između ostalog trebalo bi razmotriti mogućnost dodatnog povećanja osiguranih depozita.

Manji prihodi od osnovne djelatnosti i slab kreditni rast ozbiljan su znak da bankarski sektor u Bosni i Hercegovini trpi posljedice globalnih monetarnih događaja koji se prenose na domaće tržište, tako da se bankarski sektor suočava sa ograničenjem za njegov dalji rast. Banke se nalaze u situaciji da povećevaju naknade i provizije da pokriju dio gubitka prihoda od kamata. Svaka banka, s obzirom na izraženu konkurenciju, mora biti na oprezu jer povećanjem naknada i provizija može izgubiti postojeće klijente.

5.5. Banke koje posluju u Bosni i Hercegovini

S obzirom na lošu makroekonomsku situaciju u zemlji, komercijalne banke, su nastavile dobro poslovati. Gotovo identične tržišne udjele sa manjim odstupanjima, zadržale su sve bankarske grupe i banke. Određivanjem udjela aktive jedne određene banke u ukupnoj aktivi bankarskog sekora obračunavao se tržišni udjel banke. Na nivou Bosne i Hercegovine, ukupna aktiva bankarskog sektora predstavljala je zbir aktiva na entitetskom nivou. Broj zaposlenih u bankarskom sektoru u 2015. godini iznosio je u Federaciji Bosne i Hercegovine 6.683 a u Republici Srpskoj 3.236.
Banke u Bosni i Hercegovini su u dominantno stranom vlasništvu. Proces transformacije bankarskog sektora odvijao se putem merdžera i akvizicije. U procesu vlasničke transformacije broj banaka se smanjivao u odnosu na početak tranzicije kada je vladao trend rasta broja banaka. Prednosti koje nude merdžeri i akvizicije u bankarskom sektoru su: brzo širenje poslovanja, veća efikasnost, pristupnost novim proizvodima i savremenim tehnologijama. Dok se nedostaci ogledaju u tome da se svi ne privikavaju na isti način na promjene, da može postojati neki vid emocionalne veze klijenta sa bankom koji preuzima druga banka kao i dovoljna neposvećenost menadžmenta.

Tabela broj 160. Vlasništvo banaka u Bosni i Hercegovini
Izvor: www cbbih.ba

	Broj banaka	Privatno vlasništvo	Državno vlasništvo	Strano vlasništvo	Domaće vlasništvo
FBIH	17	16	1	10	7
RS	9	8	1	6	3
UKUPNO	26	24	2	16	10

Poslednjih godina, u periodu djelovanja ekonomske i finansijske krize, nije dolazilo do akvizicije ni do spajanja banaka. Nekoliko većih banaka koje su u inostranom vlasništvu kontrolisaće 89% bankarskog sektora, kojim već neometano vladaju, dok manje banke funkcionišu na regionalnom i lokalnom nivou.(www.fba.ba)
Do zaoštravanja konkurencije među bankama dovele su promjene u bankarskom sektoru, što se pozitivno odrazilo na pojavu novih bankarskih proizvoda, poboljšanje usluge, razvoj i uvođenje savremene infrastrukture.

UniCredit Bank je jaka panevropska grupacija sa pojednostavljenim principom komercijalnog bankarstva i integrisanim privrednim i investicionim bankarstvom, ona svojom velikoj franšizi od oko 30 miliona komitenata pruža poslovanje pomoću rasprostranjene mreže u centralnoj, istočnoj izapadnoj Evropi. Grupa UniCredit u Bosni i Hercegovini posluje kroz dvije banke. (www.unicredit.ba) Sa promjenom vlasničke strukture nakon ulaska Bank Austrije, kao većinskog akcionara, banka je postala članica HVB Grupe, a nakon promjene vlasničke strukture Bank Austrije čiji je većinski vlasnik postala UniCredit Bank Milano, banka je postala članica UniCredit Grupe. U toku 2008. godine izvršena je promjena naziva Nove banjalučke banke u naziv UniCrediz Bank Banja Luka. (www.unicreditbank-bl.ba) Banka ima 32 filijale i 431 zaposlenog radnika. UniCredit Group pokriva cijelu teritoriju Bosne i Hercegovine i prema većini pokazatelja je vodeća na ovom tržištu. UniCredit bank sa sjedištem u Mostaru posluje kroz 78 poslovnica. Banka zapošljava 1.225 radnika, većinski vlasnik akcija je Zagrebačka banka sa 99,3%.

Putem guste mreže podružnih banaka i brojnih drugih specijalizovanih finansijskih institucija, Raiffeisen bank International posluje u regionu srednje i istočne Evrope vše od 25 godina. Raiffeisen banka kao univerzalna banka spada u red vodećih banaka u nekoliko zemalja i jedan je od najprepoznativljivih brendova u regionu. (www.raiffeisenbank.ba) Raiffeisen banka u Bosni i Hercegovini posluje na cijeloj teritoriji sa sjedištem banke u Sarajevu, banka u našoj zemlji posluje od 1993. godine i nalazi se na samom vrhu sa visokim tržišnim udjelom. Banka posluje kroz jedinstveni poslovni i geografski segment, krajnji akcionar Banke je Raiffeisen Bank International AG Vienna, Austrija.(www.raiffeisenbank.ba)

116

NLB banka Sarajevo i NLB banka Banja Luka posluju u satavu NLB Grupe, najveće slovenačke međunarodne finansijske grupacije na području jugoistočne Evrope. Banke uspješno posluju na cijeloj teritoriji Bosne i Hercegovine, i svojim poslovnim uspjesima svrstavaju se u sami vrh bankarskog sektora. Većinski akcionar NLB banke sa 96,3% je Nova Ljubljanska Banka.(www.nlb.ba) NLB banka sa sjedištem u Sarajevu ima 444 zaposlena i 41 poslovnicu. Banka sa sjedištem u Banja Luci ima 12 filijale i 50 ekspozitura širom zemlje kao i 427 zaposlenih.(www.nlbl.com)

Nova banka sa sjedištem u Banja Luci pokriva cijelo područje Bosne i Hercegovine, jedna je od vodećih banaka. U prosjeku akcije banke posjeduje oko 400 pravnih i fizičkih lica u čijem je vlasništvu 81% akcija, i to banci daje karakter većinski domaće banke. (www.novabanka.com) Broj organizacionih jedinica je 65 a broj zaposlenih iznosi 676. Banka u svim poljima bilježi rast što je rezultovalo visokim nvoom

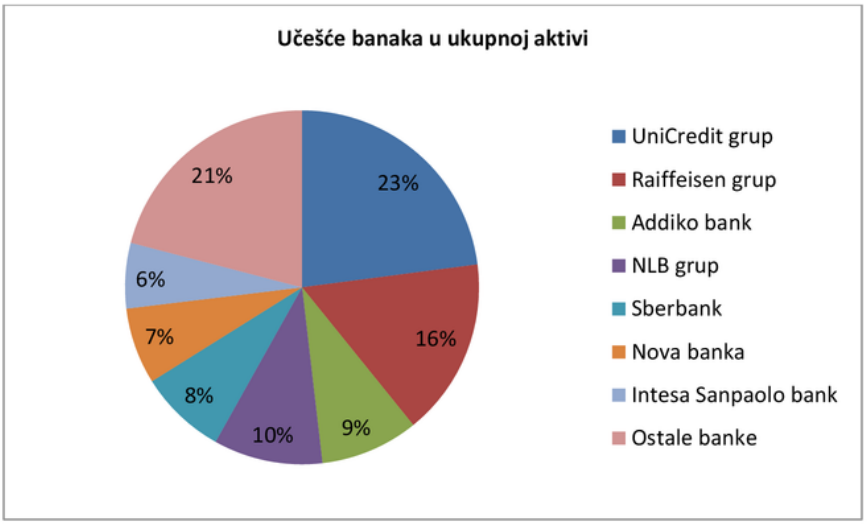
profitabilnosti u odnosu na druge banke. Poređenjem rasta bilansnih pozicija bankarskog sektora u cjelini i bilansnih pozicija Nove banke, uočljiv je znatno brži rast aktive i pasive u Novoj banci u odnosu na skroman rast istih pozicija u ukupnom bankarskom sektoru Bosne i Hercegovine. Nova banka uspjeva da održi i opravda povjerenje klijenata, što jasno govori i povećanje učešća banke u bankarskom sektoru, kako na tržištu Republike Srpske tako i na tržištu Federacije Bosne i Hercegovine.(www.novabanka.com)

Članice Grupe Intesa Sanpaolo pokrenule su postupak pripajanja LTG banke UPI banci. Nakon pripajanja UPI banke, Grupa Intesa Sanpaolo je postala većinski vlasnik 80,05%. U 2011. godini Intesa Sanpaolo Grupa je postala vlasnik dodatnih akcija, uključujući jedan diokoji je u vlasništvu EBRD –a, pa je na taj način ostvarila vlasništvo 94,92% sveukupnog broja akcija ove banke u Bosni i Hercegovini.(www.intesasanpaolo.ba) Kako bi uskladila imidž svih banaka članica Grupa Intesa Sanpaolo primjenjuje program re-brendinga. Primjenom ovog programa UPI banka dobila je novo ime Intesa Sanpaolo banka i mrežom svojih poslovnica pokriva cijelu teritoriju zemlje. Ova banka u 12 zemalja istočne i centralne Evrope i mediteranskih zemalja, ostvaruje poslovanje preko svoje direktne banke podružnice pomoću 1400 filijala i sa 9,1 miliona komitenata. (www.intesasanpaolo.ba) Kvalitetnije i bolje usluge, veća tehnička opremljenost, proširivanje poslovne mreže ciljevi su Intesa Sanpaolo banke kako bi osvojila veći tržišni udio u Bosni i Hercegovini.

Tabela broj 161. Prvih sedam banaka koje posluju u Bosni i Hercegovini
Izvor: www cbbih.ba,www.abrs.com, www.fba.ba

(000km)

	Ukupna aktiva	Ukupni kapital	Ukupni krediti	Ukupni depoziti	Profit prije oporezivanja	Profit poslije oporezivanja
Unicredit bank Mostar	3.313.664	712.300	2.617.373	3.444.803	89.171	79.584
Unicredit bank B. Luka	1.255.022	174.515	840.401	685.200	23.304	21.376
NLB banka Sarajevo	932.439	107.522	589.583	767.183	8.643	7.691
NLB banka B.Luka	1.199.442	135.229	689.155	927.234	20.634	18.897
Nova banka B.Luka	1.950.911	135.436	1.189.769	1.255.234	13.779	12.070
Raiffeisen bankSarajevo	1.893.594	529.232	2.059.096	2.935.840	75.163	67.163
Sberbank Sarajevo	1.101.537	159.994	879.400	674.884	6.919	6.207
Sberbank B.Luka	818.757	116.819	622.529	620.978	5.438	4.520
Addiko bank Sarajevo	810.030	189.010	569.580	5.235	-90.106	-91.014
Addiko bank B.Luka	795.300	147.689	447.000	579.500	-21.378	-21555
Intesa Sanpaolo bank	1.545.292	232.970	1.072.532	1.060.148	29.137	26.106

Grafikon broj 71. Prikaz učešća banaka u Bosni i Hercegovini u ukupnoj aktivi u 2015. godini

Od banaka koje posluju na cijeloj teritoriji Bosne i Hercegovine, u oba entiteta, UniCredit grupa koju čine istoimene banke sa sjedištem u Mostaru i u Banja Luci, ostvarivala je najveći tržišni udjel. UniCredit banka sa sjedištem u Mostaru ostvarivala je veću neto dobit na nivou Bosne i Hercegovine u odnosu na UniCredit banku sa sjedištem u Banja Luci. UniCredit grupa ostvarivala je 23% učešća u ukupnoj aktivi. Raiffeisen banka zauzimala je drugo mjesto, ona u oba entiteta posluje kao jedna banka sa tržišnim udjelom od 16%. Od dvije sastavljene banke posluje NLB grupa koja je zauzimala treće mjesto po veličini zajedničke aktive, gdje je banka sa sjedištem u Banja Luci ostvarivala veću neto dobit od banke sa sjedištem u Sarajevu, koja je ostvarivala 10% tržišnog udjela. Sberbank grupa je na sledećem mjestu i ona se takođe sastoji od dvije banke sa sjedištem u Banja Luci i u Sarajevu i čini 8% tržišnog udjela. Nova banka posluje kao jedna banka u oba entiteta i imala je tržišni udio od 7%. Hypo Alpe Adria group, koja takođe posluje u oba entiteta sa dvije odvojene banke, sa sjedištem u Mostaru i Banja Luci imala je tržišni pad i sa tržišnim udjelom učestvovala je sa 9%. Gubitak koji je ostvarila ova grupa znatno narušava rezultat cjelokupnog sektora. Ove banke imaju novog vlasnika i novi naziv Addiko bank. Ostale banke koje posluju na području Bosne i Hercegovine nisu ostvarivale velike finansijske rezultate kao prethodne grupacije i banke. Od ukupno 25 komercijalnih banaka koje su poslovale na ovom tržištu, 79% bankarskog tržišta kontrolisalo je prvih sedam banaka. Ako se izuzme rast i pad tržišnog udjela pojedinih grupacija i banaka, u bankarskom sektoru Bosne i Hercegovine nema većih promjena u odnosu na prethodne godine. Iako je prilično veliki broj banaka na mali broj stanovnika koncentracija kapitala je i dalje velika. Uprkos generalno teškoj situaciji u cijeloj domaćoj ekonomiji banke nastavljaju sa dobrim poslovanjem. U trenutnom ekonomskom okruženju banke povećavaju kreditiranje onih kod kojih je izvjesnije i lakše naplatitipotraživanja, što utiče njihovo bolje poslovanje.

5.6. Bankarski sektor u zemljama regiona

Kao sastavni dio tranzicije, proces restruktuiranja primjenjuje se na aktivnosti preko kojih banke mijenjaju prioritete njihove strukture sa ciljem većeg i efikasnijeg poslovanja, povećanja profita, razvijanja banke, smanjenja rizika, uštede na troškovima, prodor na nova tržišta, poboljšanje u upravljanju bankom. U bankarskom sektoru regiona, zastupljen je, sa većinskim učešćem, strani kapital. Zemlje regiona imaju sličan nivo ekonomske razvijenosti. Razvojem finansijskih institucija kao što su

penzioni fondovi i osiguravajuća društva na svjetskom tržištu dolazi do smanjenja broja banaka. Veliki izazov za postojeće banke predstavlja pojavljivanje banaka sa savremenim modelima poslovanja i druge institucije koje ulaskom na tržište preuzimaju dio bankarskog tržišta, bez obzira na njihov mali procenat.(Macut M., 2014) Povećanje ili smanjenje broja banaka određeno je brojnim faktorima sa kojima se banke suočavaju kako u svakodnevnom poslovanju tako i u osvajanju novog tržišta, neki od njih su: nivo bruto domaćeg proizvoda, nivo kamatnih stopa, stopa inflacije, monetarna politika Centralne banke, politika po pitanju ulaska novih učesnika na tržištu, politička situacija, rizik i administrativne barijere zemlje domaćina. Sa pojavom ekonomske krize u bankarskom sektoru u proteklih nekoliko godina u finansijskom sistemu Evropske unije došlo je do pojave umanjenja broja finansijskih institucija.(www.ecb.europa.eu) Pa je tako na kraju 2011. godine ovo bankarsko tržište imalo za 3,5% manje finansijskih institucija u odnosu na 2009. godinu.

Nakon formiranja stabilnog bankarskog sektora, u zemljama tranzicije, nastavljeno je održavanje finansijskog sistema uključujući i druge finansijske institucije poput investicionih i penzionih fondova, lizing i osiguravajućih kompanija. Kada je riječ o učesnicima na bankarskom tržištu u region, u zadnjih nekoliko godina nisu zabilježene velike promjene. Prije početka ekonomske krize najveći broj banaka bio je na teritoriji Rumunije (preko 39), Hrvatske i Srbije (preko 29) manji broj banaka bio u Albaniji i Crnoj Gori (oko 20). (www.bscee.org) Srbija i Bosna i Hercegovina bilježe izlaske pojedinih banaka sa tržišta. Banke su krajem XX vijeka ostale bez svojeosnovne uloge, aktiviranje sredstava koja su slobodna i plasiranje tih sredstava u projekte koji dinose profit, na taj način je povjerenje u bankarski sistem izostalo radi smanjenja mogućnosti klijenata da u svakom momentu mogu raspolagati vlastitim sredstvima, kao i radi negativnih iskustava sa piramidalnim bankama krajem XX vijeka. (Erić Jović M., 2013) Iz ovog je proistekla potreba za sprovođenjem reformi u obliku privatizacije banaka koje su bile u državnom vlasništvu i ujedno otvaranje ovog sektora stranim investitorima. Zemlje regiona koje su pripadale bivšoj SFRJ nisu imale klasičan monobankarski sistem kao neke druge zemlje jugoistočne Evrope. U ovim zemljama regiona, platni sistem odvijao se preko državne institucije koja se zvala služba društvenog knjigovodstva, koji nije podrazumjevao promet stanovništva niti promet sa inostranstvom. Osnovni zadatak jugoslovenskih banaka bio je da obezbjede optimalan nivo sredstava za odgovarajuće namjene i u adekvatno vrijeme po prihvatljivoj cijeni. Banke su svoje poslovanjeprovodile prema klasičnijim modelima boniteta,solventnosti i boniteta.(Matić V., 2014) Banke su u skladu sa količinom depozita plasirale kredite. Osnivanje dvoslojnih bankarskih sektora sa određenim bankarskim subjektima, obilježio je proces tranzicije. Kako bi bilo ostvareno uspješno restruktuiranje banaka, moraju biti određeni preduslovi kao što su:(Dinkić, M.; Jelašić, R.;, 2001)

- unutrašnja politika za realizaciju ovog procesa
- razvoj opšte ekonomske situacije u zemlji,
- finansijska podrška međunarodne zajednice naporima da izvrše restruktuiranje banaka,
- raspoloživost odgovarajućih finansijskih sredstava ove namjene,
- primjena prvog i institucionog okvira za regulisanje potraživanja i likvidaciju banke,
- odgovarajući finansijski i kadrovski potencijal državne agencije za sanaciju banaka,
- socijalni program za zaposlene koji ostanu bez posla u bankarskom sektoru,
- koordinacija sa ministarstvima za privatizaciju i finansiije.

U zemljama u regionu početkom 2000.-tih godina javlja se interesovanje stranih investitora za bankarsko tržište. Neki od faktora koji su opredjelili strane investitore za ulazak na tržište bankarskog sektora regiona bili su: razvijena finansijska i kreditna tržišta, nivo bruto domaćeg proizvoda, niska stopa inflacije, ekonomski rast i ostvarivanje prinosa. Ključnu ulogu u dolasku stranih investitora odigralo je ostvarenje prinosa, pa su tako i donosili odluke o dolasku na ova tržišta i ostvarili dominaciju i veću

konkurentnost. Najveće interesovanje za ova tržišta pokazale su njemačke, austrijske, italijanske i francuske banke. Dolaskom stranih banaka u bankarski sektor regiona došlo je i do očekivanih koristi kao što su uvođenje novih tehnologija i inovacija, poboljšanje konkurentnosti i infrastrukture, kao i dolazak stranih investitora. Banke sa većinskim stranim kapitalom bolje su poslovale od domaćih banaka jer su pružale kvalitetniji nivo usluge.

U određenom broju ekonomskih sistema, naročito u zemaljama regiona, primjetan je bio nivo umanjenja udjela banaka u državnom vlasništvu u sistemu, koji je posljedica: usmjeravanje domaćeg bankarskog sistema za strani i domaći privatni kapital, uvođenje trenda privatizacije i zatvaranje banaka koje su opterećene u državnom vlasništvu.(Marinković, S.; Ljumović, I.;, 2011) Ulaskom stranih banaka na nova tržišta dolazi do određenih prednosti i nedostataka, neki od njih su: banke prate svoje glavne klijente i osnivaju nove filijale u zavisnosti od potrebe klijenata, strane banke dolaskom na tržište zemalja u razvoju daju kredite po pristupačnijim uslovima, omogućavaju razmjenu znanja, iskustva, kapitala i prakse, novo okruženje može uvećati troškove i umanjiti efikasno poslovanje banke.

5.6.1. Transformacija bankarskog sektora u zemljama regiona

Proces restruktuiranja domaćeg bankarskog sistema imalo je za posljedicu, umanjenje broja banaka, u kojima je većinsko vlasništvo državno, dok jedošlo do povećanja broja banaka čiji su vlasnici inostrana domaća pravna lica.(Mešić D., 2006) U Srbiji je 2001. godine bankarski sektor bio u većinskom državnom vlasništvu od 65%. U Hrvatskoj ključne promjene desile su se, u sličnom vremenskom razdoblju, privatizacijom najveće banke (Zagrebačka banka) od strane stranog ulagača. Odmah za njom privatizovane su sledeće tri banke po veličini.

U Crnoj Gori proces promjene vlasništva bankarskog sektora dobio je na intenzitetu 2005. godine kada je privatizovana Podgorička banka, u sledećoj godini privatizovane su još tri veće banke pa je tako vlasništvo stranih grupacija sa početnih 17% poraslo na 90%. I u Bosni i Hercegovini na početku privatizacije bankarskog sektora 60% bilo je u korist stranih institucija.

U jeku ulaska stranih institucija na bankarski sektor najviše ih dolazi iz National Bank of Grece, Eurobank, Alpha Bank, ATP Bank, Pireus Bank, Raiffeisen Bank, Banca Intesa, UniCredit Bank, Erste Bank i druge.

5.6.2. Pokazatelji finansijskog stanja u bankarskom sektoru zemalja regiona

Banke u regionu su likvidne i kapitalizovane. Strah vezan za likvidnost i kvalitet aktive prouzrokovan je stanjem u određenim domaćim bankama u Bosni i Hercegovini i Crnoj Gori, odnosno njihovom propadanju. Zakonske reforme i detaljniji nadzor Evropske bankarske unije, nekim bankama stvaraju pritisak da nastave sa smanjivanjem količine kapitala ili da prodaju svoje ispostave.

Tabela broj 162. Osnovni pokazatelji poslovanja u bankarskom sektoru u državama regiona
Izvor: www.mmf

Država	Srbija		Hrvatska		Bosna i Hercegovina		Crna Gora	
Godina	2014.	2015.	2014.	2015.	2014.	2015.	2014.	2015.
Ukupna aktiva (EUR)	27.332	28.196	52.603	52.560	12.298	12.753	3.136	3.472
Rast u odnosu na prethodnu godinu %	(0,6)%	3,2%	(1,0)%	(0,1)%	4,3%	3,7%	1,05%	1,10%
Ukupni krediti (EUR)	15.520	15.897	36.983	36.593	8.422	8.623	2.396	2.385
Rast u odnosu na prethodnu godinu %	(1,78%)	2,43%	(2,4%)	(1,1%)	2,8%	2,4%	1,86%	0,9%
Ukupni depoziti (EUR)	13.967	14.788	37.459	39.405	7.861	8.453	2.308	2.624
Rast u odnosu na prethodnu godinu %	2,3%	5,9%	1,7%	5,2%	7,9%	7,5%	10,03%	13,7%
Tržišni udio banaka u državnom vlasništvu%	19,2%	17,9%	5,2%	5,2%	2,7%	2,4%	18,10%	19,60%
Tržišni udio banaka u stranom vlasništvu%	75%	76%	90%	89%	84%	85%	81,90%	80,40%
ROA %	0,1%	1,2%	0,5%	(1,2%)	0,7%	0,3%	0,79%	(0,10%)
ROE %	6,6%	5,6%	2,8%	(8,0%)	5,2%	2,4%	5,35	(0,74%)
Adekvatnost kapitala	20%	21,2%	21,4%	21,0%	16,3%	15,0%	16,18%	15,49%
Nekvalitetni krediti	21,5%	22%	17,1%	16,6%	14,2%	13,7%	16,80%	12,60%
Broj banaka	29	31	28	28	26	26	12	14

Profitabilnost banaka regiona bila je opterećena problemima sa lošim kreditima. Na takvo loše stanje utiču krediti u švajcarskim francima i nenaplativi krediti. Na nivou pojedinačnih banaka postojale su razlike u kvalitetu aktive, iako je bankarski sektor regiona uspio, u zadnjih nekoliko godina, smanjiti broj nenaplativih kredita. Zaradu banaka i kapitalne rezerve može da ugrozi visok stepen rezervisanja zbog nenaplaćenih kredita. Nenaplativi krediti stvaraju veliki pritisak na bankarski sektor ovih zemalja, iako većina zemalja bilježi poboljšanje.
Bilanse banaka opterećivali su NPL–ovi (neneplativi krediti) koji su smanjivali kapital i profit i samim tim otežavali su bankama da aktivno učestvuju u ekonomskom rastu. U pojedinim zemljama provedene su reforme koje su trebaleuticati na smanjenje iznosa NPL–a. Pa je tako u Republici Srpskoj usvojen zakon o nesolventnosti a u Crnoj Gori donešen je zakon o dobrovoljnom finansijskom restruktuiranju.

Tabela broj 163. Osnovni pokazatelji finansijske stabilnosti u državama regiona,Izvor: www.mmf

Zemlja	Koeficijent solventnosti	Učešće loših kredita	Prinos na aktivu	Prinos na kapital
Srbija	21,4%	22,8%	1,1%	5,4%
Hrvatska	22,3%	17,1%	0,8%	6,0%
Bosna i Hercegovina	16,3%	14,1%	0,7%	5,7%
Crna Gora	15,9%	16,7%	0,8%	2,8%

Koeficijent solventnosti, među ovim zemljama, najbolji su imali Hrvatska (22,3%) i Srbija (21,4%). Učešće u lošim kreditima isto tako imale su najveće Srbija (22,8%) i Hrvatska (17,1%). Kada je u pitanju profitabilnost Srbija je imala najveći prinos na aktivu od 1,1% a prinos na kapital od 5,4%. Hrvatska je imala manji prinos na aktivu, od Srbije, 0,8% dok je imala veći prinos na kapital od 6,0%. Bosna i Hercegovina je imala visok prinos na kapital od 5,7% dok je prinos na aktivu bio 0,7%.

5.6.3. Bankarski sektor Srbije

U Srbiji je na kraju 2015. godine poslovalo 30 banaka sa ukupnom aktivom od 25 milijardi evra. Pet najvećih banaka zauzimalo je tržišno učešće od 57%. Dominantno učešće u bankarskom sektoru Srbije imale su banke porijeklom iz Italije, Austrije, Grčke i Francuske sa ukupnim tržišnim učešćem od 64,3%. (www.nbs.com)Ukupan broj zaposlenih u bankarskom sektoru na kraju 2015. godine iznosio je 24.193. Na osnovu analize kretanja broja zaposlenih nastavljen je trend smanjenja ovog broja, jer je u 20% banaka smanjen broj osoblja koji je u direktnom kontaktu sa klijentima.Deset najvećih banaka u Srbiji imalo je učešće u neto bilansnoj aktivi od 76,8%, u ukupnim depozitima 79%, u ukupnim kreditima učešće su imalo je 75%.

Na nivou bankarskog sektora Srbijaje bilježila pozitivan neto finansijski rezultat na kraju 2015. godine koji je iznosio prije oporezivanja 79.508 mil. evra. Na kraju 2015. godine od ukupno 30 banaka, sa dobitkom je poslovalo 17 banaka a 13 je ostvarilo negativan finansijski rezultat. Prinos na kapital (ROE) na kraju 2015. godine iznosio je 1,58% dok je i prinos na aktivu (ROA) isto tako bilježio rast u odnosu na prethodne godine u iznosu od 0,32%. Glavni razlog za rast neto dobitka bio je rast neto prihoda od kamata kao i efekti po osnovu pozitivnih kursnih razlika. Neto kreditni gubici bankarskog sektora povećani su u odnosu na prethodne godine zbog toga što su neto rashodi po osnovu indirektnih otpisa bilansnih pozicija povećani. Neto reshod je bankarski sektor zabilježio i po osnovu direktnog otpisa nenaplativih potraživanja, ukupni operativni rashodi bankarskog sektora bili su povećani za 1,3% u odnosu na prethodnu godinu.

Tabela broj 164. Prvih pet banaka koje posluju uSrbiji, Izvor: www.nbs.com

	Banca Intesa a.d. Beograd	Komercijalna banka a.d. Beograd	Unicredit Bank Srbija a.d. Beograd	Societe Generale banka Srbija a.d. Beograd	Raiffeisen banka a.d. Beograd
Ukupna aktiva (000RSD)	489.799.169	391.856.849	308.283.811	230.537.473	234.486.451
Tržišno učešće%	17%	12,3%	10,24%	9,9%	7,8%
Ukupan kapital (000RSD)	114.597.944	61.299.734	39.557.493	36.582.755	55.105.451
Neto rezultat (000RSD)	8.584.579	(6.299.631)	6.366.383	2.063.461	4.341.952
ROA	1,74%	(1,62%)	2,05%	0,84%	1,8%
ROE	7,47%	(9,35%)	10,3%	5,35%	7,7%
Adekvatnost kapitala	20,72%	22,70%	19,6%	16,8%	27,77%
Broj organizacionih jedinica	178	209	71	103	83
Broj zaposlenih	3.010	2.877	1.145	1.349	1.482

Najveća banka u bankarskom sektoru Srbije po svim kriterijumima bila je Banca Intesa a.d. Beograd koja je ostvarila tržišno učešće od 17%. Od ukupno 30 banaka u Srbiji na kraju 2015. godine, sa dobitkom je poslovalo 17 banaka, dok je 13 banaka ostvarilo negativan finansijski rezultat. Prisutan je Bio je prisutan nivo izražene koncentrisanosti pozicija gubitka i dobitka na nivou bankarskog sistema, pa je tako 79% sveukupnog dohotka opredjelilo pet banaka sa uvećanim profitom, dok je pet banaka sa velikim gubitkom činilo 85% ukupnih gubitaka sektora. (www.nbs.com)Rizični krediti bili su jedan od glavnih faktora koji su imali negativan uticaj na ostvareni rezultat kao i pad kamatnih stopa koji je bio manji za 6,3% u odnosu na prethodnu godinu.

5.6.4. Bankarski sektor Crne Gore

Na kraju 2015. godine u Crnoj Gori poslovalo je 14 banaka sa većinskim stranim vlasništvom od 80% dok je domaćem privatnom vlasništvu pripadalo 17,3% banaka a u državnom vlasništvu nalazilo se 2,3%. U bankarskom sektoru Crne Gore veliko učešće imajule su banke iz Mađerske, Austrije, Slovenije, Srbije i Turske. Bankarski sektor Crne Gore u 2015. godini zapošljavao je 2.515 radnika. U 2015. godini ukupni bankarski sektor Crne Gore bilježio je gubitak od 3,2 miliona evra. Tokom 2015. godine padajući trend imali su loši krediti uz određene oscilacije, pred kraj 2015. godine ovi krediti iznosili su 299,9 miliona evra, i bili su za 75,8 miliona evra ili 20,2% niži u odnosu na 2014. godinu.
Loši krediti su krajem 2015. godine činili 12,57% sveukupnih kredita, i njihovo učešće je smanjeno za 3,33% u ukupnim kreditima. (www.cb-cg.org)Nivo nekvalitetnih kredita, i pored smanjenja, u 2015. godini predsravljao je rizik za likvidnost. Banke su i tokom 2015. godine vodile politiku obazrivog kreditiranja, oslanjajući se pretežno na sopstvena likvidna sredstva. Pri tome su izbjegavale kreditiranje privrede i stanovništva sa rizičnim profilom, a plasirale su sredstva kod ino banaka ili ulagale u hartije od vrijednosti. Ukupni krediti banaka iznosili su 2.385 miliona EVR-a i pokazuju blagi rast u odnosu na prethodnu godinu. (www.gov.me) Zabilježen je i konstantan rast depozita koji je iznosio 2.625 miliona evra.

Tabela broj 165. Prvih pet banaka koje posluju u Crnoj Gori, Izvor: www.cb-cg.org

	115 ogorska Komercijalna banka a.d.	Erste Bank a.d. Podgorica	Societe Generale banka Montenegro	Hipotekarna banka Crne Gore	NLB Banka a.d. Podgorica
Ukupna aktiva (000 evra)	594.847	369.239	436.091	411.310	486.582
Tržišno učešće%	20,3%	8,7%	11,5%	10%	14,8%
Ukupan capital (000 evra)	98.613	51.950	49.536	35.164	70.169
Neto rezultat (000 evra)	7.131	6.532	6.310	3.489	1.558
ROA	1,21%	1,76%	1,44%	0,84%	0,32%
ROE	7,93%	12,57%	12,73%	9,92%	2,2%
Adekvatnost kapitala	16,3%	17%	12,85%	12,85%	15,93%
Broj organizacionih jedinica	29	17	20	18	21
Broj zaposlenih	436	266	293	189	330

U bankarskom sektoru Crne Gore, po svim kriterijumima dominantnu ulogu imala je Crnogorska komercijalna banka, koja je članica OTP grupacije. Slijedile su je NLB banka, zatim Societe Generale banka Montenegro, kao i Hipotekarna banka Crne Gore i Erste banka. Visoke kamatne stope i naknade koje se plaćaju u bankama Crne Gore bile su posledica razuđenosti bankarskog sistema. Samim tim što su bankarske usluge bile skuplje i bankarsko poslovanje je biloneodrživo za većinu banaka. Pad kamatnih stopa i cjenovnu konkurenciju određuju vodeće banke na ovom tržištu.

5.6.5. Bankarski sektor Hrvatske

U Hrvatskoj je na kraju 2015. godine poslovalo 27 banaka, od toga su 90,3% bile banke sa većinskim stranim vlasništvom dok su 5,3% državne banke a 4,4% činile su domaće privatne banke. Najveću štetu poslovnom rezultatu banaka nanijeli su krediti u švajcarskim francima. Izostanak kreditnog rasta i krediti u švajcarskim francima uzrokovali su gubitke u bankarskom sektoru. S druge strane, depoziti su ostvarili rast kako depoziti stanovništva tako i depoziti pravnih lica, pa su tako ukupni depoziti iznosili 8,1 mlrd. kuna. Na kraju 2015. godine, sveukupna imovina banaka bila je 400,5 mlrd. kuna.

Tabela broj 166. Prvih pet banaka koje posluju u Hrvatskoj, Izvor: www.hnb.hr

	Zagrebačka banka d.d.	Privredna banka Zagreb d.d.	Erste& Steiemarkische Bank d.d.	Raiffeisenbank Austria d.d. Zagreb	Societe Generale Bank d.d.
Ukupna aktiva (u mil. kn)	58.529	69.214	6.656	21.516	27.409
Tržišno učešće%	26%	17,5%	15,40%	8%	8,7%
Ukupan kapital (u mil. kn)	14.764	11.424	6.136	4.014	3.534
Neto rezultat (u mil. kn)	153	193	-1.012	-241	120
ROA	0,26%	0,26%	2,87%	1,12%	0,43%
ROE	1,03%	1,67%	14,98%	6%	3,39%
Adekvatnost kapitala	15,2%	22,2%	19,77%	21,13%	18,7%
Broj organizacionih jedinica	132	250	132	70	96
Broj zaposlenih	4.159	3.462	2.449	2.319	1.380

Imovina svih banaka u bankarskom sektoru na kraju 2015. godine iznosila je 393,5 mlrd kuna i bila je manja u odnosu na prethodnu godinu. Banka koja je najbolje poslovala u bankarskom sektoru Hrvatske bila je Zagrebačka banka čije je ukupno tržišno učešće bilo 26%. Privredna banka zauzimala je drugo mjesto sa tržišnim udjelom od 17,5% dok je na trećem mjestu Erste banka sa tržišnim učešćem od 15%. Sa dobitkom je poslovala i Societe Generale Bank čije je tržišno učešće bilo 8,7%. Raiffeisenbank Austria poslovala je sa gubitkom u 2015. godini kao i Erste&Steiemarkische Bank. (www.arhivanalitika.hr)

Z A K L J U Č A K

Rezultatom našeg empirijsko – teorijskog istraživanjapotvrdili smo kako generalnu tako i posebne hipoteze. Iz rezultata,naših i ne samo naših,naučnih istraživanja proizilazi da je jedna od osnovnih karakteristika zemalja u tranziciji ta da je razvoj tržišta zasnovan na masovnoj privatizaciji državnog kapitala u preduzećima. Identičnu sudbinu imalo je i tržište kapitala Bosne i Hercegovine, u to se uključuju specifičnosti zemlje, čiji je početak i razvoj isključivo bio vezan za koncept masovne privatizacije.

Pedesetih i šezdesetih godina prošlog vijeka u mnogim zemljama kontrolu nad kretanjem kapitala vršili su državni organi da bi sedamdesetih godina taj trend počeo da slabi. Osamdesetih godina desio se ozbiljan preokret, tada je tržište kapitala preuzelo dominantnu ulogu u većini zemalja. Takođe dolazi do ukidanja ograničenja u kretanju kapitala što doprinosi njegovoj globalizaciji. Zbog globalizacije međunarodnog tržišta kapitala, krize više nisu lokalno ograničene već se njihovi negativni efekti odražavaju na ukupna privredna kretanja u svijetu. I pored negativnih pojava globalizacija omogućava veće obime emisije hartija od vrijednosti i niže troškove finansiranja.

Na finansijskom tržištu učestvuju subjekti društvenog života koji se mogu podijeliti u nekoliko oblasti: javni oblast, privredna oblast, oblastza stanovništvo i oblast inostranih subjekata. Jedan od osnovnih funkcija finansijskog tržišta je da, na što efikasniji način, omogući pristup vrlo često nedovoljni finansijski potencijalimada bi se ostvarila tražnja za istima. Preko određenih transakcija na tržištu se primjenjuju drugačije cijene, kao na primjer kamatne stope, devizni kurs i cijene pojedinih hartija od vrijednosti.

Pored osnovne funkcije koju obavlja banka, ona sve više obavlja poslove koji je udaljavaju od tradicionalnog bankarstva. Primjenom savremene tehnologije omogućava se brža i lakša obrada podataka i dovodi do velikih promjena u funkcionisanju bankarstva. Poslovanje u bankarskom sektoru se posmatra kao sveukupan odnos ekonomskih, monetarnih i finansijskih regulatora preko kojih bankarski sektor ima zadatak održavanja stabilnosti nacionalne valute, snadbijevanja odgovarajućim novčanim iznosima, što efikasnije obavljanje platnog prometa i drugo. Sprovođenje kontrole količine novca koji se nalazi u opticaju u komercijalnim bankama vrši Centralna banka. U opticaju su različiti instrumenti kojima ona vrši provjeru, neki od važnijih su kupovina vrijednosnih papira kao I donošenje propisa o obaveznim rezervama koje banke trebaju da drže na računu kod centralne banke. Osnovni zadatak centralne banke je održavanje stabilnosti novca, odnosno stabilnost bankarskog i privrednog sektora, dok su njene osnovne funkcije izdavanje novčanica, kontrolisanje banaka, devizne funkcije, obavljanje poslova za državu i ostale funkcije.

Jedna od osnovnih karakteristika zemalja u tranziciji jeste razvoj (slobodnog) tržišta zasnovan na različitim modelima privatizacije. Sličnu sudbinu (masovna privatizacija) imao je bankarski sektor i Bosne i Hercegovine, čiji je početak i razvoj isključivo bio vezan za koncept privatizacije. Bankarski sektor Republike Srpske se nalazi u većinskom privatnom vlasništvu, sa dominantim učešćem stranog privatnog kapitala. Struktura vlasništva nad bankama u Federaciji Bosne i Hercegovine je pretežno privatna dok je u državnom vlasništvu jedna banka. Nadzor u radu bankarskog sektora u našoj zemlji obavljaju Agencije na entitetskim nivoima.

Nadzor u poslovanju nad bankama i drugim finansijskim organizacijama čije je osnivanje uređeno posebnim zakonima, treba da obavlja Agencija za bankarstvo Republike Srpske, koja prema zakonskim propisima daje odobrenja i dozvole za rad, nadzire poslovanje i obavlja ostale zadatke vezane za cjelokupan sektor. Profitabilnost poslovanja banke kao finansijske institucije predstavlja ključni princip dugoročnog poslovanja i njene stabilnosti. Rast profitabilnosti omogućava da banke ostvaruju sopstveni rast i razvoj, koji se manifestuje u ostvarenju većeg profita, a time i većih mogućnosti banke za ulaganje u edukaciju, savremenu tehnologiju, veću solventnost, što stvara pretpostavke ne samo za opstanak na tržištu, već i za još brži rast i razvoj.

Analizirajući pokazatelje poslovanja uzorkovanih banaka došli smo do rezultata da je bankarski sektor Republike Srpske odolijevao brojnim rizicima izazvanim globalnom finansijskom i ekonomskom krizom. Propadanje ključnih finansijskih institucija izazivao je direktan pritisak na banke u vidu povlačenja depozita, kao i pojavu panike kod učesnika u finansijskom transakcijama. Imajući u vidu evidentno smanjenje ekonomskih i privrednih aktivnosti u Republici Srpskoj, Bosni i Hercegovini pa i šire, potrebno je bilo da banke u cilju održavanja kvaliteta poslovanja, u narednom periodu svoje aktivnosti dodatno usmjere na izdvajanje adekvatnih rezervi za potencijalne kreditne gubitke, kontrolu nivoa dospjelih potraživanja a posebno nekvalitetnih kredita, poboljšanje upravljanja aktivom u cilju rasta profitabilnosti, smanjenje rashoda, jačanje informacione podrške i sigurnosti informacionih sistema – upravljanje finansijskom krizom. Poslovanje banaka utiče na cjelokupan razvoj i stabilnost jedne zemlje. Posebno je to izraženo kod zemalja u kojima banke čine glavne ako ne i jedine učesnike na finansijskom tržištu. Jedna od takvih zemalja je Bosna i Hercegovina. U uslovima tržišnog privređivanja banke su bile izložene brojnim promjenama kojima se moraju stalno prilagođavati. Proces prilagođavanja promjenama bili su i unutrašnjeg i spoljnog karaktera, i bili su pod uticajem brojnih rizika. Za stvarnu i kompletnu sliku o finansijskom položaju banaka neophodno je izvršiti reviziju njihovovg poslovanja. Finansijski pokazatelji, kao dokaz ostvarenih rezultata u datom periodu, pomažu u razumjevanju i dokazivanju bilansnih i vanbilansnih pozicija banaka. Sve je ovo ukazivalo na složenost i potrebu za stalnom stručnom analizom i naučnim istraživanjem.

Stabilnost i uspješnost poslovanja svake banke u velikoj mjeri zavisio je od kvaliteta kredita, odnosno od naplativosti kredita, s tim što su najveće učešće u ukupnoj strukturi aktive imali krediti i oni su predstavljali najrizičniji dio aktive. Agencija za bankarstvo Republike Srpske prema regulatornom okviru za klasifikaciju aktive i utvrđuje izloženosti kreditnom riziku svih stavki rizične aktive. Prilikom upravljanja rizikom, banke u Republici Srpskoj morale su se pridržavati odluke o minimalnim standarima za upravljanje rizikom likvidnosti banaka. Otežavanje mogućnosti daljeg razvoja i rasta bankarskog sistema bilo je smanjenje spoljnih podsticaja privrednom razvoju i produbljivanju unutrašnjih nedostataka predstavlja nezaobilaznu prijetnju što uspješnijeobavljanje poslova bankarskog sistema u budućnosti, dok neizbježnu fazu predstavlja provođenje reformi I poboljšanje ukupnog poslovnog ambijenta. Usporenost u primjeni savremenih izmjena u zakonskim okvirima takođe je jedna od opasnosti koje utiču na veću efikasnost u ovom sektoru, u tom slučaju je i pomjeranje nivoa javnog djelovanja prilikom objavljivanja podataka iz finansijskog i korporativnog sektoraod velikog značaja.

U Bosni i Hercegovini, uzevši u obzir nivo razvijenosti finansijskog tržišta kao i uslove u kojima se odvija poslovanje,velika pažnja posvećuje se rizicima koji se odnose na likvidnost, kao i devizni i kreditni rizik. Usljed nedostatka tržišta za najveći broj stavki aktive, nisu bile primjenjive sofisticirane tržišne procjene. Kao jedni od glavnih učesnika na finansijskim tržištima, banke obezbjeđuju profitabilnost ostalim finansijskim učesnicima i održavaju siguran finansijski sistem. Kada klijenti banaka žele povući svoja depozitna sredstva u približno istom vremenskom periodu šireći informacije o neizvršenju datih obaveza prema klijentima određene banke, nastaju problem po pitanju likvidnosti. Efekti ekonomske krize i na našu zemlju uticali su razvijanjem određenog nivoa umanjenog povjerenja građana u bankarski sektor, najprije preko držanja depozita u bankama.

Banke u Bosni i Hercegovini bile su u dominantno stranom vlasništvu, gdje se proces transformacije bankarskog sektora odvijao putem merdžera i akvizicije. U procesu vlasničke transformacije broj banaka se smanjivao u odnosu na početak tranzicije kada je vladao trend rasta broja banaka. Prednosti koje nude merdžeri i akvizicije u bankarskom sektoru su: brzo širenje poslovanja, veća efikasnost, pristupnost novim proizvodima i savremenim tehnologijama, dok se nedostaci ogledaju u tome da se svi ne privikavaju na isti način na promjene, da može postojati neki vid emocionalne veze klijenta sa bankom koji preuzima druga banka kao i dovoljna neposvećenost menadžmenta.

I u zemljama u regionu početkom ovog vijekaa dolazi do povećanog interesovanjainostranih investitora za domaći bankarski sektor. Ključnu ulogu u dolasku stranih investitora odigralo je ostvarenje prinosa, pa

su tako i donosili odluke o dolasku na ova tržišta i ostvarili dominaciju i veću konkurentnost. Najveće interesovanje za ova tržišta pokazale su njemačke, austrijske, italijanske i francuske banke. Dolaskom stranih banaka u bankarski sektor regiona došlo je i do očekivanih koristi kao što su uvođenje novih tehnologija i inovacija, poboljšanje konkurentnosti i infrastrukture, kao i dolazak stranih investitora. Banke sa većinskim stranim kapitalom bolje su poslovale od domaćih banaka jer su pružale kvalitetniji nivo usluge.

Direktan uticaj ekonomske krize ogledao se u postojanju realnog rizika u bankarskom sektoru usljed rasta problematičnih nekvalitetnih kredita, rasta kamatnih stopa, povlačenja depozita i smanjenja kreditne aktivnosti banaka. Kod nekih banaka u Republici Srpskoj osnovni problem bio je način njihovog poslovanja povezan sa prihvatanjem rizika.

Da bi privukla što više klijenata banka treba da, u svom kreditnom portfoliju, ima što više različitih vrsta kredita različite namjene ročnosti. Zbog raznovrsnosti i složenosti poslova savremenih banaka javljaju se i brojne klasifikacije bankarskih rizika. S obzirom na to da je moguć veliki broj uzroka za nastanak kreditnih rizika njihova podjela nije nimalo laka za utvrđivanje. Prilikom ocjenjivanja kreditne sposobnosti zajmotražioca važno je da se što detaljnije odredi da li jezajmotražilac u mogućnosti da vrati kreditna sredstva koja namjerava da podigne, u stvari hoće lisredstva koja je uzeo biti u stanju da vrati. Zbog ovih razloga banka treba da što preciznije odredi rizik vraćanja kredita. Kvalitet kreditnog portfolija komercijalne banke zavisio je od kvaliteta svakog pojedinačnog kredita koji se nalazio u datom portfoliju. Obaveza banke je da klasifikovanje kredita vrši razmatranjem sveukupnih činilaca koji su povezani sa osobinama korisnika kredita i njegovu solventnost. S obzirom da je veliki broj kredita ugovoren sa varijabilnom kamatnom stopom, struktura kreditnog portfolija ukazuje da postoji potencijalna opasnost, i da bi moglo doći do kašnjenja uprilikom vraćanja kredita i lošeg uticaja na kreditni portfolio. Udio loših kredita u cjelokupnom portfoliju i dalje je posebno izražen u sektoru nefinansijskih privatnih preduzeća.

Naše istraživanje bilo je bazirano na podacima koji su se nalazili u izvještajima Agencije za bankarstvo Republike Srpske i odnosili su se na period od 2009. do 2016. godine, kao period ekonomske krize. Zavisno od tehničke osposobljenosti banaka, podaci o lošim kreditima mogu se uzimati na mjesečnom nivou ili učestalije, serije loših kredita bile su vremenske serije, posmatrana vremenska serija trajala je od Q1 2009 do Q4 2016. godine. Ovaj vremenski interval istraživanja definisan je zbog analize uticaja ekonomske krize na bankarski sektor u Republici Srpskoj.

Primjenom deskriptivne statistike varijabli modela izračunata je vrijednost prosječnog NPL u analiziranom vremenskom periodu koja je iznosila 13,62%, maksimalna vrijednost NPL iznosila je 17,14% zabilježena u 2010. godini, dok je najmanja vrijednost iznosila 10,8%. Pokazatelji adekvatnosti kapitala ni u jednoj vrijednosti nisu se približile zakonskoj stopi od 12%, sve vrijednosti su bile iznad. Vrijednosti prinosa na aktivu bilježili su, u određenom periodu, i negativne predznake zbog negativnog finansijskog rezultata na nivou bankarskog sektora. Standardna devijacija bila je visoka kod problematičnih kredita 2,61 i kod vlasničkog udjela stranih banaka 4,51. Prosječan prinos na aktivu u maksimalnoj vijednosti iznosio je 1,29 dok je minimalna vrijednost zabilježena sa negativnim predznakom. Statistički pokazatelji koji su predstavljeni ukazuju na oscilacije određenih pokazatelja u bankarskom sektoru Republike Srpske. Može se primjetiti da je bankarski sektor bio kontinuirano adekvatno kapitalizovan, najveći pokazatelji adekvatnosti kapitala zabilježeni su u periodu 2010. - 2013. godine što je bila posledica usklađivanja standarda Bazela II i bankarskog sektora, odnosno priključivanje regulatornih rezervi u odbitne stavke osnovnog kapitala.

U ekonometrijskoj analizi koju smo radili korišćene su sledeće varijable koje bi mogle objasniti kretanje NPL–a u bankarstvu Republike Srpske u posmatranom periodu i to: adekvatnost kapitala (CAR), prinosa na aktivu (ROA), udio državnih banaka u bankarskom sektoru (STATE), udio inostranih banaka u bankarskom sektoru (FOREIGN), realna stopa bruto domaćeg proizvoda (REA BDP). Kada se govori o elementima dobrog poslovanja u bankarskom sektoru Republike Srpske, tačnije o elementu ROA u posmatranom periodu najveća vrijednost zabilježenaje 2015. godine. Pozitivnostanje u privredi i rast

ekonomskih promjena uticali su na povećenje povjerenje u banke kao i uvećanjepotražnje za finansiranjem, samim tim kretanje bruto domaćeg proizvoda (BDP) imao je značajan uticaj na profitabilnost banaka. Elementi ovog perioda privrednog rastabilo je malo učešće nekvalitetnih kredita i mali udio dužnika, dok se ekonomsko pogoršanje na tržištu vezalo za pogoršanje kreditnog portfolija i migraciju kredita iz više u nižu kategoriju aktive BDP-a. Deskriptivna statistika varijabli modela bavila se uređivanjem prikupljenih, empirijskih podataka, njihovim prikazivanjem i opisivanjem pomoću numeričkih vrijednosti: standerdne devijacije, prosjeka. Najznačajnije mjere oblika distribucije su: Skweness (mjera asimetrije distribucije) i Kurtosis (mjera homogenosti distribucije). Ekonometrijska istraživanja obuhvatila su određeni niz metodoloških postupaka zasnovanih na primjeni metoda pojedinih ekonomskih disciplina. Ciljevi ovih istraživanja bili su: testiranje ekonomske teorije, obezbjeđenje empirijski zasnovanih rezultata i predviđanje budućih vrijednosti.

Prva karakteristika koja je odredila izloženost banaka kreditnom riziku jeste varijacija kreditne aktivnosti. Varijable koje su se pokazale kao značajne su: adekvatnost kapitala, ROA, vlasnički udio državnih i stranih banaka. Varijabla adekvatnosti kapitala imala je negativan predznak i pokazala je kako njeno kretanje utiče na rast udjela problematičnih kredita u ukupnim kreditima. Banke, podstaknute većim profitima, svjesno su ulazile u različite rizične aktivnosti sa kapitalnim nivoom koji je iznad regulatornog minimuma. Prema tome, banke svoju kreditnu aktivnost usmjeravale su i prema manje solventnim dužnicima kod kojih je kreditni rizik izraženiji. ROA je imala pozitivan predznak što se moglo tumačiti preko povezanosti prinosa na aktivu sa rastom udjela problematičnih kredita. Pozitivan predznak imao je i udio državnih i stranih banaka, što je potvrdilo rast njihovog udjela u problematičnim kreditima dok realni BDP ima negativan predznak. Koeficijent determinacije iznosio je 0,988 a standardna greška 1,478. U svim prikazanim modelima koeficijenti su bili statistički značajni ali izuzetno niske vrijednosti. Kreditni rast bio je pod uticajem loših kredita a koeficijent uz ovaj regresor je bio ne samo statistički izuzetno značajan nego je imao nizak varijabilitet, prema smanjenju kreditnog rasta vodio je rast loših kredita, koji smo utvrdili, kroz racio kredita i aktive. Nastavljanjem ovakvog trenda loših kredita primjetno je da su oni ograničavajući i značajan faktor kreditnog rasta ili njegovog usporavanja. Kvalitetno upravljanje kreditnim rizikom, dobar menadžment loših kredita i odgovarajuća primjena standarda prudencione regulacije ključni su za održavanje kvalitetnog kreditnog rasta.

Kamatne stope bilježile su minimalan pad vrijednosti i njihova visina uticala je na vjerovatnoću neizvršavanja obaveza vezanih za vraćanje kredita, naročito u kriznim periodima. Na veći kamatni rizik uticale su visoke kamatne stope čime se povećavala vjerovatnoća da se preuzete obaveze neće izvršiti, naročito u periodu ekonomske krize i stagnacije privrede.

Ekonometrijska istraživanja obuhvatila su određeni niz metodoloških postupaka zasnovanih na primjeni metoda pojedinih ekonomskih disciplina. Ciljevi ovih istraživanja bili su: testiranje ekonomske teorije, obezbjeđenje empirijski zasnovanih rezultata i predviđanje budućih vrijednosti.

Da bi nadoknadile gubitke na kreditnom portfoiju banke bi morale privući dodatni depozitni material, koji kao i svaka druga roba ima cijenu. Depozitna transformacija se ne bi trebalo odvijati uz prikupljanje depozitnog izvora po visokoj realnoj kamatnoj stopi, koja povećava kreditni rizik i utiče na cijene bankarskih agregata. Banke koje imaju nadprosječne depozitne kamatne stope i koje željeni nivo kreditnog rasta obezbjeđuju kroz visoke kamatne stope trebaju biti pod posebnim nadzorom.

Dolaskom stranih banaka na naše prostore, u bankarskom sektoru Republike Srpske došlo je do razvijanja savremenijeg pristupa u upravljanju ljudskim resursima koji je podrazumjevao dugoročniji način obuke kojim se uticalo na ponašanje zaposlenih prema klijentima, na njihovu što veću i što bolju radnu uspješnost, profesionalizam, produktivnost, kreiranje novih bankarskih proizvoda od strane zaposlenih.

Adekvatno upravljanje ljudskim resursima u bankama postao jejedan od glavnih faktora za poboljšanje uspješnosti poslovanja banaka i postizanje konkurentske prednosti. Efikasnije usluge klijentima banaka pružaju oni zaposleni koji se brže prilagođavaju promjenama proizvoda, novim tehnologijama i usvajanju

novih znanja. Broj zaposlenih u bankarskom sektoru Republike Srpske godinama se povećavao, pa je tako u 2004. godini bilo zaposleno 2.153 radnika od kojih je najviše bilo zaposlenih sa srednjom stručnom spremom. Pod uticajem finansijske krize broj zaposlenih bio smanjen 2009. godine za 4% u odnosu na prethodnu godinu. Od 2010. godine pa do 2014. godine došlo je do značajnih promjena u kvalifikacionoj strukturi zaposlenih pa je tako zabilježen rast zaposlenih sa visokom stručnom spremaom a istovremeno pad broja zaposlenih sa srednjom stručnom spremom.

Sektor menadžmenta za upravljanje kreditnim rizikom treba da označi metode za kreditnu procjenu koje su validne i primjenjive u praksi. U modernim uslovima poslovanja procjena rizičnosti kredita može se sprovesti primjenom kreditnog rezultata za tržište privrede i građana. Od rejtinga klijenata zavisi procjena kreditne sposobnosti. Kreditni rejting treba da utvrđuje nezavisna eksterna agencija a u nekim slučajevima interna služba za kreditni rejting. Buduće aktivnosti i prioritetni zadaci u bankarskom sektoru trebaju biti usmjerene na njegov dalji razvoj, napredak i očuvanje njegove stabilnosti. Ovakvi ciljevi uslovljeni su budnim i stalnim angažovanjem svih dijelova sistema, izvršnih i zakonodavnih vlasti, sve ovo je preduslov za stvaranje boljeg okruženja koji bi podsticajno djelovao na banke. Ciljevi unapređenja poslovanja u ovom sektoru trebaju biti okrenuti ka jačanju bankarskog kapitala, unapređenje kreditnih proizvoda i njihova vjerodostojna realizacija i veće opreznosti prilikom odobravanja kredita na najveći nivo, kao i povećanje sposobnosti za upravljanjem mogućim kriznim situacijama.

Menadžment na nivou banke treba da stvara strukturu koja će primjenom u praksi pored ciljeva maksimiziranja vrijednosti, omogućiti odgovarajući obim i strukturu potreba za kapitalom, kao i odnos povjerilaca i vlasnika prema riziku, kontroli i prihodu. Vjerovatno najveći izazov pred kojim se u savremenim uslovima poslovanja nalaze menadžeri iz sektora kreditnog rizika jeste kako najbezbolnije od segmenata tradicionalnog pristupa prilikom kreditnog ocjenjivanja, uključujući nedostatke iz prošlosti i izbjegavanje mogućih sličnih grešaka u budućnosti. Primjenom koristi koje nude savremene tehnike kao što su softverski paketi za analizu uslova za odobravanje kredita.

Prema opšteprihvaćenim međunarodnim standardima aktive određeni su pokazatelji koji ukazuju na iznos aktive po zaposlenom i prikazuju rezultate efikasnosti u poslovanju banaka. Iznos aktive po zaposlenom, pojedinačno za banke, u posmatranom periodu, kretao se ispod i iznad prosjeka. Obaveza banke je da klasifikuje kredite uzimajući u obzir sve faktore koji su vezani za karakteristike korisnika kredita i njihovu likvidnost. Primjenom monitoringa na vrijeme se mogu uočiti eventualni problemi u otplati kredita.

Na samom početku rasta kapitalnog tržišta u Bosni i Hercegovini, nije se ni očekivalo da ono bitno unaprijedi privredni razvoj na način da preko emisije hartija od vrijednosti preduzeća uspiju da finansiraju svoj razvoj i rast.U radu Bosanskohercegovačkih berzi primjenjena su iskustva zapadnih tržišta kapitala i instrumenata kontrole njihovog rada. Najveći obim trgovine i rast cijena akcija na berzama ostvaren je u početnom periodu trgovanjem akcija velikih sistema. Osnovna težnja domaćihberzi bila je da rade na postizanju većih nivoa usluga koji su dominantni na razvijenim tržištima. U prioritetne strateške ciljeve stavljen je kvalitet, fer i transparentno okruženje kako za domeće tako i za inostrane investitore kao i edukacija menadžmenta privatnih kompanija da bi bili bolje upoznati sa mogućnošću prikupljanja kapitala na berzi. Jedan od ciljeva bio je tehničko usavršavanje u koje spadanapredovanje elektronskih sistema in a taj način može se obezbjediti jača veza između članova berzi sa ostalim berzama u regiji i dalje usavršavanje web portala. 27

Instrumenti kojima se najčešće trgovalo na tržištu kapitala Bosne i Hercegovine jesu akcije, kao vlasničke hartije od vrijednosti i obveznice kao dužničke hartije od vrijednosti.U uslovima finansijske krize najviše je dolazilo do pada na tržištu akcija. Što se tiče finansijskog tržišta u Bosni i Hercegovini ono je i dalje nedovoljno razvijeno i može se opisati kao relativno mlado. Svi problemi u finansijskom sistemu koji su nastali tokom deset godina postojanja finansijskog tržišta Bosne i Hercegovine, mogu se pripisati njegovom ne baš lakom nastanku i rastu. Krajem devedesetih godina, Bosna i Hercegovina je prošla kroz

etapu transformacije javnog vlasništva koji je u tom periodu bio dominantan na finansijskom tržištu. Finansijsko tržište u Bosni i Hercegovini doživilo je ekstreman rast u 2006.i 2007. godini, u 2008. i prvoj polovini 2009. godine tržište nije funkcionisalo na način koji bi omogućio da se ne zaustavi rast i da se ne izgube pozitivni efekti na privredni rast i razvoj Bosne i Hercegovine koji je zabilježen u prethodnom periodu.

Za efikasnost, razvoj i funkcionisanje tržišta kapitala Republike Srpske, u obrađenom periodu bili su zainteresovani različiti učesnici na finansijskom tržištu Republike Srpske. U prvom redu to je Vlada Republike Srpske, koja je emitovala dugoročne obveznice kako bi finansirali budžetski deficit. Jedinice lokalne samouprave takođe vrše emisiju dugoročnih obveznica kako bi finansirale kapitalne projekte. Takođe, osiguravajuće kompanije i investicioni fondovi, kao i najznačajniji institucionalni investitori u Republici Srpskoj, bili su zainteresovani za funkcionisanje, efikasnost i razvoj tržišta kapitala Republike Srpske. Pored njih tu su bile kompanije koje posluju na teritoriji Republike Srpske, kao i velike inostrane kompanije koje imaju strateške ciljeve na teritoriji Republike Srpske.

Republika Srpska i Federacija Bosna i Hercegovina su, masovno kotirali stotine preduzeća na berzu, što je bila obavezna zakonska odredba. Znatan dio tih preduzeća je, godinama kasnije, nestao sa berzanskog tržišta, što zbog bankrota, što zbog, ukrupnjenja vlasništva dominantnog akcionara i istiskivanje manjinskih akcionara. Suprotstavljeni su ciljevi što uspješnije prodaje državnih preduzeća i poštovanja prava akcionara, pogotovo manjinskih, dok je i sama regulativa često bila u suprotnosti sa posebnim privatizacionim zakonima za pojedina preduzeća od značaja za državu.

Privatizacija Telekom Srpske a.d. Banja Luka, kao najveće kompanija koja se kotira na Banjalučkoj berzi, doprinjela je porastu zanimanja za tržište kapitala. Telekom Srpske a.d. Banja Luka najaktivniji je na tržištu kapitala Republike Srpske. Interes investitora bio je najveći za ulaganje u akcije preduzeća koja su isplaćivala redovno dividendu, samim tim na tržištu kapitala Republike Srpske, najveći interes je za akcije Telekoma Srpske a.d. Banja Luka jer nude dividendni prinos oko 12%, a korporativno upravljanje u ovom preduzeću je na visokom nivou. Berzanski indeks BIRS reprezentuje kretanje cijena akcija najuspješnijih preduzeća u koje spada i Telekom Srpske a.d. Banja Luka

U generalnom zaključku možemo da potvrdimo našu generalnu hipotezu da "svjetska ekonomska i finansijska kriza u bitnom determiniše funkcionisanje i negativno djelovanje na finansijski sistem".

Kao i potvrdu posebnih hipoteza kojima potvrđujemo da:

- nastanak, promjene i razvoj finansijskog tržišta determinisani potrebama tranzicije društvene svojine u privatnu,zasnovanost ove hipoteze polazi od toga da je bankarski sektor u potpunosti privatizovan sa dominacijom stranog kapitala,
- organizacioni oblici, vrste banaka i strukture finansijskog potencijala determinišu razvoj i promjene finansijskog sistema u istraživanom periodu obilježenog finansijskom i ekonomskom krizom, prema čemu je bankarski sektor najjači i najznačajniji dio finansijskog sistema u Bosni i Hercegovini, depoziti predstavljaju osnovni izvor poslovanja i krediti su osnovni proizvod,
- razvoj, organizacije i upravljanje bankarskog sektora Bosne i Hercegovine i smanjenje kreditnih linija utiču na likvidnost banaka kao i trenutno stanje i aktuelni problemi, ekonomska kriza usporila je rast i razvoj bankarskog sektora, a samim tim povećala se izloženost kreditnom riziku,
- finansijski procesi na finansijskim tržištima Bosne i Hercegovine determinisani su nastankom, promjenama i razvojem dvije berze, jedan od ključnih problema na tržištu kapitala u Bosni i Hercegovini je njegova nelikvidnost, što je u najvećoj mjeri uslovljeno nedovoljnom razvijenošću domaćih institucionalnih investitora,
- od kvaliteta upravljanja ljudskim resursima bankarskog sektora Republike Srpske neposredno zavisi kvalitet poslovanja banaka na finansijskom tržištu, jer moderan koncept kvaliteta upravljanja ljudskim resursima uključuje i povjerenje, discipinu i temeljan pristup koji se bazira na potrebama klijenata.

Analizom indikatora koji pokazuju kretanje tržišta kapitala Bosne i Hercegovine nameće se zaključak da je tržište kapitala Bosne i Hercegovine preosjetljivo na promjene koje se deševaju na finansijskom tržištu, što potvrđuje tvrdnju da je tržište kapitala Bosne i Hercegovine bilo u najozbiljnijoj krizi. Takve činjenice definitivno opravdavaju nephodnost sprovođenja reformi i intervencija na tržištu kapitala, sve u cilju oporavka finansijskog tržišta Bosne i Hercegovine.Razvoj tržišta Bosne i Hercegovine zahtjeva unapređenje zakonske regulative i povećanje trgovanja sa hartijama od vrijednosti, bolje korporativno upravljanje i privlačenje stranih investitora koji zbog političke nestabilnosti zaobilaze ovo područje. Jedan od osnovnih ciljeva ekonomije je stabilnije finansijsko tržište, koji prije svega ima veliki uticaj na očuvanje ukupnog finansijskog sektora.

LITERATURA

[1.]Bagarić I. (2012). *Operativni menadžment.* Beograd: Univerzitet Singidunum

[2.]Bahtjarević Š.F. (1999). *Menadžment ljudskih potencijala.* Zagreb: Golden marketing

[3.]Barjaktarović L. (2009). *Upravljanje rizikom.* Beograd: Univerzitet Singidunum

[4.]Barjaktarović L. (2013). *Upravljanje rizikom.* Beograd: Univerzitet Singidunum

[5.]Bartol, K. M.; Martin, D. C.;. (1998). *Managment.*New York: Mc Graw Hill

[6.]Brek, J.; DeMarzo, P.;. (2011). *Corporate Finance.* Edinburg: Esses CM 20 2JE England

[7.]Bjelica V. (2001). *Bankarstvo, teorija i praksa.* Novi Sad: Ekonomski fakultet Novi Sad

[8.]Byars, L. L.; Rue, W. L.;. (2004). *Human resource managment.* New York: The Mc Graw Hill Companics

[9.]Brzaković T. (2007). *Tržište kapitala, teorija i praksa.* Beograd: Čugura print

[10.]Brigham J.H. (2007). *Fundamentals of Financial Managment.* Chikago: Thomson South-Western

[11.]Ćirović M. (2001). *Bankarstvo.* Beograd: Bridge companz

[12.]Dessler G. (2007). *Osnovi menadžmenta ljudskih resursa.* Beograd: Data status

[13.]Dugalić, V.; Štimac, M.;. (1996). *Osnovi berzanskog poslovanja.* Beograd: Stubovi kulture

[14.]Đukić, Đ.; Bjelica, V.; Ristić, Ž.;. (2004). *Bankarstvo.* Beograd: CID

[15.]Džamić, V.; Miljević, M.;. (2015). *Organizaciono ponašanje i korporativna kultura.* Beograd: Univerzitet Singidunum

[16.]Erić , D.; Đukić, M.;. (2012). *Finansijska tržišta u uslovima krize.* Beograd: Institut ekonomskih nauka

[17.]Erić D. (2003). *Finansijska tržišta i instrumenti.* Beograd: Naučna knjiga

[18.]Fabozzi, F.; Modigliani, F.; Ferry, M.;. (1994). *Foundations of Markets and Institutions.* Prentice Hall International

[19.]Fabozzi, F.; Modigliani, F.; Ferry, M.;. (1994). *Foundations of Markets and Institutions.* Prentice Hall International

[20.]Foly J.B. (1998). *Tržište kapitala.* Zagreb: Mate

[21.]Hadžić M. (2009). *Bankarstvo.* Beograd: Univerzitet Singidunum

[22.]Hadžić M. (2010). *Bankarstvo.* Beograd: Univerzitet Singidunum

[23.]Hanić, H.; Vuković, V.;. (2008). *Tržište bankarskih proizvoda i usluga u Srbiji i zemljama u okruženju.* Beograd: Čugura print

[24.]Heleta M. (2008). *Menadžment kvaliteta.* Beograd: Univerzitet Singidunum

[25.]Ivaniš M. (2008). *Osnovi finansija.* Beograd: Univerzitet Singidunum

[26.]Jeremić Z. (2008). *Finansijska tržišta.* Beograd: Univerzitet Singidunum

[27.]Jeremić Z. (2011). *Finansijska tržišta.* Beograd: Univerzitet Singidunum

[28.]Jeremić Z. (2012). *Finansijska tržišta i finansijski posrednici.* Beograd: Univerzitet Singidunum

[29.]Jeremić Z. (2003). *Finansijska tržišta.* Beograd: Univerzitet za poslovne studije

[30.]Jović Z. (2008). *Menadžment finansijskih institucija.* Beograd: Univerzitet Singidunum

[31.]Kotler, P.; Keller, K. L.;. (2006). *Marketing menadžment.* Beograd: Data status

[32.]Krasulja, D.; Ivanišević, M.;. (2004). *Poslovne finansije.* Beograd: Ekonomski fakultet u Beogradu

[33.]Levy, H.; Post, T.;. (2005). *Investments.* Prentice Hall FT

[34.]Lončarević R. (2007). *Menadžment.* Beograd: Univerzitet Singidunum

[35.]Lukić R. (2007). *Bankarsko računovodstvo.* Beograd: Čugura print

[36.]Marković Bajalović D. (2011). *Pravo privrednih društava.* Istočno Sarajevo: Pravni fakultet Univerziteta Istočno Sarajevo

[37.]Matić V. (2014). Finansije Srpske. *Udruženje banaka Srbije*, Beograd

[38.]Meeker E.J. (1992). *The work of the Stock Exchange.* New York: The Royal Press Company

[39.]Mishkin, S. F.; Eakins, G. S.;. (2005). *Finansijska tržišta i institucije.* Zagreb: Mate

[40.]Mishikin F.S. (2010). *Ekonomija novca, bankarstva i finansijskih tržišta.* Zagreb: Mate

[41.]Noe, R.; Hollenbeck, J.; Gerhart, B.; Wright, P.;. (2006). *Menadžment ljudskih potencijala.* Zagreb: Mate

[42.]Padaković, R.; Starčević, V.; Panić, P.;. (2000). *Berzansko poslovanje.* Bijeljina: Srpsko udruženje menadžera Republike Srpske

[43.]Pavić, I.; Benić, Đ.; Hashi, I.;. (2006). *Mikroekonomija.* Split: Profectus

[44.]Vzulj Ž. (2002). *Menadžment ljudskih resursa.* Beograd: Institut za razvoj malih i srednjih preduzeća

[45.]Radivojac G. (2009). Računovodstvo, revizija i finansije u uslovima globalne krize. *Zbornik radova*, Teslić.

[46.]Radivojac G. (2010). Promjenljivost cijena hartija od vrijednosti u uslovima recesije. *Zbornik radova*, Teslić

[47.]Radović, R.; Panić, P.;. (2001). *Berze i berzansko poslovanje.* Bijeljina: Srpsko udruženje menadžera Republike Srpske

[48.]Rose, S. P.; Hudgins, C. S.;. (2005). *Bankarski menadžment i finansijske usluge.* Beograd: Data status

[49.]Stiglic E. Joseph. (2004). *Protvrečnost globalizacije.* Beograd: SBM-x

[50.]Šalić R. (2010). *Monetarna ekonomija.* Čačak: VPSS

[51.]Šalić R. (2011). *Monetarna ekonomija i bankarstvo.* Čačak: Visoka poslovna škola

[52.]Šalić R. (2013). *Osnove korporativnih finansija.* Beograd: Drasler Partner

[53.]Šoškić, D.; Živković, B.;. (2007). *Finansijska tržišta i institucije.* Beograd: Čugura print.

[54.]Šušnjar, Š. G.; Zimanji, V.;. (2005). *Menadžment ljudskih resursa.* Subotica: Ekonomski fakultet Subotica

[55.]Tarrington, D.; Hill, I.; Taylor, S.;. (2004). *Menadžment ljudskih resursa.* Beograd: Data status

[56.]Unković, M.; Milosavljević, M.; Stanišić, N.;. (2010). *Savremena berzansko i elektronsko poslovanje.* Beograd: Univerzitet Singidunum

[57.]Van Greuning, H.; Bratanović, S.;. (2006). *Analiza i upravljanje bankovnim rizicima.* Zagreb: Mate

[58.]Van Horhe, C. J.; Wachowich, J. M.;. (2007). *Osnovi finansijskog menadžmenta.* Beograd: Data status

[59.]Varian H.R. (2008). *Mikroekonomija.* Beograd: Čugura print

[60.]Vasiljević, M.; Vasiljević, B.; Malinić, D.;. (2008). *Finansijska tržišta.* Beograd: Čugura print

[61.]Vasiljević B. (1997). *Osnovi finansijskog tržišta.* Beograd: DH

[62.]Vasiljević M. (2007). *Korporativno upravljanje.* Beograd: Čugura print

[63.]Vujić T. (2013). *Spoljnotrgovinsko i devizno poslovanje Bosne i Hercegovine.* Bijeljina: Univerzitet Sinergija

[64.]Vukadinović, P.; Jović, Z.;. (2012). *Investicije.* Beograd: Univerzitet Singidunum

[65.]Vunjak, N.; Đuričić, U.; Kovačević , Lj.;. (2008). *Korporativno i investiciono bankarstvo.* Subotica: Ekonomski fakultet

[66.]Vunjak, N.; Kovačević, Lj.;. (2006). *Bankarstvo.* Subotica: Proleter

[67.]Vunjak, N.; Kovačević, Lj.;. (2009). *Finansijska tržišta i berze*. Subotica: Ekonomski fakultet Subotica

[68.]Vunjak; Kovačević;. (2006). *Bankarstvo-bankarski menadžment.* Subotica: Proleter str.327.

[69.]Živković, A.; Stankić, R.; Krstić, B.;. (2007). *Bankarsko poslovanje i platni promet.* Beograd: Čugura print

ČASOPISI:

[70.]Begović A. (2012). Konkurentnost bankarskog sektora Republike Srpske. *Financing Vol. 5. No. 3.*, 52.

[71.]Dinkić, M.; Jelašić, R.;. (2001). Strategija restruktuiranja bankarskog sistema. *Ekonomski anali*, str. 40.

[72.]Erić Jović M. (2013). *Banke i osiguranja u Srbiji 2001-2011, poređenje sa zemljama u regionu.* Retrieved from www.big.co.rs: http://www.big.co.rs/upload/Edition/Download/2013-06/Banke.pdf

[73.]Ivaniš M. (2013). *Rizici u bankarskom poslovanju.* Beograd: Pravno-ekonomski pogledi str. 12.

[74.]Ivanović B. (2014). *Pojam krize: konceptualni i metodologijski aspekti*. Zagreb: Međunarodne studije str.11.

[75.]Krunić G. (2017). Uloga bankarskog sektora u privrednom i ekonomskom razvoju Republike Srpske. *Finrar Vol. 17. No. 9. Banja Luka*, str. 85.

[76.]Krušković B. (2008). Nezavisnost i odgovornost u radu Centralne banke. *Finrar Vol. 8. No. 5.*, 9.

[77.]Lakić D. (2010). Pokazatelji na regionalnim berzama i perspektive tržišta kapitala Republike Srpske. *Finrar Vol.9. No. 9.*, 88.

[78.]Lukić R. (2004). *Bankarsko računovodstvo.* Beograd: Centar za izdavačku djelatnost Ekonomskog fakulteta u Beogradu str. 231.

[79.]Macut M. (2014). Savremeni trendovi u bankarstvu-segment poslova sa stanovništvom. *Anali Ekonomskog fakulteta* , str. 198.-199.

[80.]Marinković, S.; Ljumović, I.;. (2011). Efekti vlasničke transformacije bankarskog sektora Srbije - teorijska analiza. *Ekonomske teme*, str. 190.

[81.]Mekinjić B. (2014). Uloga internog Sistema rejtinga u procesu upravljanja kreditnim rizikom banke. *Finrar No 3. Banja Luka*, str.69.

[82.]Mešić D. (2006). Ulazak stranih banaka u zemlje u tranziciji. *Bankarstvo Vol. 17. No. 8.*, str.55.

[83.]Milaković N. (2012). Bankarski sistem Republike Srpske. *Finrar Vol.12. No. 6. Banja Luka*, str. 74.

[84.]Milers R. (2014). Macroeconomic factors of non-performing loans in commercial banks. *Ekonomika Vol.93. No.1.*, 38.

[85.]Radović M. (2010). Upravljanje kvalitetom i rizikom kreditnog portfolija banke. *Finrar No 7 Banja Luka*, str. 76.

[86.]Stakić B. (2009). Svjetska finansijska kriza. *Singidunum revija No 08/09*, str.8.

[87.]Subotić S. (2013). Mjerenje rizika kreditnog portfolija. Časopis za ekonomsku teoriju i analizu *Economics*, str. 63.

NEAUTORIZOVANI IZVORI:

[88.](2003). *Odluka o superviziji banaka.* Upravni odbor Agencije za bankarstvo Republike Srpske.

[89.](2007). *Pravilnik o registru emitenata.* Službeni glasnik Republike Srpske 29/07.

[90.]Statut Sarajevske berze. Statut Sarajevske berze, član 1.

[91.]*Statut Telekoma Srpske.* Statut Telekoma Srpske a.d. Banja Luka, član 7.

[92.](2003). *Zakon o Agenciji za bankarstvo Republike Srpske.* Službeni glasnik Republike Srpske, broj 6/03.

[93.](2009). *Zakon o Agenciji za bankarstvo Republike Srpske.* Službeni glasnik Republike Srpske, 10/09

[94.](2014). *Zakon o bankama Republike Srpske.* Službeni glasnik Republike Srpske 57/14.

[95.](2002). *Zakon o osiguranju depozita.* Službeni glasnih BiH 20/02.

[96.](2008). *Zakon o privrednim društvima.* Službeni glasnik Republike Srpske, broj 127/08.

[97.](2006). *Zakon o tržištu hartija od vrijednosti.* Službeni glasnik Republike Srpske, 14/06

[98.](1998). *Zakon o vrijednosnim papirima.* Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine 39/98.

[99.] Nicholl P., Uloga Centralne banke Bosne i Hercegovine Prezentacija za studente Ekonomskog fakulteta u Banja Luci, 2001.

INTERNET IZVORI:

[100.]https://www.abrs.ba/public/data/documents/Izvještaj-ostanju.bankarskog-sistema-RS (pristupljeno: 25.9.2014., 30.04.2015., 12.11.2016.)

[101.]https://www.arhivanalitika.hr (pristupljeno: 13.07.2017.)

[102.]http://www.blberza.com/Pages/DocVew.aspx?ld=46813(pristupljeno: 10.08.2013., 20.03.2016., 06.02.2014., 09.04.2015.)

[103.]http://www.big.co.rs/upload/Edition/Download/2013- 06/Banke.pdf(pristupljeno:20.07.2017.)

[104.]http://www.bscee.org/publications/revew(pristupljeno: 20.07.2017.)

[105.]http://www.capital.ba/press/page/5/(pristupljeno:14.04.2015.)

[106.]http://www.cbbih.ba/press/showNews/911(pristupljeno:25.08.2013.)

[107.]http://www.cb-cg.org/index.php.mn1statistika.min2.tržištenovca(pristupljeno:10.07.2017.)

[108.]http://www.confida.rs/TaxAuditConsulting (pristupljeno:09.04.2015.)

[109.]http://www.deloite.com/ba/bs.html(pristupljeno:09.04.2015.)

[110.]http://www.gov.me/index.php/cgustavno-uređenje2/vlada-crnegore(pristupljeno:12.07.2015.)

[111.]http://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/other/eubnkingesctorstability2010(pristupljeno:20.07.2017)

[112.]http://www.eurobroker.ba(pristupljeno:20.07.2017.)

[113.]http://www.fba.ba/images/Publikacije-Banke/informacija-o-bankovnom-sustavu.30092017-hn.pdf(pristupljeno:20.07.2017)

[114.]http://www.intesasanpaolo.ba/txt.phpID+69(pristupljeno:05.07.2017)

[115.]http://www.nbs.com/18/18-6/Index.html(pristupljeno:10.07.2017)

[116.]http://www.nlb.ba/wp-content/themes/nlb/res/nlb-files/NLB-Godišnjiizvještaj-2017.pdf(pristupljeno:07.07.2017.)

[117.]http://www.nlbl.com/Stanovnistvo/NLBeClickeelektronskobankarstvo.aspx(pristupljeno:07.07.2017.)

[118.]http://www.novabanka.com/Nova-Banka/143/Godišnjiizvještaj.shtml(pristupljeno:05.07.2017.)

[119.]http://www.podaci.net/BiH/propisi(pristupljeno:05.2.2015.)

[120.]http://raiffeisenbank.ba/bhs/menu/view/1092/Saopstenje-za-javnost(pristupljeno:06.07.2017.)

[121.]http://www.sase.ba/v1/Tržište/Emitenti/Profil-emitenta/Symbol/TZLBRK2(pristupljeno:08.08.2013., 19.03.2016.)

[122.]http://www.telekomsrpske.com(pristupljeno:20.04.2014.)

[123.]http://www.unicredit.ba/content/dam/cee2020pwsbh1/Institutional/Document/Godišnjeizvješće/UCB(pristupljeno:06.08.2017.)

[124.]http://www.unicredit-bl.ba/sr/stanovnistvo.html(pristupljeno:06.07.2017.)

TRANZICIJA BANKARSTVA I FINANSIJSKOG SEKTORA U BOSNI I HERCEGOVINI

ORIGINALITY REPORT

8%

SIMILARITY INDEX

PRIMARY SOURCES

1	www.singipedia.singidunum.ac.rs Internet	321 words — < 1%
2	www.seminarski-diplomski.rs Internet	318 words — < 1%
3	scindeks-clanci.ceon.rs Internet	284 words — < 1%
4	www.secrs.gov.ba Internet	282 words — < 1%
5	es.scribd.com Internet	270 words — < 1%
6	doisrpska.nub.rs Internet	254 words — < 1%
7	www.ubs-asb.com Internet	224 words — < 1%
8	www.pavlovic-banka.com Internet	212 words — < 1%
9	www.blberza.com Internet	207 words — < 1%
10	www.abrs.ba Internet	199 words — < 1%
	www.apeiron-uni.eu	

11	Internet	193 words — < 1%
12	www.fba.ba Internet	190 words — < 1%
13	slobodanvaskovic.blogspot.com Internet	185 words — < 1%
14	www.scribd.com Internet	178 words — < 1%
15	www.cbbh.ba Internet	175 words — < 1%
16	cbbh.ba Internet	172 words — < 1%
17	www.advokat-prnjavorac.com Internet	150 words — < 1%
18	kaikkimitahalusin.com Internet	148 words — < 1%
19	www.poslovne-usluge.com Internet	129 words — < 1%
20	bs.scribd.com Internet	103 words — < 1%
21	147.91.175.145 Internet	98 words — < 1%
22	www.kakanjcement.ba Internet	97 words — < 1%
23	www.ekfak.kg.ac.rs Internet	93 words — < 1%
24	gracanin.blogspot.com Internet	90 words — < 1%

25	fedorani.ni.ac.rs Internet	85 words — < 1%
26	edu.blberza.com Internet	82 words — < 1%
27	documents.tips Internet	80 words — < 1%
28	pt.scribd.com Internet	80 words — < 1%
29	www.diplomski-rad.com Internet	78 words — < 1%
30	studenti.rs Internet	78 words — < 1%
31	docslide.com.br Internet	76 words — < 1%
32	nardus.mpn.gov.rs Internet	74 words — < 1%
33	www.finansijskoznanje.ba Internet	73 words — < 1%
34	univerzitetps.com Internet	73 words — < 1%
35	www.azors.rs.ba Internet	72 words — < 1%
36	www.ric.redah.ba Internet	72 words — < 1%
37	sberbankbl.ba Internet	71 words — < 1%
38	maturskiradovi.net Internet	69 words — < 1%

39	readgur.com Internet	68 words — < 1%
40	www.meste.org Internet	67 words — < 1%
41	www.cris.uns.ac.rs Internet	65 words — < 1%
42	www.profitiraj.ba Internet	64 words — < 1%
43	www.big.co.rs Internet	63 words — < 1%
44	www.eurobroker.ba Internet	59 words — < 1%
45	predstavnickidom-pfbih.gov.ba Internet	58 words — < 1%
46	www.maturskiradovi.net Internet	57 words — < 1%
47	www.academius.edu.rs Internet	56 words — < 1%
48	www.cb-mn.org Internet	54 words — < 1%
49	primus-gradiska.org Internet	50 words — < 1%
50	www.singipedia.com Internet	42 words — < 1%
51	www.pepogledi.org Internet	41 words — < 1%
52	e-lib.efst.hr Internet	41 words — < 1%

53	www.slideserve.com Internet	38 words — < 1%
54	icei.epk.ba Internet	37 words — < 1%
55	www.bankar.me Internet	36 words — < 1%
56	www.enotes.com Internet	34 words — < 1%
57	hr.wikipedia.org Internet	34 words — < 1%
58	www.seminarskirad.biz Internet	33 words — < 1%
59	www.infozvornik.com Internet	32 words — < 1%
60	www.cbcg.me Internet	32 words — < 1%
61	people.etf.unsa.ba Internet	31 words — < 1%
62	portal.sinteza.singidunum.ac.rs Internet	30 words — < 1%
63	www.mtel.ba Internet	30 words — < 1%
64	www.economy.gov.tr Internet	30 words — < 1%
65	www.neskovicosiguranje.com Internet	30 words — < 1%
66	cbcg.me Internet	30 words — < 1%

67	www.antikorupcija-savet.gov.rs Internet	28 words — < 1%
68	www.capital.ba Internet	27 words — < 1%
69	seminarski.netai.net Internet	27 words — < 1%
70	www.antiessays.com Internet	26 words — < 1%
71	www.bankarskiombudsman.org Internet	24 words — < 1%
72	www.skupstina.me Internet	23 words — < 1%
73	www.bankarskaoprema.rs Internet	23 words — < 1%
74	crnarupa.singidunum.ac.rs Internet	23 words — < 1%
75	bs.wikipedia.org Internet	22 words — < 1%
76	Rifat Stanković, Daut Kalač, Milovan Rosić. "The role of financial markets in a contemporary environment", Oditor - casopis za Menadzment, finansije i pravo, 2018 Crossref	21 words — < 1%
77	www.bhas.ba Internet	21 words — < 1%
78	www.fimmanager.edu.rs Internet	21 words — < 1%
79	eyancing.mortagesmortgagebank.com Internet	21 words — < 1%

80	www.fzzpr.gov.ba Internet	20 words — < 1%
81	www.creditagricole.rs Internet	20 words — < 1%
82	jugosfera.net Internet	20 words — < 1%
83	www.dep.gov.ba Internet	20 words — < 1%
84	nbs.rs Internet	20 words — < 1%
85	Alihodzic, Almir. "Mutual dependence of banking and real sector performance in the Republic of Serbia", Bankarstvo, 2015. Crossref	20 words — < 1%
86	www.naprijedinvest.ba Internet	18 words — < 1%
87	scindeks.ceon.rs Internet	17 words — < 1%
88	fmf.gov.ba Internet	17 words — < 1%
89	www.maturski.org Internet	17 words — < 1%
90	www.regodobrenja.net Internet	16 words — < 1%
91	union.edu.rs Internet	16 words — < 1%
92	www.ef.unze.ba Internet	15 words — < 1%

93	www.docsity.com Internet	15 words — < 1%
94	intermezzo.ba Internet	15 words — < 1%
95	fba.ba Internet	15 words — < 1%
96	docslide.us Internet	15 words — < 1%
97	fedorabg.bg.ac.rs Internet	14 words — < 1%
98	www.theseus.fi Internet	13 words — < 1%
99	novovrijeme.ba Internet	13 words — < 1%
100	www.pbz.hr Internet	12 words — < 1%
101	Zorana Agić. "Negativni efekti globalne finansijske krize u bankarskom sektoru Bosne i Hercegovine", Proceedings of the International Scientific Conference - Synthesis 2015, 2015 Crossref	12 words — < 1%
102	www.mvteo.gov.ba Internet	12 words — < 1%
103	horizon2024.org Internet	12 words — < 1%
104	www.biznis.ba Internet	12 words — < 1%
105	Salic, Radomir. "Implementation of Basel II standards in commercial banks in B&H",	11 words — < 1%

	Singidunum Journal of Applied Sciences, 2012. Crossref	
106	ebooks.ien.bg.ac.rs Internet	11 words — < 1%
107	www.rijeka.hr Internet	11 words — < 1%
108	www.obz.hr Internet	11 words — < 1%
109	lokalnirazvoj.rs Internet	11 words — < 1%
110	www.poslovnojutro.ba Internet	11 words — < 1%
111	ugljevikonline.net Internet	11 words — < 1%
112	www.analize.ba Internet	11 words — < 1%
113	www.ccbh.ba Internet	10 words — < 1%
114	www.tfzr.uns.ac.rs Internet	10 words — < 1%
115	policycafe.rs Internet	10 words — < 1%
116	www.skyscrapercity.com Internet	10 words — < 1%
117	www.auraosiguranje.com Internet	10 words — < 1%
118	abrs.ba Internet	

10 words — < 1 %

119	www.juniorhotel.rs Internet	10 words — < 1%
120	gfpn-au.com Internet	10 words — < 1%
121	javnozdravstvo.ba Internet	10 words — < 1%
122	Predrag Ćurić, Rodoljub Topić, Bojana Vilendečić. "Banking Sector of the Republic of Serbian in Terms of Transition", ECONOMICS, 2016 Crossref	10 words — < 1%
123	rsmoscowoffice.ru Internet	10 words — < 1%
124	analize.ba Internet	10 words — < 1%
125	www.upbpk.com Internet	10 words — < 1%
126	www.gfpn-au.com Internet	10 words — < 1%
127	mail.pksa.com.ba Internet	10 words — < 1%
128	conference.vss.edu.rs Internet	10 words — < 1%

EXCLUDE QUOTES	ON	EXCLUDE MATCHES	< 15 WORDS
EXCLUDE BIBLIOGRAPHY	ON		